שו״ת · אחרונים

עמודי אש קונטרס עמודי ירושלים

רבי ישראל איזנשטיין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

עמודי אש קונטרס עמודי ירושלים

רבי ישראל איזנשטיין

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/עמודי-אש-קונטרס-עמודי-ירושלים/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

מסכת ברכות 5
מסכת דמאי 37
מסכת כלאים 38
מסכת תרומות 42
מסכת שביעית 46
מסכת ערלה 53
מסכת חלה 56
מסכת ביכורים 57
מסכת שבת 57
מסכת עירובין 71
מסכת פסחים 76
מסכת יומא 87
מסכת שקלים 95
מסכת סוכה 97
מסכת ראש השנה 102
מסכת מגילה 104
מסכת חגיגה 126
מסכת מועד קטן 127
מסכת ביצה 132
מסכת תענית 138
מסכת יבמות 143
מסכת סוטה 156
מסכת כתובות 158
מסכת נדרים 166
מסכת גיטין 175
מסכת נזיר 189
מסכת קידושין 192
מסכת בבא קמא 199
מסכת בבא מציעא 201
מסכת בבא בתרא 204
מסכת סנהדרין 210

מסכת שבועות 214
מסכת עבודה זרה 216
מסכת מכות 220
מסכת הוריות 220
מסכת נדה 221

מסכת ברכות

לרבי ישראל איזנשטיין זצוק"ל בעל עמודי אור:

ברכות (פ"א ה"א) משעה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פיתן בלילי שבת שעה ותרתי לילא הוא. הפי' הפשוט בירושלמי שהי' רגילין לאכול בליל שבת בשעה א' בלילה או בב' שעות בלילה וכן נראה מדברי המ"א (סי' ער"א סק"א) ע"ש ובמחצית השקל ולא ידעתי מניין לו לבעל ספר חרדים שפי' בביאורו להירושלמי שעה ותרתי היינו שהי' רגילים לאכול שעה בלילה או ב' שלישי שעה ואין לשון הירושלמי סובל לפרש כן:

שם ספק קרא ספק לא קרא נישמענה מן הדא הקורא קודם לכן לא יצא ידי חובתו וקודם לכן לאו ספק הוא וכ' הרא"פ שם וז"ל תימה לשמואל דס"ל בבבלי בפ"ג אינו חוזר וקורא תקש' לי' ברייתא זאת דהא לדידי' אי קרא ביה"ש אינו חוזר וקורא דהא חד דינא אית להו וכדמוכח הכא עכ"ל. ונ"ל ליישב זה עפמ"ש בשו"ת שאגת ארי' (סי' א') דגם לשמואל ק"ש דאורייתא רק דסובר דיוכל לפטור את עצמו בשאר דברי תורה ורבנן קבעו שיקרא דוקא ק"ש יעו"ש וא"כ א"ש דהא דפסק שמואל דאינו חוזר וקורא מיירי כשקרא באותו יום איזה ד"ת ואז ק"ש דרבנן וס' להקל שלא יקרא אבל הך ברייתא דירושלמי מיירי כשלא קרא באותו יום איזה ד"ת ואז גם לשמואל ק"ש דאורייתא ובספק צריך לקרות וה"ה בבין השמשות וא"ש: שם ראה כוכב א' ועשה מלאכה פטור שנים מביא אשם תלוי מכאן קשיא לי על התוס' בכריתות (די"ז ע"ב) שכתבו דבעשה מלאכה בע"ש ביה"ש אינו חייב אשם תלוי רק בעשה מלאכה במ"ש ע"ש. דהא כאן מבואר להדיא דבעשה מלאכה בע"ש ביה"ש חייב ג"כ אשם תלוי וצ"ל דס"ל להתוס' דהך ברייתא אתיא כמ"ד דלא בעינן חתיכה א' מב' חתיכות וע"כ חייב גם בע"ש ביה"ש א"ת. אולם לפי דעת הר"מ פ"ח מה' שגגות ה"ב וכ"ה דעת רש"י בשבת (ל"ה א') והר"ן שם בשם הרמב"ן וכ"ה דעת המאירי בשבת (ל"ד ב') דגם בע"ש ביה"ש חייב א"ת אתי דברי הירושלמי כפשטן ושוב נדפס גליון הש"ס והעיר בזה. וראיתי להישועות יעקב בא"ח (סי' של"א סק"ד) שכ' וז"ל והנה בהא דקאמר הש"ס הלכה כר"י בע"ש פרש"י שאם עשה מלאכה בע"ש חייב להביא אשם תלוי ולכאורה אינו מובן כו' דבע"ש ביה"ש אם עשה מלאכה אינו מביא א"ת ודוקא בביה"ש דמ"ש חייב א"ת כמ"ש התוס' בכריתות דאיקבע איסורא לפי שביום הי' אסור בעשיית מלאכה אבל בע"ש דלא איקבע איסורא שביום הי' מותר אין כאן א"ת וצ"ל לשיטות רש"י דאתיא כמ"ד דלא בעינן חתיכה א' מב' חתיכות עכ"ל ובאמת נראה דדעת רש"י דס"ל כמ"ד דבעינן חתיכה א' מב' חתיכות וכמ"ש רש"י בחולין (מ"א ב') וז"ל אשם תלוי בא על ספק חיוב כרת כגון ב' חתיכות לפני' ואכל א' מהן כו' ע"ש.

אולם באמת מהתימה מהישועות יעקב שלא ראה שכ"ה דעת הר"מ והרמב"ן והמאירי דאף למ"ד חתיכה א' מב' חתיכות עכ"ז חייב גם בעשה מלאכה בע"ש א"ה דגם זה נקרא אקבע איסורא וכ"ה דעת רש"י וז"ב דלא כהישועות יעקב:

שם הוי קרי ק"ש והוי קרי וחזר וקרי כו' הנה בסמ"ג (מ"ע י"ח) הביא הירושלמי הזה ולמד עזה דכל הפרשה מותר לקרות ב' פעמים וכ' ושמא התם דוקא על מטתם שרי. וראיתי בספר מעין החכמה (דקמ"ז ע"א) שכ' וקשה לי על זה דהא בירושלמי אמרו אמתני' הנ"ל הד דאמרי בציבור אבל ביחיד מותר וא"כ ע"כ לא מיירי בק"ש שעל מטתו שאינו אלא ביחיד וא"כ מאי אריא קרי וחזר וקרי דהיינו כל הפרשה אפי' פסוקי פסוקי שרי ע"ש שהניח בקושיא ולא ידענא מאי קושיא דאטו הירושלמי פסק זה להלכה דקרי וחזר וקרי דלידוק מזה דפסוקי פסוקי אסור הא הירושלמי הביא עובדא דר' שמואל בר נחמני הוי קרי וחזר וקרי כשנחית לעיבורא כו' ולמד מזה דאסור לומר דברים אחר ק"ש וא"כ י"ל דאין ה"כ דגם פסוקי פסוקי שרי ורשב"נ רצה לומר הפרשה פעמים ואין כאן קושיא וז"פ:

שם לית כאן אכיל פסחים אפי' כרבנן ע' ברא"פ שפי' דכיון דתנן הפסח אחר חצות מטמא הידים והוא כר"א א"כ היכי סתים הכי כר"ע והוא תמוה דהא בירושלמי אמרו דאפי' לרבנן לא אמרו אכילת פסחים ולא דס"ל להתנא כר"א ותו מה שכ' דהתנא סותר א"ע והא בלא"ה סתם בפ"ב דמגילת כר"ע כדאיתא במגילה (דכ"א ע"א) דזה הכלל כל דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה לאתויי אכילת פסחים דלא כר"א [ומזה הקשה הלח"מ ה' מגילה (פ"א ה"ג) דאיך כ' הר"מ שם דכל הלילה כשר לקריאת המגילה הא הוא לא ס"ל כזה הכלל דהא בה' קרבן פסח פסק כר"א ע"ש והוא מהתימה דאדרבה הר"מ פסק בפ"ח מהק"פ הי"ד דנאכל כל הלילה ורק כדי להרחיק אדם מן העבירה נאכל עד חצות וכ"כ ה"ה בה' חמץ ומצה (פ"ו ה"א) דהר"מ פסק כר"ע וע' בלח"מ פ"ד ה"ו מה' מעש' הקרבנות שנראה שחזר בו ממ"ש בה' מגילה והבן] ולפי דעתי נראה דהירושלמי אזיל בזה לשיטתו בפסחים (פ"ז הי"ב) דהטעם משום היסח הדעת ע"כ גזרו בו טומאה וכיון דמדרבנן אינו נאכל רק עד חצות הוא מיסח דעתו וע"כ מטמא הידים וע"כ לא נקטו במשנה אכילת פסחים אפי' לר"ע דבזה גם הוא מודה דמדרבנן אינו נאכל רק עד חצות. וראיתי בבני חייא בא"ח (סי' רל"ה בהגהת הטור סי' א') שכ' וצ"ע אם נאמר דטומאת נותר שעיקרה מדרבנן אם החמירו בדרבנן ג"כ לטמא את הידים אחר חצות אף שמה"ת מצות אכילת פסחים לר"ע אחר שעלה עמוד השחר עכ"ל. ולפמ"ש בביאור דברי הירושלמי הנה מבואר שגם לר"ע מטמא הידים אחר חצות כיון שהסיח דעתו ושוב

נדפס פי' הפני משה וראיתי שגם הוא פירש כן דברי הירושלמי ונהנתי. וראיתי להעיר על מה שנסתפק בס' דרך פקודיך אם לר"ע כשלא אכל עד חצות אם עשו הרחקה שלא לאכול עוד יעו"ש. ותמהני עלי' שלא ראה שהתוס' פסחים (דק"כ ע"ב) כתבו דצריך לאכול אח"כ כיון שאינו אלא משום גזירה. (ומ"ש בפסקי תוס' זבחים פ' איזהו מקומן שאין לאכול אחר חצות היינו משום שהמה פסקו שם ברכ"ז ע"ב דהלכה כראב"ע) ומ"ש הדרך פיקודיך דלהר"מ דסובר בפ"א מה' ק"ש דקורא ק"ש אחרי חצות מכ"ש גבי פסח אין ראי' כלל לפמ"ש בשו"ת שאגת ארי' (סי' ד') בשם הירושלמי דהאי להרחיק מן העבירה שגבי קדשים הוא שמא יטעה בין יום ללילה ויאכל הקדשים משא"כ גבי ק"ש החשש שמא לא יקרא ויעבור בשוא"ת לכן אינו חמור כל כך וע"כ קורא אחר חצות משא"כ בפסח וקדשים ויש לי לדייק כן מלשון הר"מ ה' ק"ש שכ' שלא אמרו עד חצות אלא כדי להרחיק אדם מן הפשיעה. וכן בפ"ד מה' מעה"ק ה"ב כ' וכדי להרחיק מן הפשיעה אמרו חכמים שאין מקטירין האמורים כו' אלא עד חצות לילה.

אולם בפ"י מה' מעה"ק ה"ח כ' וכל אלו הנאכלין ליום ולילה כו' וכדי להרחיק אדם מן העבירה כו' וכן בפ"ח מה' קרבן פסח הי"ד כ' שאין הפסח נאכל אלא עד חצות כדי להרחיק מן העבירה וצריך טעם למה שינה בלשונו דבק"ש והקטרת האמורים כ' הטעם שמא יפשע ובאכילת קדשים ובקרבן פסח כ' כדי להרחיק מן העבירה. וע"כ נראה דבק"ש והקטרת האמורים הטעם שמא יפשע ולא יקטיר משא"כ באכילת קדשים וק"פ הטעם שיעשה עבירה שיאכל ביום. וע"כ בהו גם בשלא אכל עד חצות לא יאכל עוד (וגם בהקטרת אמורים יקטיר אחר חצות ולא כהשאגת ארי' סי' ד' שס"ל שלא יקטיר וכ"כ בק"א שם. וראיתי בטורי אבן במגילה כ"א א' ד"ה הקטר שכ' שם דבהקטרת אמורים יקטיר אחר חצות ע"ש) וע"ש הר"ע בה' מעה"ק אלא עד חצות הוא לאו דוקא וראי' דבפ"א מה' תמידין כ' ומקטירין איברי העולות והאמורין עד חצי הלילה ולא כ' אלא ובפ"ח מה' תמידין הי"א כ' לענין שתי הלחם דנאכלות ליום וחצי הלילה כבשר קדשי קדשים ולא כ' אלא ש"מ דלאו דוקא. וע' בפ"ו מה' פה"מ הי"ב שבכור שנתערב בפסח לא יקרבו לפי שהפסח נאכל לכל אדם עד חצות והבכור לב' ימים ומזה משמע להדיא דהפסח אינו נאכל אחר חצות גם בדיעבד. א"כ משמע מזה דהר"מ חולק על התוס' וס"ל דבפסח גם בדיעבד אינו אוכל אחר חצות וזה כשיטות הירושלמי כאן ועשו"ת הרמ"ע (סי' א') שדעתו דבאכילת פסח לא גזרו אחר חצות ובתוס' רי"ח לברכות (ד"ט א') נסתפק בזה ובשיטה מקובצת שם הכריח דליכא סייג כלל בפסח אחר חצות וכן נ"ל מבה"ג בה' ברכות פ"א שכ' ק"ש בלילה והלל בליל פסחים ואכילת פסחים מצותן עד שיעלה

עמוד השחר ולא הזכיר כלל סייג ומה דלא זכר בק"ש סייג י"ל לפי מה דפסק לעיל דהלכה כר"ב דר"ג חולק עם חכמים בסייג ופוסק כמותו וכן דעת הרשב"א בחי' לברכות (ט"ו א') שלא יש סייג באכילת פסחים אחר חצות. וצ"ע שסותר דברי עצמו בתשובותיו (ח"א סי' תמ"ה) ששם כ' בהיפוך ובא"ז ה' פסחים (סי' רל"א) האריך בזה דגם באכילות פסחים יש סייג והביא כן בשם הרשב"ם ע"ש. וע' במס' ר"ה (ד"כ ע"ב) דאביי אמר משמעות דורשין איכא בינייהו ויש להבין מדוע לא משני שם כרבא. וי"ל דאזיל בזה לשיטתו בזבחים (נ"ז ב') דאמר ודלמא מדרבנן ולהרחיק אדם מן העבירה ומוכח מזה דס"ל דהלכה כר"ע וכמ"ש הצל"ח בברכות ד"ט וא"כ לר"ע לא הי' יכול לומר הנ"מ בין ר"י לר"ל כרבא והבן (ומה שהקשה היד שאול סי' רצ"ג סק"ב על הפוסקים שחקרו אם הלכה כר"ע דאמאי לא פשטו מסוגיא דר"ה לא ראה בראשון לציון בברכות שם שיישב זה) ודע דאף אם מה"ת אכילת פסח הוא עד חצות עכ"ז לא עבר רק באיסור עשה ולא חייב כרת על אכילת נותר עד הבקר וכמו שהאריך בזה הרמ"ע בתשובותיו סי' א' וכן נראה מדברי רש"י פ' ראה וכ"כ היד דוד (דק"ס ע"א) בשם העטרת ראש ודברי התיו"ט פ"א דברכות מ"א שכ' דחייב כרת המה תמוהים וכבר תמה עלי' הפרמ"ג בא"ח סי' תע"ט סק"ב ובזה מיושב מה שהקשה הא"ז ה' פסחים (סי' רל"א) וז"ל וקשיא לי דבשלהי ערבי פסחים דייק דהפסח אינו נאכל אלא עד חצות מדקתני במתניתין הפסח אחר חצות מטמא את הידים אלמא דמחצות הוי לי' נותר ובתוספתא דפסחים פ' ר"א תניא הפסח אינו נאכל אלא בלילה ואין נאכל אלא עד חצות [אבל] אין חייבין עלי' משום נותר כו' אלמא הא בהא לא תליא עכ"ל ולהנ"ל א"ש דבתוספתא אמר רק דאין חייבין עלי' היינו שאין בו חיוב כרת אבל עבר על איסור מה"ת. ובזה מיושב מה שהקשה התיו"ט בברכות על לישנא דהתוספתא אבל כו' דמאי לישנא דאכל כו' ע"ש ולהנ"ל א"ש דבאמת חיוב כרת אינו אלא בבקר ועכ"ז עבר על עשה והלכך מטמא את הידים והנה בקול הרמ"ז כ' טעם לדעת רש"י שלא יש סייג בהקטר חלבים משום דההקטר הוא בכהנים דזריזים הם משא"כ באכילת קדשים דמסורין לכל. וראיתי ביין הרקח (די"ד ע"א) שתמה עלי' דהא אכילת קדשי קדשים שאינן נאכלין אלא לזכרי כהונה אפ"ה גזרו בהו ולא ראה בשו"ת הרמ"ע סי' א' שכ' כהרמ"ז וכ' דכיון דאכילת קדשים וקדשי קדשים שם א' הוא לא פלוג רבנן ע"ש ולק"מ. וע' בספר ברכה המשולשת קונטרס ו') שהקשה שלמה איתא במשנה הקטר חלבים ואמורים מצותן עד שיעלה עמוד השחר דאי בהקטר חלבים לא אמרו עד חצות א"ש מה דפליג אותו לחודא אבל להר"מ דסובר דגם בהקטר איכא סייג קשה למה פליג אותן ע"ש וכן הקשה בצל"ח ובקול הרמ"ז ומזה יש ראי' למ"ש לעיל לדעת

הר"מ דבהקטר חלבים בדיעבד מותר אחר חצות משא"כ באכילת קדשים גם בדיעבד לא יאכל אחר חצות ע"כ פליג אותם לתרתי. והנה הרמ"ז כתב על מה דאיתא במשנה וכל הנאכלים ליום א' דכל שכן הנאכלים לב' ימים דאריך זמנייהו דעבדי הרחקה ע"ש וביין הרקח השיג עלי' מסברא. ובמח"כ העלימו עיניהם מדברי התוס' זבחים (נ"ז ב') שכ' דבנאכלים לב' ימים לא עבדי הרחקה דניכר בהשמש בעת ששוקעת ולא אתי למטעי ע"ש וכ"כ הרמ"ע בתשובה שם. ודע שראיתי להא"ז בה' פסחים (סי' רל"ב) שכ' וז"ל כ' בתשו' הגאונים פ"א שכח ר' קלונימוס הזקן לאכול אפיקומן אחר סעודה קודם בהמ"ז ואח"כ הוזכר לו ולא רצה לחזור ולאכול ממנה לפי שהי' צריך לשתות מכוס של ברכה וא"א לשתות בין כוס של ברכה לכוס של הלל כו' ולא רצה לברך עלי' ברהמ"ז בלא יין לפי שתקנו כוס שלישי עליה נראה שטעונה כוס ואפילו לאחר כוס רביעי של הלל לא רצה לאכול מצה ולברך בהמ"ז מפני שלאותן מצות לא תקנו אלא ד' כוסות בלבד אבל כוס חמישי לא התקינו ומפני כן נמנע ולא אכל דאמרינן בירושלמי דברכות כו' אמר ר' הונא לית כאן אכילת פסחים לאחר בהמ"ז עכ"ל הא"ז. נראה מדברי' שגרס בירושלמי דאינו יכול לאכול הפסח לאחר שבירך בהמ"ז. אולם חושש אני אם אין בו ט"ס. וע' בפרדס הגדול (סי' קל"ב) ושה"ל (כלל ס"ז) ובמהרי"ל ה' פסח במנהגי מהרא"ק שהעתיקו דברי ר' קלונימוס כמו הא"ז וליתא שם ההוא דירושלמי. ודע דהב"י סי' תע"ז הקשה על ר' קלונימוס דהי' לו לסיים בהמ"ז חוץ מברכת בפה"ג ולאכול מצה ולברך בהמ"ז על הכוס וכ' דס"ל דבהמ"ז טעונה כוס אבל לדידן יש לעשות לסיים בהמ"ז בלא בפה"ג כו' ע"ש אולם לפי המבואר בדברי ר' קלונימוס שבס' הפרדס ובא"ז ושה"ל ומהרי"ל מבואר דגם הוא ס"ל דבהמ"ז אינה טעונה כוס בכל השנה רק בפסח כיון שתקנו כוס שלישי עלי' ש"מ שטעונה כוס בפסח מבואר דלא כהב"י:

שם הלכה ב' אתיא דר' יוחנן כר"ח בן עקביא כו' ע' בשירי קרבן בשבת (פ"א ה"ב) שכ' וז"ל וקשיא לן דאמרינן אתיא דר"י כראב"ע משמע דאף ר"י סובר דהעוסק במצוה אינו פטור מן המצוה ואנן תנן בפ"ב דסוכה שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה דהעוסק במצוה פטור מן המצוה ור"י סובר דהלכה כסתם משנה וצ"ל דתנאי נינהו אליבא דר"י עכ"ל. והוא דחוק ולדעתי י"ל זה דהנה הך ברייתא הובאה גם בסוכה (כ"ו א') ושם הגירסא להיפוך. והובא בטוא"ח (סי' ל"ח) דהתגרים פטורים מן התפלה כו' והרמב"ם השמיט זה וכבר האריכו בזה האחרונים ומצאתי בחי' הר"ד ערמא"ה (די"א ע"א) שכ' וז"ל שהרב סובר דכל זה אדחי מסתמא דגמרא פ' הי' קורא דאמרינן בפירוש דאע"פ שעוסק במצוה כיון שאינו טרוד שהוא פטור דבעינן שני תנאים עוסק במצוה וטרוד כו' ע"ש באורך

וא"כ א"ש דברי הירושלמי די"ל דגם ר' יוחנן סובר כן וא"כ אף שסובר דתגרים חייבים היינו כיון שאינם טרודים משא"כ בהולכי דרכים דבודאי זה נקרא טירדא ע"כ פטרו אותם במשנה וע"כ גם הר"מ כ' בפ"ו מה' סוכה דהולכי דרכים פטורים מן הסוכה וא"כ גם ר' יוחנן פסק כסתם משנה. וע' בס' הישר לר"ת בענינים שונים (דפ"ו ע"ב) שגם הוא הסכים לזה החילוק דטירדא ופסק דלא כראב"ע יעו"ש:

שם ה"ה למען תזכרו כו' ר' אומר זו מצות שבת כו'. ע' בס' הפרדס הגדול (סי' נ"ח) שהעתיק אמר ר' אלעזר מצות שבת פסוק מלא כו' ובסוף המאמר העתיק והייתם קדושים זו הוא קדושת כל המצוות כו' ע"ש היתה נוסחתו משונה ממה דאיתא לפנינו: שם הלכה ו' והרי גאולה כו' והרי הזן כו' ע' מה שפי' בו הרא"פ. ובתוספותיו כ' תימה לפי מה דסלקא דעתן השתא כו' ולא ראה מ"ש הראשונים בביאור דברי הירושלמי הללו. עתוס' פסחים (ק"ד ב') וחי' הרשב"א פ"ק דברכות וסמ"ג עשין (סי' מ"א) וא"ז ה' ק"ש (סי' מ"ג) וכל בו (סי' נ') ולפי ביאורם א"ש דברי הירושלמי ועמ"ש הרמ"א בהגהותיו במרדכי ע"ד הירושלמי האלו. וע' רש"י כתובות (ח' א') שכ' מדי דהוי אברכת בשמים וברכת על האור במוצאי שבת דאמרינן רבי מפזרן וחוזר וסודרין על הכוס ור' חייא מכנסן כו' ונרשם במראה מקום שם ירושלמי פסחים פרק י' ולא נמצא שם כלל בירושלמי פסחים מזה וכוונת רש"י הי' לדברי הירושלמי דכאן:

פ"ב ה"א אפילו שמען עד תשע שעות יצא. ע' בפירוש מבעל ספר חרדים שכ' ופסקו כל הפוסקים בשופר והשוו ק"ש והלל ומגילה לשופר וקשיא טובא שהרי זה הירושלמי מחלק דבשופר יצא ובק"ש והלל ומגילה לא יצא עכ"ל ולא תירץ כלום. והנה בדברי הירושלמי האלו א"ש מה שהקשה הטורי אבן ר"ה (דל"ב ע"ב) על מה דאיתא התם תנ"ה שמע ט' תקיעות בט' שעות כו' והקשה הט"א דאיך שייך לומר תנ"ה בדבר שהוא מחלוקת תנאים דתניא בפ"ב דמגילה די"ח קרא סירוגין יצא סירוסין לא יצא ר' מונא אומר משום ר"י אף בסירוגין אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש עכ"ל. ולהנ"ל א"ש דהפלוגתא דגבי מגילה אינו שייך לתקיעת שופר כמבואר בירושלמי כאן דשאני תקיעת שופר משאר דברים. ומה שהקשה הבעל חרדים לק"מ דחזינן דהש"ס דילן להלכה אינה מחלקת בין שופר לשאר דברים דהא בר"ה שם דמקשה על ר' יוחנן ודידי' לא והא ר' אבוהו הוי שקיל ואזיל בתרי' דר' יוחנן והוי קרי ק"ש כו' א"ל כי שהית כדי לגמור את כולה חוזר לראש ואם איתא מאי קושיא הא שאני שופר משאר דברים אע"כ דהש"ס דילן אינה מחלקת בין שופר לשאר דברים. ולפמ"ש הט"א שם לחלק בין דאורייתא לדרבנן י"ל דר' יוחנן לשיטתו דס"ל ק"ש דאורייתא וכמ"ש הש"א (סי' א') ולא

מוכח מזה. וע' בטורי אבן שכ' שאפי' למ"ד דשהה חוזר לראש הוא רק מדרבנן ובזה י"ל מ"ש בגליון הש"ס בירושלמי שם דלכן השמיטו הפוסקים האיבעיות דירושלמי שם משום שפסקו להקל ואכתי קשה דלמה השמיטו זה בק"ש הא ק"ש דאורייתא ולהנ"ל י"ל דמה דשהה חוזר לראש הוא מדרבנן ולכך פסקו להקל וראיתי במלוא הרועים אות ש') שחקר בשהה לצורך התפלה אם הוי הפסק וכ' דכן מסתבר דלא הוי הפסק ע"ש וכן נ"ל ממה דקיי"ל דבשומע תפלה יכול להאריך כמה שירצה וקשה הא הוי הפסק יותר מכדי לגמור את כולה אע"כ דלצורך התפלה שרי ובזה סרה הקושיא מה שהקשה הטורי אבן דהא בין תקיעה לתקיעה הוי הפסק הברכות מה שאומרים ע"ש ולהנ"ל א"ש דכיון שתקנו חכמים לאמור הברכות בין התקיעות ולתקוע על סדר הברכות הוי לצורך התקיעות ולא הוי הפסק. וע' במלוא הרועים שם שכ' וז"ל ומבואר שם בש"ס דמגילה והלל ושופר שוין לאהדדי וכן ק"ש וכן בירושלמי ריש פרק הי' קורא מבואר דשוין עכ"ל ותמהני דאדרבה בירושלמי כאן מבואר דשופר לא דמי לאינך ואולי לא קאי אלא אק"ש ולא אשופר:

שם ה"ג ר' יוחנן בקייטא דהוה חזיק רישי' כו' ע' מ"ש הרא"פ בביאורו ולא נהירא כלל ובמעריך (אות ח') כ' בשם תשובת הרשב"א הגירסא בסתוא דהוי חזיק רישא כו' ע"ש וכן ראיתי באורחות חיים ה' תפילין ובא"ז (סי' תקל"ב) שגרסו כן. ומ"ש המעריך בביאור דברי הירושלמי ואינו אסור משום ערוה לא נהירא כלל ותו דתקשה על הרא"ש דחציצה פוסלת בתפילין וע' בא"ז (סי' תקע"ו) מ"ש וז"ל משמע הי' חוצץ כמו [בזה"ז] מכנסיים מבואר דלא כפי' המעריך. וראיתי בתוס' יה"כ יומא (פ"ו א') שהשיג ע"ד המעריך. אולם ראיתי בחי' הריטב"א לב"מ (דק"ה ע"ב) מ"ש בביאור הירושלמי בשם הראב"ד ונעלם זה מהמפרשים. וע' בהקדמת שו"ת בית אפרים מ"ש בביאור דברי הירושלמי האלו:

שם כשהוא נותן על יד מהו אומר באקב"ו על מצות תפילין כו' כ"ה הנוסחא בירו' בא"ז ה' כיסוי הדם (סי' שפ"ז) וה' תפילין (סי' תקפ"ב) וכ' דפליג בזה על הבבלי וכ"ה בחי' הר"ן כדה (נ"א ב') ובבעל העיטור ה' תפילין (חלק ח') אולם ברוקח (סי' שס"ג) איתא הגירסא בירושלמי להיפוך דעל ש"י אומר להניח ועל ש"ר אומר על מצות. וכ"ה בס' הישר לר"ת (סי' שמ"ו) וכ"ה בחי' הריטב"א לר"ה (ל"ד א') כשהוא נותן ש"י אומר להניח תפילין וכשהוא נותן ש"ר אומר על עצות תפילין כך הנוסחא הישינה הנמצאת בספרים מדויקים עכ"ל:

שם הלכה ה' הגיעוך סוף מלאכת המים שאינן מחוורים ד"ת. ע' שו"ת משכנות יעקב חא"ח סי' ע"ט) שכ' דמזה מוכח דלהירושלמי אינו ברור דק"ש ד"ת ע"ש אולם לפי מה

שפי' דברי הירושלמי בקונטרס ר' חיים יונה דהכוונה דהיסח הדעת במי חטאת אינו מה"ת א"ש דלא מוכח מידי מהירושלמי אם ק"ש אינו ד"ת וז"ב:

שם הלכה ז' הדא דתימר ברחיצה של תענוג כו' כהדא דשמואל כו' דלא יסחי מיית כו' ע' מה שפי' הרא"פ ולפי פירושו הוי ראי' לסתור דמתחלה כ' דרחיצה שאינו של תענוג מותר ובהעובדא סיים דאם מיית כו' וא"כ אין ראי' כלל ובא"ז ה' אבילות (סי' תל"ה) הביא הירושלמי הנ"ל ונשמט שם תיבת כהדא וכ"ה לפנינו בירושלמי מ"ק (פ"ג ה"ה) ולפ"ז א"ש קצת. אולם בחי' הרשב"א הביא הנוסחא כאשר הוא לפנינו וצ"ל דמיית לאו דוקא והוא דוחק. אולם בתוס' ר' יהודא לברכות (ט"ז ב') וכ"ה ברא"ש פ"ב דברכות איתא הנוסחא על נכון וז"ל אבל אסור ברחיצה כל שבעה הדא דתימא ברחיצה של תענוג אבל ברחיצה שאינה של תענוג מותר כהדא דשמואל בר בא עלו לי' חטטין בראשו אתו שאלון לר' יוסי מהו דיסחא אמר לי' יסחא מה אנן קיימין אי בדבר שיש בו סכנה אפי' בט"ב ואפי' ביה"כ אלא באין בו סכנה (והכל הוא מלשון הירושלמי ולא כמעדני מלך בספ"ב דברכות ע"ש) ולפ"ז א"ש הכל וע' נשמת אדם (כלל קמ"ה סק"א) שהביא מהירושלמי הזה ראי' לאסור מדאמר אי לא יסחי מיית משמע דבלא זה אסור אולם לפי הנוסחא הנ"ל אין כאן ראי' כלל:

ה"ח כהנא הוי עולם סגין כו' מאי קלא בשמיא כו' ע' ברא"פ שפי' עלם זריז בתורה ומצות כו' מה קול עתה בשמים כו' ולא ראה מ"ש רש"י בב"ק (קט"ו ב') דרב כהנא מת והחיה אותו ר' יוחנן ועלם הוא יניק שהי' יניק כשבא לא"י וכמ"ש היוחסין באות א' ולכן שאל אותו מה קול בשמים: שם ה"ט דלמא ר' יסא ור' שמואל כו' ע' בזכור לאברהם (חא"ח אות ח') שכ' וז"ל והקשו בירושלמי והתנן חתן פטור ואם רוצה לקרות קורא ותירצו שאני ק"ש דאית בי' עול מלכות שמים וע"כ תמה על הבאר מים חיים שנראה מדבריו דהירושלמי תלה זה במחלוקת וזה אינו דכי אמר הירושלמי הוא לכ"ע אפי' למ"ד דרשאי בחתן שאני כו' יעו"ש. אולם נראה דהזכור לאברהם לא עיין בגוף דברי הירושלמי דלפי המבואר בירושלמי יש לפרשו דמתרץ דהמשנה דסוברת דחתן אם רוצה לקרות קורא הוא סוברת כר"ג דחייב בק"ש וכ"כ הקרבן העדה בפי' א' וא"כ תלי זה במחלוקת. הן אמת שהתוס' כתבו דר"ג סובר דרק בגדול ובוטח הדין כן ואולם י"ל דהירושלמי לא ס"ל כן ואין כאן תימה על הבאר מים חיים וק"ק על הב' פירושים שפי' הקה"ע דהא איתא בירושלמי קם לי' ר' יצחק בר' שמואל לצלוי דהיינו תפלה ומה שיאטה דעול מלכות שמים לכאן וצ"ל דהוא שם המושאל לק"ש. וע' בתפארת ישראל ברכות (פ"א סי' כ"ה) שכ' דאע"ג דקיי"ל דכל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט בירושלמי פ"ב דשבת

מ"מ אדם גדול שאני וכר"ג פ"ב מ"ה עכ"ל ולא ראה בירושלמי גופי' כאן ובפ"א דשבת דמקשה מר"ג ומתרץ דק"ש שאני דאית בי' מלכות שמים וש"ע דגם אדם גדול כר"ג אין לו להחמיר בשאר דברים. וע' בנשמת אדם (כלל קמ"ז סק"ד) שכ' דצ"ע על מה דאיתא בירושלמי דכל הפטור מן הדבר ועושהו דנקרא הדיוט וצ"ע ע"ז מירושלמי ר"פ מי שמתו והביאו התוס' שם תני אם רצה להחמיר על עצמו אינו רשאי מפני כבודו כו' משמע דבלא"ה מותר להחמיר על עצמו והא התם קורא ומתפלל ומברך ואיך יברך כיון שהוא פטור וצ"ע עכ"ד. ולהנ"ל א"ש דהירושלמי אמר דאינו רשאי להחמיר מפני כבודו בכדי שיהי' אסור גם בק"ש דבלא"ה היכא שאינו מפני כבודו רק מפני שכל הפטור מן הדבר ועושהו הי' מותר לקרות ק"ש דאית בי' מלכות שמים ע"כ אמר הטעם מפני כבודו ולפ"ז גם קיש אין לו לקרות אך צ"ע דנראה מהפוסקים דסברי דאם יש לו מי שישא משאו דיברך ג"כ דהא כל הפטור מן הדבר כו' כן יש קצת פוסקים דס"ל כן וצ"ל דבאמת ס"ל להנך פוסקים דאע"ג דכל הפטור כו' עכ"ז כשעושה יש לו רשות לברך:

הלכה א' שרע בדיבורא. ע' במראה הפנים שכ' ראיתי בס' א' נקרא מעריך שפי' בדיבורא כמו בדברא כלומר כשיצא החוצה וראה מקום הקברות נתן אל לבו ונעשה מעונה וחלוש ושרע ונפל לארץ ואני תמה ע"ז ואיך עשה לר' זעירא כא' מנמוכי רוח ורכי הלבב כל כך והוא עצמו ר' זירא כו' והוא הנקרא קטינא חריך שקי על שהי' רגיל לנסות עצמו באש הבוערת כו' וכעת יתפעל בראותו מקום הקברות אתמהא עכ"ד. והנה מלבד שאין זה זרות כל כך לומר שר' זירא נתפעל כל כך בחשבו יום המות כי הוא הי' חלש כנראה מש"ס עירובין (כ"ח ב') ר' זירא כי הוה חליש מגירסי' כו' ותענית (כ"ז א') אמר לי' ר' ירמי' לר' זירא ליתי מר ליתנו אמר לי' חליש לבאי נראה קצת שהי' חלוש בטבע ורק כשהי' בא לידו דבר עבירה אז התאזר בכח רב. אולם אני תמ' על הפני משה שלא השגיח יפה בדברי המעריך דז"ל שם. ר' זעירא שרע בדיבורא פי' נפל בשדה בשובו מבית החיים והרואים חשבו שמחסרון כח נפל ובאו להקימו ואז ראו שלא נפל מחולשא אלא שברצונו נתעכב שם ושאלוהו למה ישב שם ויען ויאמר כדי לחשוב בענין מיתה עכ"ל מבואר שר' זעירא לא נחלש כלל מזה רק שהאנשי' טעו וחשבו כן אבל הוא באמת לא נחלש כלל וא"ש:

פ"ג ה"ג את שאין לו אדון אלא הקב"ה יצא העבד כו' הנה בש"ס דילן בברכות (ד"כ ע"ב) איתא דעבד פטור מק"ש וכ' התיו"ט (פ"ג מ"ג) ובמעיו"ט (פ"ג סק"ע) דהטעם משום דגמר לה לה מאשה וראיתי להרמ"ז בקול הרמ"ז שכ' דלפ"ז ח"ע וחב"ח חייב דעלי' לא קאי הג"ש אך הוא כתב דהעבד פטור משום דכתיב פני האדון ולא בעי דליתי' קמי' מי

שיש עליו עול אחר ע"ש ונראה כוונתו דלפ"ז יהי' תלוי בפלוגתת הר"ע ורש"י דלפ"מ שפסק הר"ע בה' חגיגה (פ"ב ה"א) דפטור ה"ה הכא ולרש"י והראב"ד חייב (וע' ביין הרקח שכתב שדברי הרמ"ז סותרים זה את זה ולפמ"ש אין כאן סתירה) אך באמת אין הבנה כלל לטעמו של הרמ"ז דמה שיאטה למילף ק"ש מראי' אטו יש ג"ש לזה ובפרט לפמ"ש הרשב"א בחי' לגיטין דס"ו דבאמת גם בחגיגה לא הקפידה התורה על אדון א' רק שהרב מונע אותו משום מעשה ידי' יעו"ש א"כ לפ"ז אין לדעות ק"ש לראי'. אולם תמהני על הרמ"ז שלא הביאו טעמא דהירושלמי כאן דכיון דכתיב בק"ש שמע ישראל כו' אחד בעינן שלא יהי' לו [אלא] אדון א' וא"כ לפי טעמו של הירושלמי ולפי פסקו של הר"מ בה' חגיגה דח"ע וחב"ח פטור מראי' דעדיין מקרי אדונו וכמ"ש הכ"מ בה' קרבן פסח (פ"ב הי"ג) בשם הר"א בנו של הרמב"ם א"כ ה"ה הכא פטור מק"ש. וא"ש בזה מה שהקשה בס' מנחת עני (דט"ו ב') דאמאי לא אמרו בירושלמי הטעם משום דגמרינן לה לה וכבר הניח זה בתימה המעיו"ט בה' תפילין סי' כ"ט.

ולהנ"ל א"ש דנ"מ מהך טעמא דגם ח"ע וחב"ח פטור [ודרך אגב אומר דהתשובה הזאת של הר"א בנו של הרמב"ם מצאתיו בשו"ת ברכת אברהם (סי' ג') ושם הוא כתובה באורך והכ"מ קצרה ונדפסה בשיבוש. ושם ראיתי שכתב לא קשיא כאן במשנה ראשונה כאן במשנה אחרונה פירושו דלמשנה הראשונה חייב מספק ולמשנה אחרונה פטור ועל אותו הדרך שפירשנו מתחלה עכ"ל מבואר להדיא מדבריו דגם בחגיגה צריך להטעם שכתב דלא נעשה תקנה ולחייבו במצוות בכדי דנשחררו וע"ז כיון במ"ש ועל אותו הדרך כו' ובכ"מ נשמטו דברים אלו וזה גרם להרמ"ז בפסחים (פ"ח מ"א) שהאריך שם מאד לבאר דברי הר"א דבחגיגה א"צ להטעם שכ' מתחלה ע"ש והא ליתא וכמבואר בדברי הר"א להדיא. גם מש"ש הכ"מ על שם הר"א וז"ל דאינו אוכל משלו דלא קרינן בי' עבד איש כו' דאלו מה"ת פטור כדדייק רב הונא כו' עכ"ל. וראיתי לרבינו הח"צ בתשובתו שברב משולם (די"ב ע"א) שכ' ע"ז וז"ל והוא מהתימה דהך דרשא לא אשכחן לה בשום מקום והרמב"ם מפיק לה האי קרא לאפוקי עבד קטן לקמן פ"ה ה"ו ומה ענין ר"ה להכא דהתם גבי קרא מי שאין לו אלא אדון א' כו' כ"ש פסח שאף הנשים חייבים וכן עבדים גמורים כו' עכ"ל. וגרם לו זה לפי שנדפסה בכ"מ בטעות ושם בברכת אברהם איתא וז"ל שאינו אוכל לא משלך דלא קרינן בי' עבד ולא משל עצמו שאין לו קניה גמורה כו' ע"ש וא"כ לק"מ דלא דריש כלל עבד איש גם לא אתי עליו מטעמא דרב הונא דזה כ' אח"כ על ההוא דראיה וזה שכ' דחייב מד"ס הוא גבי ראיה ובפסח לא כ"כ רק מטעם שאין לו קניה גמורה והיינו דאינו יכול לקנות הק"פ משום דאין לו זכיה גמורה וכשעשו חז"ל

התקנה הפקיעו שיעבודו ויוכל שוב לקנות הק"פ דהפקיעו שיעבוד הרב מעליו. ובזה יתיישב תמיהת הלח"מ והמל"מ והטורי אבן דהא הוי חב"ע כו' ע"ש שהאריכו בזה וזה לפי הבנתם בדברי הר"א שנדפסה בשיבוש אבל לפמ"ש א"ש ודו"ק] ולענין דינא נראה דח"ע וחב"ח חייב בק"ש חדא דהך טעמא של הירושלמי לא הביאו אותו הפוסקים. ותו דגם אפי' לאותו הטעם מ"מ הא רש"י והראב"ד חולקים על הר"מ וכן התוס'. וכן פסק הטוח"מ (סי' תכ"ד) וכמ"ש השער המלך (פ"ב מה' חגיגה) והיינו דמקרי אין לו אדון וא"כ חייב בק"ש (וע"כ צל"ע על הפרמ"ג בפתיחה כוללות לא"ח (ח"ב סי' כ"ב) שכ' בפשיטות דח"ע וחב"ח פטור מראי' ובאמת סוברים כל הנך פוסקים לבד מהר"מ דחייב) אך לפ"ז הי' לנו לפסוק בח"ע וחב"ח של קטן דיפטור מק"ש דאינו בר כפי' וכמ"ש כה"ג הטורי אבן בחגיגה (ד"ב ד"ה כאן) והלשון לימודים (ה' ר"ה סי' רי"ד) אך עכ"ז כיון דלא הוזכר טעם זה בש"ס דילן וגם הפוסקים לא הזכירוהו לא נסמוך ע"ז לפטרו ממ"ע דאוריי' וע' בירושלמי שם דנשים פטורות מק"ש דכתיב ולמדתם וכ' הפנ"י דבש"ס דילן לא נזכר הלימוד הזה והן אמת שאינו מוכרח דהירושלמי קאי על ק"ש וי"ל דקאי על תפילין דאיתקש לת"ת ולכן נשים פטורות וכן פי' הרא"פ. וע' בספר סדר משנה (פ"א מה' ת"ת ה"ח) שהקשה על הירושלמי הזה באורך יעו"ש. אמנם אם נפרשו על תפילין לק"מ. ושוב ראיתי להטעם מגדים (ד"א ע"א) שכ' וז"ל ושם בירושלמי עבדים מנין כו' י"ל דאיצטרך קרא למי שח"ע וחב"ח אפ"ה פטור מק"ש דיש לו אדון וצ"ע שלא נזכר זה בפוסקים ובאמת לענין ראיה ממעטינן מאדון א' חצי עבד עכ"ל וזה כעין מה שכתבתי רק מה שכ' בפשיטות דלענין ראיה ממעטינן ח"ע וחב"ח אזיל לשיטתו בפרמ"ג שכתבתי למעלה וכבר כתבתי דליתא שכל הפוסקים חולקים על הר"מ. וע' בנועם מגדים שם שכ' שיש לתמוה טובא על הפנ"י שפי' הירושלמי דקאי לק"ש דהמעיין שם יראה דקאי על תפילין ואני לא ראיתי היכן מבואר בירושלמי דקאי על תפילין ושפיר יש לפרשו דקאי על ק"ש וכן פי' בשנות אלי' ובברכה המשולשת ובשערי ירושלמי. אך ברא"ש ה' תפילין (סי' כ"ט) ראיתי שפי' על תפילין. אולם אין הפנ"י משועבד לזה ושפיר יש לפרשו על ק"ש: שם כל מצוות שאדם פטור כו'. ע' במראה הפנים שהביא שהרשב"א גרס שאין האדם פטור. אולם ראיתי בערוך ערך ברך א') שהביא דברי הירושלמי האלו והעתיקם כפי הנוסחא שלפנינו:

שם ר' אסי ור' יהודא בן פזי הוי מתיבין לא מסתברא בק"ש כו' ע' ברא"פ שפי' מתיבין בלשון שאלה ולא נמצא ישוב ע"ז. אולם ראיתי בהר"ן פ"ד דר"ה שגרס הוי יתבין ואמרי כו' ע"ש ועמ"ש התפארת ישראל במגילה (פ"א ע"א) בחידושים יע"ש:

שם התיב ר' יעקב דרומיא הרי ת"ת כו' סוכה אפשר לה ליבטל כו' ע' בפני משה שפי' דת"ת כשישן פטור משא"כ סוכה דגם כשישן חייב וכן פי' בחרדים ובשערי ירושלמי דלא כהרא"פ. וע' בברכי יוסף באו"ח (סי' מ"ז סק"ו) שכ' וז"ל ונראה להביא ראי' לדעת ר"ת דשינת לילה לא הוי הפסק מהא דאמרינן בירושלמי פ"ג דברכות כ"ו ת"ת א"א להבטל ואם איתא דשינת לילה הוי הפסק מאי פריך מת"ת הרי בכל לילה שאדם ישן הוי הפסק ומ"ה מברך ביום א"ו דסובר דשינת לילה לא הוי הפסק עכ"ל. ובאמת אינו הוכחה כלל ואדרבה מוכח ההיפוך דזה תירוצו של הירושלמי דבת"ת הוי השינה הפסק משא"כ בסוכה ויוכל להיות דר"ת פי' כפי' הרא"פ ושאר פוסקים פירשו כפי' הפני משה וא"ש וראיתי בס' מכתב לחזקי' (בשו"ת סי' ד' די"ח ע"ג) שכ' וז"ל ותו דאעיקרא תירוצו של הירושלמי לא זכיתי להבין דלפי הנראה איפכא מסתברא דכיון דת"ת א"א ליבטל איבעיא לן למימר דלא חשיב הפסק דכיומא אריכתא דמיא כו' ובסוכה דאפשר ליבטל הל"ל דהדר דינא למיהוי כלולב לברך בכל יום ובירושלמי משני איפכא וצ"ע עכ"ל ולק"מ דהפי' בירושלמי דבת"ת מפסיק שינה משא"כ סוכה וז"ב:

שם ה"ד ובלבד שלא יזכיר אזכרות. וכ"ה בבבלי (דכ"ב) ומזה יש ללמוד למה שנחלקו הט"ז והמ"א דהט"ז בא"ח סי' תרכ"א ס"ל דמותר להגות השם כשלומד בתלמוד והמ"א בסי' רט"ו ס"ל דאסור ומהבבלי והירושלמי משמע דמותר. שוב ראיתי בשאילת יעבץ (ח"א סי' פ"א) שכ"כ והביא ראי' הזאת. וע"כ תמי' לי על ס' דרושי רח"כ בראש הספר שכ' דבשאילת יעבץ כ' שאביו הח"צ לא הקפיד לומר השם בעת לימודו. ואמנם אדמו"ר הג' נ"י הראה ש"ס מפורש להתיר בברכות דכ"ב כו' וצ"ע שלא הביאו זה כולם עכ"ל ומהתימה ממנו שהרי כן מבואר בשאילת יעבץ הראי' הזאת. אולם מצאתי בתשב"ץ קטן (סי' תכ"א) שכ' וז"ל ואינו קורא שם של ד' אותיות בתלמוד כ"א השם עכ"ל מבואר כדברי המ"א. וע' שו"ת מים חיים (חא"ח סי' כ"ב) שלא ראה כל דברי הפוסקים שהבאתי:

שם ה"ה אמר ר' אבונא ומתני' אמרה כן כו'. ע' מה שפי' הפני משה והרא"פ. והנה לפי פירושם מבואר דלהירושלמי קאי מה דאיתא במתני' וכמה ירחיק מהן גם על מי המשרה ומים הרעים. וע' בטוא"ח (סי' פ"ו) שפי' כן והב"י כ' שם דיש לתמוה על הרמב"ם שהשמיטו בה' ק"ש ולכן נ"ל שהוא מפרש דהא דקתני כמה ירחיק מהם לא קאי אלא אמי רגלים בלבד וכ"נ מדבריו בפי' המשנה כו' עכ"ל ולפ"ז תקשה על הר"מ מהירושלמי. אמנם ראיתי להמעיו"ט בברכות (פ"ג סק"כ) שלפי פירושו בירושלמי לא תקשה על הר"מ ע"ש. וראיתי בא"ז (ה' טהרת ק"ש (סי' ק"ל) שכ' נראה בעיני דהא דקתני כמה ירחיק מהן אמי רגלים קאי דמאיסי כו' אבל מים סרוחים ומי משרה א"צ

להרחיק מיהו בפיר"ח משמע דמים סרוחים ומימי המשרה נמי צריך להרחיק ד' אמות דפיר"ח בגמ' ואסיקנא כו' ואינו נראה בעיני כלל מיהו בירושלמי משמע כפיר"ח ולקמן גבי צואת כלבים אפרשנו עכ"ל וכוונתו על הירושלמי הזה שהביאו בסי' קל"א מבואר דהא"ז פי' הירושלמי כפי' הפני משה. וראיתי בשו"ת עמק הלכה (חא"ח סי' ל') שהביא דברי הב"י שהבאתי למעלה וכ' ע"ז וז"ל ובפי' המשנה כ' הרמב"ם ז"ל להדיא דאינו חוזר על מים הרעים ומי המשרה ע"כ תימה על מה שתלה הדבר בנראה לי וכן מ"ש אח"כ ואולי הוא בכלל נבילה מסרחת שזכר הרמב"ם ואיך יסתור דברי' שבפי' המשנה עוד תימה על מה שלא זכר שרש"י ז"ל כ' ג"כ להדיא במתני' וכמה ירחיק מהן אמי רגלים כו' ועכ"פ צ"ע על הרב"י למה לא הביא דהרמב"ם בפי' המשנה ורש"י חולקים על הטור עכ"ל. והנה מה שתמה על הב"י מדברי הרמב"ם בפי' המשנה שכ' שם להדיא דלא קאי רק אמי רגלים שגה בזה דהר"מ בפי' המשנה כ' וז"ל ומה שאמר עד שיטיל לתוכן מים איכו חוזר על המים רעים ועל מי משרה אבל הוא חוזר על מי רגלים כו' עכ"ל הנה שלא כ' הר"מ רק שמה שמבואר במשנה דמהני כשמטיל לתוכן מים זה לא קאי רק אמי רגלים וזה באמת כן הוא כמבואר בש"ס (כ"ה ב') אבל לענין הרחקה אינו מיירי כלל הר"מ ומ"ש הב"י שכ"כ מדברי הר"מ הוא מסיום דברי' שסיים וכמה ירחיק מהן אם לא הטיל לתוכן מים ומן הצואה ד' אמות ומדלא פרט ג"כ מי המשרה ומים הרעים משמע לי' להב"י דסובר דבזה לא צריך הרחקה ובאמת אינו מוכרח כל כך וע"כ כ' הב"י רק שכן נראה מדבריו בפי' המשנה ומ"ש העמק הלכה שברש"י מבואר כן. הנה באמת כן כתב הב"ח שמבואר כן ברש"י. אולם לפ"ז תקשה על הא"ז שלא הביא ראי' לדבריו מדברי רש"י שנודע שהולך בביאורי' ובפסקי' כדעת רש"י אולם מצאתי בברכ"י (סי' פ"ו סק"א) שכ' על הב"ח שבפרש"י שלפנינו לא מצא כן וע"כ שלא הי' בגירסתו כן ברש"י וי"ל דכ"ה בגירסת הב"י וראיתי שם בשיורי ברכה שכ' בשם הכנה"ג לתמוה על הב"י שבר"מ בפי' המשנה לא משמע כלל כו' ע"ש מבואר דצדקו דברינו ולא כהעמק הלכה. וראיתי בספר שם ישראל (די"ז ע"ב) שהקשה על דעת הר"מ וז"ל וקשה לי הא לפי הס"ד דגמ' פריך כמה מיא רמי ואזיל ע"כ לא קאי אלא אמי משרה רק דקשה כמה מיא רמיא הוצרך לתירוץ חסורא מחסרא א"כ מנ"ל דלהמסקנא נשתנה הדין עכ"ל ולק"מ די"ל דגם לפי הס"ד לא קאי רק הא דמהני הטלת המים הוא גם במי המשרה ובמים סרוחים אבל הא דצריך להרחיק גם להס"ד לא קאי אמי המשרה ומים סרוחים וז"פ. ולהלכה הנה ראיתי בתר"י ס"פ מי שמתו שכ' שצריך להרחיק ממים הרעים וכן הביא הא"ז בשם ר"ח והכי קיי"ל:

שם מנעריו כתיב משעה שהוא ננער ויוצא לעולם ע' ביפה תואר שכ' וז"ל משעה שהוא ננער ומ"מ קודם שאוכל כזית דגן אין בו דעת לחשוב ברע ואין יצה"ר שבו יכול להרע כלל עכ"ל. ובזה א"ש דברי המ"א (סי' פ"א סק"א) שכ' דטוב להרחיק מצואת קטן אפילו בן ח'. וראיתי להחוקי חיים (אות צ' ס"ק ל"ג) שתמה עליו מדברי הירושלמי האלו דיצה"ר נכנס במעי אמו וא"כ הוי מדינא ואפי' פחות מבן ח'. וכן ראיתי להחיי עולם (דפ"ה א') שתמה כן על המ"א אולם לפי דברי מהר"ש יפה האלו א"ש דברי המ"א וע"כ כ' דאינו אלא חומרא בעלמא:

שם אמר ר' אמי מסוף ריח רע ד' אמות כו'. ע' בס' המפתח לר"כ גאון במס' ברכות (די"ז ע"ב) דגרס כאן אמר ר' חסדא וזה כדעת רב חסדא בש"ס דילן (כ"ה א') אולם לפי נוסחת הר"מ ההובא במגדל עוז ה' ק"ש (פ"ג הי"ב) דמפיך הגירסא בבבלי מר"ה לרב חסדא ומר"ח לר"ה מכצ"ל דלא גריס כאן רב חסדא רק ר' אמי כגירסא דילן ובסיום הירושלמי בהדיא ר' לייא וחברייא כו' איתא בס' המפתח ר' בא וחברי' אולם בחי' הרשב"א בברכות (כ"ה א') איתא כנוסחתינו:

שם רשב"ג אומר של אחר המטה כו' ע' ברא"פ בתוספותי' שהקשה למה פסק ר' חנינא דלא כרשב"ג דס"ל דלפני המטה לא נקרא בתוך ד' אמות אבל לאחר ד' אמות מותר הא בכ"מ הלכה כרשב"ג ותירץ דהוא דוקא במשנה ולא בברייתא. והנה בכלל הזה אי הלכה כרשב"ג בברייתא חקרו בזה האחרונים והי' קשיא לי עליהם מירושלמי ב"ב (פ"י ה"ח) דאיתא התם ובלבד במשנתינו משמע דבברייתא לא. ושוב ראיתי להיעיר אזן (מערכת כ' אות א') שהעיר בזה. אולם י"ל דאין ראי' מהירושלמי דהוא קורא גם לברייתא משנה. ע' בירושלמי הוריות (פ"ג ה"ה) וע' בא"ז ה' תפלה (סי' ק"ח) ושם כ' דדוקא במשנה הלכה כמותו ולא בברייתא וכ"ה בשו"ת מהר"ם מרוטינבורג (סי' קל"ו) ואין כאן מקומו. אולם בכאן י"ל דאולי רבי חנינא גרס להיפוך דמחליף דברי רשב"ג לרשב"א וכמבואר בבבלי ברכות (כ"ה ב') דיש סתירה בברייתא בזה והוא ס"ל דאיפוך קמייתא ובלא"ה אין למדין מהכללות וכן בבבלי פסק רבא דלא כרשב"ג רק כרשב"א ולק"מ: שם כמין ימא לטיגנא. ע' בראב"ד ה' ק"ש (פ"ג הי"א) שכ' וז"ל בירושלמי דוקא לאלתר שהרוק עומד בעבי' אבל לאחר שעה שהרוק נימק הצואה מתגלית עכ"ל וראיתי בספר חוזק יד (דף נ' ע"ב) שכ' ולענד"נ שהראב"ד הוצא זה מהירושלמי דקאמר כו' מן ימא לטיגנא וסובר הראב"ד ז"ל מן ימא לטיגנא פירושו כאדם המוציא דג מן הים ומטגנו לאלתר וזהו מה שאמר דוקא לאלתר עכ"ל וכמה רחוק פירושו ואין להאריך והברור דהראב"ד פי' כמו שפירשו הר"ח והרא"ש דכוונתו כמו שמן ימא לטיגנא שהמה ב' מקומות הקרובים זה לזה וזהו כוונתו

לאלתר וז"פ. ומ"ש החוזק יד לפרש לדעת הר"מ הירושלמי אין מן הצורך לדחותו והוא בעצמו הרגיש בזרות פירושו ומ"ש שהקשה לפי' הראב"ד בהירושלמי כו' לא נמצא שם כלל מה שהקשה וגם לפי מה שפרשתי לדעת הראב"ד לא קשיא כלל. ומ"ש דהא מלבד פי' הראב"ד יש פירוש אחר. לפי מ"ש אין כאן פי' אחר והמה שפה אחת ודברים אחדים: שם כל עמא מודיי בההין דרקיק אצטליין דהוא אסור בש"ע א"ח (סי' צ"א) מבואר דאם צריך לרוק בתפלה דמבליעו בכסותו בענין שאין נראה וכ' הא"ר שלא ירוק בבגד העליון שנראה בו הרוק וקשה לכאורה דהא בש"ס ברכות דכ"ד איתא דמבליעו בטליתו. וכ"ה ברמב"ם פי"א מה' תפלה דמבליעו בטליתו או בבגדו ומדכ' או בבגדו משמע דטליתו ממש והוא הוי בגד העליון. אולם נראה דהא"ר הוציא זה מדברי הירושלמי בכאן וכמבואר בתר"י דבאיצטלא דהוא בגד העליון אסור אולם מצאתי בחי' הרשב"א בברכות (כ"ד א') שגרס בשם הראב"ד בירושלמי מותר א"כ מבואר דגם בבגד העליון מותר וכמשמעות ש"ס דילן ועמ"א וא"א בסי' צ"ז. והמפרשים לא הערו: שם ריב"ל אמר הרוקק בביהכ"נ כרוקק בבת עינו. ע' במראה הפנים שכ' ומאי דאמר ריב"ל הרוקק בביהכ"נ ליתא דהא אמר רבא בפ' הרואה שהוא מותר עכ"ל ואשתמיטתי' מ"ש הר"ר מנוח והובא בכ"מ (פי"א מה' תפלה ה"י) דההיא דירושלמי דמותר לרוק בביהכ"נ לא פליג אגמרא דידן דהתם בשעת תפלה דוקא עכ"ל. א"כ לא נדחה מימרא דריב"ל מהלכה. ותו נעלם ממנו דתר"י פ' מי שמתו גרסו כאן כל הרוקק בביהמ"ק כו' ע"ש וא"כ לק"מ. וראיתי להברכ"י בא"ח (סי' קנ"א סק"ח) שהביא תשובת הר"ש בן הרשב"ץ דרקיקה אסור בביהכ"נ ולמד מזה למנעל ע"ש מ"ש ע"ז ונראה שגם הוא לא ראה דברי הר"ר מנוח הנ"ל:

פ"ד ה"א ולעבדו בכל לבבכם כו' ואיזו זו תפלה. ע' באבודרהם שער ב') שכ' ואומר ולעבדו בכל לבבכם ומפרש בספרי ובירושלמי דברכות פ' תפלת השחר איזהו עבודה שבלב זו תפלה ותמהני שלא כתב שכן מפורש ג"כ בבבלי תענית (ד"ב ע"א) יעו"ש:

שם ר' יונה כד הוי כו' מצלי בלחישה כו' מצלי בקלא כו' עד דיילפון בני בייתא צלותא מיני'. ע' במרדכי ביומא שגרס כי היכא דילפי כו' דלהכי הי' מצלי בקול בכדי שילמדו ממנו אנשי ביתו וע' בב"י סי' ק"א מ"ש בשם הר"י אבוהב ומ"ש הוא עלי' ונ"ל סעד לדברי המרדכי דהנה ביש"ש ב"ק בסופו בחילוקים שבין א"י לבבל (סי' מ"ג) איתא התם בני בבל אוסרין שיתפלל אלא בלחש בני א"י בקול גדול בשביל להרגיל את הציבור והיינו דבני א"י סוברים כהירושלמי דבשביל שילמד מותר ובני בבל אוסרים וע"כ צל"ע דלמדו הפוסקים היתר מהירושלמי הזה ולבני בבל אסור: שם ריב"ל אמר תפלות מאבות

למדום כו'. ע' במראה הפנים שכ' דפלוגתא דתפילת ערבית רשות או חובה תליא בזה אם מאבות למדום אזי גם תפלת ערבית חובה שיעקב תיקן ואי מתמידין למדום א"כ תפלת ערבית רשות ע"ש. אמנם ראיתי להפני יהושע (בברכות דכ"ו ע"ב ד"ה יעקב תיקן) שכ' דגם אם מאבות למדום יוכל להיות דת"ע רשות דיעקב בעצמו התפלל דרך נדבה יעו"ש באורך ונ"ל להביא ראי' לדברי' מרש"י תענית (כ"ח א') שכ' הללו ד"ת דיצחק תיקן תפלת מנחה ע"ש. וראיתי בשו"ת משכנ"י (חא"ח סי' פ"ד) שהניח בצ"ע דהא התם לר' יהושע קיימינן דהוא ס"ל תפלת ערבית רשות וע"כ דלמדו מתמידין ואיך כ' רש"י אליבי' דיצחק תיקן כו' ע"ש אמנם לפי מ"ש הפנ"י א"ש דאף דס"ל דמאבות למדום עכ"ז יוכל לסבור דתפלת ערבית רשות. וע' בשו"ת אור נעלם באור לו בציון (סי' קכ"ח) שגם הוא כ' דמאן דס"ל דאבות תקנו ס"ל ת"ע חוב ואינו מוכרח ומש"ש וז"ל בפ' אין עומדין דאמר ר"ג לחכמים כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת המינים ודקדקתי למה לא תיקן שום א' מהתנאים ברכת המינים ולמה תיקן ר"ג דוקא עכ"ל לא ראה מ"ש הכ"מ ה' תפלה (פ"ב ה"א) וז"ל ואין ספק שמה שהוצרך ר"ג לתקנה הי' לפי שבימי' נתרבו האיפקורסים ולק"מ:

שם האיר הקב"ה עיניהם ומצאו טלאים מבוקרים בלישכת הטלאים כו' הנה התוס' בסוכה (מ"ב א' ד"ה שאינו) כתבו דתמיד שאינו מבוקר אפילו אם מצאו אותו שהוא תם פסול ואם שחטוהו בשבת חייב חטאת ע"ש וראיתי בחי' הג' ר' ישעי' פי"ק בחי' ש"ס שלו (ד"ד ע"א) שהאריך לתמוה על התוס' דמניין להם זה דדלמא מיירי כשמצאוהו בעלת מום וגם הא בעינן שינה עליו הכתוב לעכב והכא ליכא רק הג"ש דפסחים (צ"ו א') וגם מסוגיא דב"ק (דפ"ב) דאיתא התם ובכל יום ויום הי' משלשין דינר בקופה מוכח קצת דהי' מקריבין בלא ביקור עכ"ד בקצרה ולדעתי צדקו דברי התוס' והגרי"פ נעלם ממנו התוספתא דפסחים פ' ר"א ששם מבואר המימרא הזאת. ומסיים שם שנאמר תמימים יהי' וא"כ הוי שינה הכתוב עלי' לעכב גם י"ל דיהי' עיכובא משמע. וע' בא"ז ה' פסחים (סי' רט"ז) שהאריך בזה והוכיח מהתוספתא הזאת דביקור מעכב אף בדיעבד והביא הראי' שהביא הגרי"פ מסוגיא דב"ק די"ל דהי' מבוקרין. וכ"נ קצת ממה דאיתא בירושלמי כאן דמצאו טלאים מבוקרים. משמע דאל"כ לא הי' מקריבים אותם. אך י"ל דמעשה שהי' כך הי'. וגם בא"ז ה' תפלה (סי' פ"ה) העתיק דברי הירושלמי הללו ואינו כתוב שם שהי' מבוקרין ועכ"פ מהתוספתא הנ"ל מוכח דגם בדיעבד מעכב ביקור וכמו שהוכיח הא"ז. וע' בת"כ פ' ויקרא (פ"ג פ"ג) דר' יוסי למד מיקריבנו יבקרנו והשוחט בשבת שאינו מבוקר חייב חטאת וב' הראב"ד בביאורו שם ואשמעינן הכא שאם שחטו

שאינו מבוקר פסול דלא תימא שלמצוה בעי ביקור אלא דיעבד נמי פסול. מבואר דגם הראב"ד ס"ל כשיטות התוס' וי"ל דשינה עליו הכתוב מיקרי. וע' במסורת התלמוד שם ובתוס' עזרה שם כ' דביקור אינו אלא למצוה ולא לעיכוב וליתא דא"כ עדיין טרוד במצוה אע"כ דהוי לעיכוב ודו"ק. וראיתי בתוס' יה"כ בסוכה שם שגם הוא הקשה ע"ד התוס' האלו ולק"מ. גם הלום ראיתי להטורי אבן במגילה (כ"ט ב') שכ' ג"כ דביקור אינו לעיכובא וליתא. ושוב נדפס ובא ספרו גבורת ארי' בתענית (כ"ט א') הקשה שם על התוס' דהא בעינן שינה עליו הכתוב לעכב ולק"מ. ומה שהקשה דהא תמיד ילפינן מפסח ושם גופי' אינו מעכב כדאיתא במכילתא וחסר שם הסיום לא ידעתי מניין לו זה מהמכילתא. ומה דאיתא התם בפ' בא פ"ג די"ג כשר ללקיחה י"ל דמיירי כשהי' מבוקרין וע' בבירורי המדות שם. ומה דאיתא התם בפ"ה דפסח דורות מקחו כל זמן כבר מחק זה באיפת צדק שם ואם גם ס"ל כן להמכילתא ש"ס דילן לא ס"ל כן בפסחים ע' פסחים דצ"א (וצע"ק מירושלמי ביצה פ"ב ה"ד דאיתא התם פעם א' נכנס לעזרה ביו"ט ומצא אותה שוממה אמר ישמו בתיהן של אלו שהשימו בית אלקינו מה עשה שלח והביא שלשת אלפים צאן מצאן קדר וביקרן ממומין והעמידן בהר הבית אמר להן שמעני אחים בית ישראל כל מי שהוא רוצה יביאו עולות מבואר שא"צ ביקור ד' ימים) וע' מ"ש בשו"ת מחנה חיים (סי' ז') וראיתי בספר תפארת ישראל בחומר בקודש (פ"ב סי' כ"ו) שגם הוא כ' בפשיטות דביקור מעכב אך המה שם דהא לא שינה עליו הכתוב וגם הוא לא ראה דברי התוספתא והת"כ האלו. וראיתי להקהלת יעקב (מ"ב א') שתמה עוד התוס' הללו מסוגיא דפסחים (מ"ז ב') הביא שה מאפר ושחטו תמיד מהו והיינו משום מוקצה ותיפוק לי' דלא הי' מבוקר דאין לומר דביקרו דא"כ לא הוי מוקצה דהוי כאומר מכאן אני נוטל למחר. ולא ידענא מאי קושיא די"ל דמיירי בביקרו מקודם בכל יום רק שהי' בדעתו לשחוט אותו אחר שבת ויו"ט וא"כ ה"ל שפיר מוקצה דאסח לדעתי' מיני' וז"ב. וראיתי להעיר על מ"ש בס' אבל אם (ד"ו ע"א) שכ' על מה דאיתא בפסחים (ד"ו ע"ב) מ"ט דרשב"ג שהרי עשה עומד בר"ח ומזהיר על הפסח וז"ל וקשה דהא פסח מצרים הי' צריך ביקור ד' ימים וכמבואר במתני' דצ"ו מה בין פסח מצרים לפסח דורות וא"כ איך יליף רשב"ג ב' שבתות כיון דשם הי' צריך להזהיר להם משום יום עשירי שמקחו מבעשור כו' וצע"ג עכ"ל. ושגה בזה דמ"ש דפסח מצרים צריך ביקור ד' ימים וציין למשנה דצ"ו ושם מבואר בש"ס דגם פסח דורות טעון ביקור ד' ימים ושם הכוונה דהי' צריך לומר לשם פסח. וקושיתו מעיקרא לק"מ דנהי שהי' צריכין ליקח אותו מבעשור עכ"ז לא הי' צריך

משה לומר להם מר"ח דהי' די שיאמר להם בתשיעי וגם שפיר ילפינן לדורות שצריך ביקור ד' ימים ודברי' אין להם שחר:

שם ר' ירמי' בעי הכא את עביד כו' ע' בלח"מ ה' תפלה (פ"ג ה"ב) מ"ש בביאור דברי התוס' ברכות (כ"ו ב' ד"ה עד) דקטרת הי' צריך שיהה שעה ורביע עד פלג המנחה והקשה מדברי הירושלמי האלו ופי' דר' ירמי' בעי דכיון דבחול הי' ההקרבה בט' שעות ומחצה ובע"פ הי' מח' שעות ומחצה ובתפלת המנחה איך את עביד אם כחול או כע"פ ותירץ דהוקשה לקטרת דהי' שעה דמוכח דקטרת לא הי' עיסוקו רק שעה ע"ש מה שתירץ בדוחק אולם לפ"מ שפי' הפני משה ובעל החרדים דברי הירושלמי לק"מ כאשר יראת המעיין וגם דברי התוס' הכי מתפרשין. וע' בהליכות עולם בחי' לברכות (ד"ד ע"ב) ובביאורו למהרש"א (ד"ז ע"א) ודו"ק וע' במראה הפנים במה שהתפלא ע"ד הר"ח ההובאו בהגמי"י כאן דמתפללין תפלת המנחה עד הערב דהוקשה לקטרת דלפי פירושי לא מוכח מידי ע"ש באורך ולענד"נ דהר"ח פי' הירושלמי כהלח"מ דר' ירמי' בעי דכיון דבחול מקריבין התמיד בט' ומחצה ובע"פ בח' ומחצה ותפלת המנחה איך את עביד והשיבו דהוקשה לקטרת ולא לתמיד והקטרת התחילו להקטיר אחר התמיד והי' עד הלילה כן פי' ר"ח וא"ש והבן:

שם מניין לנעילה כו' אמר ר' לוי כו' מיחלפא שיטתי' כו' ע' באבודרהם בסדר תפלה של חול (ד"ג ע"ב) שהביא בשם הירושלמי דפ' תפלת השחר הך מימרא דר' לוי וכ' וברושלמי דתענית מקשה על הך מימרא דר' לוי מיחלפא שיטי' כו' ע"ש מבואר דלא הי' גורס כאן הך מיחלפא שיטתי' רק בתענית:

שם במה קורין ר' יוסי אומר קורין ברכות וקללות אמר לי' ר' מנא בגין מודעתין כי תענית רביעין על מטוהין כו' ע' בר"ן ספ"ב דתענית שהוכיח מדברי הירושלמי הללו דנופלים על פניהם בר"ח. אמנם מצאתי בא"ז ה' ר"ח (סי' תס"ו) שהוכיח מהירושלמי הזה דאין נופלין על פניהם בר"ח שאינו של תענית וז"ל שם בשם מורו דה"ק וכי כדי להודיעם שהם שרוים בתענית הם נופלים בר"ח על פניהם וכי בלא כך אינם יודעים שהוא תענית א"ל להודיעם שהם קורין ברכות וקללות ואין קוראין בר"ח ולכן נופלין על פניהם להודיעם שאין תענית זה משונה משאר תעניות שחל להיות באמצע החודש הא לעדת שאין נופלין על פניהם בר"ח עכ"ל ומיושב. מנהגינו וע' במראה הפנים ובפי' מהחרדים:

שם ימינו את ראב"ע בישיבה בן ט"ז שנה כו' הנה ראיתי בס' הפרדס הגדול (סי' קל"ד) שכ' אמר ראב"ע הרי אני כבן שבעים שנה דאהדריה ניהליה תליסר חיוורתא וצ"ע לכאורה דהא בש"ס ברכות (כ"ח א) איתא ההוא יומא בר סמני סרי שני הוה אתרחיש

לי' ניסא ואהדרו לי' סמני סרי דר' חיוורתא ואיך כ' רש"י י"ג אמנם מצאתי להאבודרהם (בסדר הגדה ופירושה) שכ' ולא אמר בן שבעים שנה אלא שקפצה עלי' זקנה כדאמרינן בירושלמי ברכות שלא הי' כ"א בן י"ג שנה ובשביל שלא יבזוהו כשנתמנה נשיא ושמא לא יהי' דבריו מקובלים נעשה לו נס לכבודו מן השמים ובא לו י"ג שורות של שער לבן כמלוא שני' והי' דומה לאיש שיבה עכ"ל ומבואר שהי' גירסתו בירושלמי י"ג שנה וי"ג שורות וי"ל דכ"ה גירסת רש"י וא"ש. אולם צל"ע על האבודרהם שהביא זה מהירושלמי ולא הביא מה דמבואר בבבלי וכמו כן יש להעיר על שו"ת רשד"ם (חיו"ד סי' קל"ב) שכ' וז"ל או לא ידע מה שעשו ישראל לר"ג שהעבירוהו חבריו ולא נמנע ראב"ע מלקבל עלי' אחר שרצו בו ישראל שהיו בחור כמו שבא בירושלמי פ' תפלת השחר עכ"ל דאמאי לא הביא זה מהבבלי. אולם ראיתי ביוחסין שכ' המגיה שם שזה הוספה בבבלי ואינו מהש"ס וא"ש. וע' בשו"ת הרלנ"ח בסוף אגרת הסמיכה שכ' שלא חלקו ב' התלמודים כי בש"ס דילן מונה מעת שנולד ולהסכים עם מה דהי' לו תמני סרי דרי חיוורתא כמנין שנותי'. אמנם בירושלמי שלא דקדקו במנין השורות ואמרו סתם נתמלאו כל ראשו שיבות לא מנו כ"א מיום שנכנס לבית הספר כי בה' שנים התחיל לילך לבית הספר ע"ש וזה יוצדק לפי גרסתינו דאיתא ונתמלא ראשו שיבות. אמנם לא יוצדק זה לפי המבואר בספר הפרדס ובאבודרהם שגם בירושלמי איתא שהי' לו י"ג שורות א"כ שוב לא יתכן זה אך באמת בבבלי הוא הוספה והעיקר הוא כמו דאיתא בירושלמי ודע דהירושלמי הזה איתא ג"כ בתענית (פ"ד ה"א) ונשמט במסורת הש"ס לציין לשם. וביוחסין כ' שהוא ג"כ בירושלמי פ' תמיד נשחט ולפנינו לא נמצא שם וע"כ כ' המגיה שם דהוא ט"ס וכ"כ הסדר הדורות (ח"ב אות א') אולם נראה דכן הי' הגירסא לפני היוחסין בירושלמי שם דמצאתי בס' המפתח לר"נ גאון (ד"י ע"ב) שכ' דאיתא ג"כ בירו' פ' תמיד נשחט מבואר דכ"ה גירסתם:

שם ה"ג אמר רחמנא רמז לת"ח שאדם צריך לומר לרבו תשמע תפלתך וכ"ה בירושלמי תענית (פ"ב ה"ב) והנה בהג"א מה' תענית בסופו כ' שתלמיד צריך לומר לרבו תשמע תפלתך וראיתי ביד שאול (סי' רס"ב ס"ק י"ב) שכ' ע"ז וז"ל לא ידעתי מקורו עכ"ל. ונעלם ממנו דברי הירושלמי האלו בב' המקומות שממנו מקור דברי ההג"א וראיתי להשירי קרבן בתענית שם שכ' שם שהגירסא משובשת וצ"ל תשמע תפלתך והיינו דאדם צריך לילך בעת צרה לת"ח שיתפלל עלי' ע"ש ולא ראה דברי ההג"א האלו שדברי הירושלמי הם כפשוטן שהתלמיד צריך לומר כן לרבו:

שם איכן הוא אומרה בשם ר"ה כלילי שבת ויומו כו'. ע' שו"ת מהר"ם מרויטינבורג (ח"ג סי' שט"ו) שמוכח שם דהיתה גירסתו בלילי שבת ופירש דבשבת אומר ברכה חמישית כשמתענה והשיג מזה על הבה"ג יעו"ש ובהג"ה: שם ה"ד זה שעובר לפני התיבה אין אומר לו בא והתפלל אלא בוא וקרב כו' הרא"פ לא פי' בו כלל והוא מחוסר הבנה. ומצאתי בס' הפרדס הגדול (סימן קע"ג) שכ', ע"ד הירושלמי הללו וז"ל ש"ע אין ציבור צריכין סידור שבח שכל תפלה תביעת צרכיהן הוא דלשון תפלה היא סידור שבח דאמר מר מתפלל אדם ואח"כ תובע צרכי' ומדאמר מתפלל אדם אלמא לשון תפלה סידור שבח ומדאמר אין אומר לו בא והתפלל ש"ע אין ציבור צריכין שבח אלא כל התפלה תביעת צרכיהן וטעמא מאי משום דכתיב הן אל כביר לא ימאס עכ"ל. מבואר דלכן אין אומרים בא והתפלל משום דתפלה הוי סידור שבח וציבור א"צ זה. אולם בב"ר פרשה מ"ט איתא שם אין אומרים לו בו ועשה כו' אלא בא וקרב להתפלל מבואר ההיפוך. וצ"ל דהגירסא שם משובשת וע' ביפ"ת (דרנ"ו ע"ב) שכ' שם שהגירסא בכאן בירושלמי הוא משובשת. ולדברי הפרדס הגירסא שבב"ר משובשת:

שם ה"ה דביר כו' שמשם דבר יוצא לעולם ע' תיו"ט מדות (פ"ד ק ע"א) שהעתיק בשם הראבי"ה שגרס כאן היכל שמשם כלכלה יוצאת לעולם בתפלה של כה"ג ביה"כ דביר על שם ודבר ד' מירושלים ואית דאמר למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך כו' ע"ש ולפנינו חסר כל זה:

פ"ה ה"א כאן ביחיד כאן בציבור ע' בגליון הש"ס שתמה מזה על תר"י פ"ק דברכות ונפסק בש"ע סי' צ' שיש להתפלל בביהכ"נ אפי' שאין שם עשרה וכאן מבואר ההיפוך ע"ש ויש לחלק דזה דוקא בביהכ"נ שלהם שהי' בשדות וע"כ כשלא הי' שם עשרה יותר טוב להתפלל בביתו שיהי' בכוונת הלב משא"כ בביהכ"נ שלנו יותר טוב להתפלל בביהכ"נ שהוא מקום תפלה ועשו"ת משכנ"י חא"ח דף ס' ע"א:

שם ר' אילא אומר לא אמרו אלא כרוך אבל אם הי' מרתיע ובא כנגדו ה"ז מסתיר מלפניו ובלבד שלא יפסיק את תפלתו וראיתי להרא"פ בתוספותי' שכ' וז"ל וא"ת לעיל במלכי אומות העולם למה אמר שמפסיק שהרי שם ג"כ אינו אלא ספק סכנות נפשות וי"ל הואיל והוא שואל בשלומו והוא אינו משיב דינו ליהרג והו"ל ודאי נפשות שמזלזל בכבודו עכ"ל. ודבריו לא נהירין כלל דנראה דגם במלכי א"ה אינו אלא ספק ס"נ דכשיאמר לו אח"כ שמפני שהי' עסוק בתפלתו לכן לא השיבו יוכל להיות שלא יהרגנו וכ"כ בשיטה מקובצת לברכות (דל"ב ע"ב) וז"ל אבל פורש פי' מספק חשש סכנה דאלו ודאי סכנה לא צריכה למימר עכ"ל וכ"ה ברמב"ם (פ"ו מה' תפלה ה"ט) שמא יהרגנו. וכן מוכח

מדברי הרא"ש ברכות (די"ג א') שהשיג על מ"ש רש"י שם דמפני היראה הוא שירא שמא יהרגנו והקשה שם דפשיטא דאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש. וצ"ל דאע"ג דרש"י כ' שמא יהרגנו והו"ל ספק גם זה פשיטא דאפילו מפני ספק סכנות נפשות בודאי מותר להפסיק וא"כ לשיטות הרא"ש על כרחך מה דהוצרך לומר כאן דמפני מלכי אה"ע פוסק ע"כ דאפילו שמא יהרגנו אין כאן דאינו ספק השקול. וכ"כ הט"ז להדיא (בסי' ס"ו סק"א) ע"ש וכ"ז דלא כהרא"פ אולם עיקר קושיתו לק"מ דבודאי במלכי א"ה מוכרח הי' להפסיק בדיבור דזה הוא הסכנה מה שהוא אינו משיב לו לכן מוכרח הוא להפסיק תפלתו משא"כ כאן שהוא יכול להסתיר א"ע לכן צריך להסתיר ולא להפסיק תפלתו ואין ה"נ במלכי א"ה כשיוכל להסתיר א"ע ולילך שלא להפסיק מוכרח הוא לעשות כן וכ"ה להדיא ברא"ש פ' אין עומרין וז"ל היכא שיכול להנצל כשיתרחק לצד אחר אין לו להפסיק ולדבר אבל מלכי עכו"ם צריך להפסיק כדי להשיב להם שלום ואם מתחלה הי' יכול להתרחק לצד אחר וינצל בזה יתרחק כדי שלא יצטרך להפסיק בדיבור עכ"ל וכן בנחש שהתריע כנגדו אם הי' מוכרח להפסיק בדיבור ולומר לאחרים בודאי מותר לו להפסיק כשא"א לו באופן אחר וכ"ה בש"ע סי' ק"ד ס"ג ע"ש ומ"ש בירושלמי ובלבד שלא יפסיק היינו בסתמא שיוכל להסתיר א"ע אבל בלא"ה בודאי מותר שבמקום ס"נ בודאי מותר להפסיק תפלתו וכמ"ש הסמ"ג הובא במ"א סי' צ"ב סק"ב. מיהו דברי ר' יונה צל"ע שכ' בהמשנה דמפני נחש לא יפסיק היינו בדיבור אבל בהליכה מותר שישליכנה מעליו וא"כ כשאמרו בירושלמי אבל אם הי' מרתיע ובא כנגדו כו' משמע לכאורה דבזה מותר גם לדבר וא"כ איך סיים ה"ז מסתיר מלפניו דהא זה מותר בלא"ה (ור' יונה בעצמו הביא אח"כ הירושלמי הזה) גם בהי' נחש כרוך עליו ומדסיים בירושלמי דבזה ה"ז מסתיר משמע דבנחש כרוך אסור גם להפסיק בהילוך ועט"ז סי' ק"ד סק"א שהשיג ע"ד ר' יונה מטעם אחר ע"ש אבל כל האחרונים קיימו דברי ר' יונה וצ"ע. וצ"ל דבנוסחת ר' יונה לא הי' כתוב אבל כו' וכ"נ מדברי' שהביא הירושלמי הי' מרתיע כו' והיינו דבנחש כשאינו מרתיע אז כשהוא כנגדו אסור גם להפסיק בהילוך ורק כשהוא כבר כרוך על עקיבו אז מותר להפסיק בהילוך אבל בהי' מרתיע אז אף שהוא אינו עדיין עליו מותר ג"כ להפסיק בהילוך מסתמא. ושוב נדפס פי' פני משה וראיתי שהרגיש קצת בזה ע"ש. וראיתי בספר זכר יהוסף (דט"ו א') שכ' וז"ל וע' בחי' הרשב"א דאפילו בעקרב אינו פוסק כי אם בכרוך ולפ"ז מיושב כו' ע"ש ושגה בזה דז"ל הרשב"א אמר רב יוסף לא שנו אלא נחש אבל עקרב פוסק ירושלמי למה דהוא מחיא והדר מחיא לא אמרו אלא כרוך אבל אם הי' מרתיע ובא כנגדו ה"ז מסתיר מלפניו שלא יפסיק תפלתו עכ"ל מבואר דדעת הרשב"א

כדעת הראשונים דבעקרב אין חילוק כלל בין כרוך לאינו כרוך ודברי הרשב"א הם על מ"ש במשנה בנחש כרוך על עקיבו לא אמרו אלא כרוך אבל אם הי' מרתיע ה"ז מסתיר וז"פ וברור ובחנם עשה הזכר יהוסף מחלוקת בין הרשב"א לשאר פוסקים:

שם ה"ב אם לא הבדיל במ"ש מבדיל והולך אפי' בחמישי כו' ע' בפי' מבעל חרדים ששיבש הגירסא דצ"ל אפי בשלישי בשבת אולם לפמ"ש הרמב"ם בה' שבת (פכ"ט ה"ד) דמבדיל עד סוף יום ד' והיינו דמפרש הירושלמי דחמישי אינו בכלל ולמד זה מהירושלמי הזה וכמש"ש המעשה רוקח בשם הכנה"ג א"כ אין לשבש הגירסא. וע' במעשה רוקח שם שכ' דהירושלמי ס"ל דבכל השבוע מותר דהוא שייך לשבת העבר וכן פי' הרא"פ ונ"ל ראי' לדבריהם מירושלמי גיטין (פ"ז ה"ח) דאמרינן שם קונם יין שאני טועם במ"ש אמר לי' במ"ש אסור בע"ש מותר ימים שבנתיים צריכה ע"כ והיינו שנסתפק לו אם כל השבוע בכלל ע"ש. וראיתי להשירי קרבן שם שתמה על הפוסקים שלא ביארו דין דנודר במ"ש מהו הדין אם אסור בכל השבוע ואף שגם דין דבבבלי דעד יום ג' שייך לשבת שעבר לא ביארו בזה י"ל שסמכו על מ"ש בה' גיטין ע"ש שהניח בקושיא ולהנ"ל י"ל דהפוסקים דחו הירושלמי הזה מהלכה דהוא אזיל לשיטתו דמותר להבדיל בכל השבוע דכל השבוע שייך לשבת שלפניו משא"כ לפי מה דקיי"ל דרק עד יום ג' שייך לשבת שלפניו ה"ה במ"ש הדין כן וכמ"ש בה' גיטין וז"ב:

שם האב ואלין דמתרגמינן עמי בני ישראל כו' ע' במעשה רוקח (ה' תפלה פ"ט ה"ז) שהאריך לתמוה דאיך יחלוקו האמוראים על תרגום יונתן שהוא תנא ע"ש ולק"מ דאין זה תרגום יונתן התנא וכמו שהארכתי בזה במקום אחר. ומה שהאריך שם להוכיח ממ"ר פ' תצא ומדברי הקליר ההובא בתוס' ברכות (כ"ה א') שהם ס"ל כדברי הר"מ ה' תפלה שם שדוקא כשאומר זה בתחנונים אז אין לומר כן אבל דרך פירוש בפסוק נוכל לומר כן (עם שמדברי במ"נ ח"ג סמ"ח לא נראה כן דאל"כ לא הי' לו להוציא המשנה הזאת מהלכה. אולם בלא"ה סותרים שם דברי' לחיבורו וע"ש בשם טוב ובתיו"ט פ"ה דברכות מ"ג) א"ש בזה מ"ש בפענח רזא (פ' ראה) וז"ל לא תבשל גדי וכו' דדלמא שהבהמה שהחלב הזאת יוצאה ממנה הוא אמו ואין דרך אכזריות גדול לבשל הוולד בחלב אם וכ' ע"ז הר"ר יצחק בר' שמשון בהגה שם ותמה אני אם מפה קדוש יצאו הדברים האלה דלמה לא יאסר לומר טעם בזה כמו האומר על קן ציפור יגיעו רחמיך עכ"ל אמנם לפי האמור א"ש דלומר הטעם בהפסוק מותר רק דרך תחנונים אסור:

שם הדא דתימא בציבור אבל ביחיד תחנונים הן ע' ברא"פ שכ' לא קאי אלא לב' הראשונים אבל במודים אפי' ביחיד אסור ונעלם ממנו שהתוס' ברכות (ל"ד א' ד"ה אמר)

הביאו הירושלמי הזה על ההוא דאמר מודים מודים וכ"ה בתוס' ר' יהודא לברכות (ל"ג ב') וע' בסמ"ג (ע"ע ח') שהביא זה גם על שמע שמע ע"ש:

שם תני לא יהי' שנים קורין בתורה כו' ע' מקראי קודש (שער כ"ב ס"ק כ"ו) שכ' וז"ל ובזה י"ל דברי הירושלמי ברכות פ"ה שכ' וז"ל לא יהי' ב' קורין בתורה אמר ר' זירא מפני הברכה עכ"ל דכוונת הירושלמי הוי דמש"ה אין קורין לשנים ע"י שכל א' ירצה לברך לזאת לא הי' באפשר דאם יברכו ביחד הוי תרי קלא ולא משתמע ולברך כאו"א בפ"ע אסור דבמקום ששניהם קורין כא' אסורים שניהם לברך בפני עצמו כו' עכ"ל ושגה בפשט הירושלמי דלפי פירושו איך סיים בירושלמי והתני לא יהי' ב' מתרגמין וא' קורא אית לך מימר מפני הברכה אלא משום שאין שני קולות נכנסין לתוך אזן אחת ע"כ. א"כ מבואר דבס"ד מפני הברכה לא הי' יודע הטעם שאין ב' קולות כו' דא"כ גם באין מתרגמין שנים ג"כ הטעם כך אע"כ דס"ד מפני הברכה אין הטעם משום שאין ב' קולות רק דס"ל סאין לשנים לברך על קריאה אחת וז"ב:

שם אמר לי' עלך לא כעסית כו' ע' בהליכות עולם ברכות (בנתיבות החיים ד"ט ע"ב) שכ' על הדין דצריך לסרב דצ"ע על הרמב"ם שהשמיט זאת ואפשר לומר שבירושלמי מבואר דכעס על הדין דאטרח ופליג על הך דינא ע"ש ושגה בזה ולחנם עשה פלוגתא בין הבבלי להירושלמי דשם בירושלמי מבואר דכעס על האיש שהטריח להש"ץ שילך להתפלל דלמה הטריח עלי' כל כך ומאי ענין זה להש"ץ שלא יסרב וז"פ וברור:

שתצילני משעות החצופות כו' ע' באבודרהם ה' ברכות (שער ח') שהי' לפניו הנוסחא כאן ר' חזקי' בשם ר' יוחנן ור' אבוהו. יהי רצון מיאו"א שתצילני משעות הקשות המתרגשות לבוא בעולם ר' יסא בשם ר' אבוהו יר"מ יאו"א שתצילני משעות החצופות היוצאות המתרגשות לבוא בעולם: פ"ו ה"א מלתא דר' יוחנן אמרה שכן אפי' אכל פרידה א' של ענב או פרידה א' של רימון שהוא טעון ברכה לפניה ולאחריה ראיתי להעטרת תפארת (בח"א דכ"ז ע"א) שכ' דהוא תימה גדולה דהא פרידה א' של רימון הוא גדול מזית דרימון בכ"מ גדול מזית וא"כ בלא"ה טעון ברכה דאיכא שיעורא ע"ש שהניח בצ"ע ולא ידענא מאי קושיא דהא מבואר במס' כלים (פי"ז מ"ה) הרימון שאמרו לא קטון ולא גדול אלא בינוני א"כ מבואר דאיכא רימונים קטנים ומה שאמרו בכל מקום דרימון הוא גדול מזית היינו ברימון בינוני אבל הכא בירושלמי מיירי ברימון קטן והוא קטן מזית דבודאי איכא רימונים קטנים וא"כ מעיקרא לק"מ:

שם אהן דנסב פוגלא כו' עמ"ש המפרש מהרא"פ והוא מדברי הרא"ש אולם מתוך דברי ר' יוסף ן' פלא"ט בתשובתו שבספר פרדס הגדול (סי' ל"ט) הבנתי דפירש דברי הירושלמי

דמי שבירך על הצנון שסבר שהוא מתוקן לאכילה ואח"כ הצריכו לתקנו מברך עליו פעם אחרת כשמתקנו ומייתי ראי' מהא דאין מברכין על הפת אלא בשעה שהוא פורס ומדלא תני דמברך על הפת בשעה שהיא פורס ותני אין מברכין כו' אלא כו' משמע דאם בירך קודם הפריסה אין ברכתו ברכה וצריך לברך פעם אחרת. כן נ"ל מתוך דבריו שפי' כן:

שם עד כמה יברך כו' עד כזית כו'. ע' במראה הפנים ובגליון הש"ס. ובכל בו (סי' כ"ד) הביא הירושלמי הזה בזה הלשון עד כמה יפרוס פי' כמה ירצה לאכול ר' חנניא ור' מונא חד אמר כזית וחד אמר פחות מכזית הלכך משמע דברכת המוציא כשאר ברכת הנהנין היא ואמרינן אסור לאדם שיהנה מן העולם בלא ברכה ומברך על פחות מכזית המוציא עכ"ל. והובא בא"ר (סי' קס"ז סק"ב) ודחה בשביל זה מה דהביא בשם מהרי"ל שצריך לאכול מהמוציא כזית ולפי הפי' הזה אינו מוכרח כל כך אמנם ראיתי בא"ז ה' ברכת המוציא (סי' קמ"ב) שכ' ותו אמר בירושלמי עד כמה יפרוס (והמגיה מחק שם תיבת ופרס והגיה במקומו תיבת יברך ושגה בזה דכן היתה גירסת הראשונים בירושלמי ר' חנינא כו' מכאן נראה למורי ר' יהודא בר' יצחק דפליגי בפלוגתא דאמוראי דלעיל גבי חביצא דלמר הוי תורייתא דנהמא בכזית ולמר אפי' בפחות מכזית וגבי חביצא קיי"ל כרב ששת דאפי' פירורין שאין בהם כזית מברך עליהן המוציא. וכ"ה בתוס' רי"ח לברכות (דל"ט א') ולפ"ז אין זה ענין לאכילת המוציא כמה שיעורא ונ"ל ראי' למהרי"ל שהמוציא צריך לאכול כזית מרש"י חולין (ד"ז ע"ב) על מה דאיתא התם ר' פנחס בן יאיר מימיו לא בצע על פרוסה שאינה שלו וז"ל בצע ברכת המוציא שלא רצה לאכול כזית משל אחרים עכ"ל. משמע מזה דהמוציא צריך לאכול כזית:

. שם אם הי' משקין פולטן. ע' בשערי ירושלמי (ד"י ע"א) שהביא דברי הראב"ד (פ"ח מה' ברכות הי"ב) שחילק דכשאין לו עוד משקין והוא דחוק לשתי' בולען ובשיש לו עוד משקין פולטן ולפ"ז לא יסתרו דברי הירושלמי לבבלי ברכות ד"כ ע"ב וכ' השערי ירושלמי ופלא שלא העיר א' מהאחרונים להביא דברי הירושלמי לסייע לדברי הראב"ד עכ"ל ותמהני עליו שבמח"כ נעלם ממנו חי' הרשב"א ברכות ד"נ שהביא שהראב"ד באמת הביא ראי' לחילוקו מהירושלמי הלז וכ"ה בשיטה מקובצת שם בברכות. וע' בב"י א"ח סי' קע"ב שהביאו וע' ב"ח שם. וכ"ז נעלם מהשערי ירושלמי וצל"ע על הרא"ש שבתוספותי' הסכים לדברי הר"ח שלא לברך כלל ובפסקי' פסק להיפוך:

שם ולא פליגי מאן דמר בורא מיני מזונות בההיא דעביד בול. ע' בשערי ירושלמי (ד"י ע"ב) שכ' על המ"א סי' ר"ח שסובר דלא כהרמ"א דבאורז בלא נתמעך מברך בפה"א דהא מבואר כן כאן בירושלמי ע"ש ולפי מה שפי' הפני משה לא מוכח מידי ודו"ק:

שם ה"ב מסתברא מברך על הקפולטא שהנ"ב כו'. ע' מה שפירשו בו הרא"פ והפני משה והפני יהושע בברכות (ל"ט א' ד"ה נימא) וכל פירושם דחוק ותמהני שהעלימו עיניהם מדברי הרשב"א בחי' ברכות (ל"ט א') שהביא נוסחת הירושלמי שהכל טפלה לירק וע"ש מ"ש בביאור דברי הירושלמי על נכון ומצאתי בבעל ס' חרדים שהביא דברי הרשב"א הללו:

שם הלכה ה' כהדין דשתי קונדיטון כו' כהדין דשתי חמר בתר בילני. ע' מה שפי' בו הרא"פ. אולם בא"ז ה' סעודה (סי' קס"ב) כ' הטעם דעל אלו מברכין שהנ"ב ושם גרס דשתי חמר בלני ולא גרס בתר בלני ע"ש: שם ה"ו בשבוע הבן הוא מתניתא. ע' ברא"פ שפי' בברית מילה כו'. ותמהני שלא ראה בתר"י וברא"ש וכ"ה בתוס' ר' יהודא חסיד לברכות (מ"ב ב') ובתוס' הרא"ש שם וכ"ה בא"ז ה' ברכת המוציא (סי' ק"נ) בשבוע' הוא מתניא באורחים אבל בבעה"ב כו' ופירשו שנשבע שהמשנה שמצריך הסיבה הוא דוקא באורחים ולא בבעה"ב והוא פי' נכון. ושוב נדפס פי' הפ"מ והביא דברי תר"י והרא"ש ע"ש וכ' דהם הוסיפו תיבת באורחין. אולם כ"ה גירסתם כמבואר בתוס' דמ"ג א' ד"ה ה"מ יעו"ש:

שם אהן דעטיש גו מיכלא אסור למימר ייס כו' בטוא"ח (סי' ק"ע) הגירסא אסותא. וע' בפרי מגדים שם שכ' דאסור לומר אסותא כיון שהוא בתוך אכילה משמע דאם אינו אוכל מותר לומר אסותא. אולם הטיו"ד סי' קט"ז בהגב"י (ס"ק נ"ג) כ' דאפי' אם אינו אוכל אסור דדרך העולם שהוא יחזור ויאמר אליו הודאה עבור זה והוא אוכל ויבא לידי סכנה יע"ש:

פ"ז ה"א אמר ר' שמעון אחו' דר' ברכי'. נשכח במסורת הש"ס לציין לערלה פ"ב היא. וע' סה"ד (ח"ב אות ש') שכ' שט"ס הוא וצ"ל ר' שמואל אחו' כו' וכ"ה בערלה שם:

שם ה"ב ר' אבונא בעי מחצה למחצה מהו אמר ר' זעירא עד דאנא תמן מצרכת לי מיצרי לי מינך לא שאלתי כו' ע' מה שפי' בזה הרא"פ אמנם ראיתי בא"ז (ה' סעודה סי' קצ"ז) שגרס אמר לי' מזמנין (רב שמואל השיב לו דמזמנין) עד דאנא תמן אצרכתא (רב אבינא השיב לו דכשהי' בא"י הי' מסופק בזה) א"ל מי צריך לי מינך לא שאלת (רב שמואל השיב לו שאם הי' מסופק בזה בודאי הי' שואל לו כו' ע"ש וע' בב"י סי' קצ"ז שהביא בשם האגור שכ' בשם הא"ז שפסק דמחצה על מחצה מזמנין וכ' הב"י שנראה שהא"ז

פוסק כרש"י ובאמת מבואר כן בא"ז רק מה שדחק הב"י לפרש ואיהו סבר להנך פוסקים מבואר בא"ז דהם הי' גורסים אלא הוא כו' ע"ש וא"ש: שם ה"ד שכח ולא הזכיר של שבת כו' ע' בא"ז ה' סעודה (סי' ר') שהביא שם לשון הירושלמי הזה בזה"ל אשר נתן מנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית בא"י מקדש השבת טעה ולא הזכיר יו"ט כו' טעה ולא הזכיר בר"ח אומר ברוך שנתן ר"ח לעמו ישראל בא"י מקדש ישראל ור"ח ולפנינו ליתא: שם וכל שאין בו קרבן מוסף כגון חנוכה ופורים כו' ע' במרדכי פ' במה מדליקין שהביא הירושלמי הזה והובא ג"כ בתה"ד (סי' ל"ח) והי' לו הגירסא דבפורים וחנוכה מחזירין אותו וע"כ פסק כן וע"ש בתה"ד שכ' שיש מפרשים הירושלמי בשבת דחנוכה ופורים ע"ש ועשו"ת רש"ל (סי' מ"ח) וא"ח סי' תרצ"ג בב"ח וט"ז שם עה שהאריכו בזה אולם במרדכי לפנינו איתא הנוסחא בירושלמי כמו שהוא לפנינו רק שכ' בשם הראבי"ה דשויא עלי' חיבה כמ"ש הבה"ג לענין תפלת ערבית וע"כ נפלאות הוא בעיני על החיי אדם (כלל קנ"ה סי' ל"ב) שפסק דאין מחזירין אותו וכ' וכן נ"ל דכן מצאתי בפ' ג' שאכלו ה"ד. מבואר מדברי דהראבי"ה לא ידע מהירושלמי ושגה בזה דבאמת הראבי"ה הביא הירושלמי והי' לו נוסחא אחרת או שכ' ששויא עלי' חובה:

שם ה"ה אילן בית נשיא מה את עביד להון כבית א' או כב' בתים לכאורה אין לזה ביאור כלל וראיתי בחי' הרמב"ן לפסחים (דכ"ה) שכ' שלא נתברר פ' הירושלמי ומ"ש הרא"פ לא נהירא כלל. ולענ"ד הי' נראה לפרשו עפ"י מה דפליגי באו"ח ח סי' קצ"ה דמה דאיתא בירושלמי דבעינן נכנסו מתחלה אדעתא דהכי אי בעינן אותו אפי' בבית א' או דוקא בב' בתים ע"ש. וא"כ יש להוכיח מהירושלמי הזה דבבית א' לא בעינן נכנסו מתחלה אדעתא דהכי ושפיר מקשה מה את עביד להון כנ"ל לפרש דברי הירושלמי ושוב זכני ד' ומצאתי בא"ז ה' סעודה (סי' ר"ד) שפי' כן ונתתי. ועכ"פ מבואר דמה דבעינן נכנסי מתחלה אדעתא דהכי הוא משום קביעות ולכן אם רה"ר מפסיק לא הוי קביעות ולכן לא ידעתי מדוע העלה בצ"ע בשו"ת הלק"ט (ח"ב סי' קמ"ח) דמ"ש דבעדות מצטרפין כו' יעו"ש והדבר פשוט דלא דמי לאהדדי דכאן בעינן קביעותא:

פ"ח ה"א מדברי שניהם יין כו' הנה בשו"ת בארות המים (סי' י"א) שנשאל למה בקידוש מקדימין ברכת בפה"ג ובבהמ"ז מאחרין וע"ש מ"ש בזה דדבריו ליתנייהו דברכת היין אינו אלא מדרבנן ונעלם ממנו שהוא שאלת ראשונים הובא בתר"י ריש פרקין בשם חכמי צרפת ועמ"ש הרא"פ ובשירי קרבן פסחים (פ"י ה"א) יעו"ש:

שם נהגין תמן במקום שאין יין ש"ץ יאמר לפני התיבה ואימר ברכה א' מעין שבע והוא ג"כ בפסחים (פ"י ה"ב) והשירי קרבן נתקשה בזה דמאי מהני ברכת מעין שבע ע"ש אולם

מצאתי בא"ז בח"א בתשובותי' (סי' תשנ"ב) שהעתיק ש"ץ עובר לפני התיבה ואומר ויכולו כו' ואומר ברכה אחת מעין שבע כו' וכ' הא למדת דוקא היכא דליכא יין הי' אומר הש"ץ ויכולו אבל היכא דאיכא יין הי' אומר קידוש על הכוס במקום ויכלו ואחר הקידוש ברכת מעין שבע אבל ויכלו לא הי' אומר הש"ץ בקול רם אלא בלחש בתפלה לבד כו' אבל מעיקרא לא תקנו לומר ויכולו אלא היכא דליכא יין מפני שקידוש היין שתקנו היינו לכבוד שבת ולקבלות שבת והיכא דליכא יין דליכא קידוש תקנו ויכלו לומר במקום הקידוש כו' ע"ש באורך שחידש דבר נפלא דקידוש של הש"ץ בביהכ"נ הי' לקדש היום ברבים וע' בהגמי"י בפכ"ט מה' שבת שהעתיק הירו' כגרסתינו:

שם ה"א באמצע המזון מתחילין מן הגדול ע' בהליכות עולם (בחי' לברכות דמ"ו ובחי' ליו"ד סי' פ"ט) שכ' וז"ל ואין מברכין בנט"י שבין תבשיל לתבשיל תר"י פ' ג' שאכלו ולכאורה הוא נגד ירושלמי דפ' אלו דברים דאיתא שם באמצע המזון מתחילין מן הגדול ע"ש עכ"ל. ולפי מה שפי' הפני משה דקאי על מזיגת הכוס וכתב דכן איתא בתוספתא סדר למזיגת הכוס בתוך המזון מתחיל מן הגדול כו' ע"ש לק"מ על התר"י וז"פ:

ה"ז עד מתי הוא מברך ר' חייא בשם שמואל עד שיתעכל המזון במעיו וחכ"א כל זמן שהוא צמא מחמת אותו סעודה ר' יוחנן אמר עד שירעב כ"ה הנוסחא בירושלמי עם פני משה. ואינו מובן כלל דמה מוסיף שמואל על המשנה וגם איך פליג על החכמים ועיקר הגירסא שמואל אמר עד שיתעכל המזון במעיו כל זמן שהוא צמא מחמת אותו סעודה כו' והיינו דשמואל ס"ל כר"ל וכן הגיה בס' חרדים וכ"ה הנוסחא בירושלמי דפוס אמשטרדם וכן כ"ל מתוך דברי הא"ז (ה' סעודה סי' ריב) שכ' אע"ג דשמואל סבר בירושלמי כרשב"ל אפ"ה קיי"ל כר' יוחנן כו' עכ"ל מבואר דהי' גירסתו דשמואל ס"ל כר"ל והיינו כהגירסא דדפוס אמשטרדם ולא כמו שהוא לפנינו:

פ ט ה"ב רב אמר צריך להזכיר בה זמן כ' הרא"פ כמו במועד וצ"ע לפ"ז מהא דאיתא בעירובין (ד"מ ע"ב) רב ושמואל דאמרו תרווייהו אין אומר זמן אלא בשלש רגלים וא"כ איך יוכל לומר זמן בר"ח וע"כ נראה כמו שפי' הפני משה דהאי זמן הוא ותתן לנו את יום ר"ח הזה. ומה דאי' בירו' שמואל אומר צריך לומר והשיאנו ופי' המפרשים דעל ר"ח קאי ותקשה מזה על הרא"ש פ"ד דר"ה ובס' הפרדס הגדול (סי' קס"ו וקס"ח) שכ' שצריך לומר בר"ה ויה"כ והשיאנו והביאו ראי' מירושלמי הזה ואם נאמר דעל ר"ח קאי איך מוכח מזה. ונהי דעל ר"ה י"ל דלא גרע מר"ח אולם על יה"כ תקשה מנ"ל ללמוד מכאן. ויש לומר דהם באו לדחות סברת החולקים דאין לומר והשיאנו אלא בג' רגלים דכתיב יראה יראה וע"ז הביאו ראי' דלא כן הוא דהא בר"ח צ"ל והשיאנו אע"ג דלית בי' חיובא

דראיה וא"כ גם ביה"כ י"ל והשיאנו ובא"ז ה' ר"ח (סי' תנ"ז) הי' לו הנוסחא בירושלמי בשינוי בזה"ל בתפלה כיצד ר' יוסי בר נהוראי אומר כי בישראל עמך בחרת מכל העמים וחוקי ר"ח להם קבעת בא"י מקדש ישראל ור"ח ר"ח בר' אשי אומר מקדש ישראל ור"ח רבי אומר צריך להזכיר זמן והשיאנו ד' אלקינו את ברכת מועדיך כו' ע"ש ולפנינו ליתא. ולפי הגירסא רבי אומר לא קשיא מההוא דעירובין:

שם ה"ג התורם כו' המכסה כו' בא"ז ה' שחיטת חולין סי' שס"ז אי' הגירסא המפריש חלה לעצמו כו' ונשמט לפנינו. ובה' כיסוי הדם סי' ת"ד) העתיק הירו' גבי כיסוי שמברך על כיסוי דם בעפר נתקלקלה השחיטה פטור מלכסות מן הדא דתנינן השוחט ונתנבלה בידו הנוחר והמעקר פטור מלכסות ולפנינו ליתא:

שם ה"ה כל כדביא בישין וכדביא דאורייתא טבין ע' בפני משה ובחרדים מה שפירשו. ותמהני שלא הביא מ"ש בערוך (ערך ברך ז') שגרס כל ברכיא טבין וברכיא דאורייתא בישין. ופירושו ענין סיפוק שאין אדם רשאי לומר יש לי סיפוק בלימודי כי' ע"ש:

פ"ד ה"ה הדא אמרה שאין זה כלל עמ"ש הרא"פ. אולם בס' הפרדס הגדול (סי' קע"ד) ראיתי שהביא הירושלמי הדא אמרה שאין זה בכלל ופי' דאלו שכתוב בברייתא אינו בכלל אלו שבכל מקום שאלו באו למעט וכאן אינו ממעט:

(תיקון טעות. בד' ב' ע"א קודם ציין הלכה א' צ"ל פרק ג':

(מס' פאה:

פ א ה"א בשעה שאינו לא יום ולא לילה. ביפה מראה הניח בצ"ע דברי רשב"י אהדדי דבברכות (ל"ה ב') אמר תורה עה תהא עלי' ובמנחות (צ"ט ב') אמר דבק"ש קיים לא ימוש ע"ש. וע' בברכ"י יו"ד (סי' רמ"ו סק"א) ובסדר משנה (הת"ת פ"א ה"ח) שהקשו כן. אולם הוא שאלת הראשונים בתוס' ר' יהודא חסיד ובתוס' הרא"ש וכתבו דלאו חובה קאמר אלא מצוה בעלמא ע"ש וע' בזית רענן פ' בשלח שהקשה על מה דאיתא במכילתא שם בשם רשב"י דלא נתנה תורה אלא לאוכלי המן דבזה"ז צריך לעסוק במלאכה כדי שיהי' לו במה להתפרנס וכ' הזית רענן דצ"ע ד דהא בפ"ג דברכות אמר רשב"י אפשר אדם חורש כו' ולפמ"ש ריי"ח והרא"ש יש ליישב קצת:

שם ארטבין שלח לרבינו הקדוש כו' הפני משה כ' יהודי חשוב אחד. וע' ביד המלך (פ"ה מה' מזוזה הי"א) שכ' שממשמעות עובדא דהירושלמי נראה דהי' עכו"ם וא"כ קשה דהא אסור להניח מזוזה ביד עכו"ם וכן המה בהגהות מרדכי שעל ס' כו"פ ה' ריבית ולא ראו בבאר שבע בשו"ת שלו (דק"ב ע"ב) שכ' שרבי חשב לאחשבינהו לישראל בעיניו שמאמינים ביחוד השם ולכן שלח לו מזוזה ועוד דרבי ידע דלא פלח לע"ז וע' בשאלתות

דרב אחאי (סי' קמ"ה) שהביא דברי הירושלמי הללו ויש שם תוספות דברים האלו מיד נכנס שד בבתו של ארטבן ולא הי' לו אלא בת אחת ובאו כל הרופאים ולא הועילו לה כיון שנטל ארטבון את המזוזה ושם לה על הפתח מיר ברחה אותה שדה ונטל רבינו הקדוש מרגליות לעצמו ולפנינו חסר זה:

שם ר' יונתן ור' ינאי הוו יתבין כו'. ברא"ש פ"ק דקידושין (סי' נ') שהביא בשם ר"ח דס"ל דכופין את הבן לזון את האב וכ' ע"ז הרא"ש וז"ל ואין כל כך ראי' משם דהתם בכותב נכסיו לבניו איירי ואהכי מייתי לה בפ' נערה שנתפתתה עכ"ל. וראיתי להקרבן נתנאל שם שכ' בירושלמי שלפנינו לא נזכר בפרק זה לא מיני' ולא מקצתו עכ"ל ובמח"כ שנה בזה וכוונת הרא"ש לפ' נערה שנתפתתה בש"ס דילן (מ"ט ב') דאיתא התם דר' חנינא ור' יונתן הוו קיימו אתא ההוא גברא כו' א"ל כותב נכסיו לבניו הוא כו' ולזה כיון הרא"ש והוא ברור:

שם גבי כנף אמרת בסירה הוערת חנית וצפחת בסירה הוערו מדברי הערוך (ערך בר) מבואר שהי' לפניו גירסא אחרת כאן שכתב בתלמוד ירושלמי פ"ק דפאה ובסוטה פ"א שרצה שאול להשיב את דוד מפני שאמר הנה בעת שלקח הצפחת והחנית והי' יכול להרגני וכיון שלא הרגני צדיק הוא ואין לרדפו אמר לו אבנר לא כי אלא הצפחת והחנית הנערים הלכו להביא מים מן הבור ושכחם שם ומצאם דוד ולקחתם מן הבור אמר לו הצפחת והחנית כבר נשארו בבור כנף מעילו מה תאמר בו אמר לו כנף מעילך בסירה הוערת כו' ע"ש מבואר שהי' לפניו הנוסחא משונה דלפנינו אדרבה בחנית וצפחת לא הי' לו מה להשיב עכ"ל מבואר שהי' לפניו גירסא אחרת וע"ש במעריך:

פ"ג ה"ז כי בעיתון מקיימא מתניתא כו' ע' מה שפי' בו הרא"פ ולא ראה בתורת האדם להרמב"ן (שער המיחוש) והובא בב"י יו"ד (סי' של"ה) שכ' וז"ל אמר להון בעיתון מקיימא מתניתא פי' בתמי' לומר שהחברים כקרובים ונכנסין אצלו מיד עכ"ל וכוונתו נראה שאמר בלשון בתמי' שאתם רציתם לקיים המתנית' דבלתי הקרובים אין הולכין לבקר עד אחר ג' ימים ובאמת לא קיימתם בזה המתניתא דהחכמים דינם כקרובים וא"כ הי' לכם לילך תוך ג' ימים והא שייר קרקע הוא מלתא אחריתא ולא כהרא"פ וע' בחי' הגהות בב"י שם מה שהניח בצ"ע על הב"י שם ולפמ"ש א"ש ונראה שלא ידע שהמה דברי הרמב"ן והנה הר"מ ה' אבל (פי"ד ה"ה) השמיט דין דהקרובים וחברים נכנסין מיד וכבר תמה עליו הכ"ע שם וי"ל דהר"מ גרס לא בעי מיקיימי מתניתא דשאל להם למה לא רצו לקיים המתניתא (וגם לפי גרסתינו יש לפרש כן) והם לא חשו להשיבו ע"ז מכלל דלא ס"ל כהברייתא הנ"ל וכיון שהם הרבים לכן פסק כמותן ועי"ל דמההוא

דרבא בנדרים (מ"א) וברכות (נ"ה ב') דיומא קמאה אמר להו דלא תגלו כו' מכאן ואילך אמר להון פוקי ואכריזו ודרחים לי לבעי רחמנא משמע שגם האוהבים שהם החברים לא הניח אותם ביום א' וזה דלא כהברייתא הלז לכן פסק הר"מ כש"ס דילן. ושוב ראיתי בשירי קרבן גיטין (פ"ו ה"ה) שהשיג על הרא"פ:

פ"ד ה"ב אמר ר' יוחנן זו בגיטין כו' עמ"ש הרא"פ ובתוספותי' שם הקשה ע"ז דלפמ"ש בירו' סובר ר' יוחנן דד' אמות נקנית במציאה ובש"ס דילן סובר דאין קונים והנה ביאורו בסוגיא אין לו מובן כלל והנה הירו' הזה הובא ג"כ בגיטין (פ"ח ה"ג) ועמש"ש הפני משה וגם פירושו אינו נראה כלל גם מ"ש דבמתנה מודה ר"ל לר' יוחנן דאינו קינה לו הד' אמות ובאמת אנן קיי"ל דבמתנה קונה לו ד' אמות כמבואר בח"מ (סי' ר') אמנם המה לא ראו דברי הרמב"ן והרשב"א ההובא בש"מ לב"מ (ד"י ע"ב) שכתבו שם בזה"ל ר"ל בשם אבא כהן בר דליי אדם זוכה במציאה בתוך ד' אמות ר' יוסי בשם ר' יוחנן זו במציאה משא"כ במתנה רובא דר' יוחנן רובא דר"ל רובא דר"ל מה אם במציאה שאיני זוכה בה מדעת אחר הרי הוא זוכה בתוך ד' אמות מתנה שהיא זוכה בה מדעת אחר אינו זוכה בה בתוך ד' אמות מציאה לא כ"ש עכ"ל. ולפ"ז א"ש הכל דהירושלמי סובר כש"ס דילן דר"ל סובר דאף במתנה מהני ד' אמות ור' יוחנן סובר דאף מציאה אינו זוכה בד' אמות והבן:

פ"ד ה"א הבקיר לעניים וזכו בו עשירים כו' ראיתי בס' חי' הרז"ה בדיני מכירות חמץ שפי' דברי הירושלמי דלר"מ דיוצא תיכף מרשותו אף לב"ה תמיד הפקירו הפקר ומה שאמרו ב"ה עד שיפקיר אף לעשירים ה"פ דאינו הפקר לעניים לבד רק הוי הפקר אף לעשירים ולר"י אינו הפקר עכ"ד. ודברי לא האירו ולא ידעתי מה יועיל לב"ה מה דיוצא מרשותו תיכף כיון דלב"ה גזירת הכתוב הוא שאינו הפקר עד שיפקיר לעניים ולעשירים וגם כיון דאנן קיי"ל כר"מ כמבואר בר"מ וש"ע (ולא כמ"ש בחי' הרז"ה שם וז"ל ואני אומר עיקר דתלמודא דידן כר"י ס"ל דהלכה כמותו נגד ר"מ ונימוקו עמו עכ"ל נראה שסובר דהלכה כר"י וליתא דאנן קיי"ל כר"מ וכ"כ הרשב"א בתשובה ח"א סי' ע') דאף דאנן קיי"ל בכל מקום דהלכה כר"י נגד ר"מ מ"מ הכא סתם משנה כר"מ קיי"ל כמותו ומהחי' הרז"ה נעלמו דברי הרשב"א האלו ולכן קיהה שם הרבה לאיזה ר' מאיר כיוונו בירושלמי והדברים מבוארים בדברי הרשב"א וגם החו"י בתשובה סי' מ"ח לא ראה דברי הרשב"א האלו) וא"כ כיון דאנן קיי"ל כר' מאיר א"כ לפי פי' החי' הרז"ה בירושלמי יהי' הדין דרק כשיפקדנו רק לעניים יהי' הפקר ובאמת מבואר ההיפך בח"מ (סי' רע"ג) אולם נראה דהירושלמי קאי לב"ש דלר"מ יהי' גם לעשירים הפקר ולר"י לא

ונ"מ לב"ה בהפקירו לאנשי אותו עיר ולא לעיר אחרת דלר"מ זכו גם עיר אחרת ולר"י לא. וצל"ע על מ"ש תוס' גיטין (מ"ז א') והר"ש פאה (פ"ו) דלאנשי עיר אחרת גם לר"מ אין רשאין לזכותו דהוי הפקר בטעות והוא נגד הירושלמי הזה ועוד דא"כ גם לב"ש נימא הכי דיהי' אסור לעשירים כיון דהפקירו בפירוש לעניים וי"ל דב"ש לשיטתם דהקדש בטעות הוי הקדש וה"ה הפקר. אך הר"ש שם ובתוס' שאנץ ב"ע (ד"ל ע"ב) מבואר שם דגם לב"ש הפקר בטעות לא הוי הפקר. וע' במפרש שם לירושלמי שפי' דנ"מ לב"ה שלא יוכל לחזור בו ע"ש. ודע דבפלוגתא ר"י ור"ל שם בירושלמי נראה דקיי"ל הלכה כר"ל. וכ"כ בשו"ת נ"ב מה"ק חאה"ע (סי' נ"ט) ומה שהקשה שם הא קי"ל כר"י לגבי ר"ל לק"מ דזה דוקא אי פליגו אליבא דנפשייהו ולא היכא דפליגי בפי' דברי ב"ה ועשו"ת חו"י (סי' צ"ד) הן אמת שראיתי להטורי אבן בר"ה (דט"ו ע"א ד"ה פטורה) שכ' דקיי"ל כר"י דהא קיי"ל כר"י לגבי ר"ל ועוד דמההוא דאמרינן יד הכל ממשמשין בה מוכח דהלכה כר"י ע"ש ובאמת אינו מוכרח כלל דמההיא דר"י ור"ל אינו ראי' וכמ"ש וגם מההוא דשביעית לא מוכח מידי דבאמת גם בשביעית נוהגת הפקר אף לעכו"ם ע' ק"א לט"א שם ובשערי ירושלמי (ר"כ ע"א). ובעיקר הדבר שהניח הטורי אבן בתימה דאמאי איצטרך קרא לשביעית דפטורין מן המעשר תיפוק לי' דהפקר הוא והניח בקושיא. אולם לק"מ והדברים מבוארים בשו"ת מהרימ"ט (ח"א סי' ע"ג) דשביעית אפקעתא דמלכא הוא ואפי' אם גדר שדהו ולא הכניס לתוכה פטור מן המעשר ואין ענין זה נוגע כלל להפקר. וראיתי בשו"ת פנ"י (ח"ב חא"ח סי' ה') שכ' וז"ל גם בהפקר גמור לא מצינו דצריך להפקירו אף לעכו"ם דהא הפקר אתיא דצריך להפקיר כשמיטה ושם עכו"ם לא יתחשבו חלילה עכ"ל והדברים הם תמוהים מאד דהם היפוך הירושלמי דמבואר דלר"ל דקיי"ל כותי' צריך להפקירו אף לעכו"ם וגם בשמיטה נראה דהוא גם לעכו"ם וכמ"ש למעלה:

ה"ה אמר ר' אלעזר כתיב כי תקצור קצירך כו' בס' יין הרקח פאה (פ"ו מ"ו) כ' וז"ל פי' הרע"ב דכתיב לא תשוב לקחתה והיינו דרשא דספרי כמ"ש תיו"ט ור"ש הביא ירושלמי כי תקצור קצירך ושכחת עומר בשדה עומר שאתה יכול לפשוט וליטול כאחת. ונ"ל דלפי' הספרי מיירי בשכחת עומרים והוי שיעורא דיכול להגביה כאחת דהוי בתלוש משא"כ הירושלמי מיירי בשכחת קמה כמ"ש הרב במתני' דלקמן דבכל מקום ילפינן קמה מהך קרא דבשדה ולכך משערינן אם יכול לפשוט ידו משום דהוי במחובר כו' עכ"ל וליתנייהו לדבריו ולא עיין בירושלמי כאן דקאי על שכחת עומר וההוא דשכחת קמה איתא בהלכה ו' א"ר יונה כי תקצור קצירך בשדה ושכחת עומר בשדה עומר שיש

בו סאתים ושכחו אינו שכחה קמה שיש בה סאתים ושכחה אינה שכחה א"כ מבואר דהך דהכא הוא בשכחת עומר והוא פשוט וברור דלא כהיין הרקח. ועיקר קושיתו לק"מ דגם כוונת הירושלמי הוא על הך ולקחת וקיצר ולא הביא סוף הפסיק וכוונתו על ולקחת וכן דרך הירושלמי בכמה דוכתי וכ"כ הפני משה:

פ"ז ה"ג מעשה בא' שקשר עז לתאנה כו'. ע' בחי' המאירי לביצה (כ"ג ב') שגירסתו היתה כאן מעשה בא' שקצר עז על תאנה ומצא כו' ופי' דבלשון הירושלמי על חולב אומר קוצר והכוונה שחלב העז ע"ג תאנה:

ה"ד באותו שעה התיר רבי ליקח ירק במוצאי שביעית ע' ברע"ב שביעית (פ"ו מ"ד) שכ' על מה דאיתא שם במשנה דרבי התיר ליקח ירק במ"ש מיד דהטעם לפי שהי' מביאין ירק מח"ל והיא רבה על ירק שבא"י ואני שמעתי הטעם לפי שבשנים או בג' ימים עושה כיוצא בו והנה הטעם ששמע הוא מהירושלמי כאן וראיתי בספר הר המור בביאורו להמשנה שם שפי' דלרבי מותר בב' או בג' ימים אף בלא זמן הבאה ע"ש ומבואר מזה דלשון מיד שייך על ב' וג' ימים. ולפ"ז צ"ע על שו"ת צ"צ (סי' ק"ד) ושו"ת שבו"י (ח"א סי' ל"ד) שכ' דמיד שייך רק על יום א' וכ"כ הקהלת יעקב בלשון חכמים (סי' של"ה) והרי מבואר כאן דמיד שייך גם על ב' וג' ימים. אולם באמת נראה ששגג בזה ההר המור והכוונה דרבי התיר מיד במוצאי שביעית דכיון דהם גדלים בב' וג' ימים אחר שביעית לא חשידי ליזרע בשביעית ירק בשביל מוצאי שביעית כיון שיוכל שיהי' לו בהיתר בעוד ב' וג' ימים וכן פי' במעשה אורג בשביעית שם והוא פשוט וברור. ובזה מיושב מה שהקשה בהר המור דמאי חילוקא בין רבי לת"ק הלא גם להת"ק מותר במקום שעשה הבכיר ולפ"ז א"ש דלרבי מותר מיד והבן:

פ"ה ה"ז אמר ר' חנינא צריך שיהי' לו ב' עטיפין א' לחול וא' לשבת.

נ"ל דלזה המאמר כיון בשאלתות דרב אחאי פ' בראשית שכ' וז"ל אמר ר' יוחנן צריך האדם שיהי' לו ב' עטיפות א' של חול וא' של שבת ומקורו מהירו' הזה רק שבמקום ר' יוחנן צ"ל ר' חנינא וכדברי הירושלמי הזה הוא ג"כ במדרש רות פסיק ורחצת ובפסיקתא רבתא פס"ג רק ששם הגירסא רב חנן. ובא"ז ה' שבת (סי' י"ח) ובמנהיג דיני שבת (סי' נ"ח) הובא ג"כ הירו' הזה וגרסו ר' חנינא. ולכן תמהתי על השאילת שלום (שם סק"ב) שכ' ע"ד השאלתות הללו לא ידעתי מקומו בש"ס דילן גם נודע דר' יוחנן לא נזכר בשום ברייתא עכ"ל ואנחנו הראנו מקור נפתח לזה רק שט"ס בשאלתות וצ"ל ר' חנינא. ושוב ראיתי בשו"ת בית אפרים שכ"כ:

ה"ח ר' חנינא בר פפא הוי מפליג מצוה בלילא כו' כ' הרא"פ דלילה הוא זמן של שדים ואין לילך בו וכן פי' ביפה מראה והקה"ע בירו' שקלים (פ"ה ה"ד). אולם הברכ"י בא"ח (סי' רל"ה) וביו"ד (סי' רמ"ז) כ' דלפמ"ש רבינו האר"י דאין ליתן צדקה בלילה לכן א"ל אל תסיג ע"ש. והנה במל"מ ה' מתנות עניים (פ"ח ה"א) כ' דמי שנדר ליתן פרוטה בכל יום צריך ליתן בין ביום ובין בלילה דגם לילות נכללו בימים וראיתי ביד שאול (סי' רנ"ח סק"א) שכ' וז"ל וגם דאזלינן בתר כוונת הנודר ולא אחר הלשון וכאן עיקר הכוונה לצדקה ומאי נ"מ שיתן ביום או בלילה עכ"ל. אולם לפי המבואר מדברי הירו' לפ"ד הברכ"י יש נ"מ בין יום ללילה ומ"ש וז"ל מיהו גם דברי הרשב"א באו סתומים אם הכוונה שיתן ביום ובלילה או סגי בא' מהם וצ"ע עכ"ל והוא תמוה דכי ס"ד דמי שנדר ליתן פרוטה ביום שצריך שיתן ביום ובלילה שתי פרוטות והכוונה ברשב"א שמועיל בין אם נתן ביום או בלילה וז"פ:

מסכת דמאי

פ"א ה"ג הלוקח מן החמרת בצור ומן המגירה בצידון חייב כן כ' ג"כ הרמב"ם פי"ג מה' מעשר אך בכפתור ופרח (פי"א) ראיתי שהעתיק הגירסא פטורה ובמנחת ביכורים הגיה גם בתוספתא חייבת וע"ש שכ' שצור הוא מקום קרוב לא"י יותר מצידון וקשה ע"ז ממ"ש הר"מ שם דצידון הוא קרוב יותר מצור. אכן ראיתי בשו"ת מהרימ"ט (ח"ב סי' כ"ב) בחיו"ד שכ' שט"ס הוא בר"מ ע"ש שהכריח כן ולא כמו שראיתי בספר שערי צדק (במצות הארץ פ"י הי"ג) העתיק דברי הר"מ כהויתן ולא הרגיש במ"ש המהרי"ט שט"ס יש כאן ולכן גם במש"ש בפ"א דעכו חייב בתרומות ומעשרות מדרבנן וכ' דה"ה לצידון ולדעתי צע"ג לפ"ד המהרי"ט דצידון הוא רחוק יותר מעכו וגם בעכו גופי' כ"ל מתוך דברי הר"מ שאינו חייב מדרבנן וצל"ע:

פ"ד ה"ג האוכל פירותיו טבולין למעשר עני כו' עמ"ש הר"ש בביאור הירו' ולפי דבריו גם חכמים מודו דהאוכל טבל של מעשר עני חייב מיתה. אולם הפ"מ פי' דרבנן פליגי על ר"א וס"ל דטבל מעשר עני אינו במיתה ע"ש ולפ"ז א"ש דברי התוס' יבמות דפ"ו שנסתפקו אם בטבל של מעשר עני הוא במיתה. וראיתי בשו"ת דברי אמת בקונטרסים (קונטרס טבל) שכ' ונפלאתי עליהם איך לא הביאו הירושלמי דמבואר שם דהוא במיתה ע"ש אמנם לק"מ דלא הי' יכולים להביא הראי' מהירו' די"ל כהפ"מ וא"כ ס"ל לרבנן דאינו במיתה או שיש לפרש כהר"ש וא"כ ההלכה דהוא במיתה וא"כ אין ראי' מהירושלמי וע"כ לא הביא ראי' ממנו:

פ"ב ה"א ואי בעית מחמרא על נפשך אשתרי לחברך. ע' בכ"מ ה' שמיטה ויובל (פ"ד הכ"ט) שהביא הירושלמי הזה וע"ש מה שפי' בו והביא הגירסא אין בעית מחמרא על נפשך אשתווי לחברך. וע' שו"ת מהרי"ט (ח"א סי' מ"ג) שהקשה ע"ז דלפי פי' הכ"מ שם מה זה שאמר לו אליו אי בעית כו' אשתוי לחברך שהרי אם הי' משתוה לחבר' אינו חומרא אלא קולא שיקח מכל העכו"ם כו' ע"ש. אמנם לפי גרסתינו יוצדק פירושו של הב"י שאמר לו שאם הוא ירצה להחמיר על עצמו שלא ליקח פירות מגינה רק כשהי' מוחזקת שהוא לא נכבשה מעולם תחת יד ישראל יחמיר רק על עצמו ולא יחמיר על אחרים ולא כאשר פקד גם לטלייא כן שלא יקחו מסתם גינה וא"ש פירושו של הכ"מ:

מסכת כלאים

פ א ה"ד זיתין ורימון מה נפיק מביניהון שיזפין. ע' בפני משה שכ' בגמ' קאמר כשמרכיבין זיתין עם רימון נפיק מביניהון שזיפין והנה גם הרע"ב כתב כן וראיתי באגודת אזוב (דל"ה ע"א) שכ' שאשתמיט להו הירושלמי לקמן הלכה ז' דזתים אינם מקבלים הרכבה ע"ש. אולם לפמ"ש במעשה אורג דזתים ורימונים המה פירות שנקראים כן ואינם הזתים והרימונים המבוארים בקרא יעו"ש לק"מ על הרע"ב והפני משה:

ה"ו צרכה להדא דר' יוחנן כו' ע' ברא"פ ששיבש הגירסא וע' בפני משה. אולם בא"ז ה' כלאים (סי' רנ"ח) פי' הירו' לפי הגירסא שלנו יע"ש: ה"ז כאינש דאמר ליט ביזא דכן איינק. ערש"י בביאורו לב"ר פ"ה שכ' וז"ל לייטין ביזא דהדין מיניק כאדם שאומר לחבירו ארורים השדים שהניקוהו ובתלמוד ירושלמי כתוב בזיעייא כמו קריעות ומתרגמינן בזועו על שם שהדדים נקובים במקום יניקת התינוק עכ"ל מבואר שהיתה גירסתו כאן בזיעייא:

פ"ד ה"ב אמר ר' זעירא מודה רשב"ל לענין שבת שאין הפאה מצלת יותר מעשר כו'. ע' במראה הפנים שכ' ה"נ אמרינן אליבא דרשב"ל בפ"ק דעירובין די"א ע"ב בהאי דקאמר ורמי דר"י אדר"י כו' ע"ש דבריו תמוהים דהא אדרבה מסקינן התם דגם רשב"ל מודה לענין שבת דגם ביותר מעשר מהני צה"פ ורק במן הצד פליג עם ר' יוחנן. וע' ברא"ש פ"ק דעירובין (סי' י"ג) שהביא הירו' הזה ופירשו דמיירי בבקעה ובבבלי מיירי בחצר ומבוי ובזה אינם סותרים הבבלי והירו' זה את זה. וע' בק"נ שם דלהר"מ שאינו מחלק בין בקעה לחצר מיירי הירו' בפרוץ מרובה על העומד ודברי הפ"מ תמוהים:

פ"ח ה"ג והאודם מן האשה שממנו העור והבשר והדם. בש"ס נדה (ל"א א') לא חשיב גבי אשה הדם אמנם בשאלתות פ' יתרו איתא כן הגירסא. וכ"ה בליקוטי הפרדס (די"א

ע"א) וע' הגהת הרי"פ שם ובב"ק כ"ה וזבחים ס"ט שנתקשה במ"ש ר"ת שהקב"ה נותן כנגד שניהם דהא באשה לא חשיב רק ד' וכ' דהי' לר"ת הגירסא כהשאלתות ובאמת לא הי' צריך להאריך בזה. דכ"ה להדיא בדברי ר"ת ההובאו בשלימותן בתמים דעים (סי' קס"ב) ובקצרה בס' הישר (סי' תמ"ה) אולם ביתר הדברים אינם שוים הבבלי והירו' ששם חשיב גבי אביו ה' דברים וגבי אמו ה' דברים וגבי הקב"ה עשרה דברים וכאן קחשיב בכל א' שלשה:

פ"ט ה"ב הוא בלנרי אנשים הרא"פ כ' דהוא לשון סתמא דהש"ס דפליג על ר' יוחנן אולם בא"ז ה' יו"ט (סי' שמ"א) רצה מתחלה לומר כן ואח"כ מסיק דהוא מלשון ר' יוחנן דהוא עצמו מסיק כן ע"ש שהאריך בזה:

ה"ד כיון ששקעה חמה קרא הגבר כו' מבואר להדיא מדברי הירושלמי הללו שהי' דואגים שמא חיללו שבת וגם הקצר דאג כן שמא חילל שבת. וכ"ה ג"כ כוונת ש"ס דילן בכתובות (ק"ג ב') וכמש"ש המהרימ"ט בחידושי' וכן פי' בשיטה מקובצת שם בשם ר' קלונימוס איש ירושלים ולכן קשיא לי על שו"ת שאילת יעבץ (ח"א סי' מ"ג) שכ' לחדש דמי שלא רצה להטפל עם עושי מצוה רשאי לחבול בעצמו ע"ש שלמד כן מהעובדא דהקצר ואינו מוכרח כלל דהכא לאו הטעם משום שלא טיפל עצמו רק מפני חילול שבת. ובלא"ה בעובדא דידי' שאינו רוצה לאבד עצמו רק את הוולד נראה דזה בודאי אסור ודברי' שם צע"ג:

שם ז' ימים כו' ימא דשלייית כו' הוא ט"ס וצ"ל אילת. ע' בספר תבואות הארץ פרק ב' (דכ"ח ע"א):

ה"ה דאי לא שלח עילייא לא שלח ארעיי'. ע' במראה הפנים שכ' שמכאן ראי' למ"ש ההג"א דאסור ללבוש אנפלאות של צמר ע"ג אנפלאות של פשתן ובאמת מבואר כן להדיא בא"ז ה' יו"ט (סימן ש') שלמד כן מהירו' הזה. וע' בב"י שם מה שפי' הירו' והקשה מזה על הא"ז ובד"מ יישב שם ע"ש:

ה"א תמן את אמר בין צבועין בין לבנים והכא את אמר ובלבד לבנים א"ל שניא היא ששנה עליו הכתוב צמר צמר שני פעמים. בספר חידושי הש"ס להג' ר' ישעי' פיק (די"ז ע"א) הניח בתימה על מה דאמרינן דנדמה מותר בכלאים ומשמע דלבגדי כהונה ג"כ מותר כיון דאינו מבואר בו שיהי' צריך צמר ופשתים וא"כ מנ"ל דבגדי כהונה הי' של כלאים דלמא הי' של נדמה גם כיון דבצבועים מותר בנגעים דאינו מטמא כמבואר פט"ו מנגעים מצמר ופשתים א"כ בכלאים ג"כ הדין כן וא"כ תכלת ואבנט אין בו כלאים עכ"ד ולק"מ דלקושיא הא' י"ל דילפינן בגדי כהונה מתכלת דציצית וכן כתב בנחל איתן בפ"ב

מה' ציצית ולקושיא הב' דצבוע אינו מטמא בכלאים וא"כ מדוע תכלת ואבנט הי' כלאים. במח"כ אשתמיט מיני' דברי הירושלמי הללו שמבואר דבכלאים גם צבוע אסור והירו' בעצמו מקשה זה דמ"ש מבגדי כהונה ומתרץ זה. ומהתימה מה"ג הרי"פ שנעלם ממנו זה ועתשב"ץ (ח"ב סי' ד') מ"ש בזה:

שם מה צמר שאין לו שם לוי כו'. ראיתי להעיר ע"ד מהרי"ק (שורש כ') שכ' וז"ל ועוד לכשתמצא לומר טעם האומר מכירת קוטע"ו איקר' מכירה סתמא לא אקרי ומשום כך ר"ל שהי' הח' יצחק ס"ל יכול ליתן החנות בקוטמ"ו הנה הוא סתור מעיקרא דאף אם כן אפ"ה הוא בכלל מכירה סתם כדמוכח בחולין פ' כיסוי הדם דגרס שם ת"ר אין מכסין אלא בעפר דברי ב"ש ובה"א מצינו אפר שנקרא עפר שנאמר ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת וב"ש עפר שריפה אקרי עפר סתמא לא אקרי והרי דלדברי ב"ה דהלכתא כוותייהו אנו למדין דאפר אקרי עפר מהאי קרא דולקחו לטמא כו' ולית להו לחלק משום דעפר שריפה אקרי כו' דב"ש הוא דאית להו להאי טעמא אבל לא ב"ה וה"נ ל"ש דאף דמכר סתם לא אקרי מ"מ הוי בכלל מכר כו' עכ"ד. ואני המ' ע"ז דמלבד דהוא סותר את משנתו מ"ש בשורש ז' לענין פדיון שבויים דצדקה סתם לא אקרי והביא ראי' מעפר שריפה ע"ש וזה היפוך מ"ש בשורש כ'. ושוב ראיתי להמל"מ פ"ז מה' מתנות עניים שרמז לזה והעלה בצ"ע אמנם בלא"ה קשיא לי עליו דהא חזינן בכמה דוכתי בסתמא דש"ס חשבה להכלל הזה לאמיתי וכדאמרינן בש"ס ברכות (ל"ה א') כרם זית אקרי כרם סתמא לא אקרי. וכ"ה בב"מ (פ"ז ב') ובש"ס עירובין (ד"ב ע"א) פתח שער אקרי פתח סתמא לא אקרי ובסוכה (י"ג א') הני מרוריתא דאגמא אדם יוצא בהן י"ח בפסח מיתיבי איזוב ולא איזוב יון ושני שם אביי ורבא ובדף ל"ג א' אמר אביי ש"ע האי אסא מצראה כשר להושענא פשיטא מ"ד הואיל ואית לי' שם לויי לא מתכשר קמ"ל ואימא ה"נ עץ עבות אמר רחמנא ע"מ. וכ"ה שם בד' ל"ד ע"א אמר אביי ש"מ האי חילפא גילא כשר להושענא מ"ד הואיל ואית לי' שם לויי כו' מוכח דאי לא גלי קרא הי' פסול כיון שיש לו שם לויי ובמנחות (ל"ז א') יד ימיני אקרא יד סתמא לא אקרי. ובחולין (ס"ב ב') הני כופשני צוצייני כשרים לגבי מזבח איתיבי' איזוב ולא איזוב יון ושם (קל"ט ע"ב) דרך נשר אקרי דרך סתמא לא אקרי. ובבכורות (ד"ז ע"ב) אמרינן מרבה אני דבש דבורים שאין לו שם לויי ומוציא אני דבש הגזין והצירעין שיש לו שם לויי. ובמשנה נגעים (פי"ד מ"ו) איזוב ולא איזוב יון לא איזוב כחלי לא איזוב רומי ולא איזוב מדברית ולא כל אזוב שיש לו שם לוי. וכ"ה במשנה פרה (פי"א מ"ז) כל איזוב שיש לו שם לויי פסול. וכ"ה בירושלמי כאן מה צמר שאין לו שם לוי כו' ומכל זה מבואר דלא כדברי מהרי"ק וגם

להלכה סבירא לן דכל שיש לו שם לוי פסול ומ"ש המהרי"ק מדס"ל גבי אפר שנקרא עפר גבי שריפת החטאת י"ל דס"ל לב"ה דהוא רק מורה מקום מאיזה עפר יקח דהא לא כתיב עפר שריפה ובלא"ה הי' פשיטא להם דאפר ועפר חדא הוא וכמ"ש רש"י בתענית (ט"ו א' ד"ה אפר) וגם הא כתיב וישרוף אותו בנחל קדרון וידק אותו לעפר הרי דנקרא עפר וע' חי' ריטב"א בחולין שם ובתוס' ביצה (ח' א') ובחולין שכתבו שמה שני תירוצים לתירוץ א' שב"ש מודו דממתכות וש"ד נקרא עפר רק מאוכלין לא ס"ל דנקרא עפר ולתירוץ השני גם מתכות ועצים לא ס"ל דנקרא עפר (והוא מחלוקת ר"ת ור' שמואל בספר הישר סי' שע"ו ושע"ז) ולתירוץ השני צ"ע מהקרא דוידק אותו לעפר ובש"מ בביצה שם כ' בשם הריטב"א רק תירוץ השני אבל בשאר דוכתי כל שיש לו שם לויי לא נכלל בשם סתמיי וע"כ דברי מהרי"ק צל"ע ושוב ראיתי ביעיר אזן (מערכת ש' אות כ"ג) שרמז לדברי המוצל מאש כנראה שנרגש בדברי המהרי"ק האלו ואינו תחת ידי:

שם אילין פליגין עלי' דרב ולית להון קיום. השערי דעה ביו"ד (סי' ה' סק"א) הקשה על הר"ת שפוסק כרב בכל מקום כו' דזה נגד הירושלמי הזה דמקשה עלי' דרב וסיים דלית להון קיום ותירץ דהר"מ פי' דברי הירושלמי ולית להון קיום היינו דהמשניות לית להון קיום נגד רב דהלכה כמותו ולא הועיל כלום בתירוצו דהא הר"מ פוסק גם כאותן משניות כדמקשה ממתני' דבשוק לא יעשה כן שהוא מחקה את המינים ופסקה הר"מ פ"ב מה' שחיטה וכן שאר המשניות ולפי פירושו א"כ המשניות האלו המה נגד רב וכיון שפסק להההוא דרב למה פסק כהמשניות האלו. גם הלום ראיתי להשירי קרבן בירושלמי עירובין (פ"ח ה"ט) שתמה על הפוסקים שלא הביאו דברי הירושלמי הללו שמוכח מזה דלא כרב האומנם נעלם מהשערי דעה ומהשירי קרבן דברי התוס' חולין (מ"א א') שהביאו דברי הירושלמי וכתבו שהש"ס דילן חולקת על הירושלמי. וע"כ א"ש שהר"מ והפוסקים לא השגיחו בדברי הירו' שהוא נגד ש"ס דילן. ומצאתי בבעה"ע בעשרת הדברות ה' שחיטה שפסק באמת דלא כרב מההוא דירושלמי הזה והביא כן ג"כ בשמו הר"ן בחי' לשבת (דס"ד) וכ"ה בא"ז ה' שחיטה (סי' שפ"ה) וה' שבת (סי' מ"ח) ופסק דלא כרב. האומנם שאר הפוסקים נגררו אחרי ש"ס דילן ופסקו כרב וכמתני' האלו ושוב נדפס גליון הש"ס וראיתי שגם הוא פי' ולית להון קיום כמו השירי קרבן ולא הועיל כלום וכמ"ש וגם ממנו נעלמו דברי התוס' חולין האלו והנה הב"ח ביו"ד (סי' ס"ו) כ' דבדרבנן לא אסרו בחדרי חדרים. וראיתי להדמשק אליעזר בחולין (פ"ח ססמ"א) שכ' עלי' דלא דק דאפי' באיסור דרבנן אסור כו' ע"ש ולא ידענא מאי קושיא דשיטות הב"ח הוא כשיטות התוס' כתובות ד"ס ובשאר דוכתי שחילקו כן וכן כתב הבאר שבע

והאחרונים ועמ"א (סי' ש"א סק"ג) וגם הדמשק אליעזר בעצמו בחולין (פ"ב ססי"ח) העתיק לדברי התוס' האלו והנה הצל"ח ביצה (ח' ב') כ' שהתוס' לא כתבו לחלק בין דאורייתא לדרבנן רק להלכה אבל לרב גם המה מודים דסובר דגם בדרבנן אסור ע"ש. ובזה י"ל מה שהקשה בציון ירושלים בעירובין שם דהא ממה שמקשה בירושלמי על רב מצינורת מקלחין מוכח דגם בדרבנן ס"ל דאסור ולהנ"ל א"ש דרב בעצמו ס"ל דגם בדרבנן אסור ורק להלכה כתבו כן אולם תמה אני על הצל"ח שלא ראה תוס' חולין (מ"א א') שכתבו כן להדיא לחלק בין דאורייתא לדרבנן גם לרב וי"ל בזה מה שהקשו תוס' ע"ק (ח' ב') על ההוא דמנסרן בצינעא שהקשו מההוא דכ"מ שאסרו כו' ולהנ"ל א"ש עפ"י מה שכתבו התוס' חגיגה (י"ח א') דמלאכת חוה"מ דרבנן. וראיתי להעיר על מ"ש בשו"ת בר לואי (חא"ח סי' כ"ד) על דינא דפסחים דנ"ג דאם אמר בשר זה לפסח דאסור דפירשו התוס' דמחיים אקדיש דמבואר בע"ז די"ג דמוסר להטיל מום בזה"ז בקדשים כיון דלא חזו לא לדמי ולא לגופו א"כ בזה"ז דאינו מחויב בפסח כלל איך יחול קדושת הפסח באמירתו עכ"ד ולק"מ דהא כ' הכפתור ופרח פ"ו כי אמר הר"ר ברוך להר"י מפריי"ש שיבא לירושלים להקריב קרבנות ע"ש ופי' בשאילת יעבץ (ח"א סי' צ"ט) שרצה להקריב קרבן פסח. וא"כ שפיר יוכל לחול עלי' ההקדש גם מש"ש דלהכי השמיע הר"מ הך דינא כיון דעיקר האיסור אינו אלא מדרבנן וא"כ כיון דהוא משום מ"ע ובדרבנן לא חיישינן למראית העין כמ"ש התוס' כתובות ד"ס עכ"ד ליתא דבאמת גם בדרבנן חיישינן למראית העין והתוס' לא כתבו רק דבדרבנן לא חיישינן בחדרי חדרים למ"ע וכמו שהאריך בזה הש"כ ביו"ד (סי' פ"ז סק"ו) ואדרבה הש"כ הביא מדברי התוס' האלו דבדרבנן חיישינן למ"ע. וע' בבני דוד ה' שבת (פ"ו הט"ו) שכ' וז"ל ומ"ש ר"ת דמלאכת חוה"מ הוא דרבנן אמאי אסור להשכיר שדהו לעכו"ם משום חשדא הא דרבנן הוא ולא חיישינן לחשדא כההוא דפ' אע"פ עכ"ד ולא ידענא מאי קושיא הא התם הטעם משום דהוי חדרי חדרים אבל בלא זה גם בדרבנן חיישינן למ"ע וכמ"ש למעלה:

מסכת תרומות

פ"ד מ"ז ואע"ג דבר פדי' אמר אין בלילה אלא ליין ושמן בלבד כו' הפר"ח ביו"ד (סי' ק"ט סק"ג) כ' ומיהו בירו' פ"ד דתרומות משמע דהא דאמרינן לכל אין בילה חוץ כו' לאו דוקא דגרסינן התם כו' מודה הוא הכא שהן נבללות עכ"ל ולא מוכח מידי דהא הכא קאי על דברי ר' יהושע דתאנים שחורות מעלות את הלבכות וע"ז אמרו דאע"ג דאין בילה מ"מ הכא שרי והיינו כיון שא"צ רק שיהי' מעורבים ולא יהי' ניכרים וגם כיון דדמוע מדרבנן

א"כ מוכח אדרבה דבשאר דוכתא אין בילה. ודע דדברי רב פדא מקורם בירושלמי דמאי (פ"ה ה"ה) ואע"ג דלפנינו לא נזכר שם בר פדא הוא לפי שחסר לפנינו וכצ"ל שם ר' יוסי בשם ר' פדי' ר' יונה בשם חזקי' וכן מצאתי שהעתיק המל"מ ה' מעשר (פי"ד ה"ח) ולפנינו חסר זה: שם אפי' חיטין בחיטין טוחנן ומתיר בספר זכרון אברהם ביו"ד (סי' ק"ט) כ' וז"ל ולא הבנתי מאי טוחן ומתיר על מה קאי אם על תערובות הראשון הא קמח בקמח נמי מאה בעי גם אם מקרי לח דבדבר לח נמי תרומה במאה ואי על תערובות השני נמי לא מועיל כיון דנפל מקופה מדומעת שאינה נבלל ויש לתלות דתרומה נפלה כו' ע"ש. אולם הדברים הם ברורים דקאי על מה דאמר ר' יהושע דתאנים שחורות מעלות את הלבנות וע"ז אמרו דה"ה חיטין וחיטין שהן שתי מינים לבנות ואדומות הוא מבטל אותם וטוחן ומתיר ומיירי בדאיכא כשיעור וזה פשוט וברור:

פ"ה ה"א ר' אליעזר כדעתי' כו' ע' מה שפי' הרא"פ ופני משה אולם ראיתי בשיטה מקובצת לבכורות (דכ"ב ע"ב ד"ה ומי פירות) שהאריך הרבה בשם תוס' חיצוניות לבאר הסוגיא כולה יע"ש שביארה בדרך יפה:

פ"ו ה"ב הא למה זה דומה למוכר חפץ לחבירו ונמצא שאינו שלו שהוא חייב להעמיד לו מקחו ע' פני משה שכ' ע"ד הר"ש שכתב דפ"ק דמציעא משמע שאינו חייב להעמיד מקחו ויש לחלק בין מקרקעי למטלטלי וע"ז תמה הפ"מ וז"ל והרבה יש לתמוה ע"ז דהא קיי"ל אף במטלטלין אם מכר לו אפי' דבר שאינו גזול אצלו אלא שאינו ברשותו אין המקח כלום כו' אבל לא שייך כל זה להא דקאמר הכא חייב להעמיד לו מקחו דמשמע דמדינא המקח קיים עכ"ל ואני בעניי לא ידענא מה קשה לו על הר"ש וכי ליכא דעת ר' ניסים גאון שס"ל באמת הדין דמטלטלין חייב להעמיד לו ולמד כן מהירושלמי הזה וכאשר הועתקה תשובתו בהגמי"י לה' קנין (סי' כ"ד) וכ"ה בבעה"ע (אות מ' מכירות קרקעות) והביא שם כן בשם תוספתא. וע' בשיטה מקובצת לב"ב (דס"ט ע"ב) שהרשב"א הביא דברי ר' ניסים אלו והאריך ליישבם וסיים וז"ל אלא שבדקתי אחר נוסחאות שבתוספתא ירושלמי הוא פ' האוכל תרומה ע"ש ולא מצאתי כן עכ"ל. (נראה דמתיבת ירושלמי עד ע"ש הוא הג"ה מר' בצלאל אשכנזי דהרשב"א כ' דבדק בתוספתא ולא מצא וע"ז כ' ר"ב אשכנזי דהוא ירושלמי) וכן דעת הראב"ד בהשגות (פכ"ד מה' מכירה הי"ב) וכתב שכן דעת הרי"ף והיינו שהי' בנוסחו כן ברי"ף. וע' בתה"ד (סי' ש"כ) שכ' שכ"ד ראבי"ה וכ"ה בשמו במרדכי פ' המוכר את הבית וא"כ מה תמי' הוא אם הר"ש ג"כ ס"ל כן. וע' בתשו' הר"י ן' מיגא"ש ההובא בש"ע לב"מ (דמ"ז ע"ב) שחולק ע"ד ר' ניסים וכ' וכן הדברים שהביא בשם הירושלמי אין לנו לסמוך עלי' כיון שהבבלי חולק עלי'

מבואר מזה שאף שהר"י ן' מיגא"ש חולק על ר"כ גאון עכ"ז בפי' הירו' הסכים עמו רק שסובר שאין הלכה כמותו מבואר מזה דכל הראשונים פי' הירו' דלא כפי' הפ"ע. והנה בחו"מ (סי' ר"ט) כ' דהבעה"ע ס"ל דחייב להעמיד מקחו והרא"ש חולק על זה וע"ש בב"י שהעתיק דברי בעה"ע במאמר קנין שכ' ומסתברא כו' וכ"כ ה"ה בשמו ע"ש ובדרישה (ולפנינו חסר בבעה"ע הך ומסתברא ומבואר מזה דלא כהר"ד ערמא"ה בחי' להר"מ (דע"ח ע"ד) שכ' דבעה"ע סברתו דלא קנה ומ"ש ה"מ בשמו הוא שכ"כ בשם ר"נ ולי' לא ס"ל כן ואמנם הא ליתא דבעה"ע ס"ל כן להלכה. וראיתי בדרישה (בסימן ר"ט סק"ו) שכ' ע"ד הב"י שכ' בשם הרא"ש פ' המוכר דחולק על בעה"ע וכתב דהוכחתו מדכתב שם הרא"ש דלא מיחייב להעמיד לו דקלים מוכח דגם בלא ידע אינו מחויב להעמיד לו דאל"כ לוקי הס"ס בלא ידע וע"ז כ' הדרישה אלא לפ"ז קשה דהא גם בעה"ע מוקי להאי ארעא ודקלי כו' דאינו מחויב לקנות וכמ"ש בעל המ"מ בשמו בפכ"ד דמכירה וא"כ מוכח דלא ס"ל חילוקא דר"כ וצ"ע עכ"ל והוא תמוה דהא אדרבה הבעה"ע הביא שרב אלפסי פי' הש"ס דאינו מחויב לקנות רק שאם רצה שיהי' ממכרו קיים מחויב לקנות לו ב' דקלים ור"נ חולק ע"ז ולפ"ז אתיא הש"ס כפשוטו וא"כ מאי קשה לי' על בעה"ע וכפי הנראה הבין הדרישה דהאי ויש חולקין ופירשו השמועה כדרכי המחבר כו' הוא מדברי בעה"ע וליתא דהם דברי ה"ה וז"ב. גם הלום ראיתי בשו"ת ר' עקיבא איגר (סי' קל"ד) שכ' וז"ל ע"ד הב"י שכתב שהרא"ש חולק על בעה"ע דלפ"ז גם הרי"ף והרמב"ם חולקים על בעה"ע וע"ז כ' דאינו מוכרח דהא הר"ש פ"ז דתרומות הקשה על התוספתא דבפ"ק דמציעא לא משמע כן וחילק בין מטלטלין לקרקע וא"כ אין קיום להעיטור לפסוק כהתוספתא רק כחילוקו של הר"ש לחלק בין מטלטלין לקרקע וא"כ הרי"ף והרמב"ם והרא"ש שכ"כ גבי דקלים דהוא קרקע אינו מוכרח דיחלקו על העיטור במטלטלין עכ"ד ולפענ"ד דבריו תמוהים דהא העיטור שהביא דברי ר"כ גאון שחולק על הרי"ף גבי דקלים מוכרח דס"ל דגם בדקלים שהוא קרקע מחויב להעמיד מקחו (וע' במרדכי פ' המוכר שהעתיק התוספתא מי שמכר בית לחבירו דהוא קרקע) ומה שהכריח מקושיותו של הר"ש במח"כ לא ראה דברי הרשב"א ההובא בש"מ לב"ב שהבאתי למעלה שהקשה כן על התוספתא מפ"ק דמציעא וכ' וז"ל ואולי נאמר דשאני התם דכיון דהושבה אצל נגזל א"א לומר לו עכ"פ אותה קח לי דשמא לא יתרצה הנגזל למכרה לו ואף בכפלים מדמיה וכיון שכן כל שהוציאה הנגזל מיד הלוקח כבר נסתלק הלוקח ממנה ולפיכך גם כשהגזלן חוזר ולוקחה מנגזל אינו חייב להעמידה בפני הלוקח עכ"ל הרשב"א. א"כ אינו מוכח שהבעה"ע יחלק ג"כ בין קרקע למטלטלין וצדקו דברי הב"י ועשו"ת רשד"ם

(חח"מ סי' קכ"ג) שנראה שפוסק כבעה"ע ובש"כ סי' ר"ט סק"ט הביאו והש"כ כוונתו דנ"ע לאוקים בהימנותא וכמ"ש הנה"מ שם אך הרשד"ם נראה שחושש לדעת בעה"ע ומבואר מכל זה דתמיהת הפני עשה על הר"ש אינו תמי' כלל: פ"ח ה"א הסוחט בהמה ומצא בה חזיר מותר באכילה ור' יונה אמר אסור באכילה עמ"ש הרא"פ בביאורו והוא דחוק ואשתמיט מיני' מ"ש בשו"ת מהר"ם מרוטינבורג (סי' תקי"ב) דגרס יונה אסור היינו אם מצא יונה אסור ועטיו"ד סי' י"ג ובתב"ש ((שם סקכ"א) שכ' שכן העיקר:

שם מ"ט דר"א כיון שהתחיל בהיתר כו' שהי' אומר הלעוס כבלוע ע' ברא"פ שכ' ולפ"ז אכלהו פליג ר"א וקשה דהא במשנה מבואר ההיפוך וצ"ל דר"נ פליג על רבי וכ"כ הר"ש. אולם מצאתי בתוס' רי"ד לנדה (י"ג א') שכ' לפרש דברי ר"כ דבהתחיל באיסור ס"ל לר"א דבודאי לא יגמור אולם גם אם התחיל בהיתר מ"מ אם הי' בעין הי' ס"ל לר"א דבודאי לא יגמור. אולם אם לעוס אז ס"ל דיגמור ע"ש ולפ"ז לא נצרך לומר דפליג על המשנה והבן:

ה"ג יין שנתגלה אסור לשתותו ואם שיהוי והחמיץ מאלי' אסור. ע' בב"י יו"ד (סי' קט"ז) שכ' שם וז"ל וקאמר שם בירושלמי דה"ה ליין שנתגלה והחמיץ מותר עכ"ל מבואר שהי' גורס כאן מותר במקום שכתוב לפנינו אסור וע' פר"ח שם:

שם הגילויין נוהגין בין בארץ בין בח"ל ע' פ"מ שכ' דמאי קמ"ל ודחק בזה ועפר"ח יו"ד (סי' קט"ז סק"א) שכ' דקמ"ל אע"ג דלא הזיק נחש בירושלים עכ"ז הגילוי נוהג ע"ש ועמ"ש הברכ"י שם:

פ"ט ה"א בדישו ולא בדרכי כו' הרא"פ פי' בענבים שדורכן אותן וליתא ועיקר הפי' כמו שפי' הרמב"ן והריטב"א בב"מ (פ"ט ב') הובא בשיטה מקובצת שם דהן פרות המרכסות בתבואה וירט להן הדרך וכמ"ש ג"כ הרמב"ם בה' שכירות בסופו:

פ"י ה"ה מהו טהור מלהכשיר הא לטמא אפי' כ"ש מטמא עמ"ש הרא"פ. וע' בראב"ד ה' טומאת אוכלין (פט"ז ה"ה) שכ' דהוא איבעיא דלא איפשטא אולם בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' רפ"ו) מבואר דלא פירשו בלשון איבעיא ועמ"ש הראב"ד בביאורו לת"כ פ' שעיני (פ"ד סי' י'). וע' בהשגות הראב"ד המ"א (פ"ג הכ"ב) שכ' ציר חגבים טהור בירושלמי שאינו מכשיר עכ"ל והמפרשים לא פירשו בו כלל ונ"ל כוונתו שמשיג על הר"מ שסובר דציר חגבים מותר דז"א דרק לענין הכשר מתניא אבל הוא עצמו אסור ושוב ראיתי להפר"ח (סי' פ"ה סק"ה) שכתב כן:

ה"ו ביצים שהקרימו אסורות ע' ברא"פ שהגיה ולא ראה ברוקח (סי' תמ"ו) שכ' ביצים שהקרימו מותרות ופי' בו שיש עליהן קרום אף בלא קליפה הקשה הן מותרות אבל בלא

קרימה אסור וכ"ה דעת הראב"ן והרשב"א וכמו שהאריך בזה הפר"ח ביו"ד (סי' פיו ס"ק י"א) ע"ש ולפי פי' הרא"פ י"ל דברי הרשב"א גם לפי גרסתינו והבן:

שם ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן העיד אדא חברינו לפניו בששים כו' הפני משה כ' בששים שהוא אסורה והוא דחוק דבכל הסוגיא היכא דאמר השיעור הוא להיתרא וע' בא"ז (ה' ג"ה סי' תנ"ד) דהביא הגירסא בששים ואחד וא"ש וע"ש שהעתיק כל הסוגיא בשינוים רבים ע"ש:

פי"א ה"ה מהו להדליק שמן שריפה בחנוכה כו' עשו"ת נ"ב מה"ת (חא"ח סי' צ"ו) שהקשה דהא אין שורפין תרומה טמאה בלילה א"כ איך מותר להדליק בחנוכה הא הוי בלילה ע"ש וי"ל דהא בלא"ה הקשה ע"ד השער אפרים (סי' ל"ח) שנסתפק אם מותר להדליק באיסורי הנאה דנאמר כתותי מכתת שיעורא וא"כ אמאי מותר הכא להדליק ולא נימא דכתותי מיכתת שיעורא וכן הקשה בשו"ת גור ארי' יהודא ועכצ"ל כמ"ש בשו"ת שנות חיים (סי' ק"ל) דהירושלמי מיירי בעודנו ביד הישראל דאז לא חל עדיין מצות שריפה עד שיתנו ליד הכהן ע"ש וא"כ לפ"ז י"ל ג"כ קושיות הנודע ביהודא והוא דעד כאן לא אמרינן דצריך לשרפו דוקא ביום הוא רק הכהן שחל עליו לשרפו וילפינן מקודש דצריך לשרפו דוקא ביום אבל כשהוא עדיין ביד הישראל שלא חל עלי' עדיין עצות שריפה מותר לשרפו גם בלילה:

מסכת שביעית

פ ג ה"ז שאול לא זכה למלוכה אלא ע"י שהי' זקינו מדליק נר לרבים וקרא שמו נר כתוב א' אומר ונר הוליד את קיש וכתיב א' אומר וקיש בן אביאל והלא אביאל הי' שמו אלא ע"י שהי' זקינו מדליק נר כו' ב"ל דתיבת זקינו השני הוא ט"ס וצ"ל אלא ע"י שהי' מדליק נר ונשתרבב הטעות ממה שמבואר למעלה גבי שאול שהי' זקינו ע"כ נכתב גם כאן זקינו והוא ט"ס ותמהני מהיפה מראה והפ"מ שלא העירו בזה להגיה כן וראיתי להיפה מראה שכ' וז"ל אביאל הי' זקינו צ"ע במה שכתוב בשמואל ונר אבי אבנר בן אביאל דמשמע דאביאל אביו של נר הי' עכ"ל ולא ידענא מאי קושיא די"ל דאה"נ דאבי אבנר הי' נר וזה הי' שמו העצם ואביהם הי' אביאל שמו העצם ונקרא ג"כ נר לפי שהי' מדליק נירות לרבים וכ"כ רש"י בשמואל (י"ד נ') וז"ל אבינר בן נר ונר הי' דוד שאול אחיו של קיש ושניהם בני אביאל וגם אביאל נקרא נר בדברי הימים שהי' מדליק נרות לרבים עכ"ל מבואר כמ"ש:

פ ד ה"ו או מאחר שהוא מכניסן לתוך הבית ע' מה שפי' הפני משה והוא דחוק והברור שהוא ט"ס וצ"ל או מאחר שאינו מכניסן לתוך הבית. ומצאתי בשו"ת מהרימ"ט (ח"א סי' פ"ג) שהעתיק כן וע"ש שכ' וז"ל ומסיק דהכל מודים בשביעית שאינו אוכל כלומר ושרי לעשותם מלוגמא כו' ומזה מבואר דס"ל דהאיבעיא נפשטה להקל דמותר לעשות מלוגמא יע"ש מה שהקשה ע"ז המהרי"ט ומה שתירץ שם ולא כהפני משה במראה הפנים שכתב דהאיבעיא נפשטה להחמיר וע' בראפ שפי' דאינו מטמא טומאת אוכלים יע"ש וגם ממנו נעלמו דברי מהרי"ט האלו:

ה"ח תני ר' חנינא בר פפא חרובן של שולן הוא חנטן ע' פני משה שכ' לענין מעשרות קאמר דאמר רבנן באילן אזלינן בתר חנטה כו' אולם בשו"ת מהרי"ט (ח"א סי' פ"ג) הוכיח דכל אילנות משיוציאו לענין קציצת האילן הפי' הוא חניטת הפירות והביא ראי' מירושלמי הזה מבואר דפי' הירו' לענין שביעית. אולם מדברי רש"י שפי' משיוציאו העלין והמהרי"ט הקשה מהירו' הזה על רש"י ע"ש י"ל דרש"י פי' הירושלמי כהפני משה ולא קשיא עליו והבן:

שם מאימתי קטני ישראל חיין כו' היפה מראה הקשה וז"ל וא"ת וכי מאי נ"מ וכי הלכתא למשיחא עכ"ל ונראה ליישב זה דהנה בירושלמי שם סיים תמן אמרין משימולו. וכ"ה בש"ס בבלי סנהדרין (ק"י ע"ב) לדעת רב נחמן בר יצחק (וגם שם הכוונה על תחיית המתים כמבואר בחידושי הר"ן שם) והנה בספר באר שבע (דע"ז ע"א) כ' ע"ז ומפני זה תינוק שמת קודם שיגיע להיות בן ח' מלין על קברו כן נ"ל. וא"כ זה הנ"מ בין האמוראים דאותן שס"ל שמשעה שנימול ס"ל דצריך למולו ואינך לא ס"ל כן ולא צריך למולו וע' בא"ז ה' מילה (סי' ק"ד) שהעתיק תשובת הגאונים להוכיח דאותו מ"ד דס"ל משעה שנולד ס"ל דצריך למולו והיינו דרב נחמן בר יצחק ע"ש באורך ועכ"פ זאת הנ"מ ביניהם:

פ"ה ה"ד וסתמא לאו כפירושו אני אומר יפה לספור בו מעות כו' ע' באור לישרים שעל ספר הישר (סי' ק"ג סק"א) שפי' בהירושלמי פי' חדש וז"ל לדעתי הכל הוא מדברי ר' מנא ובלשון בתמיה הוא אני אומר יפה לספור בו מעות בתמיה הא ודאי לא שכיח וממילא דהוי כמפרש ושפיר קם דינא דאפי' במפרש שרי עכ"ל ושגה בזה ונעלם ממני דבירושלמי סוטה (פ"ה ה"ו) איתא התם להדיא אמר לי' וסתמא לאו כפירוש הוא א"ל אני אומר יפה לספור בו מעות כו' ע"ש מבואר להדיא דהוא מדברי ר' זעירא ולא מדברי ר' מנא וע"כ הפי' כהתוס' וז"ב. וראיתי להשירי קרבן בסוטה שם שהביא דברי הרשב"א בחי' לגיטין (דס"א ע"א) שכ' דהיכא דלית לי' הנאה מיני' צריך דוקא דרכי שלום ואם לאו לא הו"ל לעיולא נפשי' לספיקא אבל במכירה כיון דאיכא למחלי התירו לצורך עצמו וכ'

ע"ז השירי קרבן דקשה דהא ר' מנא דסבר דסתמא כפירושו ואפ"ה התירו משום דרכי שלום ובשביעית תנן דאין האומן רשאי למכור כו' וטעמא משום דליכא למיתלי ולא התירו מפני דרכי שלום וצ"ל דלר' מנא יש להתיר טפי בשאלה ממכירה א"כ סברא זו היפוך סברת הרשב"א יע"ש שהניח בקושיא ולא ידענא מאי קושיא דהא הרשב"א כ' שם להדיא דאף במכירה דליכא משום דרכי שלום מבואר דבמכירה לא שייך דרכי שלום והיינו כשיטות התוס' בגיטין (דס"א א') ור"ת בס' הישר (סי' ק"ג) ולא כשיטות הריטב"א בע"ז (דט"ו ע"ב) דגם במכירה שייך דרכי שלום וא"כ מעיקרא לק"מ קושית הקה"ע דלמה התירו כאן משום דרכי שלום להשאיל ובשביעית לא התירו לאומן למכור מפני דרכי שלום כו' דהא ליתא דבמכירה לא שייך דרכי שלום וצע"ק על הרשב"א בחי' שם בראש דבריו על המשנה דמשאלת אשה לחברתה כו' דק"ל מפ"ק דע"ז לא ימכור לו פרה החורשת כו' וב"ה מתירין מפני שיכול לומר כו' דאלמא אי ליכא למתלי אסור דאמאי לא משני דכאן מפני דרכי שלום התירו אף בליכא למתלי והתם במכירה דליכא דרכי שלום לשיטתו לכן הוצרך דוקא היכא דאיכא למתלי בהיתרא וצ"ל דקושטא דמלתא אמר דלפי המסקנא בירושלמי אינו מותר רק היכא דאיכא למתלי בהיתרא ואה"נ דלר' מנא מותר מפני דרכי שלום גם היכא דליכא למתלי ובזה פליגי ר' זעירא ור' מנא וז"ב:

פ"ו ה"א וישב בארץ טוב זו סוסותא ולמה נקרא כו'. הנה בילקוט נביאים (רמז כ"ו) איתא וישב בארץ טוב אמר ריב"ל למה נקרא שמו טוב שהוא פטורה מן המעשרות כ' הזית רענן צ"ל שהי' ח"ל ומ"מ צ"ע עכ"ל ולא ידענא מאי מספקא לי' דנראה בודאי דהוא ח"ל דמבואר בירושלמי כאן דהוא סוסותא ובתוספתא דאהלות (פ"ז מ"ז) איתא כגון סוסותא וחברותיה מובלעות בא"י אע"פ שפטורות מן המעשרות מן השביעית אין בהם משום ארץ העמים וא"כ מבואר דהן מח"ל ומובלעות בא"י ומה דאיתא בתוספתא פ"ד דמס' שביעית עיירות שחייבות במעשר בתחום סוסותא כו' כבר תרגמה בכפתור ופרח פרק חמישי דמה דהיא בתחום סוסותא חייב במעשר אבל סוסותא עצמה פטורה ע"ש וא"כ ליכא ספיקא כלל. וע' מדרש איכה בפסוק צוה ד' ליעקב כגון כו' סוסותא לטברי כו' משמע דסוסותא סמוכה לטברי':

פ"ז ה"א מהו לצבוע בטובת הכאה כו' הדא אמרה שאסור לצבוע בטובת הנאה בספר שערי צדק שער מצות הארץ (פי"ח בבינת אדם סק"ד) הניח בצ"ע מזה על הר"ן בפ"ד דע"ז שכ' דאם מוכר פירות שביעית בשביל טובת הנאה פורתא שרי דלאו סחורה מקרי שאין זה כעין מקח דהוא היפוך הירושלמי הזה ע"ש והנה הפני משה כ' דלהכי השמיט הר"מ הדין הזה משום דס"ל דהאי סוגיא ס"ל דטובת הנאה הוי ממון אבל הר"מ פסק

דאינו עמון ולכן דחה דין זה מהלכה ע"ש. וא"כ היינו יכולים ליישב גם דברי הר"ן כן אך באמת נראה מהר"ן ס"פ האיש מקדש דס"ל דטובת הנאה הוי ממון והדרא קושיא לדוכתה אולם יש לחלק דדוקא כשלוקח קצת מעות עבור הסחורה זה לא מקרי דרך מקח שימכור בזול כל כך. אולם אם אינו לוקח כלל ורק הוא נותן לו בשביל הטובה שהי' לו ממנו או שעבור זה יהי' לו טובת הנאה ממנו ויוכל להיות שהי' לו טובת הנאה כסך ששווה הסחורה יש לומר דשוב הוי דרך מקח וא"ש דברי הר"ן:

פ"ח ה"ב אין מפטמין שמן של שביעית אבל לוקח הוא שמן ערב שביעית ואינו חושש כו' כ' הרא"פ אבל שמן של ערב שביעית ולא חיישינן שמא יאמרו של שביעית הוא עכ"ל וקשה לי ע"ז דאם פירושו כן א"כ מפני מה אמרו אח"ז ר' אמא סבר מימר אפי' מן החשוד דאמאי הוי ס"ל דמותר לקנות מן החשוד דהא בחשוד בודאי הי' לן למיחש שמא יכשילנו ע"כ נלע"ד הפי' כך עפ"י מה שראיתי בתוספתא דשביעית פ"ה אין מפטמין שמן של שביעית אבל לוקחין שמן ערב לסיכה ע"כ והיינו דלא חיישינן שמא פיטם אותו בשביעית דתלינן דפיטם אותו מקודם וכ"ה הפי' בירושלמי דאין מפטמין שמן של שביעית אבל לוקחין שמן ערב בשביעית ואינו חושש היינו דלא חיישינן שמא פטמו בשביעית דתלינן דפיטמו אותו מקודם וע"ז הי' ס"ד דר' אמא דגם מן החשוד מותר ליקח וע"ז השיבו דדוקא מי שאין אנו יודעין בבירור שהוא חשוד תלינן דפיטמו מקודם אבל בחשוד חיישינן שמא פיטמו בשביעית. ונ"ל דכן פי' הירושלמי הפר"ח ביו"ד (סי' קל"ט סק"א) שעל מה שהביא הש"כ שם ראי' מדברי הירושלמי האלו דמותר ליקח דבר מסתם אדם כ' הפר"ח וז"ל מ"מ הראי' שהביא הש"כ לזה מירושלמי פ"ח דשביעית אינו כלום דהתם לקנות שמן ערב בשביעית עיירי ואין לו ענין בדינים אלו ע"ש עכ"ל. וראיתי להשערי דעה שם סק"א שכ' וז"ל וט"ס יש בדבריו וצ"ל לקנות שמן של ערב שביעית בשביעית כי כן הוא בירושלמי אבל לא ידענא מאי קאמר דהא ע"ז אנו דנין אם נאמינו שהוא של ערב שביעית והרי גם כאן עיירי שהוא מוכר בחזקת כשרות עכ"ל. והנה מ"ש דט"ס הוא בפר"ח ליתא דהפר"ח פי' דברי הירושלמי כמו שכתבתי ולפ"ז א"ש דברי הש"כ דכיון דחזינן דקל איסורו דתלינן דנעשה מקודם שביעית ולהכי הוי ס"ד דירושלמי דגם בחשוד נאמין על זה ולהמסקנא לסתם בני אדם מאמינין ואין מזה ראי' לשאר דוכתי וע' ירושלמי שבת (פ"ה ה"ה) ושוב נדפס פי' הפני משה וראיתי שגם הוא פי' הירו' כמ"ש ונהנתי:

פ"ט ה"ד ר"ג אומר כל שכלה מינו בשדה כו' תני והלכה כדבריו כן היתה ג"כ גירסת הר"מ ע' בה' שמיטה ויובל (פ"ז ה"ו) וע"ש בכ"מ ומהתימה על המגיה שם שכתב שלא נמצא כן בירושלמי ולהדיא מבואר כן דפסקו הלכה כמותו:

פ"י ה"ב ר' חזקי' בשם ר' ירמי' ואפי' נתונים ברומי המראה הפנים פי' דאפי' אם הוא במקום רחוק מוסר לב"ד ע"י כתב. אולם ע' בר"ן פ' השולח שנראה שהוא מפרש שאפי' השטרות הן ברומי עכ"ז יש לו למסור תביעותיו לב"ד אבל המלוה צריך להיות אצל הב"ד וע' מ"ש בתומים (סי' ס"ז ס"ק כ"א) ע"ש:

ה"ג רב אמר והוא שיהי' קרקע למלוה וללוה ע' פני משה מה שדחק בזה והרא"פ כ' דאפשר דחד מינייהו מהני ובמח"כ אשתמיט מהם דברי הב"י בח"מ (סי' ס"ז) בשם בעה"ת דטעמו של רב שצריך להקנות השטר אגב קרקע ולכן צריך שיהי' לו קרקע. וע' בתומים שם שכ' שלכן לא פסק בעה"ת כר' יוחנן אף דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן משום דר' יוחנן אזיל לשיטתו שס"ל שעל שטר בלא"ה אין כותבין פרוזבל לדידן דאחריות ט"ס וצע"ק דהא ר' יוחנן בעצמו לא ס"ל כן כמבואר לעיל בהלכה א' ובבלי גיטין דל"ו ע"ש וצ"ע:

שם מי מידע כו' ע' ברא"פ שפי' דקאי על פרוזבל ע"ש. אולם בכל הראשונים מבואר דפירשו דקאי על שטרות ועל מה דאיתא בירושלמי ר' יוחנן אמר פסולין ממש ע' ביאורו באורך בשו"ת הרשב"א (ח"ג סי' ג' וסי' ד') ולפי המבואר בחי' הריטב"א ר"ה (ד"ב ע"א) ובחי' הר"ן בב"מ דע"ב מבואר דכן הי' גירסתם גם במס' ר"ה בירושלמי פרק קמא ולפנינו ליתא שם וע' בשיטה מקובצת ב"מ שם שכ' בשם הרמ"כ ירושלמי ולא הביאו הרי"ף ז"ל כו' ע"ש ולענ"ד י"ל דעה שהשמיט הרי"ף הירושלמי הוא עפ"י מ"ש התומים (סי' מ"ג ס"ק ז') יעו"ש ודו"ק:

פ"ח ה"ח א"ר יוסי זאת אומרת שאסור ליקח אשה מדמי שביעית. ע' תוס' ע"ז (ס"ב א' ד"ה נמצא זה) שכ' דמשום פרי' ורבי' הקילו לקדש אשה לכתחלה מפירות שביעית והניח הגרע"א בצ"ע מהירושלמי הזה דמבואר דאסור. ונראה שאין ראי' מזה דבירושלמי בקידושין (פ"ב ה"ו) איתא התם את ש"מ חמש כו' ומקדשין בפירות עבירה כו' וכ' הפני משה דהירו' סובר דגם לכתחלה מקדשין ופליג על הסוגיא דשביעית וע' במראה הפנים שם וברפ"ק דמעשר וא"כ אין קושיא על התוס' והם אזלי בשיטות הבבלי ויש לפרשו דלכתחלה מותר ויש לפרשו רק בדיעבד ועתוס' קידושין (כ"ב א') ששם כ' דוקא בדיעבד ושוב ראיתי במל"מ ה' אישות (פ"ה ה"ג) שגם הוא הקשה על התוס' מהירושלמי ולק"מ ועמ"ש בנחל איתן בה' אישות שם: מעשר שני:

פ"א ה"ג מה הפרט מפורש שהוא וולד וולדות הארץ כו' וכ"ה בפסחים פ"ג ה"א) הנה בת"כ בתחלתו בי"ג מדות הובאו ג"כ זה והתם ר' ישמעאל דרש כן ושם סיים ג"כ וגדולי קרקע והקה"ע מחק זה ובתוס' העזרה כתב שאין זה נכון בעיניו אולם לא ראה בירושלמי כאן ובפסחים שמבואר כגירסת הק"א וכן כתבו הראב"ד והר"ש בת"כ שם כגירסת הק"א.

וראיתי להיד דוד (דס"ח ע"ב) שכ' שהר"א פי' וולדות הארץ היינו שגדל מאחר ותמה עליו ע"ש. ואני לא ראיתי זה כלל בר"א שהרי כתב וולד וולדות מן הארץ דבר שנברא מו' ימי בראשית מן הארץ כו' ואח"כ כ' אבל ר' ישמעאל בעי שיהי' דומה לפרט אף בוולדות הארץ וממעט לדגים הרי שר' ישמעאל ממעט מוולדות הארץ דגים ומוכח שלא פי' כהיד דוד. ומה שתמה עוד עלי' על מה שפי' דכמהין לא הוי פירי מפירי הנה כן פירשו ג"כ הראב"ד והרא"ש בת"כ והוא כשיטות רש"י בכמה דוכתי וע' בבאר שבע (דצ"א א') שהאריך לתמוה על הר"מ ה' מעשר שני (פ"ז ה"ד) שכ' דכמהין ופטריות אין נקחין בכסף מעשר לפי שאין גידוליהן מן הארץ דהא בש"ס ברכות ונדרים (נ"ה ב') מבואר דהם גדלים מן הארץ ואין יונקים מן הארץ ולק"מ דהא כ' הר"מ ה' נדרים (פ"ט הי"א) ואם אמר כל גדולי קרקע עלי אסור אף בכמהין ופטריות אע"פ שאין יונקין מן הקרקע גדלין הן בקרקע עכ"ל מבואר דגדולי קרקע נקראין ולא גדולן מן הארץ וע"כ שפיר כ' הר"מ דכמהין ופטריות אין גידולן מן הארץ והאי תנא דקאמר בש"ס אינו משבש הגירסא אלא ה"ק כל דבר שאינו יורק מן הארץ לאו גידולו מן הארץ מקרי וכמ"ש הלח"מ שם.

וכן מבואר להדיא ברש"י סוכה (י"א ב') על בהמות וז"ל דנהי דגידולי הארץ מקרי על שם שהארץ מגדלתן במרעה ופרנסה אבל גידולים מן הארץ לא אקרי אלא דבר הצומח מן הקרקע ולא בהמות דתניא בהשוכר את הפועלים כו' מה דיש מיוחד דברי' שגידולי' מן הארץ יצא החולב והמחבץ והמגבן אלמא לאו גידולין מן הארץ קרי להו תנא עכ"ל מבואר כחילוק שחלקתי וכ"כ הריטב"א בעירובין דכ"ז ע"ב ע"ש ועתוס' סוכה שם מ"ש מקידושין גבי הענקה ודברי התוס' האלו הי' בהעלם עין מהיד שאול סי' רי"ז ביד יוסף ס"ק ל"א ע"ש:

שם ר' יונה בעי נפל כיסו לבור כו'. ע' בכ"מ פ"ד מה' מעשר שני שכ' שלא הי' בגירסת הר"מ ר' יונה בעי אך לפשיטות וע' מ"ש המגיה שם: פ"ד ה"ו עד כדון חדשות כו' הפני עשה מהפך הגירסא וצ"ל עד כאן ישינות כו' וקאי אדברי ר' יוסי דאמר אשתקד היתה מלאה תרומה ופינה דזה הוא רק באותיות ישינות דאיכא למיתלי באשתקד חדשות מאי איכא למימר וקאמר דאפי' כן אני אומר אתמול היתה מלאה תרומה ופינה עכ"ד וא"כ

מבואר דאף ביום א' אמרינן שהי' שם תרומה ופינוהו ומזה יש לתמוה על התפארת ישראל פ"ד ממעשר שני שכ' וז"ל והא דקאמר אשתקד היינו משום דלתשמיש זמן מועט לא הי' כותב עליו תרומה אלא אמרינן אשתקד דלשנה שלימה זימן אותה לתת לתוכה תרומה עכ"ל והוא תמוה דהא מבואר להדיא בירושלמי דאפי' ליום א' אמרינן שפינה התרומה והניח החולין. אולם י"ל דהתפארת ישראל פי' הירושלמי כמו שפי' הרא"פ ובמעשה אורג במעש' שם והגירסא היא כפשוטה עד כאן חדשות דהיינו דהתבואה היא חדשה אבל אם התבואה ישינה א"כ לא שייך לומר שפינה וקאמר דאעפ"כ אמרינן שפינה התבואה הישינה מתרומה והניח חולין ישנים וא"כ אין מזה סתירה להתפארת ישראל. אולם בלא"ה אין דבריו מסתברים כלל וכמו שיראה המעיין ואין חילוק בין זמן מרובה לזמן מועט:

שם כהדא דר' יונה ור' יוסי כ' הפני עשה ר' יונה ור' יוסי גרסינן כו'. הנה כן הוא הגירסא בתוס' יבמות (קט"ו ב' ד"ה אימר) ובשו"ת הרא"ש (כלל פ"ו סי' א' וכלל ק"ג סי' ג') אולם בשו"ת מהרי"ק (שורש קס"א ענף ד') הגירסא ר' יונה ור' אסי. והנה הפני משה סיים ע"ז וזהו כר' יוסי התנא דמתני' וכן פי' הרא"פ דזהו כר' יוסי ואישתמט מינייהו דברי ר' ירוחם ההובא בב"י ח"מ (סי' קע"ו) ונפסקה שם בש"ע בלא שום חולק דבשותפין שיש סימן בחביות אמרינן דהוא משל אשתקד ועתה היא של השני והיינו דבממון מודו רבנן לר' יוסי. וכן נראה מפי' ר"ח שהביאו התוס' ביבמות שם שהביא דברי הירו' להלכה אף דפסקינן כרבנן דהם מודו לר' יוסי בממון. ועשו"ת ח"ס (חיו"ד סי' רל"ב) שכ"כ בפשיטות וא"כ זהו אינו דוקא כר' יוסי דאתיא אפי' כרבנן. וראיתי להעיר ע"ד הח"ס שם שכ' וז"ל ובפ' המפקיד גבי שנים שהפקידו אצל א' כ' הרי"ף ופסק רבא הא דקתני רישא נותן לזה מנה ולזה מנה משום פשיעותא דהו"ל למיכתב שמא דגברא דמפקיד גבי כו' ע"ש אע"ג דאפי' אי כתב שמא עדיין י"ל אשתלאי או לפנחא שבקי' ז"א בודאי אי הנפקד המוחזק או יורשיו אחרי' אומרים דלמא שלנו הם והאי שמא אישתלוי או לפנחא לא הי' מוציאים מיד המוחזק אבל היכא דהנפקד יודע שאינו שלו אלא של א' משני אלו אז בודאי כתבו מוכיח וז"פ. ולפ"ז ע"ש רמ"א ביו"ד ססי' רנ"ט מי שמצא כיס של מעות בתיבתו וכתב עליו צדקה סמכינן אכתיבה והרי הן צדקה נמי איירי בכה"ג שיודע שיש לו כיס צדקה ואינו יודע איזהו וס"ל להרמ"א דבצדקה לעניים הוי ספק וסמכינן אכתיבה כיון שודאי שיש לצדקה כיס כאן אבל אי לא ידע כלל שיש לו שום כיס אז לא ברירא אם מוציאין מהמוחזק ע"י כתיבה ותליא בפלוגתא אי ספק צדקה דומה לאיסורא או לממונא עכ"ד הח"ס. ולענ"ד לא נהירא כן וראי' מתשו' הרא"ש (כלל

פ"ו סי' א') שמבואר שם שיש לסמוך אכתיבה והביא ההוא דפנחא וכ' וז"ל דלא דמי דהתם דרך הוא דבני ביתו אוכלים פירות הנמצאים בבית ואין איסור בדבר הלכך מניח הסימן עליו כדי למנעם מלאכול אבל הכא כך יש איסור לגזול ולגנוב ממון אבי' או אשה ממון בעלה כמו ממון אחר ואם אינם נמנעים מליקח ממון אבותם או אשה ממון בעלה גם לא ימנעו ליקח ממון אחרים וע"ש שכ' שרק גבי ההוא דר' יונה דהוא בשותפין דסתם דרך השותפין לרשום כ"א שלו אחר שחלקו ואחרי שכבר נעשה אין מקפידין להסירן כי כ"א מכיר בשלו אבל בסתם בני אדם שאין דרכו לרשום אין לנו לומר שעשה לפנחא בממון ע"ש ולפ"ז לא קשה מה שהקשה הח"ס על הרי"ף דהכתיבה הוי סימן מובהק וגם דברי הרמ"א אתיין כפשטן דאפי' אי לא ידעו שהי' לו כיס צדקה צריך ליתן אותו לצדקה דבממון לא חיישינן לפנחא ומהתימה מהח"ס והאחרונים שלא הזכירו כלום מדברי הרא"ש האלו: פ"ה ה"ג שלחו תלמידיו אמור לו אתם כתיב כ' הרא"פ דכיון שהוא אינו יכול לכנוס שם אין מחויב לו כלל והוא תמוה דבשביל שנסתם הפתח דמצד זה על כן לא יוכל לשלוח שלוחו וגדולה מזו קיי"ל בר"מ ה' תרומות (פ"ז הי"ב) דהערל וכל הטמאין אע"פ שהן אסורין לאכול בתרומה נשיהן ועבדיהן אוכלין ומכ"ש בזה. אולם הפי' הברור דהא אתם כתיב היינו כמו שאמרו שם בתחלה דאתם וביתיכם כתיב ואשה בעזרה מניין וא"כ מוכח דכהן אינו יכול ליקח המעשר וז"פ וכן פי' הפ"מ:

מסכת ערלה

פ"א ה"א גפן שעלתה במקום חורשין פטורה מן הערלה ראיתי בטיו"ד מוגה בכ"י תלמידי הרש"ל שכ' בגליון בסי' רצ"ד בסופו עמש"ש הטור דין הזה נ"ל דטעמא הוא דבמדבר מה שזורעין בו אינו מצמיח ודו"ק עכ"ל ולא נהירא דאם אינו מצמיח פשיטא ומאי אתיא לאשמועינן ותו דא"כ מאי סיים כשאינה עושה טפילה פטור הא שוב מצמיח רק שאינו עושה טפילה ע"כ נראה העיקר כפי' הפני משה דבחורשין לא חשיב לי':

ה"ב ונטעתם פרט לשנטעו עכו"ם עד שלא באו ישראל לארץ. בא"ז ה' חלה (סי' ש"י) סיים אח"ז או יכול שאני מוציא את שנטעו מלבוא לארץ ת"ל כל עץ מכאן אמרו נטעו עכו"ם אע"פ שלא כבשו ישראל חייבין ע"כ ולפנינו חסר זה:

שם ר' ירמי' בעי נטע בו דלעת מאחר שהוא כנקוב אצל האילן. הרא"פ פי' שנפשטה האיבעיא דהוא כניקב גם לענין זרעים. וכן פי' הר"ש בפ"ק דערלה ובפ"ב דחלה וע"ש שכ' ב' פירושים ובפני משה פי' דהוא בלשון בתמיה שאצל זרעים אינו כניקב ומתוך דברי רבינו הרמב"ן בחי' לגיטין (כ"א ב') משמע לי דפי' דהאי מאחר הוא מלשון

האיבעיא אם נימא דמאחר שהוא כניקב אצל האילן כן הוא כניקב אצל זרעים ולא נפשטה האיבעיא וע' במל"מ ה' ביכורים (פ"ב ה"ט) שכתב שלא ראה לא' מן הראשונים שהביא בעיא זו דהירו' והרי הרמב"ן הוא אחד מן הראשונים והביאה:

פ"ג ה"א ר' אבוהו בשם ר' יוחנן העושה איספלנית משור הנסקל ומחמץ שעבר עלי' הפסח וכ"ה הגירסא בפסחים (פ"ב ה"א) וכ' הרא"פ או שאור מחמץ שעבר עליו הפסח כו' ודברי' תמוהים דהא לאחר הפסח אינו רק איסורא דרבנן ולמה לי' לומר שאינו לוקה ואין לומר דס"ל כר' יהודא דחמץ לאחר הפסח הוא בלאו הא ליתא דהא ר' יוחנן כר"ש ס"ל בפסחים (כ"ט ב') וגם למה לו למינקט מחמץ שעבר עלי' הפסח ולא בפסח גופי' והברור שט"ס הוא בכאן וצ"ל ומחמץ בפסח וכן מצאתי בשער המלך ה' יסה"ת (פ"ה ה"ח) שהעתיק דברי הירו' חמץ בפסח ע"ש. וכן ראיתי בבעה"ע (מאמר חמץ) שהעתיק הירושלמי העושה איספלנית מחמץ ושור הנסקל כו' וסיים אחר מה דאיתא בירושלמי צריכה וז"ל ובגמרא דילן ערלה כשאר איסורים וכן הלכתא עכ"ל ואיתי להשירי קרבן בפסחים שם שהניח בתימה על הירושלמי דכיון דהירושלמי מפרש טעמא דר' יוחנן דלא יאכל ס"ל דוקא אכילה ולא הנאה א"כ ל"ל אספלנית דהוי שלכדה"נ הל"ל בנהנה ע"ש ולענ"ד י"ל דבאמת מחולקים בזה הירושלמי עם הבבלי אם אספלנית הוי שלכדה"נ דלשיטות ש"ס דילן בעינן דוקא דרך הנאה ממש ולכן הוי אספלנית שלכדה"נ משא"כ להירושלמי ס"ל דגם זה מקרי דרך הנאתן ושלכדה"נ לא הוי רק כשעירב בו דבר מר וכדומה משא"כ אם נהנה בו שעשה ממנו רפואה הוי כדרך הנאתן ובזה א"ש מ"ש הרמב"ם ה' יסה"ת (פ"ה ה"ח) דמותר לעשות אספלנית מחמץ בפסח ובירושלמי שבת (פ' י"ד ה"ד) וע"ז (פ"ב ה"ב) אמר רב שמואל בר יצחק הדא גמירתא סכנה אמר ר' ירמי' נותנין עליה חמץ בפסח דמשמע דוקא כיון שיש לו סכנה אבל בלא סכנה אסור וזה סותר דברי הר"מ וכבר הקשה כן המ"א (בסי' תס"ו סק"ב) ולהמבואר א"ש דהירושלמי אזיל לשיטתו דאספלנית הוי כדרך הנאתן ולכך בעינן דוקא מקים סכנה משא"כ לש"ס דילן דס"ל דהוי שלכדה"נ מותר גם לחולה שאין בו סכנה. ובזה מיושב ג"כ מה שהקשה השער המלך על הר"מ שפסק דאין לוקין על ההנאה וגם בכלאי הכרם אין לוקין דהא בירושלמי מבואר שלוקין ע"ש שהניח בצ"ע. אמנם לפמ"ש י"ל דכיון דעיקר הטעם דס"ל להר"מ דאין לוקין על ההנאה הוא משום דהנאה הוי שלא כדרך אכילה ולכן הוא מפרש מה דלקי בכלאי הכרם היינו על אכילה שלכדה"נ וזה לשיטות ש"ס דילן דבעינן כדרך אכילה ממש וה"ה כדרך הנאה ממש משא"כ לשיטות הירושלמי דס"ל דבהנאה לא בעינן דרך הנאה ממש וגם רפואה מקרי למאכל דרך הנאתו אף שלא קאי להכי א"כ

גם בכל התורה לוקה על הנאה אף שמאכל לא קאי להנאה מסתמא ולהכי לשיטות הירושלמי לוקה אכלאי הכרם כמו דלוקה בכל מקום על הנאה וא"ש ולהכי מיבעיא לי' להירושלמי בנדרים (פ"ד ה"ב) ובכתובות (פ"ג ה"ב) בהנודר מן הכיכר אם מותר לחמם ידי' ולא איפשטא ובש"ס דילן בעירובין ד"ל פשיטא לי' דמותר וכמ"ש המחנה אפרים ה' נדרים (סי' כ"ז) לפי דהירושלמי מיבעיא לי' אם מקרי זה דרך הנאתו משא"כ לש"ס דילן הוי שלכדה"נ וכמ"ש רש"י שם דלא אסיק אדעתי' לאסרו אלא דרך הנאה דהיינו אכילה וזה לפי סוגיית ש"ס דילן דהנאה מקרי שלכדה"נ משא"כ להירושלמי דהנאה בכלל אכילה ס"ל דהנודר מסתמא אסר גם הנאה עלי' ורק מיבעיא לי' אם החמת היד הוי כדרך הנאתן או שלכדה"נ. וראיתי בתוס' דרבנן (אות ל"ט) שהאריך בביאור הירו' ואסיק דכן פירשו הר"ן ומהר"י אלפנדרי דהאיבעיא הוא אם חימום הוי כדרך הנאתו ע"ש ולא כהקה"ע ופ"מ שפירשו אם הנודר אסר על עצמו הנאה. ועשו"ת רדב"ז (ח"ג סי' ת"ר) נראה שהוא פי' כפי' הפ"מ והקעה"ע ע"ש ומה שנסתפק שם בתוס' דרבנן אם להסיקו תחת תבשילו הוי שלכדה"נ או הוי כדרך הנאתן הנה ראיתי לבעה"ע מאמר חמץ (בדיקת כלים) שכ' וז"ל ואע"ג דקיי"ל כל האיסורים שבתורה אין לוקין עליהם אלא כדרך הנאתן והסקת פת שלכדה"נ הוא נהי דאין לוקין איסורא מיהו איכא עכ"ל מבואר דס"ל דהוי שלכדה"נ ודרך אגב אעיר על מ"ש היד שאול (סי' רכ"א סק"א) להקשות על מה דאמרינן בנדרים דל"ב באמר הנאת מאכלך עלי אוסר שלא ילעוס חיטין ויתן ע"ג מכתו דהא הוי שלכדה"נ. וע"ז כ' וז"ל. אמנם נראה דעד כאן לא אמרינן דלעיסה ע"ג מכתו הוי שלכדה"נ רק באם אנו דנין מתורת אכילה שפיר אמרינן דלעיסת חיטין לא חשיב אכילה אבל כיון דאומר הנאת מאכלך עלי ונהנה מגוף המאכל שלא ע"י אכילה זה הוא באמת הנאה גמורה כדרך הנאתן עכ"ל ודבריו תמוהים דהא חזינן גבי חמץ בפסח דהוא בודאי אסור בהנאה מה"ת גם שלא ע"י אכילה ועכ"ז אמרינן דמותר ללעוס חיטין ולהניח ע"ג מכתו ואי ס"ד דהוי הנאה כדרך הנאתן למה מותר וע"כ דהוי שלכדה"כ ובעיקר קושיתו כבר האריך בזה בתוס' דרבנן שם ליישבו:

שם אמר ר' בא בר ממל הניית ערלה בטילה ברוב כו' מתניתא פליגא עלי' דר' בא בר ממל תבשיל שבישלו בקליפי ערלה ידלק פתר לה קדירה בקדירות הרא"פ פי' כל הקדירה כולה עם התבשיל נתערבה בקדירות ודמי לצבוע בגד גדול ולצמר בכור שארגו בבגד אבל תבשיל בתבשיל מותר וה"נ אמרינן צמר בצמר בטל וכן פת בשלם מיירי ולא בפריסה ואין לו ביאור כלל מדוע קדירה בקדירה לא תבטל וכי דבר חשוב הוא ואם בפת נאמר דמיירי בככרות של בעה"ב ובגד י"ל דחוטין חשיבי כמ"ש הסמ"ג אבל בקדירה

מאי חשיבות יש אולם אשתמיט מיני' מ"ש הר"ן בתשובותיו (סי' ע') דפי' הירו' דכמו דאמרינן דיש שבח עצים בפת ה"נ אמרינן דיש שבח עצים בקדירה ולהכי כשאמרו דהנאת ערלה בטילה ברוב ואקשינן עלה מבישל כו' תירצו ע"ז דקדירה שאני דיש שבח עצים בקדירה והו"ל כממשו של איסור ולא הוי כהנאה וזה הטעם ג"כ בפת דיש שבח עצים בפת והוי כממש ולא כהנאה:

מסכת חלה

פ"א ה"א מה שילקו על חלתן דבר תורה ר' יונה בשם ר' שמואל ר' יוסי ר' אבוהו בשם רשב"ל אין לוקין על חלתו ד"ת. ע' בבעל העיטור (ח"ב ד"ד ע"ב) שגרס כאן קודם דברי רשב"ל אמר ר' יעקב לוקין על חלתן דבר תורה ונשמט זה מירושלמי שלנו:

ה"ג את שחייבין על קלי שלו משום חדש כו' הפני משה כ' וז"ל וא"ת שאין חייבין על קלי שלו משום חדש דאין קלי בתבואה שלא הביאה שליש דאין נקרא אלא שחת אין חייבין על לחם שלו ג"כ משום חדש עכ"ל ודבריו תמוהים. ובמח"כ נעלם ממנו ש"ס מנחות (ע"א ע"ב) לא חייב ר"ע אלא במגמר לקליות כו' ופרש"י דהוא בתבואה שלא הביאה שלים דעושין ממנו קליות לאדם כו' מבואר שם להדיא דקלי הוא מתבואה שלא הביאה שליש ועשו"ת בית אפרים חיו"ד (סי' ס"ח) שביאר דברי הירושלמי דהוא לחיובא דכיון דקלי הוא מתבואה שלא הביא שליש ה"ה הלחם מתבואה שלא הביאה שליש ג"כ חייב. ועתה נדפס שו"ת שאגת ארי' החדשות ובדיני חדש (סי' ד') מבואר ג"כ כן בפי' הירושלמי וראיתי להעיר על מ"ש השאגת ארי' שם להוכיח דהלכה כר' יהודא נגד ר"מ ממה דאיתא במשנה מנחות (ס"ז ב') דברצון חכמים הי' עושין מה שהשק הי' מלא קמח וקליות משקרב העומר דלא גזרינן דלמא אתי למיכל מיני' וע"ש שהוכיח כן מדברי הר"מ בפ"י מהמ"א וכ"כ הר"מ להדיא בפי' המשנה שם. וכן ראיתי להרע"ב במנחות שכתב כן וע"כ נפלאות הוא בעיני על התפארת ישראל בביאורו שם שכ' בפשיטות ע"ד ר' יהודא דלא קיי"ל כן והוא היפוך דברי הר"מ בחיבורו ובפירושו והרע"ב ואמת שראיתי בספר יראים (סי' קס"ט) שכ' דקיי"ל כר"מ בגזרותי' אך עכ"ז הו"ל לפסיק כהר"מ והרע"ב וההוא דקיי"ל כר"מ בגזרותיו כ' השאגת ארי' דסתם משנה נגדו ע"ש. ולכאורה הי' מקום לומר לפמ"ש בשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' ל"א) דנגד ר' יהודא קיי"ל כר"מ גם בגזרותי' וצ"ע בספרי הכללים ע"ש וא"כ הכא שבר פלוגתי' ר' יהודא לא קיי"ל כר"מ בגזרותי' אולם באמת דברי השבות יעקב תמוהים ומה לו לחפש בספרי הכלל ובמח"כ נעלם ממנו פסק הר"מ פ"ג מה' בכורות וטוש"ע יו"ד סי' ש"י

דפסקו דהשוחט את הבכור שלא ע"פ חכם אפי' הראו לחכם אח"כ ומצאו בו מום אסור והוא כר"מ נגד ר' יהודא במשנה בכורות (כ"ח א') והיא מטעם דקיי"ל כר"מ בגזרותיו וכמ"ש הרמב"ן והרא"ש וש"פ מבואר דקיי"ל כר"מ בגזרותיו אף נגד ר' יהודא ואף הר"י בתוס' ביצה (כ"ז א') דפוסק כר' יהודא הוא משום שכ' שהוא קנס ולא גזירה ומבואר דקיי"ל כר"מ נגד ר"י בגזרותיו והוא פשוט: ה"ה ונעשית ביו"ט מתני' דרשב"א הוא כו'. ע' ב"י א"ח (סי' תקי"ב) שפסק כהירושלמי הזה ובד"מ שם הוכיח דש"ס דילן לא ס"ל הכי וע"ש בט"ז שכתב ג"כ כן ולא ידעתי מדוע לא הביא דברי הד"מ:

פ"ב ה"א אין עשה דוחה ל"ת אא"כ כתובה בצידה. עשו"ת שאגת ארי' שהקשה על מה שפי' הר"ש דכתובה בצידה היינו אחר מתן תורה דזה הוא היפוך הסוגיא דפ"ק דיבמות. וע' בא"ז ה' פסחים (סי' רל"ג) שהקשה כן וע"ש מה שתירץ. וע' בשער המלך וטעם המלך (פ"ג ה"ו) וה' נדרים מה שכתבו שם. וע' בא"ז שם ודו"ק:

ה"ב מתניתא בלימודה להיות מפרשת א' ממ"ח כו' הר"ש והרא"פ והפ"מ גרסו א' מכ"ד. אולם בא"ז (ה' חלה סי' רכ"ט) גרס כמו שהוא לפנינו ופי' דאמר ר' מנא בלימוד' להיות מפרשת א' ממ"ח אבל בלימודה להיות מפרשת א' מכ"ד אפי' כי נטמאת בשוגג מפריש א' מכ"ד כדי שלא יהא חוטא נשכר:

מסכת ביכורים

פ"א ה"ד רבי שמע לאלין דבי בר אשתור דאינון גרים בני גרים כו' עמ"ש המפרשים. אולם ברוקח (סי' של"א) העתיק הנוסחא הורה שמעון חסידא לאילן דבי בר אשתער דאינון גרים בני גרים ואומרים אלקי אבותינו והתנינן אם היתה אמו מישראל מביא וקורא הא גרים ובני גרים לא ודכותי' היתה אמו מישראל אומר אלקי אבותינו הא גרים ובני גרים לא אמר ר' יוסי קמי' בנימין בר עיסור קומי ר' חייא בר אבא שבא בעבירה על בת ישראל הוא מתניא וע"ש מה שפירש בזה:

סליק נדר זרעים בע"ה:

מסכת שבת

פ"א ה"א אין תימר פי' ופי' כו' ע' מה שתירשו הקה"ע והפ"מ. וע' חי' הר"ן שבת (ד"ה ע"א) שפי' הירושלמי באופן אחר יעו"ש:

ה"ב הדא אמרה אפי' חשיכה ע' בשירי קרבן שכ' בשם ש"ג בשם צפנת פענח דמדקרי למנחה חשיכה קרינן ק"ש בזמן מנחה והוא מראב"ן סי' קכ"ב). וראיתי להפני יהושע

בק"א לברכות שכ' דכיון דהאי סמוך למנחה מוקמינן בתלמודא דידן דמיירי במנחה גדולה א"כ מוכח דגם בזמן מנחה גדולה קרינן ק"ש ע"ש ואיני יודע מניין לו להפנ"י שהירושלמי מוקי למתני' דמיירי במנחה גדולה אדרבה לפי השני טעמים שנתנו בירושלמי וכך עמה דאמרו הא ר"י והא רבנן משמע להדיא דמוקים להמשנה במנחה קטנה וכמ"ש ג"כ המראה הפנים ותלמודא דילן דמוקי במנחה גדולה אינו מבואר דקרינן למנחה סמוך לחשיכה וא"כ דברי הרב פני יהושע אינם מוכרחים כלל וז"ב: ה"ג תני רשב"ג אומר התינוקת מתקינין להם ראשי פסוקיהן כו' ואילן לא בעיי דיטפי בוצינא. ע' בפני משה שפי' שיש מחלוקת בין התינוקת שאלו רוצים שיכבה הנר מאלי' ולא יטו ואלו רוצים דלא יכבה וא"כ מסתמא מוחין זה בזה והוא דחוק דמאן יימר שינצחו אלו את אלו ומצאתי לרבינו ניסים גאון בספר המפתח (דכ"ט א') שהביא הירושלמי הזה וכ' וז"ל ופי' דבריהם כי התינוקת יתרחקו מן הקריאה ויאהבו שיכבה הנר ואנו בטוחים בהם כי הם לא יטו את הנר ולפיכך הותר להם לקרות לאור הנר דליכא למיחש שמא יטו אבל החזן לא יקרא דחיישינן שמא יטה לפי שלא ירצה שיכבה הנר לפיכך מבטלין התינוקת מן הקריאה עכ"ל והקה"ע כיון לפי' הזה מדעתו:

ה"ד על פיתן ועל גבינתן בספר העתים גרס ועל חמאותיהן כאשר כ' בשמו הסמ"ג הובא בב"י יו"ד (סי' קט"ו) וכן ראיתי באגיר בה' בישולי עכו"ם. אך הפוסקים כתבו שלא נמצא כן בירושלמי וע' בתשב"ץ ח"ב סי' י') שכ' שגם גבינתן הוא ט"ס דלא גזרו בי"ח דבר על הגבינה ע"ש. ומה שמבואר בירושלמי על כבושיהן כו' ועל מלוחיהן. כ' הקה"ע כבושיהן דגים וירק הכבושים במים דחיישינן שמא נתן הדגים בחומץ כו' מלוחיהן שמלחו העכו"ם עכ"ל. והנה צ"ל דס"ל להירושלמי דגם מלוח עכו"ם אסרו כמו מבושל וכר' יוחנן בש"ס ע"ז (ל"ח ב') וא"כ למה הוצרך לומר דכבוש אסור שמא נתן הדגים בחומץ ולפ"ז היכא דידעינן דלא עירב חומץ מותר ובאמת לפי שיטת הירושלמי אסור כבוש דהוי כמבשל וכ"ש הוא ממלוח וע' בפר"ח ביו"ד (סי' קי"ג ס"ק כ"א). ומה דאיתא בירושלמי עדותן כ' הקה"ע וז"ל וקשה הא מה"ת עכו"ם פסול לעדות כדכתיב עד שקר העד כו' ועכו"ם לאו אחי' הוא ואפי' במסל"ת פסול מדאורייתא אלא דרבנן הקילו בעדות אשה להכשיר מסל"ת א"כ גזירתן למה עכ"ל. ונוכל ליישב זה לא מיבעיא לפי שיטת חכמי הצרפתים ההובא בתשב"ץ (ח"א סי' ע"ח) דמה"ת כשרים עכו"ם לעדות שלא מצינו רמז בשום מקום לפסול אותן רק מדרבנן פסולים משום דמסתמא משקרי פשיטא דא"ש דברי הירו' ואפי' לפ"מ שהתשב"ץ השיג עליהם וס"ל דמה"ת פסולים מ"מ במלתא דעבידא לגלויי מהימנא מה"ת וכמ"ש בתשב"ץ (ח"א סי' פ"ב) דלהכי בעדות אשה מהימנא מה"ת

(וי"ל דהסוברים ורק מדרבנן מהימנא בעדות אשה היינו לפי שחשבו זה ללא עבידא לגלויי בודאי. עשי"ת ריב"ש סי' קנ"ה ושיבת ציון סי' ל"ח אבל במילתא דבודאי עבידא לגלויי מהימן מה"ת) ומ"מ לשאר דברים פסולים אף דעבידא לגלויי כמו לענין קידוש החודש ע' ברמב"ם פ"ג מהקה"ח והיינו מדרבנן ולזה כיון הירושלמי דבאותו יום גזרו עליהן. ושוב נדפס גליון הש"ס וע"ש מ"ש בזה והנה מבואר כאן דפיתן הוא מגזירת י"ח דבר וכן בישולי עכו"ם והוא מדרבנן והוא פשוט בש"ס ובפוסקים ע"כ מאד נפלאתי על ספר קב הישר (פרק ע"ה) שכ' שם וז"ל דראיתי מכשילה גדולה דראיתי ששולחין לצלות בשר לא"י ושתים רעות עושין פדא דעוברים על האיסור יחוד שגזרו שמואל ודוד ועוד דכיון דאין הישראל מסייע לאופה הוא אסור מדאורייתא כו' ואוכלין איסור דאורייתא וכן כפל שם עוד הפעם דהוא איסור דאורייתא והוא מן התימה דהוא רק מגזירת י"ח דבר גם מ"ש דאיסור יחוד עם עכו"ם שמואל ודוד גזרו הוא ג"כ תמוה דדוד ושמואל גזרו רק יחוד ישראלית ועם עכו"ם הוא מגזירת שמאי והלל וז"פ:

ה"ה עמדו להן מלמטה והי' הורגין בתלמידי הלל כ' הקה"ע אלו הי' רוצין לעלות אבל ח"ו לא הי' הורגין אותן נ"ל עכ"ל. ונ"ל סער לדברי מדברי ר' סעדי' גאון שכתב ע"ד הקראים שכתבו שהי' הריגה בין ב"ש וב"ה ור' סעדי' כתב שלא נמצא כן בתלמוד וע"ז השיבו הקראים דמבואר כן בירושלמי אולם לפי פי' הקה"ע א"ש דברי ר' סעדי':

ה"ח בשבת ובאבל ובע"ז הלכה כרשב"א כ' הקה"ע בשבת הא דאמרן ולא ראה דברי הבה"ג והרמב"ן בתורת האדם ובמלחמות ד' פ"ג דמ"ק ובנמ"י שהעתיקו הירושלמי בכלל גדול ובלפני אידיהן ובאבל מבואר דלא כפירושו וביאור הירושלמי ע' ביד מלאכי כלל ב' וראיתי ביד דוד בשבת (י"ז ב') שכ' בשם היד מלאכי דפי' שבת הוא הך דקיבולת והא ליתא דזה הוא פי' לפני אידיהן דשם מוזכר דינא דקיבולת:

שם הדא דתימא במלחמת הרשות אבל במלחמת חובה אפי' בשבת כו' ע' ביפה מראה שנתקשה דמנ"ל שהי' בשבת דלמא לא הי' הז' ימים רצופין ע"ש מה שדחק בזה ולק"מ דהא יהושיע החרים השלל לפי שהי' בשבת כמבואר במדרש במדבר פי"ד וא"כ מוכח דהוי בשבת והכתוב הוא כפשוטו וע"ש ביפ"מ. שכ' ואין להקשות מאי אריא משום דיריחו הוי מלחמת חובה אפי' במלחמת הרשות אם התחילה ג' ימים קודם השבת אין מפסיקין דהקפת העיר לאו התחלת מלחמה הוי אלא ביום השבת שנכנסו לעיר התחילו במלחמה עכ"ל ומזה יש להעיר על מה שהניח הוא בצ"ע ביפ"ת בב"ר (פרשה ע') על מה שאמרו שם בבני רחל ולאה מלחמת בנה של זו דוחה שבת כו' וכ' היפה מראה דהכוונה על יריחו והקשה דהא ביום א' התחילו וקיי"ל אם התחילו ג' ימים קודם השבת אין

מפסיקין ואפי' במלחמת הרשות עכ"ל דמאי קושיא הא הוא בעצמו כ' דההיקף לא הוי התחלה תו יש להעיר עלי' על מה דנראה מדברי' בד"ה עד רדתה דמוקמי לי' במלחמת חובה וכ"כ ביפ"ת והוא תמוה דהא האי פרשה דכי תצור במלחמת הרשות הכתוב מדבר כמבואר בספרי שם וכ"ה להדיא בבבלי שבת (די"ט ע"א) אין צרין על עיירות של עכו"ם פחות מג' ימים קודם לשבת ואם התחילו אין מפסיקין וכן הי' שמאי אומר עד רדתה אפי' בשבת מבואר דהאי רדתה מיירי במלחמת הרשות דקודם ג' ימים מותר להלחם וממילא נדע דלדבר מצוה מותר אפי' בשבת כמו במפליגין בספינה דלדבר מצוה מותר אפי' בשבת וכן בירושלמי הפי' דעד רדתה קאי על הרישא דמיירי במלחמת הרשות וכן פי' הפני משה והוא ברור דלא כהיפ"ת. וראיתי להרב חידושי הלכות דברים תמוהים בעיני שבע"ז (דכ"ה ע"א) הקשה דמאי חילול הי' במלחמת עי כיון דהוי מלחמת חובה וכ' וז"ל דאיתא בירושלמי דיריחו נמי הוראת שעה היתה והכי אמרינן התם אם יאמר לך אדם למה חלל יהושע את השבת אמר הקב"ה אני אמרתי לו וסבות את העיר ז"פ כה תעשון ז' ימים ואין ז' ימים בלא שבת והא דדרשינן עד רדתה ואפי' בשבת היינו בהתחילו במלחמה ג' ימים קודם שבת עכ"ל והוא תמוה דהא להדיא אמרינן כאן הדא דתימא במלחמת הרשות אבל במלחמת חובה אפי' בשבת מבואר דבמלחמת מצוה אפי' בשבת מותר וע' ברמב"ם פ"ב מה' שבת הכ"ה וה' מלכים פ"ו הי"א ובכ"מ ולח"מ שם. וע' במ"כ במדרש רבה (פי"ד) על מה דאיתא התם דחללו את השבת כ' המ"כ וכ"ה בירושלמי פ"ק דשבת ויליף לי' התם מדכתיב עד רדתה אפי' בשבת ושגה בזה דעד רדתה לא אתיא לאורויי אלא דמלחמת הרשות מותר אפי' בשבת ומה ענין זה לדברי המדרש דהתם. וצל"ע ע"ד שו"ת רדב"ז (ח"ד סי' ע"ז) שכ' שם להקשות על הרז"ה שסובר שמותר לצאת בשיירא למדבר ג' ימים קודם השבת אפי' ביודע בודאי שיחלל השבת וכ' וז"ל ותו קשיא לן דא"כ צריך לפרש האי דאין צרין על עיירות של עכו"ם במלחמת הרשות דוקא ואע"ג דבהכי אייירי קרא דכתיב עד רדתה מ"מ ה"ל לפרושי דבמלחמת מצוה מותר כדפירשו בהך ברייתא בד"א לדבר הרשות אבל לדבר מצוה שפיר דמי עכ"ל ונפלאתי ע"ז דהא באמת כן אמר בירושלמי דדוקא לרשות ולמצוה מותר אפי' בשבת ובש"ס דילן לא הוצרכו לפרש דממילא נדע כמו בספינה וצע"ג:

פ"ב ה"ה מכיון שהוא רוצה באוכלן כמבשל הוא ע' במראה הפנים שהקשה אמאי לא משני כן בבבלי יבמות (דל"ג) ע"ש שדחק דמשמע זר ששימש אפי' כ"ש ובאמת אין צורך לזה דלש"ס דילן באמת אינו מחייב משום מבשל וכדמוכח ממ"ש רש"י שבת (דע"ז)

שכ' דשדא סכתא כו' לייבשו מוכח דאם מניחו שישרוף אינו מחייב משום מבשל ולהכי לא משני כן בש"ס דילן וע' בנשמת אדם ה' שבת כלל כ' סק"ב:

פ"ג ה"ג נחשדו להיות מעלין אותן עצים כו' כ' השירי קרבן ק"ק מאי איסורא איכא ואפשר כו' ע"ש ובמח"כ נעלם ממנו דברי הרשב"א שבת (ד"מ ע"א) שכ' דכיון דנקבי' פתוחין והוא דולק והולך בעודו רוחץ בו ודאי אתי לחתויי ולפיכך אסור בדולק בשבת ולק"מ: ה"ז הני אם התנה מותר כו' בשירי קרבן הניח בצ"ע על הרמב"ן שהביא הר"ן ס"פ כירה דאיך יפרש הירושלמי אם לא שנאמר דלא הי' כתוב לפניו מן הא דעה חמית מימר כו' עד מאן תנא ומדברי' אין נראה כן וצ"ע עכ"ל. אולם בהגלות אלינו דברי הרמב"ן בחי' לשבת (מ"ה א') מבואר שם להדיא דלא הי' כתוב לפניו כן בירושלמי ואין כאן עיון כלל:

פ"ו ה"ד לאתים לאטין ע' קה"ע ופ"מ ולא ראו בערוך (ערך אבויין) שכ' וכתתו חרבותם לאתים תרגומו לאבויין במה אשה ירושלמי עכ"ל נראה שצ"ל וכ"ה בבמה אשה ירושלמי וא"כ צ"ל הכא לאבויין:

ה"ז תני רשב"ג לא שנו אלא מטבע ואבן כו' כ' הקה"ע כל דבר שהוא בר טילטול לעצמו הוא דמותר לטלטל לצורך גופו ומקומו כמו אגוז אבל אבן אפי' הקצהו לכך אסור דלאו בר טלטול הוא עכ"ל ולא ידענא מאין לו בפשיטות דלהירושלמי אפי' בהקצהו לכך ס"ל דאסור לכתחלה ולפ"ז יפלוג הירו' על הבבלי שבת (דכ"ה ע"ב) דאיתא התם דבאבן מותר לכתחלה בהקצהו לכך וכ"ה בטוש"ע (סי' ש"ג) הא י"ל דהירו' מיירי בלא הקצהו לכך ואינו פליג על הבבלי ומצאתי בא"ז ה' שבת סי' פ"ב שפי' להדיא כן בדברי הירושלמי דלא כהקה"ע:

ה"ט אי דהכא גברא שקר דאיסטרולייגנו דידי' שקרין. ע' מה שפי' הקה"ע והוא דחוק וראיתי בחי' המאירי לשבת (דנ"ו ע"א) שהעתיק לשון הירושלמי או ההוא גברא שיקר או אצטרוגלינא דידי' שקר ולפ"ז נראה לפרש שאמר או שהוא בעצמו הוא שקרן שאינו יכול חכמת הכוכבים או שאצטרוגליניא דידי' שקר היינו הכלי שהוא מביט בה בכוכבים הוא שקר דאינו נעשה על מתכונתה וא"ש לשון הירושלמי:

פ"ז ה"ב מניין לאבות מלאכות מה"ת רשב"נ בשם ר' יונתן כנגד ארבעים חסר א' מלאכה שכתוב בתורה כו' התיו"ט כ' דאם לא נחשוב המלאכה הכתוב בתורה וכתיב בהן אזהרה יהי' ארבעים דוק ותשכח. וראיתי במראה הפנים שכתב עלי' והנה הרואה יראה שאין החשבון שלו מכוון כלל וכלל וכ' שמלאכה הכתובה בתורה בלא אות השימוש הם כ"ד ובתוכם יש ט' אזהרות וד' עונשים בס"ה הם י"ג נשאר י"א ואותן הכתובים המלאכה והמלאכה למלאכה הם י' הרי כ"א ואותן שכתיב מלאכת ובמלאכת למלאכת מלבד

האזהרות הם י' הרי ל"א ומלאכתו הם ד' הרי ל"ה ומלאכתך ב' הרי ל"ז וא' ממלאכתו הרי ל"ח והיכן היה הארבעים והיכן הוא הדוק ותשכח וע"כ לקח לו דרך אחר וכ' שהוא על קו האמת שלא קחשיב רק אותן שכתיב מלאכה ומלאכתו ומלאכתך המלאכה והמלאכה למלאכה מלאכתו מלאכתך אבל ממלאכתו אינו מן המנין יעו"ש שהאריך בזה. ובמח"כ שגגה גדולה יצתה מלפניו ובחנם השיג על התיו"ט והקורקונדייצ"ע הטעהו כי מה שחשב שמלאכה הם רק כ"ד. ובאמת המה כ"ה ולפי שראה בקורקינדייציע שחשב ובדעת ובכל מלאכה חשב אותו לא' ובאמת המה שנים שכ"ה בשמות (צ"א ג' ול"ה ל"א) ובקורקודאנציע בכדי לקצר כ' בחד שיטה ורשם בצידו שכ"ה בשמות בב' המקומות וא"כ כתיב מלאכה כ"ה פעמים. והשגיאה הזה הי' לו ג"כ במלאכת שחשב שנכתב פעם א' ובאמת נכתב ב' פעמים בשמות (כ"ז ז' וכ"ב י') וא"כ לפ"ז א"ש דברי התיו"ט שהמה מ' מלבד האזהרות והמראה התנים חשב שהן רק ל"ח לפי שנשמטו ממנו שני המקומות ולפ"ז מבואר שדרך של המראה הפנים לא יתכן דא"כ יהי' מ"א דהוא חשב מלאכה נכתב כ"ד פעמים ובאמת נכתבו כ"ה פעמים. וראיתי להעיר ע"ד ר' חננאל ההובא בחי' הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בשבת דמ"ט שכ' וז"ל פיר"ח שכתובין בתורה מלאכה ומלאכות ס"א טול מהן שלשה מלאכות הכתובין בויכולו שאינן ציוו וד' שכתוב בהן ועשית ויעש תעשה ולרגל המלאכה אשר לפני וי"ד שכתוב בהן כל מלאכת עבודה הרי כ"א נשארו מ' ובכללם ששת ימים תאכלו מצות כו' עכ"ל ויש להעיר על דבריו מה שהוציא אותן ג' שכתוב בהן ויכולו ובאמת הוא כאן בירושלמי בעיא דלא איפשטא וצ"ל דגירסא אחרת הי' לו בירושלמי וגם מ"ס דאותן שכתוב בהן מלאכת עבודה הן י"ד וצ"ע דהא הן רק י"ב (ויקרא כ"ג ז' ח' כ"א כ"ה ל"ה ל"ו) במדבר (כ"ח י"ח כ"ה כ"ו כ"ט א' י"ב ל"ה) וצ"ל דגם הב' כתובים שמות (ל"ו א') ועשית את כל מלאכת עבודת הקודש ושם ג' למלאכת עבודת הקדש אותן ג"כ לא קחשיב דהוי כמו מלאכת עבודה ורק שצ"ע לפ"ז מדוע קחשיב הכתוב לכל מלאכת העבודה שמות (ל"ה כ"ד) דלפ"ז ג"כ לא הי' מהראוי להחשב) ומ"ש שנוציא ג' ועשית ויעש תעשה. יש להעיר דויעש לא נמצא כלל בתורה. ועשית נמצא ב' פעמים (שמות כ' ט' דברים ה' י"ג) ותעשה נמצא ג' פעמים שמות (כ"ו י') ויקרא (כ"ג ל') דברים (ה' י"ד) מלבד מה שהוא בדברים (ט"ז ח') דאותו יש לחשוב כמ"ש הר"ח בשם הירושלמי. ולא נוציא תעשה מהמנין בשמות (ל"ה ב') ויקרא (כ"ג ג') א"כ צריך להוציא ה' כתובים והר"ח כ' רק ג' ועוד יש לתמוה מ"ש שבס"ה המה ס"א ובאמת המה ס"ה. מלאכה כתיב כ"ה פעמים. המלאכה ששה פעמים. למלאכה ב"פ והמלאכה א' למלאכה א' מלאכת תשעה עשר למלאכת ב' מלאכתך ב' מלאכתו ד'

ממלאכתו א' במלאכת שתים ובס"ה המה ס"ה (וכאשר תראה כ"ז בקורקינדאציע זולת מה שהביא בערך מלאכה הכתוב שמות (ל"ה כ"ט) ושם כתיב המלאכה בכל הספרים והי' לו להביאו בערך המלאכה) ומהתימה מהרמב"ן והרשב"א והריטב"א שלא העירו ע"ד הר"ח הללו. עכ"פ מבואר מכל זה דדברי התיו"ט צודקים ולפי דרך של המראה הפנים יהי' מ"א. מיהו י"ל בדרכו של המראה הפנים ליישב מה שהקשה בשו"ת ראשית ביכורים (דס"ז ע"א) בהגה"ה וז"ל הא דאיתא בשבת מ"ט דל"ט מלאכות הם כנגד מלאכה ומלאכתו שבתורה כו' וא"כ לר' יהודא דמוסיף את השובט ומדקרק בשבת צ"ז והשתא לדידי' יהי' האבות מלאכות ארבעים וא' וכנגד מי הם עכ"ל ולפמ"ש י"ל דר"י קחשיב כשיטות המראה הפנים ולפי חשבון שכתבתי יהי' ארבעים ואחת וא"ש ודו"ק:

שם אף אשת אחיו למדין מרודתו כו'. הנה בת"כ (פ' קדושים פי"ב) איתא אשר יקח את אשת אחיו באשת אחי' מאבי' הכתוב מדבר או אינו אלא אפי' באשת אחי' מאמו כו'. וראיתי בקרבן אהרן שם שכ' ולא ידעתי לענין מה אמר זה דאי לענין חיוב כרת הא אף אשת אח מן האם חייב עליו כרת ולא אמר זה לומר דאחר דאמר קרא בזו נדה הוא דמשמע דיש לה היתר אינו מדבר אלא באשת אח מן האב דאלו אשת אח מן האם אין לה היתר כלל אבל קושטא דמלתא דהא משבשתא היא כו' ע"ש ותמהני דבמח"כ לא ראה דברי התוס' יבמות (ד"ב ע"א) שהאריכו בזה ופירשו דאתי למעוטי מערירי דכתיב בהאי קרא ע"ש באורך. וע' ביד המלך (פ"ו מה' יבום וחליצה ה"ה) שבחר לו דרך אחר בביאור הת"כ ומהתימה ממנו אחרי שהתוס' רמזו שם לדברי הירושלמי הללו ומבואר כאן להדיא דממעטינן אשת אח מן האם כדאמרינן יצתה אשת אח מן האם שאין לה היתר לאחר איסורה ובירושלמי א"א לפרש כפירושו א"כ גם דברי הת"כ הכי מתפרשין וגם מהקרבן אהרן נעלמו דברי הירושלמי הללו. וע' בקרבן העדה שפי' מ"ש בירו' אף אשת אחיו למידה מדודתו וז"ל ופריך אף אשת אחי' נוכל למילף מדודתו דדוקא אשת אחי' מאבי' לא מאם עכ"ל ודברי' תמוהים דאדרבה הא לזה הוא עיקר הילפותא שפירש ר' יוסי כמבואר בדברי' שאמר דודתו יצתה למעט אשת אחי' מאמו וגם לפי דברי' מה זה שסיים בירושלמי דלר"ע ניחא ולפ"ז מאי ניחותא לר"ע. אולם בפשוטו נראה דכל זה סיום דברי ר' יוסי הוא ובניחותא הוא דאף אשת אחיו אין למדין מדודתו כו' ואח"כ מקשה דלר' ישמעאל דיליף מצדה א"כ א"צ הילפותא הוא מזה וז"ב וכ"נ מדברי התוס' שם. וע' בביאור הראב"ד לת"כ שנראה שהיתה בגירסתו עוד הוספה בת"כ שם ממה שהוא לפנינו:

שם וכמה חורש כו'. ע' בשירי קרבן שכ' שאין א' מהפוסקים שיזכור בחרישה שיעור המבואר בירושלמי שם. אולם מצאתי בא"ז ה' שבת (סי' נ"ה) שכתב לדברי הירושלמי הללו וע"ש שהקשה קושית הש"ק ותירץ כתירוצו:

שם מה חרישה היתה במשכן. ע' בתפארת ישראל (בכלכלת שבת סי' א') שכ' וז"ל כגון זורע ונוטע שהי' במשכן כירושלמי בפרקין שכ' שהי' חורשין במשכן ליטע סממנין וזה דלא כהרמ"כ שכ' הכ"מ בפ"ז דשבת משמו דנוטע לא הי' במשכן וזה ג"כ דלא כרבינו הערוך ערך זמר שכ' ג"כ דנוטע אינו אב רק תולדות זורע א"כ לא הי' נוטע במשכן והרי בירו' הנ"ל מוכח דנוטע הי' במשכן עכ"ל. ולפ"ז תקשה ג"כ על התוס' שבת ע"ג ב' ד"ה משום זורע) שגם הם כתבו דנוטע הוי תולדה וכמו שהאריך בזה היד דור (דכ"ה ע"א) ותקשה עליהם מהירושלמי הנ"ל. אולם באמת לק"מ דכוונת הירושלמי ליטע סממנין אינו שנוטעים אילנות שיגרילו סממנין (שזה הוא נוטע באילנות) רק כוונתו שהי' זורעים סממנים בקרקע שזה מקרי זורע והירושלמי קרי לזה ג"כ נטיעה וראי' ממ"ש בירושלמי שם ובפ' הבונה ה"ב כמה יחרוש ויהי' חייב ר' מתני' אומר כדי ליטע כרישה ר' אחא בר רב כדי ליטע זכרותה של חיטה. הנה דלזריעת החיטה וכרשין קרי הירושלמי נטיעה וגם כאן כוונתו כן שהי' זורעים הסממנים ולק"מ:

שם הנותן עציץ נקוב ע"ג עציץ נקובה חייב עליו משום קוצר ומשום זורע. ע' בקה"ע שכ' דע"י שנותן השני על הראשון א"א להתגדל הזרע שבראשון והשני יונק מן הארץ והו"ל בזורע. אולם הפני משה כ' חייב עליו משום קוצר מפני שנטלה ממקימה וה"ז קוצר וכשנתנה ע"ג עציץ נקוב אחרת ה"ז חייב משום זורע עכ"ל ואני מצאתי בחי' הרב המאירי לשבת שהביא ב' פירושים ודעתו כפי' הפ"מ וז"ל ובתלמוד המערב אמרו הנותן עציץ נקוב כו' וי"מ בזה שקוצר התחתון שעשבים שבו אינם יכולים ליגדל וזורע העליון שמוסיף לו יניקה מן התחתון ונמצא לדבריהם שאם אין הוסיף לו יניקה אלא שמשכוהו עמקים למקום פטור ולי נראה שמשהעתיקהו ממקומו נקרא קוצר וכשהניחוהו במקום יניקה אפי' אינו כיניקה ראשונה נעשה זורע ולמדת שאסור לשנותו ממקום יניקה כלל ומ"מ הניח עציץ נקוב על שאינו נקוב אינו נעשה קוצר מצד התחתון שהרי התולש מעציץ שאינו נקוב פטור ואם בתולש ביד אמרו כן כ"ש בזו עכ"ל. ומבואר מדברי המאירי דהך דירושלמי הלכתא היא ולא כהפני משה שדחה הירושלמי מהלכה:

שם הדין דשחיק תומא כו' כד יהיב משקין משום דש ט"ס הוא וצ"ל משום לש וכמ"ש הקה"ע והפ"מ ובחי' הרב המאירי לשבת (ע"ג א') כתב כן משם הירושלמי דחייב משום לש והמגיה כ' דצ"ל משום דש והוא שגגה. וע' בס' יראים (סי' ק"ב) שכ' שמעתי

שהירושלמי אומר הניתן לתוכו משקין חייב משום לש ואיני יודע לתת חילוק בין שומין לשחלים וחרדל ונראה שחולק על תלמוד שלנו ולא קיי"ל כותי' עכ"ל והעתיקו ג"כ בא"ז ה' שבת (סי' ס"א) ועל מה דאיתא כאן כד מפרך כרשייא משום דש. ע' בסמ"ג (מל"ת סי' ס"ה) שכ' כ"ל דמיירי ששוחקים עם קליפתו שדומה לדש בתבואה אבל שוחק שום קלוף הוי טוחן גמור ע"ש:

שם מה קשירה היתה במשכן כו' ע' בא"ז ה' שבת (סי' ס"ז) שהביא דברי הירושלמי הללו בזה"ל מה קשירה היתה במשכן שהי' קושרים את המיתרים ולאו לשעה היתה אמר ר' יוסי מכאן שהי' חונים ונוסעים עפ"י הדיבור כמו שהוא לשעה וכ' דט"ס הוא וצ"ל כמו שאינה לשעה ואח"כ הביא. ר' יוסי בר בון מכיון שהבטיחן הקב"ה שהוא מכניסן לארץ כמו שהוא שם לעולם עכ"ל והדברים תמוהים דמה טעם צריכים שהבטיחן שיכניסם לארץ ולכן הוא כמו לעולם אדרבה א"כ בכאן אינו קביעות ועוד דא"כ למה צריך ר' ירמי' ללמוד קושר מתופר יריעות והאמת שבדברי ר' יוסי בר בון צ"ל כמו שהוא לשעה והיינו דר' יוסי בר בון מקשה על ר' יוסי דאמר שהוא כמו לעולם דאדרבה כיון שהבטיחן להכניסן לא"י א"כ בכאן לא הוי קביעות והוי כמו לשעה וע"כ הצריך ר' ירמי' ליתן טעם אחר וכ"ה הנוסחא לפנינו בכאן ובפ' אלו קשרים ה"א ובעירובין (פ"ה ה"א) הגירסא נתחלף וצ"ל כמו שהוא בב' המקומות ומוכרח הוא בכאן לגרוס כן דהוא לשעה דהא סיים לר' יוסי בר בון הדא אמרת בנין שעה הוי בנין מוכח דצ"ל לשעה וז"ב: שם דנים שסחטן כו' בא"ז ה' שבת (סי' נ"ח) כ' ואמרינן בירושלמי פכ"ג ר' חייא בשם ר"י דגים שסחטן אם לגופן מותר ואם למימהן אסור משמע איסורא בעלמא מדרבנן מיהו לעיל בהך שמעתתא גופי' מסיק ר"ח בשם ר"י דגים שסחטן אם לגופן ה"ז פטור ואם להוציא ציר חייב ולא נוכל לעמוד לגמרי על שיטות הירושלמי עכ"ל ותמהני דהא ע"כ ט"ס הוא וצ"ל גם כאן חייב ולא אסור (וכמו שכ"ה בירושלמי שלפנינו) דהא מסיק עלה רב אמר כבשים שסחטן אם לגופן מותר ואם למימהן אסור כו' אמר ר' חזקי' הדא דרב פליגא על ר' יוחנן אמר לי' ר' מנא מה דתהן אמר אסור ומותר וההן אמר חייב ופטור מבואר דר' יוחנן ס"ל חייב ובזה פליג על רב א"כ מבואר דצ"ל בירושלמי חייב. וע' בא"ז בדף השני שהביא בעצמו סיום הירושלמי ולא ידעתי לפי גירסתו איך יפרש הירושלמי וצ"ע:

שם לית כאן שחיטה כו' ולמה לא תניתה עמהון כו' ע' מה שפי' הקה"ע והוא דחוק למאד. ונראה דט"ס תיבת לא וצ"ל ולמה תניתה כו' היינו דקאי על שחיטה ומצאתי בשו"ת ברכת אברהם לבנו של הרמב"ם בדברי ר' דניאל הבבלי שהעתיק דברי הירושלמי הללו (בסי' י"ח) וליתא שם תיבת לא ע"ש:

פ"ח ה"א מהו לשתותן מפוסקין כו' הרא"פ והקה"ע פירשו דצריך לשתותן מפוסקין. אולם בב"י בא"ח (סי' תע"ז) בשם הרוקח כ' דאסור לשתותן מפוסקין. ועשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' כ"ח) שבנו של הג' בעל שער אפרים פי' שם פי' נפלא בדברי הירושלמי הללו:

שם מהו לצאת ביין של שביעית הקה"ע כ' דס"ד דבעינן לכם בד' כוסות כמו במצה וכ"כ בפסחים (פ"י ה"א) ושקלים (פ"נ ה"ב) וקשה לי דהא במצה הטעם דכתיב לכם וא"כ מה ענין זה לד' כוסות והי' נראה לפמ"ש הר"מ פ"ד מה' שמיטה דיש לו להביא כמו עניים וכ' שאף השיעור של ט"ו כדי יין וה' כדי שמן אם הביא יותר מותר ונ"ל שלמד כן מהמשנה דמס' שביעית (פאה מ"ז) אם הביא יותר מכאן מותר ומסולק בזה תמיהת התיו"ט למה השמיט הר"מ הך דינא. ושוב ראיתי שכ"כ המל"מ והפני משה וא"כ כיון דהביא לביתו בהיתר מדוע לא יצא בזה ד' כוסות. וכן נראה מהמשנה דסוכה (ל"ט א') דהלוקח לולב מחבירו בשביעית נותן לו אתרוג במתנה לפי שאין רשאין ללקחו בשביעית מבואר דיוצאין באתרוג משביעית והי' נראה לפ"מ דאיתא בר"מ (פ"ו מה' שמיטה ה"ט) דאין פורעין משביעית חיב ואין פוסקין מהן צדקה א"כ הי' ס"ד דכיון דהוא מחויב ה"ל כפורע חובו ולפיכך אסור ופשיט לי' דמותר כיון דהוא רק מצוה דרבנן לא הוי כפורע חובו והי' יכול למיבעי ג"כ במע"ש דשם ג"כ הדין כן כמבואר בדמאי (פ"ג מ"א) וכמ"ש הר"מ (בפ"ג ממע"ש הכ"א) ולפ"ז תקשה על מה דאיתא בסוכה (ל"ה א') דיוצאין באתרוג של מע"ש ולא אמרינן דהוי כפורע חובו וע' מה שפי' הפ"מ וצ"ע בכל זה:

ה"ו ה' דברים נאמר בקרומות של קנה כו' מפני שרוח רעה שורה עליהן הנה הדבר הזה הובא ג"כ בב"ר פנ"ו וראיתי להיפה תואר שם שכ' דלא גרסינן מפני רוח רעה דבש"ס חולין (ט"ז ב') מבואר הטעם מפני שקסמין נתזין ואיכא סכנתא ואי משום רוח רעה מ"ש סימונא דאגמא מקרומות של קנה ועוד דאמר התם ר"פ מחתך בה קרבי דגים דזיגי רבה בר רב הונא מחתך בה עופא דרכיך מוכח דאין הטעם משום רוח רעה וע"כ מחק שם לתיבות מפני שר"ר שורה עליהן עכ"ד ותמהני דהא מבואר גם בירושלמי כאן דהטעם משום רוח רעה וכ"ה בערוך (ערך קרם) ה' דברים נאמרו כו' מפני שר"ר שורה עליהן ותו נעלם ממנו מ"ש הבעה"ע הובא בב"י (יו"ד סי' ו') דלהירושלמי הטעם שאין שוחטין בקנים הוא מפני רוח רעה ומ"ש היפ"ת דבש"ס דילן מוכח דאין הטעם משום ר"ר לא מוכח מידי. דמה שהקשה דמ"ש סימונא דאגמא משאר קנים אם הטעם משום רוח רעה הוא תמוה דאטו אנן טעמא דרוח רעה ניקום ונדרוש אולי כך הוא סגולת הרוח רעה

רק באלו הקנים ומ"ש ראי' מרב פפא דמחתך בה קרבי דגים כו' כבר כתב הב"ח כן ביו"ד להוכיח כן מהש"ס הזה ודחאו. וע' הב"ש שם שכ' די"ל דש"ס דילן ס"ל דהר"ר הוא רק כשאוכל הקנים ג"כ ולכן בקרבי דגים דזיגי ניכר בהן הקנים וישליכו אותם וליכא הר"ר והנה השירי קרבן פי' הירושלמי דקאי רק אקינוח דבזה הטעם משום רוח רעה והוכחתו אינו מוכח כלל כאשר יראה המעיין ומ"ש דבזה יהי' שוים ב' התלמודים לדינא משמע מדברי' דלדעת בעה"ע חולקים ב' התלמודים זה עם זה. ליתא דלבעה"ע גם ש"ס דילן סיברת הטעם משום רוח רעה דז"ל הבעה"ע (ה' שחיטה ד"ט ע"ב) ה' דברים אמרו כו' ירושלמי מפני שר"ר שורה בהן והלכך אם שחט שחיטתו כשירה וי"מ מפני שהקרומות חדין ונוקבין ודיעבד נמי פסולה עכ"ל הרי שכ' שרק י"מ כן דהטעם משום קרומות ולדידי' יש לפרש גם ש"ס דילן משום ר"ר וכמ"ש בשם התב"ש וז"ב: פ"ט ה"א עכו"ם כנדה ומשמשיה כנדה מבואר דלר"ע משמשי ע"ז מטמאין. וע' בירושלמי (פ' כל הצלמים ה"ז) ומדברי הר"מ פ"ו מ"ה אה"ט ומדברי הרע"ב פ"ג דע"ז נראה דסוברים כן גם לש"ס דילן וע' בפנ"י ויד דוד שבת (פ"ז ב') ובחידושי הרב המאירי בחי' לשבת (פ"ב ב') כ' שדברי הר"מ מבוארים בירושלמי. וע"כ לא ידעתי מ"ש הגט מקושר למהר"י נבון (דקל"א ע"א וע"ב) דמה דמבואר בתוספתא פ"ה דזבים דר"ע סובר דמשמשי עכו"ם המה כנדה היינו שלא לטמא לאיברים אבל שיהי' טמאים לית מאן דסובר כן ע"ש והוא מהתימה דהרי מבואר כן בירושלמי ובר"מ ורע"ב [ומה שדחק שם לתרץ דברי הרא"ם שהקשה דאיך טיהרו השמן הא מטמא בהיסט אליבא דר"ע דהא לא קיי"ל כר"ע לק"מ די"ל דהרא"ם רוצה לתרץ גם לשיטות ספר המקצעות דסובר דהלכה כר"ע וכמ"ש בשמו הראב"ד בביאורו למס' תעיד יעו"ש. ובשו"ת ח"ס חא"ח ח (סי' כ"ג) שהאריך לבאר דברי דהראב"ד סובר כר"ע ואפי' באהל מטמא ומה שהקשה דאם אפי' באהל מטמא לית הלכתא כן דהא קיי"ל כרבנן דריב"ב דתקרובות עכו"ם אינו מטמא באהל לק"מ דריב"ב סובר דע"ז אינו מטמא אף דתקרובות מטמא כמ"ש התיו"ט (פ"ג מ"ח דע"ז) וא"כ י"ל דה"ה להיפוך דלא תלי כלל זה בזה]. וראיתי בלחם שמים פ"ג דע"ז מ"ה שכ' ע"ד הר"מ בפתיחה לטהרות וז"ל דתימה גדולה דהא תנן ור"ע אומר כו' ואי אייר במשמשין מי איכא למ"ד דמטמאין כנדה כו' ע"ש ובמח"כ לא ראה הירושלמי והתוספתא ודברי הר"מ בע"ז שס"ל דגם משמשין מטמאין כנדה: ה"ז טהור בין חי בין מה כגרוגרת. ע' שירי קרבן שכ' ע"ד המהרש"א חולין (ס"ז ע"ב) דספק הוא אם הלויתן הוא דג או עוף אבל לכ"ע הוא טהור דא"כ איך יאכלו הצדיקים לע"ל וע"ז הקשה השירי קרבן דהא בכאן מבואר דהוא דג טמא ע"ש ולפי מה שפי' הפני משה בירושלמי לא קשה מידי. ומ"ש הש"ק וכן

משמע בויקרא רבה פ' אחרי ר' מנחם ור' ביבי כו' בשם ר' יונתן אמרין כל מה שאסרתי לך התרתי לך תחת דגים טמאים לויתן משמע שהוא דג טמא אע"ג דפריך התם לויתן דג טהור הוא מ"מ ר' יונתן ס"ל דדג טמא הוא כסוגיין עכ"ל הוא תמוה דבמדרש שם הגירסא תחת איסור דגים לויתן דג טהור וכ"ה בילקוט תהלים (רמז תתפ"ח) וכ"כ המ"כ שם וא"כ מבואר דס"ל דדג טהור הוא וכ"ה בת"כ פ' שמיני (פ"ג ה"ה) וע"ש בהגהות מהרי"ד שכ' דבירושלמי בפ"ט משבת איכא מ"ד דס"ל דדג טמא הוא. אולם לפמ"ש ליכא ע"ד דיסבור כן וע"כ נראה דצדקו דברי המהרש"א דבודאי דג טהור הוא וחס להו להצדיקים לאכול בסעודה המובחרת מאכלים טמאים וז"פ וברור:

פי"ב ה"ג מהו בכל לשון אפי' אלף אלפ"א. ע' בקה"ע ובמראה הפנים שפירשו שאם כ' אלפ"א במקום אלף שהוא בלה"ק וכ' אלפ"א שהוא בלשון יון וי"ל שכ' אלפא וביתא בלשון יונית חייב. והן נסתר מזה מ"ש התפארת ישראל פי"ב דשבת בחידושים סי' ב' להוכיח דלא כהר"מ שס"ל בא' א' שהוא פטור וכ' דכן מוכח בירושלמי הכא דאיתא התם בכל לשון אפי' אלף אלפא משמע ודאי דכ"ש א' א' דחייב והיינו דפי' דברי הירושלמי שכ' אלף ואלפא אולם אינו מוכח כלל די"ל דפירושו דכתב במקום א' כתב אלפ"א שהוא בלשון יונית וכן במקום בית כ' בית"א וא"כ לא מוכח עידי והבן: פי"ג א"ר אבוהו כל שנותנין לתוכה ביצה והוא שוקעת כו' ע' בחי' הר"ן שכ' שנ"ל דלא אתי כגמרא דילן דסוברת דהיינו הילמי והיינו מי מלח אלא דלמרובין קרי הילמי ולמועטין קרי מי מלח אולם להלכה גם ש"ס דילן סוברת כהירושלמי כמבואר (דק"ח ע"ב) דאם אינה שוקעת אסור:

ה"ג מצה גזולה אינו יוצא בה י"ח בפסח כו' תמן גופי' עבירה כו' ע' בקה"ע מה שמפרש בזה ובשירי קרבן תמה על התוס' ורשב"א שחילקו כן ולא הביאו דברי הש"ס הנ"ל ובפרט שהרשב"א מביא הירו' כאן בחידושיו ע"ש (הנה חי' הרשב"א סוכה המה מהריטב"א כנודע) ויש ליישב זה עפ"י מ"ש בס' מכתב לחזקי' (דפ"ט ע"ב) שכ' בשם שה"ל פי' הירו' דר"י חילק בין גזל לקריעה דגזל גופי' עבירה אך חבריא פליגי והשיבו לו כך אנו אומרים כו' כלומר מה שחלקת לא שמיעא לן משום דמוסכם לנו דמוציא מצה אינו יוצא בה וא"כ נסתרו דבריך ומוכרחים אנו לחלק בין עבירה דאורייתא לעבירה דרבנן עכת"ד ולפ"ז לא הי' יכולים התוס' והריטב"א להביא ראי' לחילוקם מהירושלמי הזה דאדרבה לפי המסקנא לא אתי חילוק הזה לפ"ד החברייא אך התוס' ס"ל לחלק כן לדעת ש"ס דילן וא"ש. ומה שחקר שם במכתב לחזקי' אם הירו' ס"ל כר"ש במשאצ"ל

דלפ"ז יהי' קורע רק מדרבנן לא ראה בגוף הירושלמי דמבואר להדיא דמוקי לה כר"ש ולא הי' צריך לכל האריכות שלו:

פי"ד ה"ג לוחשין לעין כו' עשו"ת מהר"ם מרויטינבורג (סי' כ"ה) דר' יחיאל פי' דדוקא מפני עין הרע דסכנה גדולה היא מותר ולא מפני כאב העין אולם ר' אבגדור פי' דגם מפני כאב העין מותר ולכאורה מריהטא דירושלמי שהביא אח"ז הא דרב ור' חייא דצ"ט מתים בעין משמע דהאי עין דאיירי הכא הוא עין הרע. אולם לפ"מ שנפסק בש"ע (סי' שכ"ח) דמלתא דלא שייך בה בישול סמנים מותר לעשותו בשבת נראה דגם בכאב העין מותר ועט"ז שם. ובדרך אגב אעיר עמ"ש בתפארת ישראל (סנהדרין פ"י מ"א) וז"ל וכמו כן אסור להניח ס"ת או תפילין על אדם הנבעת או על החולה כמו שנוהגין בילד קודם המילה מרמב"ם פי"א מה' עכו"ם הי"ב וכ' הכ"מ שם דטעם הרמב"ם דיליף לה משבועות (די"א) דאסור להתרפאות בד"ת וקשה לי מדאמרינן בסנהדרין (צ"ד א') דמאן דבעית ליקרי ק"ש אלמא דמיבעת לא מקרי חולה וכ"כ מהרש"א שם ומה שתירץ שם דדוקא פסוק אסור אבל פרשה מותר אישתמיט מיני' מ"ש הרמב"ם בה' עכו"ם שם וז"ל אבל הדברים לקרוא פסוקים ומזמורי תהילים כדי שתגן עלי' זכות קריאתן וינצל מצרות וממזיקין ה"ז מותר עכ"ל ואס"ד דפרשה מותר אף לחולה א"כ למה נקט הרמב"ם מזמורי תהילים דמזמור דהוא פרשה זה מותר גם לחולה ולמה לא הותר רק להגן אע"כ דלא כהתפארת ישראל ולא שנא בין פסוק לפרשה אבל לפי דעתי מעיקרא לק"מ דעל גדול שלא יבעת באמת מותר ולא לחנם נקט הרמב"ם על תינוק שלא יבעת וכ' הכ"מ וסובר רבינו דכיון דקטנים מצויים להתבעת או שלא לישן ה"ל כחולים לענין זה ואסור להצילם מרעתם בד"ת עכ"ל. וא"כ דוקא בקטנים אסור דה"ל כחולה לענין זה אבל גדול שלא יבעת או אם נבעת מותר וא"ש:

פט"ו ה"ב נשמטו רצועות מנעל וסנדל כו' וכ"ה בתוספתא פי"ג דשבת נשמטו לו רצועות מנעל וסנדל כו' והובא הדין הזה בר"מ (פ"י מה' שבת ה"ד) ובטוש"ע שם (סי' שי"ז) וכ"ה במרדכי ההובא בב"י שם נשמטו לו רצועות כו' וע"כ תמהתי על הפני משה שפי' בפי' א' דהאי נשמטו שייך למעלה שני דפין נשמטו כו' והיא תמוה (ומה שרשם במסורת הש"ס שכ"ה בשבת דקי"ב ע"א הא ליתא דשם ליתא כלל להך דינא דנשמטו רצועות מנעל וסנדל רק היתר רצועות מנעל וסנדל ולא היכא שנשמטו וצריך להחזירם) ומ"ש בירושלמי חוטמו שנשמט פי' בקה"ע דהיינו רוב רגלו ואם כנים הדברים הי' תמי' על הט"ז בסי' שי"ז שכתב לתמוה על הש"ע שכ' דין דנשמט רוב הרגל דלא נזכר כלל בירושלמי זה הדין ע"ש ולפי פי' הקה"ע הא מבואר הדין הזה בירושלמי אמנם אשתמיט

להקה"ע התוספתא פי"ג דשבת דאיתא התם או שנשמט רוב הרגל כו' נשמטה חוטמו כו' מבואר דנשמט חוטמו אינו רוב הרגל וצ"ל כמ"ש הא"ר בסי' שי"ז סק"ח דמנעלים שלהם הי' עשויים פרקים פרקים יעו"ש:

ה"ג ההן דמקפל על סיפסלה ע' קה"ע מה שפי' ולא ראה באורחת חיים (דנ"ז ע"ב) שהביא הירושלמי הזה ופירשו דהמתקן על הספסל מותחו ומתפשט קמטין קמטין והוא תיקון גמור והובא ג"כ בברכ"י (סי' ש"ב סק"ב):

שם רשב"י כד הוי חמי לאמי כו' בספר חסידים (סי' ק"י) הנוסחא אימי' דר' ישמעאל:

פט"ז ה"א קכ"ג פעמים הללוי' כו'. כ' בשירי קרבן וז"ל מה שפרשתי בקונטרס קכ"ג פעמים הללוי' שישראל עונין על כל דבר כן פי' ביפה מראה כו' ודבריו תמוהים והלא בהלל יש יותר מן אלף תיבות והן עונין על כל דבר הללוי' כו' ע"ש. ובאמת צדקו דברי היפה מראה ומהש"ק נעלמו דברי הרמב"ם (פ"ג מה' חנוכה הי"ב) שכ' וחוזר ואומר הללוי' עבדי ד' וכל העם עונין הללוי' וחוזר ואומר יהי שם ד' מבורך מעתה ועד עולם וכל העם עונין הללוי' וכן על כל דבר עד שנמצא בכל ההלל הללוי' קכ"ג פעמים סימן להם שנותיו של אהרן עכ"ל וה"ה כ' שם דכן מבואר במדרש תהלים (ותמהני על התיו"ט סוכה (פ"ה מ"ב) שכ' והכ"מ לא הראה מקומו איה ואני מצאתיו במ"ס פט"ו עכ"ל והרי ה"ה הראה מקומו במדרש תהלים וגם מפני מה לא הביא מהירושלמי. וע' בבעה"ע בעשרת הדברות במצות ערבה הביא דברי המדרש והירושלמי) והן הן דברי הירו' הללו ומבואר דלא הי' עונין על כל תיבה רק על כל פיסקא ופיסקא שהם רק קכ"ג וז"ב. ובמה דאמרו בכאן קמ"ז מזמורים יש בספר תהלים כ' השירי קרבן דמזמור ל"ב ל"ג ל"ד אחד הם וקשיא לי ע"ז מש"ס ברכות (ט' ב') דאמר ר' יהודא ברי' דר' שמעון בן פזי ק"ג פרשיות אמר דוד כו' הני ק"ג ק"ד הוין כו' ולהשירי קרבן בצרי להו שנים והוי לי' למימר ק"א פרשיות כו'. וראיתי להנחלת יעקב בביאורו למס' סופרים (פרק ט"ז הי"א) שכ' דלא קחשיב הג' מאסף הימן ידותין כו' יעו"ש ושגה בזה דמזמורי אסף הרבה המה בתהלים ובצרי לי' טובא. וע"כ נ"ל דאשרי ולמה רגשו חדא הוא וכמ"ש בש"ס ברכות שם והתוס' כ' בפסחים (דקי"ז ע"א) שלא יתכן שיהי' המזמור ב' פסוקים וכ' המהרש"א שם דלפנינו יש מזמור קי"ז ב' פסוקים וע"כ דלפניהם הי' שייך לפרשה שלפניה או של אחריה וא"כ בציר להו מזמור א' (וכ"מ בזה לפי מ"ש הב"י בא"ח (ששי' תרמ"ד) וכ"ה באבודרה"ם ה' ר"ח לענין להפסיק בהלל בין הפרקים וז"ל ומקום בין הפרקים פשוט הוא זולת מן המיצר שנראה שהוא תחלת פרשה והרד"ק כ' שאינו תחילת מזמור דתחלת מזמור הוא מהודו לד' כי טוב שקודם מן המיצר עכ"ל. וא"כ יש נ"מ אם הללו הוי בין הפרקים או

באמצע הפרק לדעת התוס') וא"כ בציר לי' תרתי. ועוד יש מזמורים שנחשב אצלינו לב' ולפניהם הי' חדא. שוב הגיע לידי כסא רחמים על מ"ס וע"ש מ"ש בזה:
(שייך לפ"ו ה"ד) כתיב וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים מלמד שהי' מזוינים בחמשה עשר מיני זיין. ע' בפני משה שדחק בביאורו דחמושים משמע עשרה [הרי פעמים חמשה] מיעוט רבים שנים [בחמשה] וי"ו דחמושים מרבה עוד חמשה והוא דחוק וגם מה ענין זה למתניתין. ונעלם ממנו דברי הילקוט תורה (רמז רכ"ז) שהעתיק חמשה מיני זיין היינו הנך דמבוארין בהמשנה. וע' ביפ"מ ובקה"ע שפי' כן אך מ"ש היפ"מ שכ"ה במכילתא וכ"ה במסורת הש"ס ליתא דלא נמצא כן במכילתא:

מסכת עירובין

פ"א ה"א דוקרינן כשרים בסוכה ופסולין במבוי כו'. ע' בקרבן נתנאל בפ"ק דסוכה (סי' ח') שהגיה פסולין בסוכה וכשרין במבוי ולא נהירא כן דהא בירושלמי קחשיב מקודם דברים הכשרים בסוכה ופסולין במבוי וקחשיב דוקרנין ודפנות ורחב מעשר אמות ואח"כ קחשיב דברים הפסולין בסוכה וכשרים במבוי היינו הדלה עליה את הגפן וחמתה מרובה מצלתה וסוכה מקורה א"כ נראה להדיא דהך דדוקרינן הוא מהדברים הכשרים בסוכה ופסולין במבוי דאל"כ ה"ל לחשבינהו בסוף ע"כ נראה כפי' הקה"ע דמיירי בשפת הגג ועמ"ש הש"ק בסוכה (פ"א ה"א) ומזה ראי' להר"מ (פ"ד מה' סוכה הי"א) דבשפת הגג כשירה וע' בה"ה שם שכ' שלהר"מ לא הי' הגירסא בש"ס סוכה (ד"ד ע"ב) איבעיא להו כו'. אולם כאשר ראיתי בשו"ת ברכת אברהם סי' כ"ו) שנשאל שם ע"ד אבי' ומבואר שם דגם להר"מ הי' הגירסא איבעיא להו רק שהי' גירסתו בדברי ר' נחמן הסיום דבשפת הגג כ"ע כשירה והבני ישיבה איבעיא להו כן והר"מ פסק כרב נחמן:
שם כהנא אמר הלכה כר' יהודה ע' בשירי קרבן שנסתפק אם הגירסא הלכה כר' יהודא או אין הלכה כר' יהודא וע' בחי' הרמב"ן עירובין (דמ"ו א') שמבואר שם שהיתה גירסתו אין הלכה כר' יהודא:
שם דרב אמר שחיטה מחצה על מחצה כשירה כו' כ"ל דרב אזיל בזה לשיטתו דהנה בש"ס כריתות (י"ז ב') איתא דרב אית לי' דבעינן חתיכה א' מב' חתיכות. ובשו"ת מהרי"ט (חיו"ד סי' א') מבואר דלפ"ז ס' דאורייתא מדרבנן לחומרא ובפני יהושיע (סוכה ט"ו ב') כ' דמ"ד דס"ל ס' דאורייתא מדרבנן לחומרא ס"ל מחצה על מחצה כרוב ואף דמדרבנן מחמרינן עכ"ז כיון דטריחא מלתא טובא לא מחמרינן יעו"ש ולכן רב דס"ל דחתיכה א' מב' חתיכות וס"ל דס' דאורייתא מדרבנן לחומרא לכן סובר דמחצה על מחצה כרוב

ומיושב בזה מה שהקשה בא"ז ה' שחיטה (סי' ש"ע) דקשה להירושלמי ההיא דחצי קנה שהוא פגום יעו"ש ולהנ"ל א"ש דכיון דכתבנו דעיקר טעם רב הוא משום דס"ל חתיכה א' מב' חתיכות ולכן כי היכא דבכריתות מקשינן לרב מכמה משניות והשיב דאתיין כר' אליעזר דלא בעי חתיכה א' מב' חתיכות כן אתי לדידי' המשנה דחצי קנה פגום כר' אליעזר וא"ש. וע' בא"ז שם שהיתה גירסתו בירושלמי בזה"ל ומפני מה אמרו עד שישחוט רובו שאם אתה אומר שישחוט מחצה על מחצה אף הוא שוחט פחות ממחצה ואם אתה אומר שישחוט רובו אינו בא לשחוט פחות ממחצה ולפנינו ליתא לזה: ה"ג אמר ר' בא כדי לקבל עלי' דימוס של ארחין כו' ע' מ"ש הקה"ע ובמח"כ לא ראה בחי' הריטב"א עירובין (י"ג ב') ששם הביא גירסת הירושלמי בנוסחא אחרינא בזה הלשון אמר ר' אבא כדי לקבל דימוס של ארחין לרחבן רשב"ג אומר כדי לקבל דימוס של ארחין לאורכן מה ביניהון על דעתן דרבנן ארבע ארחין על דעתין דרשב"ג עשרין ארחין ופי' דלרבנן דמשימין האריח לרחבו א"כ צריך לכל אמה ד' ארחין שיהי' ו' טפחים שהוא אמה וא"כ צריך ארבעה ארחין ולרשב"ג שמשים הארוחין לארכן שהוא ג' טפחים צריך עשרה ארכין לעשר אמות שהוא שיעור הקורה:

פ"ג ה"א ר' אחא בשם ר' מיישא והוא שנתן לתוכו שמן ר' יוסי בעי מעתה לא יערב אלא לפי חשבון כו' מכאן קשה לי טובא על שיטות הסוברים דבעירוב לא בעינן שיערב לתוכו שמן וכמו שהביא דבריהם הב"י בסי' שפ"ו) ובא"ר שם כ' דכ"ה דעת הרשב"א ור' ירוחם וכן ראיתי בא"ז (ה' עירובין סי' ק"ל) שהשיג על רי שמשון בר' אברהם שס"ל שגם לענין עירוב צריך שיערוב בתוכו שמן דהא בירושלמי כאן מבואר להדיא דגם בעירוב בעינן שיערוב לתוכו שמן וצע"ג שוב ראיתי בחי' הריטב"א לעירובין (כ"ז ב') שגם הוא כ' דמהירושלמי נראה שצריך שיערוב לתוכו שמן ופסק כן ע"ש. וא"כ כיון שכן דעת התוס' והר"ר שמשון בן אברהם והריטב"א ובירושלמי מבואר כדבריהם יש לחוש לזה ולא כהא"ר שכ' שהעיקר דא"צ לערוב שמן לתוכו:

ה"ה ההן אם לא כי לא חד הוא עמ"ש הקה"ע ופני משה קידושין פ"ג ה"ב) וע' ברמב"ן גיטין (ע"ה ב') ובמלחמות ד' פ"ב דביצה ובראב"ש פ' מי שאחזו ובתשובה כלל ע"ו שצ"ל כלאחר שוב ראיתי בפני משה כאן ובשירי קרבן קידושין וגליון הש"ס שהרגישו בזה:

ה"ח שירי פתילה כ' השירי קרבן קשה תינח שירי פתילה ושירי מדורה שייך בהו הכנה אבל מותר שמן שכבה מה הכנה שייך בהו ולא ראה בס' התרומה (סי' רכ"ג) ושיבולי הלקט (סי' ע"ט) שהשמן צלול יותר כשכבה וא"ש:

ה"י או ייבא כייא דמר ר' יעקב בר אחא כו'. ע' בשה"ל (כלל צ"ה) שכ' בשם ר' חננאל שהביא בשם הירושלמי דעירובין ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוסי אומר העובר לפני התיבה ביו"ט של ר"ה א"צ להזכיר של ר"ח חד עבר קומא תיבותא ולא אדכר דריש ירחא וקלסיה עכ"ל ולפנינו ליתא להך סיומא. ומצאתי אותו בירושלמי שבועות (פ"א ה"ד) ובמסורת הש"ס נשמט לרשום לש"ס שביעית הנ"ל: פ"ה ה"א דמר רשב"י יכול אני לעשות שיהי' מהלכין מצור לצידון מטברי' לציפורן ע"י מערות וע"י בורגינון כו' מזה קשה לי על שו"ת מהר"י ץ' מיגא"ש (סי' מ"ה) שכ' דטברי' וציפורן בתוך התחום הוו קיימו וכאן מבואר דהי' יותר מד' אלפים אמות מזה לזה. וע' ירושלמי סנהדרין (פ"ג ה"ב) זה אומר בטברי' וזה אומר בציפורי באינון דהוין יתבין בחדא משכנא מן הכא להכא ז' מיל מן הכא להכא ט' מילין ומשם אין ראי' כל כך. אולם מכאן קשה. וע' מדרש איכה (סי' ב') וכ"ה בירושלמי תענית (פ"ד ה"ה) וכרם גדול הי' לו לאנדריאנוס י"ח מיל על י"ח מיל כמן טברי' לציפורי מבואר שהי' י"ח מיל ביניהם. ומזה קשה לי על הריטב"א בחי' לב"מ (כ"ג ב') שכ' ואפשר לומר דהכא בין טברי' לציפורי כאשפה שבבית דמי דטעמא אמרינן אין אדם עשוי להטיל נבילתו מפני שמסרחת לו בבית הכי נמי בין טברי' לציפורי דליכא אלא מיל ושכיחו עוברי דרכים טובא ואין אדם עשוי להטיל נבילה מפני הסירחון עכ"ל דהא מבואר דהי' ח"י מיל ביניהם ולא מיל. וע' חי' הרשב"א שבת (דק"ד) מ"ש בשם ר' האי בפי' כתב אות א' בטברי' ואות א' בציפורי כי טברי' וציפורי סמוכין זו לזו ורמז לזו ה"ה ה' שבת (פי"א ה"ב) והוא סותר לדברי הירושלמי והמדרש וצ"ע [ודרך אגב אעיר על מ"ש בס' תבואות הארץ פ"ג להוכיח דהי' עיר ציפורי בבבל ממס' תענית (דף כ"ד) דאתי מטרא עד דשפיך מרזבי בציפורי כו' ע"ש. ונעלם ממני ששם צ"ל מחוזא וכמו שהוא בעין יעקב שם ולא מוכח מידי] וע' בבעל העיטור (אות גט חליצה) שכ' בתשו' ר' משולם בר קלונימוס מדגרסינן בירושלמי זה אומר בטברי' וזה אומר בציפורי כו' נראין הדברים שי"ח מילין מטברי' לציפורי עכ"ל:

שם אויר חצר כו'. ע' שירי קרבן מ"ש. אולם מדברי המגדול עוז פכ"ח מה' שבת ה"ג משמע שלא פי' כן וכמ"ש בשי"ת ח"ס (חא"ח סי' צ"ה) ע"ש:

ה"ה הדא אמרת בני המבוי כו' ע' קרבן העדה שפי' דהוא מלתא בפני עצמו כו' ע"ש. אמנם מדברי התשב"ץ (ח"ב סי' ל"ה) למדתי דאתי לתרץ דברי ר' יהודא אהדדי דאם נתנו באמצע אלו מותרים ואלו אסורים וא"כ מערבין החצי ומה דאמר ר' יהודא דאין מערבין לחצאין היינו שאלו יתנו ואלו יתנו אין מערבין כן נ"ל לפרש להתשב"ץ:

פ"ו ה"ג עשרה עכו"ם שהי' דרים בבית א' כו' ברוקח (סי' קנ"ה) סיים אחר שהביא דברי הירושלמי ואם אין עכו"ם רוצה להשכיר הולך אצל א' מעבדיו כו' שוכר כמערב דמי הנה הסיום ברוקח הוא מדברי הרוקח בעצמו שלא נזכר כלל זה בירושלמי והצרכתי לכתוב כן לפי שראיתי להב"ח בא"ח (סי' שפ"ב ס"ד) שהבין שהרוקח כתב כן בשם הירושלמי והוכיח מזה דצריך לכתחלה לשכור מהאדון וסיים דהכי נקטינן כהרוקח בשם הירושלמי ע"ש ובאמת אין זה כלל מדברי הירושלמי:

פ"ד ה"ב כל כובשי כבשים כו' ע' קה"ע מה שהגיה. וע' בערוך (ערך כבש) שהביא הגירסא שגובה המזבח עשרה אמות וכבשו ל"ב אמות וכל תל המתלקט עשרה טפחים מתוך חמש אמות הן שליש וכן נכון. והעיר בזה בשו"ת בית אפרים ה' טריפות יעו"ש:

פ"ח ה"ח והיא שתהא מחיצה משוקעת במים. כ' בגליון הש"ס דקאי על אמת המים דלעיל. וליתא דהא בירושלמי סוכה (פ"א ה"א) איתא על ההוא משנה דכציצטרא והיא שתהא משוקעת כו' מבואר דקאי על המשנה הזאת (ולפי שלא ראה דברי הירושלמי שם ע"כ לא רשם אותו במסורת הש"ס) ומה שהניח בצ"ע בגליון הש"ס שם על הלח"מ (פט"ו מה' שבת) ע' במראה הפנים כאן: פ"י ה"א אשתו של יונה כו' עמ"ש המפרשים. וע' ר"ן ר"פ הישן שכ' דלמאן דלית לי' נשים סומכת רשות אסורה לעלות לרגל לפי שמקרבת שלמי חגיגה שלא במקום מצוה ע"ש. וראיתי בשי"ת שואל ומשיב (ח"א סי' ס"א) שכ' וז"ל והיא תימה גדולה דהיכן כזכר שהיתה מקרבת שלמי חגיגה ולא נזכר רק שהיתה עולה לרגל ולדבריו היתה מקרבת עולת ראי' ג"כ והרי לא נזכר כלל כו' ודברי הר"ן צע"ג עכ"ל ודבריו תמוהים ודברי הר"ן צידקים דהר"ן ס"ל דהעלי' לרגל לא הי' בה איסור כלל ומדוע מבואר בירושלמי שמיחו בה חכמים והושבה וע"כ משום דהיתה מקרבת שלמי ראיה ואה"נ דהיתה מקרבת עולת ראיה נ"כ וחדא מינייהו נקט הר"ן וכ"כ להדיא ר"ת בס' הישר (בענינים שונים ד"פ ע"ב) וז"ל ועל אשתו של יונה טעית וכי תעלה על דעתך שעליית רגל אסור כו' דבעליית רגל היתה מביאה עולת ראיה בלא תנאי עכ"ל. וכן מצאתי בראב"ן (סי' פ"ז) שכ' אשתו של יונה היתה עולה לרגל ולא מחו בה חכמים ומוקמינן לה כר' יוסי דאמר נשים סומכת רשות ובעלייתה היתה מביאה עולת ראיה דהיא מ"ע מכלל לאו דלא יראו פני ריקם עכ"ל ועמ"ש ר' אפרים בס' הישר לר"ת (דפ"א ע"א) וז"ל ה"ט דר' יוסי משום פסי ביראות שהותרה לעולי רגלים ואשתו של יונה היתה שובתת בשבתות כו' ע"ש וע' בהגמי"י פ"ג מה' ציצית ובא"ז ה' ר"ה (סי' ר"א) שכ' דאשתו של יונה היתה מביאה עולת נדבה ולא חשו חכמים שמא תביא עולת ראי' דכהנים זריזין הן אבל עכ"פ אין לתמוה על הר"ן אם ס"ל כשיטות ר"ת והראב"ן:

שם הלל הזקן אומר אלו מאבי אבא הן. הנה במכילתא (פ' בא פי"ז) איתא שמאי הזקן אומר אלו תפילין של אבי אמא והובא בתוס' מנחות (דמ"ג) ובאגודה מנחות (סי' כ"ה) וראיתי להמעשה רוקח פ"ב מה' תפילין הי"א שהבין שדברי המכילתא סותרים לדברי הירושלמי דמהירושלמי נראה שהלל סובר דתפילין א"צ בדיקה ובמכילתא סובר הלל דצריך בדיקה ע"ש מה שדחק בזה וכן נראה שהרגיש בזה במלא הרועים אות ה'. והי' מקום ליישב זה לפמ"ש השירי קרבן בירושלמי סוטה (פי"א הי"ג) על מה דאמרינן שם דיצתה בת קול ואמרה יש ביניכם אדם א' ראוי לרוח הקודש כו' ונתנו עיניהם בהלל הזקן כו' תלמידו של עזרא. וכ' הש"ק וז"ל כראה שאין זה הלל חבירו של שמאי הזקן כו' ולא ראה עזרא מעולם ואיך אמרו עליו תלמידו של עזרא אלא דהלל הזקן אין זה חבירו של שמאי ודלא כמ"ש היוחסין אות ה' עכ"ל וא"כ י"ל דהלל הזקן זה הוא תלמידו של עזרא ואינו חבירו של שמאי ולק"מ. אך דברי השירי קרבן לא נהירין דלא מצינו שהי' שני הלל ומה שאמרו עליו הוי עניו הוי חסיד תלמידו של עזרא היינו שהוא מתנהג בחסידותו כמו עזרא וע' סוכה (ד"כ ע"א) שבתחלה כשנשתכחה תורה מישראל עלה עזרא מבבל ויסדה חזרה ונשתכחה עלה הלל הבבלי ויסדה. אולם באמת בלא"ה לק"מ ואין כאן סתירה כלל דלא אמר הלל רק שאלו תפילין המה מאבי אבא ויוכל להיות שבדק אותם כמה פעמים וראה שלא נתקלקלו. וכן מצאתי בחי' הר"ד ערמאה (ד"כ ע"ד) שכ' ע"ד הלל נלע"ד שהוא ראי' שאין מתקלקלין כאומרו הלל הזקן כו' אבל אין מכאן ראי' שלא בדקן כו' ע"ש. וכן ראיתי בברוך שאמר (דט"ז ע"ב) שכ' ואין לסמוך על מה שנמצא בשם הלל הזקן כו' כי אני יכול לומר שבדקם פעמים רבות ועשה להם בתים חדשים כו' ע"ש וא"כ יוכל להיות דשני הדברים הם אמת דהלל אמר שהי' לו תפילי' מאבי אבא ושמאי אמר שתפילי' המה משל אבי אמא. ועכ"ז סוברים בזה שצריך בדיקה שאף שהתפילין של הלל לא נתקלקלו יוכל להיות דתפילין אחרים יתקלקלו וע"כ צריכים בדיקה וגם הלל בדק אותם. וב"ש סוברים שא"צ בדיקה ומביאין ראי' לדבריהם מתפילין של שמאי שלא נתקלקלו מוכח דאינם עלולים להתקלקל וא"ש והבן. ושוב נדפס שו"ת בנין ציון. וראיתי שם (סי' ל"ט) והעיר שם על הסתירה שממכילתא להירושלמי וכ' דט"ס הוא ע"ש ולא ראה מ"ש בשם הברוך שאמר והרד"ע:

ה"ה ר' יהודא אומר אף מי שנתלש רוקו כו'. ע' פני משה שכ' ואין הלכה כר' יהודא וכ"כ התפארת ישראל ותמהני על מה שכתבו בפשיטות כן ולא זכרו ממה דמבואר בטוש"ע א"ח (סי' ש"נ) דינו של ר' יהודא. וע' בא"ר שהביא דכן דעת הפוסקים הראשונים יעו"ש:

פ"א ה"י כהדא דתני אהלים שבמחנה צריכין עירוב אהלים שבשיירא אינן צריכין עירוב. בקה"ע כ' ה"ג כהדא דתני אהלים שבמחנה אינן צריכין עירוב ואהלים שבשיירא צריכין עירוב לא ידעתי מדוע שיבש הגירסא בפשיטות והלא הר"מ בה' עירובין (פ"א ה"ג) העתיק כגרסתינו ובה"ה כ' שיש משבשין דברי הירושלמי ודברי רבינו עיקר. וכ"ה בטוא"ח סי' שס"ו) ואשתמיט זה מהקה"ע:

מסכת פסחים

פ"א ה"א ויתחיל אור לי"ג כו' אפי' מר"ח כו' ע' בקה"ע שפי' דפריך דיתחיל אור לי"ג לבדוק הנר וקס"ד דאם בדק ליל י"ב צריך לבדוק עוד הפעם בליל י"ד ומשני דאה"נ אפי' מר"ח סגי אם בדק וקשה לי ע"ז דא"כ איך כ' הראב"ן והובא במרדכי פ"ק דפסחים דאם בדק קודם י"ד יבדוק בי"ד והביא ראי' מהירושלמי דהא בכאן מבואר להיפוך ושוב ראיתי להפר"ח (סי' תל"ג) שהקשה כן. אולם לדעתי לק"מ די"ל דהרמב"ן פי' הירו' כמו שפי' השדה יהושע וז"ל ויתחיל יום י"ג והוי היום והלילה משומרים וגם בדיקת הנר יפה בלילה ומשני שזה רחוק מאד דא"כ תימא שיבדוק מר"ח והוי רחוק טובא עכ"ל. וא"כ מסקנת הירושלמי דלא מהני בדיקת י"ג וכן פי' הראב"ן.

ושבתי וראיתי להברכ"י (סי' תל"ג ס"ק י"ג) שהאריך על הראב"ן מהירושלמי ולפמ"ש א"ש בפשיטות:

שם חורי הבית העליונים ותחתונים והיציע כו' ע' בשירי קרבן עה שהקשה שם על פירש"י בש"ס (ד"ח ע"א) דהגגים הי' משופעים דא"כ פשיטא וגם דהא איתא אח"כ בירושלמי ובאותו שלא נשתמש בו חמץ כו' משמע דנוכל להשתמש שם. ע"כ כ' דאם שימש במגדל גם הגג צריך בדיקה והוא תמוה דאם מסיק בירושלמי דלנפילה לא חיישינן מכ"ש דלא נימא גוד אסיק והחמץ יעלה מהמגדל על הגג ולהדיא כ' רש"י שם גג המגדל שנותנין לתוכו כלים ואוכלים תוכו צריך בדיקה ולא גגו עכ"ל מבואר דהגג א"צ בדיקה אף ששימש בתוכו וכ"ה בש"ס (ד"י ע"ב) הכא ודאי דלא עבידא דסלקה מנפשה וע"כ צ"ל לפירש"י דמ"מ יכול להשתמש בהגג ע"י הדחק וקמ"ל דלא חיישינן שמא שימש ע"י הדחק עלי' וכן בירושלמי אח"כ מיירי בששימש ע"י הדחק ולפמ"ש השדה יהושע לפרש דברי הירושלמי דהאי גבוה ג' היינו השיפוע ע"ש א"כ מבואר להדיא בירושלמי כפירש"י דמיירי במשופע:

שם לית כאן אפי' נשים כו' בשירי קרבן כ' דהרא"ש כ' ובירושלמי פליגי איכא מ"ד לא תתני נשים לפי שהן עצלניות כו' והקשה דהא האי מ"ד לא תתני נשים סיים שהן עצמן

נאמנות וצ"ל שהי' לו גירסא אחרת כו' יעו"ש. אולם כבר ביאר הרדב"ז והשדה יהושע (ד"ב ע"ב) דהרא"ש פי' סיום הירושלמי מפני שהן עצלניות כו' פליג על הע"ד הא' וסובר דנשים אין נאמנות כלל דה' עצלניות יע"ש:

שם שואלין בה' פסח ה' עצרת כו' הקה"ע כ' דה"ג ה' פסח בפסח. וע' בס' תורת אבגדור (סי' תכ"ט) שפי' פי' זר בירושלמי ולא גרס בה' פסח יעו"ש ולא ראה ברוקח (סי' רמ"ד) שהעתיק הירושלמי ה' הפסח בפסח כו'. ותו אשתמיטתי' שהירושלמי הזה נובע מדברי התוספתא פ"ג דמגילה ושם הגירסא שואלין ה' הפסח בפסח וגם מ"ש על החק יעקב שהעתיק ובבית הועד שהגירסא הוא בית הועד ע"ש מ"ש בזה לא ראה בחי' הריטב"א לר"ה (ד"ז א') דגם הוא העתיק ובבית הועד ונפלו כל דבריו:

ה"ג כפה עליו כלי ולא מצאו אני אומר יד נטלתו. לכאורה קשה מהא דאמרינן בחולין (ד"י ע"א) דדרכן של שרצים לגלות א"כ ניחוש שמא גילו השרצים הכלים וראיתי במ"א (סי' תל"ד סק"ד) שכ' ונ"ל דאסור ליתן הכלי בחמץ ולכסותו מפני שדרכן של שרצים לגלות כדאי' בחולין ד"י אבל כשכפה עלי' כלי רחב אין יכולים לגלות עכ"ל ומצאתי למהר"ם חלאו"ה בחי' לפסחים (ד"ו ע"ב) שהביא הירושלמי הזה וכ' וז"ל ומסתברא לי בשמצא הכלי כפוי' או לא מצא כלל אבל אם מצא הכלי בלתי כפויה ולא מצא החמץ חיישינן לחולדה כו' א"נ התם בצליחות שהכיסוי תלוי ועומד כו' אבל כאן בכפי' ע"ג קרקע כו' יע"ש:

פ"ב ה"ב גגו של עכו"ם שהי' סמוך לגגו של ישראל כו' ראיתי בחי' מהר"ם הלאו"ה לפסחים (ד"ו ע"ב) שהביא ראי' מהירושלמי הזה דגם כשלא ביטל עכ"ז אסור כשמצא חמץ ביו"ט לטלטלו דהא הכא מה דהוצרך הירושלמי שידחפנו בקנה הוא בכדי שלא יעבור על בל יראה ומשמע דהאי חמץ הוא במקום שאין היד שולטת בו ומה דהוצרך דחיפה הוא דאל"כ תזכה לו חצירו ועכ"ז אסור בשבת ויו"ט לדחפו בקנה ש"מ דגם כשלא ביטל אסור ביו"ט ושבת לטלטלו עכת"ד ובאמת לא מוכח מידי מזה דמה דמצריך דחיפה בקנה ולא ביד הוא משום דחיישינן דלמא אתי למיכל. ועשו"ת ריב"ש (סי' ת"א) ובש"ע סי' תמ"ו ס"ב וט"ז ומ"א ואחרונים שם מבואר כן ולא מוכח מידי ולא ידעתי למה הביא הריב"ש הדין הזה בשם ר"י ן' גיאות והוא ירושלמי:

ה"ד מה פליגן במחמץ במימיו כו' כ"ה הגירסא בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' של"ג) ותוס' מנחות דנ"ד. אולם הסמ"ג (ה' חמץ לאוין ע"ט) גרס הדא דאמרת במחמץ בגופו של תפוח אבל במחמץ במימי' ד"ה מותר וע"ש ביאורו: ה"ז ר' חנינא ברי' דר' בחיי הוי לי' דבש מזויף בסלת שאל לר' מנא א"ל צריך את לבער כ' הפני משה מזויף בסלת שאל

לר' מנא משום דהי' סבור הואיל ומי פירות אין מחמיצין אפשר דאין בכך כלום וא"ל ר' מנא צריך אתה לבער שאע"פ כשהסלת מעורב בו ונשתהה הרבה בא לידי חימוץ והוא תמוה דמעולם לא שמענו חילוק בין נשתהה במי פירות ללא נשתהה ובודאי מה דמי פירות אין מחמיצין הוא אפי' בנשתהה הרבה ובמראה הפנים הקשה על ההגמי"י שכתבו דמהירושלמי ס"פ כל שעה משמע דס"ל מי פירות מחמיצין דא"כ יהי' ר' מנא סותר א"ע דבר"פ אלו עוברין בירושלמי ס"ל דכולהון ע"י מוי כו' יע"ש ובמחכ"ת נעלמו ממנו דברי הב"י בסי' תס"ז שעל מה שהביא שם בשם ראבי"ה והמרדכי דדבש אסור לאכלו משום שמערבין בו סלת הקשה הב"י דמה בכך הא הוי מי פירות וע"ז כ' וז"ל ומיהו שמא עירב בו סלת אפשר דחיישינן שהסלת אנו מחזיקין בו חמץ גמור משום שלותתין את החיטים במים קודם טחינה וכמ"ש בתה"ד סי' ק"מ עכ"ל. וא"כ הכא מה דאסר לו ר' מנא הוא משום הסלת שהי' חמץ שלתתו אותו מקודם ומה דלמד בהגמי"י דהירושלמי סובר דמי פירות מחמיצין הוא משאר עובדי דהירושלמי דמייתי כאן אבל הך עובדא דדבש היתה משום הסלת וא"ש ועשו"ת דברי נחמי' (חא"ח דל"א) ע"ש:

פ"ג ה"ב כאן בתלוש וכאן במחובר בפר"ח סי' תמ"ב כ' כלומר דאי הבצק דבוק ומחובר בעריבה הכלי מצרפו ומתני' דקתני דאי ליכא כזית במקום א' אע"ג דאיכא ב' חצאי זתים בטלי מיירי בתלושים ואינם דבוקים בעריבה עכ"ל והוא תמוה דבתלוש לא יהי' מצורף. ובאמת הוא להיפוך דבמחובר אינו מצטרף ובתלוש מצטרף וכן פי' הפ"מ והקה"ע ומצאתי להפחד יצחק אות ב' ערך בצק שתמה כן על הפר"ח ואין להאריך:

פ"ד ה"א ר' אמא מיקל להון שהן ממעטין משמחת יו"ט. בשירי קרבן הביא מה שהקשה המ"א בסי' תקל"ג על דברי הרמ"א שהתיר לצוד דגים בפרהסיא וכ' הוא דיצא לו להרמ"א מדברי הירושלמי ע"ש. ולדעתי לא הועיל כלל בתירוצו דביאור דברי הירושלמי נראה דלפי שמבואר במשנה דמ"ק (פ"ב ה"ה) דמותר לצוד בצינעא וחכמי טברי' קבלו עליהן שלא לצוד אף בצינעא וע"ז מיקל להון שהם מונעים משמחת יו"ט ולא הניח להם שהחמירו מה שהוא מותר מצד הדין וא"כ מניין לנו להתיר בדגים בפרהסיא טפי מעופות וחיות ואם המשנה לא התירה בדגים רק בצינעא גם ר' אמי התיר כן ואם נימא דהמשנה לא מיירי מדגים דלמא ר' אמי ג"כ לא התיר בדגים וצ"ל דכוונת הש"ק עפ"י מ"ש בביאורי הגר"א (סי' תקל"ג ס"ק י"ב) ע"ד המרדכי והרמ"א שמתירים בדגים דהמשנה לא מיירי בדגים וכ' וז"ל ובירו' רפ"ב קבלו עליהן כו' צד הוא בחכה צד הוא במכמורת כו' אלמא מתני' בציידי דגים מיירי מדאמר בחכה וכמ"ש ותעש אדם כדגי הים כלה בחכה העלה ויאספהו במכמרתו עכ"ל. וא"כ כיון דחכה ומכמורת המה בדגים

ש"מ שר' אמי מתיר גם בדגים. והן אמת שקושיות הגר"א על המרדכי לא הבנתי דהא יש לפרש להירושלמי דהמשנה לא מיירי מדגים דבדגים מותר גם בפרהסיא והציידים החמירו על עצמן אף שמותר דהא בין כך ובין כך נצרך לומר דהן החמירו על עצמן מה שמותר מן הדין וא"כ לא קשה כלל על המרדכי ורמ"א. גם מה שהכריח הגר"א דר' אמי מיירי בדגים מדנקט חכה ומכמורת אין זה הכרח כלל ונוכל לפרש דמיירי בחיות ועופות ולא התירו רק בצינעא דבחכה ומכמורת צדין גם חיות ועופות ע' פכ"ג מכלים מ"ה הרשתות והמכמרות וכ' הרע"ב שם מיני מצודות שצדין בהן חיות ועופות ודגים והר"ש כ' שם מכמורות מיני חכה וכ"ה בערוך ערך מכמר ורשתות ומכמורת פי' מיני חכין הן. מבואר דבמכמורת וחכה צדין בהם חיות ועופות ודגים וא"כ לא הועיל כלום הש"ק בתירוצו והנכון כמ"ש הגר"א שם שכא הי' גורסים בגמרא ודגים. וראיתי בספר הפרדס (סי' קנ"ד) שכ' וז"ל וצדין חיות ועופות ודגים במכמורת ובחכה כדי שלא ימעט בשמחת יו"ט מבואר ג"כ מדברי' דצדין במכמורת ובחכה חיות ועופות אולם צ"ע שלא פסק כר' אמי דמיקל להון וגם אמאי לא התנה שיהי' בצינעא ואולי דזה נכלל במ"ש במכמורת וחכה שהוא בצינעא ובחרם הוא בפרהסיא ובזה נוכל ליישב קצת דברי השירי קרבן אבל אין זה מוכרח:

ה"ד אפי' בשר עגל כו' הקשה בש"ק בפ' כיצד צולין (ה"א) דאיתא שם מכניסים עגל מקולס כו' וזה היפוך ממה דמבואר כאן ובגליון הש"ס כתב דהכא מיירי במקום שנהגו לאכול צלי ובפ' כיצד צולין מיירי במקום שלא נהגו לאכול צלי. ובאמת שכבר כ"כ הפר"ח סי' תע"ו והוא מוכרח ומזה קשיא לי על רש"י פסחים (ע"ד א') שעל מה דאיתא שם איזהו גדי מקולס דתנן פ' מקים שנהגו שאסור לאכול צלי בע"פ בזה"ז במקום שלא נהגו והיינו דהוא סובר דגדי מקולס אינו אסור רק במקום שנהגו ואף במקום הזה אינו אסור רק בגדי מקולס ובמקום שלא נהגו גם גדי מקולס מותר וכן פי' הא"ז ה' פסחים (סי' ר"ל) דבריו. והוא מהתימה דהא מהירושלמי כאן מוכח דגדי מקולס אסור אף במקום שלא נהגו ותו קשיא עליו ממשנה דביצה (כ"ב ב') ועושין גדי מקולס בלילי פסחים וחכמים אוסרים מבואר דחכמים דהלכתא כותייהו אוסרין ולא תליא במנהגא. וראיתי במחוקק יהודא (סי' תע"ו סק"א) שכ' שכל הפוסקים כתבו שלא כדברי רש"י ע"ש. והנה זה אמת שהפוסקים כ' היפוך דברי' כמבואר בר"מ (פ"ח מהחו"מ) ובטוש"ע (סי' תע"ו) וכן ראיתי בחי' הר"ח לפסחים וכ"ה בשאר פוסקים אולם יותר הו"ל להעיר דמבואר במשנה ובירושלמי דלא כותי'. וע' בא"ז שהביא פרש"י והביא לשון הירושלמי דביצה מותר לפי שאינו ממין השחיטה והקשה דאיך אפשר בביצה מקולס וכ' דאפשר לפרש

דבמקולס אסור אף במקום שלא נהגו וגם עליו תקשה שלא הקשה על רש"י מהמשנה והירושלמי הנ"ל. וראיתי להצל"ח פסחים שם שכ' שדברי רש"י תמוהין מאד דמה ענין מקולס למקום שנהגו. מקולס בכל המקומות אסור ובמקום שלא נהגו אפי' אינו מקולס אין אוכלין צלי עכ"ל וזה לא קשיא על רש"י דרש"י ס"ל מקולס במקום שנהגו ואינו מקולס מותר אף במקום שנהגו וכמ"ש הא"ז. עוד כ' הצל"ח וז"ל ועוד שרש"י כ' דתנן בפ' מקים שנהגו אסור לאכול צלי ואומר אני לרש"י תנא תני מנהגא ורש"י קאמר איסורא והרי לא נזכר במשנה שם כלל לשון איסור וגם זה לא קשיא לרש"י דהוא אזיל לשיטתו בפסחים (ד"ב ע"ב) שכ' מאימתי י"ד אסור בעשיית מלאכה דמיירי במקום שנהגו והתוס' הקשו שם תנא תני איסורא ואת אמרת מנהגא וכ' במגיני שלמה שם באורך דשייך מנהג גם במקום איסור כו' ע"ש וא"ש גם דבריו בכאן. וע' במהרש"א פסחים דכ"ה ע"א ובפנ"י שם שכ' דאוסרין שייך במנהגא. ובזה י"ל ג"כ דברי רש"י מהמשנה דביצה שהבאתי דאיתא וחכמים אוסרין דלרש"י י"ל דאוסרין במקום שנהגו ולר"ג אף במקום שנהגו מותר דלית לי' כלל המנהג הזה אך מדברי הירושלמי הללו מוכח שלא כפירש"י:

ה"ט אלא שלא הי' מפסיקין בין אחד לברוך. עתיו"ט פסחים (פ"ד מ"ח) שכ' שרש"י הי' גירסתו בירושלמי בין אחד לואהבת וכ' דמ"מ אין למחוק הגירסא דנ"ל דהרוקח גירסתו כך היתה שכ' ב"י בסי' פ"א בשמו להפסיק בין אחד לברוך ונ"ל שע"פ הירושלמי כתב כן עכ"ל. והנה ברוקח סי' ש"כ כ' בפסיקתא פ' מקום שנהגו משמע שצריך להפסיק בין ד' א' לבשכמל"ו נ"ל דט"ס ברוקח מ"ש בפסיקתא וצ"ל בירושלמי וזה כדברי התיו"ט (או שצ"ל בפסיקתא ובירושלמי כו') ועתוס' מנחות (ע"א א') שכתבו ובירושלמי אמרינן שלא הי' מפסיקין בין תיבה לתיבה ויש מי שאומר שלא הי' מפסיקין בין אחד לברוך הנה הך ויש מי שאומר הוא ג"כ מהירושלמי ומבואר שהי' גירסתם כך בין אחד לברוך:

פ"ה ה"א ריב"ל אמר תפלות מאבות למדו כו'. ע' בקרבן העדה שכ' ולא אסמכוה רבנן אקרבנות כו' וקשה דהא בבלי ברכות (כ"ו ב') איתא דריב"ל ס"ל דתפלות כנגד תמידין תקנוהו ולפ"ד הקה"ע יהי' דברי ריב"ל סותרים זה את זה. ותו דהא מסקינן התם דגם ר"י בר חנינא דס"ל דאבות תקנום עכ"ז מודה דגם אקרבנות סמכוהו דאל"כ תפלת מוסף מאן תיקן ואיך כ' הקה"ע דלא סמכוהו אקרבנות. ונראה דריב"ל ס"ל דסמכוה אשניהם אקרבנות ומאבות תקנום ואין סותר א"ע. ואח"כ ראיתי להפני משה ברכות (פ"ט הי"ג) כ' שם דמוחלפת השיטה דריב"ל מבבלי לירושלמי ואין צורך. ומצאתי להפנ"י בחי' לברכות (דכ"ו ע"ב) שכתב כמו שכתבתי:

פ"ו ה"א דר' אליעזר בן עזרי' תנאי הוי כו' היפה מראה והקה"ע בפי' א' פירשו שהי' תנאי אצלו שבאם שיעלו לר"ג יחזירוהו וצ"ע שא"כ איך אמרו בש"ס ברכות (כ"ח א') נעברי גמירי מעלין בקדש ואין מורידין הא תנאי מועיל בדבר שבקדושה שיוכלו להורידו כמבואר בטוש"ע א"ח (סי' מ"ב) ובכמה דוכתי. וראיתי בחי' המאירי למס' אבות בפתיחה שהביא הירושלמי הזה וכ' וז"ל א"ר שילא יונתן בן שאול אפי' נשים יודעות שדוד עתיד למלוך ראב"ע אישתייר לי' תנין לר"ג כלומר שנשאר לו שני לר"ג אחר שהחזירוהו לר"ג עכ"ל וזה כפי' הקה"ע בפי' השני וכן נכון:

ה"ד הדין דאכיל חביץ ובדעתו מיכל קיפר צריך מבער פיסת. הפני משה פי' שצריך לבער חתיכת הגבינה מעל השלחן שמא יבא לאכול ממנה אחר הבשר וע"כ הקשה דמאי קמ"ל הלא מתני' הוא בחולין ר"פ כל הבשר ע"ש מה שדחק בזה. ותמהני שנעלם ממני מ"ש הטיו"ד (סי' צ"א) שפי' דברי הירושלמי שעי שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר צריך לבער מעל השלחן שיורי פת שאכל עם הגבינה וכן פסק בש"ע (סי' פ"ט) וא"כ לא קשה קושית הפני משה דמהמשנה דר"פ כל הבשר אין ללמוד רק שהגבינה אין להעלות על השלחן שאוכל בשר וכאן קמ"ל דגם שיורי הפת צריך לבער. וע' בא"ז ה' בב"ח (סי' ת"ס) שכ' דראה בירושלמי זקן שהי' מנוקד תיבת לפיסתה ולא הי' כתוב אלא למיעברה והיינו שצריך לבער הכל מעל השלחן ע"ש ובה' פסחים (סי' רל"ו):

ה"ו שכן נצרכה לחלל כו' ע' בשירי קרבן מה שהאריך לתמוה אדברי תוס' פסחים (ע"ג א' ד"ה שחטו) אולם לפמ"ש בשו"ת נודע בשערים מה"ת חאה"ע (סי' ס"א) ובחידושיו לכתובות (דק"ח ב') ובשערי ירושלמי בחידושים (ד"ג ע"א) שט"ס בתוס' וצריך לציין על שחטו ונודע שמשכו בעלים א"ש דברי התוס'. הן אמת שמדברי המהרש"א נראה שהבין דהתוס' קאי על שחטו ונמצא טריפה אך האמת יורה דרכו דהצדק עם הנודע בשערים וע"ש שהאריך דהיכא דהי' יכול לבדוק אף שאינו מחויב מקרי שוגג ולא אונס. וכ"כ בשירי טהרה (סי' קפ"ז) ותמהני על השירי טהרה שלא ראה שעיקר השאלה שלו היא כתובה בשו"ת פמ"א (ח"ב סימן מ"א וח"ג סי' י"ט) יעו"ש: פ"ז ה"א אין תימא כירך עבה עביד לי' ר' יוסי הגלילי פסול כו' ע' בא"ז ה' פסחים (סי' רכ"ט) דבמקום שכתוב בנוסחתינו פסול כתוב שם כשר ובמקום כשר נכתב שם פסול וצ"ע בזה:

ה"ו להוריה הלכו אחר כו' ע' בספר באר שבע בחי' להוריות (ד"ה ע"ב) שתמה דלמא האי קרא אתי לאוריי דבפסח בטומאה הלכו אחר רוב אנשי א"י ולא מצרפין אנשי ח"ל ומנ"ל דהולכין אחר רוב הנכנסין בעזרה ע"ש שהאריך והעלה בצ"ע ומזה הי' נ"ל לסייע לדעת התוס' פסחים ד"ג שכתבו דאנשי ח"ל פטורים מפסח ועמל"מ (ה' ק"פ פ"א) שהקשה

על דבריהם מנ"ל זה וי"ל דילפי זה מש"ס הוריות (ד"ד ע"א) והירושלמי הזה דילפי מהך קרא להוריה וקשה דדלמא קאי לענין פסח דלא מצרפין אנשי ח"ל אע"כ דאנשי ח"ל בלא"ה פטורים מפסח. ומזה מוכח דצדקו דברי הקרבן העדה שגרס כאן דלהוריה הלכו מלבוא חמת כו' ולא כהפני משה שכתב בירושלמי הוריות פ"א דקאי לענין ראיה בעזרה דהא ליתא דהא אנשי ח"ל פטורים מראיה וכמ"ש התוס' שם והבן:

הי"ג ולא שמעינן דא"ר הילא ר' איסי ר"א בשם ר' הושעי' בשו"ת ברכת אברהם לבנו של הרמב"ם (סי' ח') בשאלת ר' דניאל הבבלי שם איתא הגירסא דאמר ר' אלעא ור' יוסי בר' אלעזר בשם ר' הושעי' ע"ש:

פ"ח ה"א ר' חייא בשם ר' יוחנן מי שחציו עבד כו' ראיתי להמל"מ (פ"ב מה' קרבן פסח הי"ג) שתמה ע"ז דהאיך משכחת לה גירושין בלא קידושין ואין לומר דמיירי משליח להולכה דבירושלמי פ' השולח לא נראה כן ע"כ העלה דהא דאין חוששין לקידושין היינו ביום של רבו והא דמשכחת גירושין היינו שקידש ביום של עצמו עכ"ד וראיתי להקצה"ח בח"מ (סי' רמ"ט סק"ב) שתמה ע"ז דאדרבה מפ' השולח בירושלמי מבואר בהא דאמרינן ולא כן אמר ר' יוחנן כו' דאפי' ביום של עצמו אין חוששין לקידושין מדאמרינן ולא כן כו' ע"כ העלה דט"ס במל"מ וצ"ל איפכא דהי' סבור לפרש דיש חילוק בין יום של עצמו ליום של רבו רק מירושלמי פ' השולח לא נראה כן וע"כ נראה דמיירי בשליח להולכה עכת"ד הקצה"ח ולענ"ד דדברי המל"מ צודקים כמו מה דאיתא לפנינו והכוונה בירושלמי פ' השולח דמתחלה אמר בקידש ביום של עצמו חוששין לקידושיו וביום של רבו אין חוששין וע"ז אמר לא כן אמר ר' חייא בשם ר' יוחנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין קידש אשה אין חוששין לקידושי' דכותי' גירש אין חוששין לגירושי' וא"כ איך משכחת לה גירושין בלא קידושין ע"כ דיש חילוק בין יום של עצמו ליום של רבו וא"כ מוכח כמו החילוק שחלקנו בין יום של עצמו ליום של רבו ודכותי' בירושלמי טובא דמייתי ולא כן לראי' למה שאמר לעיל וזה כוונת המל"מ דלפי' הראשון דמיירי בשליח להולכה מה ראי' הוא אע"כ דיש חילוק בין יום של עצמו ליום של רבו (דאל"כ יפרש דמיירי בשליח להולכה וביום של עצמו) ומצאתי להפני משה שפי' כן בירושלמי וא"כ חילוקו של המל"מ מבואר בירושלמי:

פ"י ה"א רבי לא הי' אוכל לא חמץ ולא מצה כו'. ראיתי להישועת יעקב (סי' ת"ע סק"א) שכ' והב"י הביא בשם ספר התניא דבתענית בכורים בע"פ מותר לאכול מיני תרגומא ולא הביא ראי' ע"ז ונראה להביא ראי' מהירושלמי הלז דבמאי פליגי אם הי' הטעם משום ר' יהודא בן בתירא או הטעם משום בכור דהא אי הי' הטעם משום בכור אסור לאכול גם

מיני תרגומא ואי הטעם משום ריב"ב מותר לאכול מיני תרגומא אע"כ דגם אם הטעם משום בכור מותר לאכול מיני תרגומא ובלא ספק יצא להחכניא זה מדברי הירושלמי הללו וכשהוא חלוש קצת יוכל לסמוך ע"ד התניא כי הי' גדול בדורו עכ"ד והנה מ"ש דהב"י כתב כן בשם ספר התניא ליתא דהרי ספר התניא לפנינו ושם (בסי' י"ד) העתיק רק דנהגו הבכורים להתענות ערב הפסח מההוא דמ"ס כו' ומשמעות דברי' אדרבה דהוא תענית גמור וגם הא הביא ראי' ממס' סופרים דשם איתא ואין מתענין עד שיצא ניסן אלא שהבכורות מתענין ערב פסח ושם הכוונה תענית גמור דומיא דיומי ניסן דאס"ד דבע"פ מותר לאכול מיני תרגומא במה נשתנה ע"פ מכל ימי ניסן דבהם בודאי אין החיוב לאכול פת דכי חמירי מר"ח דאינו מחויב לאכול פת ויוצא במיני תרגומא שלא יתענה וא"כ בע"פ גם מיני תרגומא אסור וא"כ הרי דדעת התניא להיפוך ממ"ש בשמו הישועות יעקב אולם הב"י כתב כן בשם ר' יחיאל שבמרדכי פ' ע"פ והוא אינו ר' יחיאל בעל התניא כנודע אולם הראי' שהביא הישועות יעקב מההיא דירושלמי אינו ראי' כלל דהא באמת אדחי לה האי טעמא דהוא משום ריב"ב א"כ י"ל דאה"נ הי' יכול לדחות דא"כ מדוע אכל רבי מיני תרגומא ועדיפא מיני' אמר דלית הלכתא כלל כריב"ב ואינו דומה להראי' שהביא התה"ד לענין אם חל פסח ביום א' אם יש להתענות ביום ה' והביא ראי' ממה דחקרו בירושלמי אם התענה מטעם בכור או מטעם איסטניס דאמאי לא איפשט להו מע"פ שחל בשבת (וע"ש בתה"ד שדחה זה משום שחל לעתים רחוקות וכן דחה בשו"ת מהרי"ל סי' קנ"ח. ונפלאות בעיני על המגן האלף (סי' ת"ע סק"א) שהקשה כן ודחק בזה ונעלם ממנו דברי התה"ד והמהרי"ל הללו) דאלו השני טעמים לא אידחי והשני מ"ד פליגי בזה וכמ"ש הברכ"י (סי' ת"ע סק"א) וע"כ הביא שפיר התה"ד ראי' מזה (א"כ דגירסתם הי' בירו' ר' מונא אמר אבא הי' בכור ולא הוי אכיל וכמו שהוא בר"ן ועמ"ש השדה יהושע. ומ"ש הברכ"י עליו דהא מקור דברי הר"ן המה מהרמב"ן איתא הנוסחא הוי אכיל הנה לפנינו הנוסחא ברמב"ן לא הוי אכיל) דאיך פליגי בזה הא ניקום ונחזי איך עשו בע"פ שחל בשבת משא"כ הישועות יעקב שהביא הראי' ממה שרצו לומר דמטעם של ריב"ב אינו מוכרח וכמ"ש דעדיפא מיני' מקשה דהאיך רצו לומר כן הא לית הלכתא כריב"ב וע"כ קשה לדעתי לסמוך ע"ז לאכול מיני תרגומא דאין ראי' מהירושלמי. שבתי וראיתי בשו"ת חוט השני (סי' כ"ה) שכ' ראי' לר' יחיאל מהירושלמי הזה אולם באופן אחר והוא דאיך פליגי השני ע"ד בירושלמי אם רבי לא אכיל מטעם בכור או מטעם איסטניס הא אי משום איסטניס הי' לו לאכול מיני תרגומא המושכים לבו של אדם לאכילה ואי משום בכור אסור גם במיני תרגומא יעו"ש (ותמהני על הישועות יעקב שלא

הביאו אף שבסק"ג רמז לתשובה הזאת). אולם גם זה אינו מוכרח לפמ"ש בש"ע סי' ת"ע דאיסטניס מתענה לגמרי בע"פ ונראה מזה דלאיסטניס מזיק גם מיני תרגומא המושכים לבו של אדם לאכילה דזה אינו רק לאדם בריא ולא לאיסטניס ועמ"ש החוט השני שם בשם תוס' פע"פ בתירוצם השני והבן. וראיתי להעיר על דברי הישי"ע (סי' תע"א) שעל מ"ש הרמ"א (סי' תרל"ט ס"ג) דאסור לאכול בערב סוכות מחצות ולמעלה כדי שיאכל לתיאבון וז"ל אני תמה דבסוכה ל"ש כלל שיאכל לתיאבון ואם נאמר דבסוכה שייך כדי שיאכל לתיאבון א"כ מהראוי שאיסטניס יתענה ובאמת בש"ס קאמר רב ששת הוי יתיב בתעניתא מעלי יומא דפסחא ולמה לא הוי יתיב בתעניתא גם בערב סוכות כו' ואם נאמר דגם בערב סוכות יתענה האיסטניס הא דמסופק בירושלמי שם גבי רבי שהי' מתענה בע"פ ומסופק שם אם הטעם משום איסטניס או משום בכור ואם נאמר דגם בערב סוכות יתענה האיסטניס א"כ שפיר נוכל לידע כו' א"ו דבסוכה לא בעינן כלל שיאכל לתיאבון עכ"ד הישי"ע. ואני תמ' עלי' דנראה מדברי' דהרמ"א חידש מדעתו הך דינא דבעינן בסוכה שיאכל לתיאבון ובמח"כ אשתמיט עיני' דברי הירושלמי (פ"ב דסוכה ה"ז) חבריא בעו מה להלן עד שיכנס למצה בתאוה וכא עד שיכנס לסוכה בתאוה כו'. והירושלמי הזה הביאו ג"כ התוס' בסוכה (כ"ז א' ד"ה חשבו) והרא"ש שם. ובא"ז מס' סוכה (פ"ב סי' ש"א) סיים ע"ד הירושלמי והואיל ולא איפשטא אזלינן בה לחומרא. ובד"מ סי' תרל"ט כ' בשם מהרי"ל דאסור לאכול מו' שעות ולמעלה בערב סוכות דומיא דערב פסח וזהו נ"ל חומרא בלא טעם כו'. מיהו אחר שכתבתי זה מצאתי בא"ז כדברי מהרי"ל ומייתי לי' מירושלמי כו' יע"ש מבואר מכל זה דדברי הרמ"א יסודם בהררי קודש דבערב סוכות דמיא לערב פסח. ומה שהקשה הישי"ע מרב ששת שלא התענה בערב סוכות כמו שהתענה בערב פסח אינו ראי' כלל דהא בע"ש שבודאי מחויב לאכול בשבת לתיאבון וע"כ התענה ר' אבין בכל ע"ש וכמ"ש המ"א סי' רמ"ט סק"ז דר' אבין הי' איסטניס והתענה בכל ע"ש שיאכל בשבת לתיאבון א"כ מדוע לא התענה רב ששת בכל ע"ש. וע"כ צ"ל דבאמת התענה רב ששת בכל ע"ש ומה דלא חשיב רק ערב פסח דרבותא קמ"ל דגם בע"פ התענה אע"ג די"ל דיו"ט הוא כיון דהוא יום הקרבת קרבן ואין להתענות בו. וע' משנה למלך ה' כלי המקדש (פ"ו ה"י) ועכ"ז התענה וה"ה דהתענה ערב סוכות. גם עם שהביא מהירושלמי גבי רבי לא אכיל כו' לא מוכח מידי דאולי רבי ס"ל כר"א דחייב לאכול י"ד סעודות ולא ס"ל הג"ש דסוכה איתקש לחג וגם אם ס"ל כחכמים י"ל דהוא ס"ל דרק לזה הוקשה ולא לשאר הפרטים. אולם לדידן כיון דהאיבעיא לא נפשטה בירושלמי ס"ל להחמיר וכמ"ש הא"ז וצדקו דברי הרמ"א. גם מה שהקשה שם

על הרמ"א דס"ל בערב סוכות דאסור אחר חצות דאם הטעם משום פסח א"כ הוי דוקא גבי פסח ולא גבי סוכה (מלבד די"ל דכיון דילפינן בג"ש ואין ג"ש למחצה ילפינן לי' בכל פרטיו) אך י"ל דהרמ"א פי' דברי הר"ן דס"ל מנחה גדולה וכמ"ש הרדב"ז ח"ג סי' תק"פ) דלאו דוקא הקרבת הפסח רק שטרוד במצות פסח שצריך להכין מצה ומרור כו' יעו"ש וא"כ גבי סוכה נמי טרוד להכין סוכה וד' עינים וא"ש גם מה שהקשה שם על החק יעקב שכ' שלהכי לא הגיה הרמ"א דבע"פ אסור ממנחה גדולה דליכא נ"מ דלמנהגינו אין אוכלין מצה עשירה וע"ז כ' הישועות יעקב וז"ל ובאמת יש נ"מ לרמ"א ז"ל לענין שאר דברים מה' מינים דברכת בורא מיני מזונות. ועוד נ"מ לענין אם יאכל הרבה פירות וירקות וכיון שיש נ"מ למה לא הגיה דמ"א ז"ל כלום והדרא קושיא לדוכתה עכ"ל י"ל דברי החק יעקב דבאמת אין נ"מ לדידן דגם ברכת מזונות לא שייך לדידן דסבירא לן דאין בקיאין בחליטה כמבואר בסי' תנ"ד ס"ג א"כ אין מבשלין מיני דגן ואי ממצה מבושלת בזה מודה הרא"ש דאסור וכמ"ש בשו"ת הר המור להגי' ר' מרדכי בנעט (סי' ו') ומה שהקשה הישי"ע מפירות הרבה י"ל דזה באמת מותר ממנחה גדולה ומה דאסר הר"מ ושאר פוסקים היינו לפי שיטתם דסמוך למנחה קטנה וזה אסור גם פירות הרבה דלא יוכל לאכול בלילה אבל אם אכל במנחה גדולה בזה מותר לאכול פירות הרבה וא"ש.

ודע דממה דאיתא בכאן בירושלמי ורבי תלמידי' דר"י בן בתירה הוי לא תלמידי' דר' יעקב בן קודשיי הוי משמע מזה דרבי לא הי' תלמידו דר' יהודה ומזה הקשה השירי קרבן לעיל (פ"ד ה"א) על מה שאמרו שם בירושלמי רבי תלמודי' דר' יהודא הוי ע"ש ולא ידענא מאי קושיא דכאן אמרו דלא הי' תלמידו של ר' יהודא בן בתירה אבל יוכל להיות שהי' תלמידו של סתם ר' יהודא דהוא ר' יהודא בר אלעי. וע' ש"ס שבועות (י"ג א') דאמרינן או דלמא מדרבי סבר לה כר' יהודא אף ד' יהודא סבר לה כרבי מיהו אורחא דמילתא קתני למימרא דתלמיד סבר לה כרבי' מבואר דרבי הי' תלמיד דר' יהודא:

שם ד' כוסות שאמרו ישנן רביעית יין האטלקי בא"ז ה' חלה (סי' רכ"ו) הביא הירושלמי הזה בזה"ל וכמה הוא רביעית האטלקי לוג וכמה הוא לוג שיתא ביעין רביעית לוג ביעא ופלגא וכד את בעי משערין ללוגין את נסיב שיתא ביעין לא רב' ולא זעירין אלא מצעין ואת נסיב קדירה או כל מה דהוא מלא מים ומלא לי' ויהיב מלרע מנא חורין וקביל מיא ויהיב שית בעין ואלין מייא דנפלין במנא ארעיא הוא יהיב שיעורא דלוגא כזה הוא שיעורו של כוס עכ"ל ולפנינו ליתא לכל זה ועתוס' עירובין (ד"ד ע"א) ובשאר דוכתי:

ה"ג הביאו לפניו מצה כו' בא"ז ה' פסחים (סי' רנ"ב) כ' וז"ל דאמרינן בירושלמי פי ע"פ תני איזהו ברכת מצה מניח פרוסה ע"ג שלימה ופורס מן הפרוסה ומברך כו' וטמיש

במלחא ולא אכיל עד דמברך על ההיא אומצא דהמוציא אק"ב כו' עכ"ל ולפנינו ליתא לכל זה ועטוא"ח (סי' תע"ה) שכ' וז"ל וכ"ה לשון הירושלמי וטמיש לי' במלחא ולא רשמו האחרונים אי' מקום הירושלמי אולם ברור שכן היתה נוסחות הטור בירושלמי. וע' בר"מ ה' חמץ (פ"ח ה"ח) שכ' הנוסחא על אכילת מצה וה"ה כתב שם בהי"ב שהאחרונים השיגו עלי' ובירושלמי שהעתיק הא"ז מבואר כהר"מ:

ה"ה כל שכתוב מקרא קודש צריך להזכיר בו זמן כ' השירי קרבן ותימה הא גבי שבת נמי כתיב מקרא קודש וליכא למ"ד שאומר בו זמן עכ"ל. וי"ל לפמ"ש בשו"ת איתן האזרחי בק"א פ' אמור וז"ל שמעתי כד הוינא טליא הטעם שלא הוזכר בכל התורה גבי שבת מקרא קודש כ"א גבי מועדים וכאן מזכיר מקרא קודש גבי שבת ושמעתי שה"ט כי בודאי אין שייך להזכיר מקרא קודש שממילא ביום הז' הוא שבת שבתון ואין שייך להזכיר כ"א גבי מועדים שהן מוקדשין עפ"י ראי' שאז נקראו מקרא קודש אך בכאן מזכיר מקרא קודש אם מי שהולך במדבר או נתפס ואינו יודע איזו יום הוא שבת שאחז"ל שהוא מונה והולך ששה ימים ויום הז' הוא קודש וזה שכתב וביום השביעי שבה שבתון מקרא קודש כי למי שאינו יודע איזהו יום השבת אז לדידי' מקרא קודש שמונה לעשות יום השביעי שבה ונקרא מקרא קודש לדידי' עכ"ל וא"כ שבת לחודי' אינו נקרא מקרא קודש רק למי שהולך במדבר וא"ש קושית הש"ק. אך ממה שתקנו בקידוש מקרא קודש נראה דלא כהאיתן האזרחי. אולם קושית הש"ק בלא"ה לא קשה כלל דהא קיי"ל גבי זמן דכל שהוא בתוך ל' יום אין אומרים זמן וא"כ שבת דהוא בכל ז' ימים אין אומרים זמן וז"פ וברור:

פ"ד ה"ג מותר לגדל אמר רבא כגון מהיר כ' הקה"ע ה"ג מותר לגדל וה"פ מהו שיהי' מותר ליתן להם בהמה לגדל כו' פירושו תמוה ולא ראה בירושלמי ב"ק (פ"ז ה"ז) דאיתא התם על המשנה דאין מגדלין בהמה דקה בא"י אבל מגדלין במדבריות שבא"י אמר ר' בא כגון מהיר כו' שמבואר שמפרש שמגדלין במדברות שבא"י הכוונה על מצהיר שהוא במדבר בא"י והכא פירושו דכי מותר לגדל ומשני במדבריות וכן פי' הפ"מ ((כאן ובע"ז פ"א ה"ו) והוא פשוט ולכאורה קשה מכאן שמקשה דמניין לנו בהמה דקה בא"י דכי מותר לגדל כו' על שו"ת הרמ"ע (סי' פ"ה) שכ' דהא דאין מגדלין בהמה דקה בא"י דהיינו דוקא בשליח הרגל אבל במכניס לה מזונות במקום שמור לא גזרו דאי הכי תכבד העבודה ללשכת הטלאים. ועוד הוי לי' גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה עכ"ל דאי הכי אמאי הקשו בירושלמי דאמאי מותר לגדל בהמה דקה הו"ל לתרץ דמיירי שגדלו במקום שמור ומיהו י"ל דאה"נ דהי' יכול לתרץ כן רק חדא מינייהו נקנו ותפס ההיתר השנויה במשנה דגידל אותם במדבריות וכן צ"ל לדעת המפרשים שהביא ה"ה פ"ה מה' נזקי ממון

ה"ז דמותר לגדל בהמה דקה בא"י ע"י רועה שאין הבהמות שלו דחזקת הרועה שאין ארם חוטא ולא לו א"כ הו"ל לאוקמי בירושלמי בשגדל אותן ע"י רועה ועכצ"ל דחדא מינייהו נקט. אולם דברי הרמ"ע תמוהים מההוא עובדא דמייתי בב"ק (ד"פ ע"א) שקשרו להחסיד העז בכרעי המיטה ועכ"ז אסרו שם וערש"י תמורה (ט"ו ב') שכ' בהמה דקה אין יכולים לשומרה והולכת ורועה בשדה אחרים. ומצאתי בכסא רחמים באדר"נ פל"ה שהעיר קצת בזה. וגם יש לתמוה על מ"ש הרמ"ע דהו"ל גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה ובב"ק (דע"ט ע"ב) דאיתא התם אין מגדלין בהמה דקה אבל מגדלין בהמה גסה לפי שאין גוזרין גזירה על הציבור אא"כ יכולין לעמוד בה בהמה דקה אפשר להביא מח"ל בהמה גסה א"א להביא מח"ל. וע' בפיר"ח שם שבשיטה מקובצת שכ' בהמה דקה אפשר להביא מח"ל ולשחוט כל זמן שצריך אבל בהמה גסה לחרישה ולמשוי ולמלאכה א"א בכל יום להביא מח"ל עכ"ל א"כ מבואר דבבהמה דקה אינו גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה וע"כ דברי הרמ"ע צ"ע. ועטוח"מ סי' ת"ט שכ' אפי' בבית אסור וכ' הב"י שם דכן משמע בגמרא דאפי' קשירה בכרעי המיטה אסור ע"ש:

מסכת יומא

פ"א ה"א א"ר חגיי משם. כ' הקה"ע משם מבבל. והי' לו לומר מתמן. וגם במגילה (פ"א ה"י) הוצרך לשבש הגירסא. אולם הברור שצ"ל משה כמו שהוא במגילה. והיינו שנשבע שכן הוא. וכמ"ש הפני משה בהוריות (פ"ג ה"ב) וכן דרך ר' חגיי כמ"ש המראה הפנים בסנהדרין (פ"ב ה"א) ושוב נדפס פני משה על מועד וראיתי שפי' כן:

ה"ב אהרן בכלל ולמה פרטו כו'. בתשב"ץ (ח"א ענין קע"ב) כ' ע"ד ר"ע גאון שלקח לעצמו ה' זהו' וט"ו לקופה של צדקה דהא הי' יכול ליקח לעצמו מחצה. ולפ"ד הירושלמי הללו א"ש דדוקא באהרן ובניו דגם אהרן הי' בכלל ולמה פרטו ע"כ אמרינן מחצה לאהרן ומחצה לבניו אבל בלא זה אינו מגיע מחצה וא"ש. אך שיטת הרשב"א וש"ע יו"ד (סי' רכ"ח סי"ט) אינו כן וכן מצאתי בשו"ת הרי"ף (סי' כ"ג) שפסק כן אולם ברוסחתינו בסדר ר"ע גאון איתא ששלח י' זהובים ולקח ר' עמרם לעצמו ה' ולקופת הצדקה ה' וא"כ מעיקרא לק"מ:

ה"ד ולא מן הניסים כו'. בש"ס בבלי פסחים (ס"ר ע"ב) ס"ל לאביי ננעלו תנן דסמכינן אניסא. וראיתי באור חדש שהקשה בשם הזרע יצחק דהא א' מעשרה ניסים שלא אירע קרי וא"כ למה הצריכו לפרוש הכה"ג קודם יה"כ ולא סמכינן אניסא ומ"ש הא"ח ליישב הוא דוחק גדול. אולם נעלם מהם דברי הירושלמי הללו דמקשה ולא מן הניסים שנעשו

בבית המקדש הן אמר ר' אבין על שם לא תנסון אמר ר' יוסי בר בון כאן בראשון כאן בשני. הנה דעת ר' אבין דלא תנסון דאין סומכין על הנס ולר' יוסי בר בון סומכין על הנס רק שס"ל שהנס הזה לא הי' רק במקדש ראשון ומה שהצריכו שימור הוא במקדש שני. וכן פי' דברי הירו' בתשב"ץ (ח"ג סי' ל"ז וסי' קל"ה) ובמגן אבות באבות שם. וא"כ לא קשה כלל לאביי די"ל דגם אביי סובר כן דהנס לא הי' רק במקדש ראשון וא"כ לק"מ. ומזה מסולק הוכחות הצל"ח בפסחים שם שהוכיח דאביי אינו סובר דסומכין על הנס רק בדבר שבדיעבד כשר דאל"כ קשה לדידי' מכה"ג ע"ש ולפמ"ש אינו הוכחה כלל וראיתי בבית הבחירה להרב המאירי באבות (פ"ה מ"ה) שכ' וי"מ שמשנה זאת לא נאמרה אלא במקדש א' כו' ע"ש ומהתימה שלא כ' שכן מבואר בירושלמי. והנה האור חדש שם הניח בצ"ע דמה יענה אביי להראי' שהביא התיו"ט ברמאי (פ"א מ"ו) מהשלחנות שהי' של שיש ששם מדיחים את הקרבים כמבואר בשקלים (פיו מ"ר) ומה שלא עשו של כסף כדי שלא יסריח והא בלא"ה לא הסריח בשר הקודש מעולם ומבואר דאין סומכין על הנס. והנה קושיא כזאת יש להקשות ג"כ על מה שמבואר שם דהלחם הפנים הי' נותנין על של שיש בכניסתו והיינו שלא יתעפש והא א' מעשרה ניסים שהי' חם וש"מ שאין סומכין על הנס. אולם בירושלמי בשקלים שם הקשה באמת כן לא כן תנו זה א' מעשרה ניסים שנעשו בבית המקדש כו' ריב"ל אמר אין מזכירין מעשה ניסים וא"כ תקשה לאביי ג"כ מלחם הפנים. אולם יש לתמוה על הירושלמי מה שהקשה מלחם הפנים ולא הקשה מהרישא משלחנות של שיש. ע"כ נראה מזה לסייע לפי' היש מפרשים שהביא הרב המאירי בבית הבחירה באבות שם שלא הסריח היינו שלא הסריחו ידי הכהנים כשאר בשר שמסריחים ידי הנושאים אותו ע"ש וא"כ א"ש דאין הפי' דהבשר עצמו לא הסריח רק ידי הכהנים וא"כ לחכי הי' מצריכין לעשות שלחנות של שיש שלא יסריחו ידי הכהנים בעצמם והירושלמי פי' כן לכן לא הקשה מהרישא רק מהסיפא מלחם הפנים וא"כ לא קשה משלחנות לאביי די"ל דגם אביי פירש כן וגם מלחם הפנים לא קשה לאביי דאף דמבואר בתמיד פ"ד דהטעם דהי' של שיש שלא יסריח עכ"ז י"ל דהתם קאי בשיטות רבא דאין סומכין על הנס אבל אביי יפרש כמו שפי' רש"י במנחות (צ"ט ב') והרע"ב שם דהטעם שהניחו תחלה על של שיש בכדי להראות דמעלין בקדש ועמ"ש התיו"ט שם וא"כ לק"מ לאביי ואין הטעם משום שלא יסריח (וע' רש"י שבת קכ"ד א' דהקני קנים ללחם הפנים דאין סומכין על הנס) וע' ברא"ש בתוספותיו למס' תמיד שהביא הירושלמי דאין מזכירים מעשה ניסים על מה שלא נתנו על שלחן של כסף יעו"ש. אולם בירושלמי מבואר זה רק על לחם הפנים והנה ראיתי בשו"ת הג' מהר"י היילפירין (בה'

קרבן פסח סק"כ כת"י) שכתב דהלכה כרבא דלאביי קשה מכה"ג ומלחה"פ ע"ש באורך וזה דחה אח"כ די"ל דכיון דברוב עם הדרת מלך ועכ"ז ננעל סמכינן אניסא ע"ש ולפי דרכו י"ל באופן אחר. לפמ"ש בס' תפארת ישראל (פ"ה ס"ק ל"ו) דלכתחלה אסור בפסח כשהדלתות ננעלות כמו בשלמים ובדיעבד מותר א"כ י"ל דכיון דחזינן דננעלו אע"ג דלכתחלה אסור לשחוט כשהן ננעלות ע"כ סמכינן אניסא. אולם אין דברי התפארת ישראל מוכרחים די"ל כמ"ש בתחלה דקבלה היתה בידם שנשתנה משאר קרבנות ומ"ש להקשות ע"ז דא"כ איך אמרו בפסחים (דפ"ה ע"ב) היכא שהוא מסופק אם חייב בפסח דניתי ונתני כו' הא בפסח צריך דוקא שיהי' ננעל ובשאר קרבנות צריך דוקא פתוחים י"ל דהקבלה היתה בידם דבפסח מותר בכל גוונא הן פתוח והן נעול וא"כ שפיר יוכל להתנות והפתחים יהי' פתוחים ואתי שפיר. אך עיקר הקושיות שמקשה הג' מהר"י הילפירין על אביי מכה"ג ומלחה"פ לק"מ וכמ"ש למעלה. ומה שהניח בתימה הג' הנ"ל על אביי דא"כ מדוע לא חשבם בתוך העשרה ניסים י"ל משום דלא הי' קבוע בכל שנה דהנס דננעלו לא היתה רק בכדי שישחטו בג' כיתות וזה הי' רק בעת שהעם הי' רב ולא הי' יכולים לכנוס כולם וננעלו שישחטו בג' כיתות משא"כ היכא שהעם הי' רב שלא יכולים לכנוס כולם גם בב' פעמים והי' נשארו אנשים על כת השלישית ואז לא הי' צריך הנס וכיון דאינו קבוע בכל שנה לכן לא קחשיב אותו. ואין לומר הא בלא"ה א' מהעשרה ניסים הי' שעומדים צפופים ומשתחוים רוחים ז"א דלאו למימרא שהי' יכולים לכנוס כמה אנשים רק אף שנכנסו אנשים הרבה שעמדו בדוחק עכ"ז בעת ההשתחוי' הי' בריוח וכן פי' רש"י ביומא (דכ"א א') ע"ש א"כ אם הי' העם רב ולא הי' יכולים לכנוס בשום אופן אף כשיעמדו דחוקים וישארו אנשים הרבה על כת הג' בודאי דלא עביד קב"ה ניסא בכדי דעיקר הנעילה היתה בשביל שיהי' ג' כיתות. וא"ש דאינו קבוע בכל שנה לכן לא קחשיב (ואל יטעך לשון הגמרא ביומא דאמרו ניסא דקבוע לא קחשיב דשם כוונה אחרת יש לו כמו שמבואר שם) ושוב נדפס ספר מכתב לחזקי' וראיתי שם (דע"א וע"ב) שחקר בהך ענינא וראיתי להעיר על דברי'. הנה כתב שאין ראי' מהמשנה דמתקנין כהן אחר דהא לא ראה כהן קרי מימיו די"ל דהכוונה דמפרישין אותו משאר טומאות ע"ש וזה איני נראה. דנראה במשנה עיקר החשש משום קרי כפירש"י שם ואף שכ' שם גם שאר טומאות אין זה מצוי והעיקר הוא מקרי וכ"ה בירו' כאן שמא יארע קרי לכהן זה ויארע קרי לכהן אחר. קרי מצוי מיהה אינה מצויה גזרו על דבר שהוא מצוי ולא גזרו על דבר שאינו מצוי הרי דהזכירו רק קרי שהוא עיקר החשש ובצירוף גם שאר טומאות הוי מצוי ביותר אולם אם היינו בטוחים שלא יראה קרי מחשש שאר טומאות לא היינו חוששין.

גם שאר טומאות. בידו שלא לטמאות לשרץ ולמתים וקרי אינו בידו וז"ב. וע"ש דרבנן כי תקנו לא ידעו שיעשה הנס הנה הפרישה הוא קבלה מפי מרע"ה והוא בודאי הי' יודע שיהי' הנס ובלא"ה דוחק גדול לומר כן. ומה שהקשה שם בשם המקראי קודש על סברת אביי מאמה כליא עורב ומשלחנות של שיש והניח בקושיא. הנה משלחנות כבר ישבתי למעלה. ומאמה כליא עורב לא ידענא מאי קושיא לא מיבעיא לפי פי' הערוך (ערך כל) דזה הוי רק במקדש שני ולא במקדש ראשון שהי' מקודש ובלא"ה לא באו העורבים א"כ לק"מ על אביי דהוא קאי במקדש ראשון והתוס' במנחות (ק"ז א') ועירוכין (ו' א') הסכימו לפי' הערוך. אולם גם לפ"ד התוס' בשבת (צ' א') שדחו פי' הערוך וגם במקדש ראשון הי' הכליא עורב לא ידענא מאי קושיא דהא הכליא עורב הי' רק שינצל מטינוף שגנאי לביהמ"ק שיהי' מטונף [ומלשון רש"י באלו המקומות שהבאתי ובמ"ק (ט' א') נראה שהוא רק מהצלת טינוף ולא מטומאה כלל. וע' בתפארת ישראל פ"ד דעדות שהביא פי' הר"מ שהי' טס ברזל חד על המעקה והקשה התפ"י דטס ברזל אפי' שתהי' חד מאד עוף דשרבוטי משרביט נפשי' תוכל לישב עליו ע"ש ולא ראה בר"מ בפי' המשנה שכ' שהי' חד כמו סייף בכדי שלא ישב עוף שיהי' נחתכים רגלו באותו הסייף]. וא"כ בשביל זה לא הי' מהראוי להיות הנס דאינו רק אצולי טינוף והוא גבאי קצת לביהמ"ק אבל לא שיהי' נס עבור זה. וראיתי במרפא לעם בהקדמה שהניח בתמי' דברי הש"ס פסחים שם דלמה לא נמנה בין העשרה ניסים וכבר ישבתי זה עוד הקשה דהא הך דינא דג' כיתות אינו אלא ספיקא דמספקא לן בקהל עם וישראל אי בבת אחת או בזה אחר זה ואיך יבא הנס משום ספק והרי הנס מברר הספק. הנה לא ראה שכבר העיר בזה המהרש"א בחי' הלכות. וע' ביד דוד דקנ"א שכ' לתרץ זה דכשהי' העם מרובין י"ל דננעלו בכדי שלא יכנסו יותר ע"ש וזה סותר מ"ש למעלה דכשהי' העם מרובים לא ננעלו ולא ידעתי מניין לו להיד דוד דהי' ננעלין בכל שנה ומדברי רש"י נראה שננעלו רק בכדי שיהי' ג' כיתות. אולם לתרץ קושיתו י"ל לפי מה שראיתי להרלב"ג בפרשת בא שכ' שכל לא נאמר על פחות משלשה וכיון דכתיב כל קהל עדת ישראל צריך ג' כיתות וצריך לפרש לדידי' הש"ס דג' כיתות בודאי בעינן רק מה דבעינן שלשים זה מספקא לי' אם בעינן בכל כיסה שלשים כאחת או השלשים יהי' בזה אחר זה בכל כיתה עשרה ולפ"ז קושיות המהרש"א לק"מ. ואף שמדברי רש"י לא נראה כן היינו לר' יצחק אבל לאביי י"ל כן גם לפירש"י וי"ל דפליגי אם כל נאמר על פחות משלשה או דוקא על שלשה.(מ' ביעיר אזן מערכת כ') הר' יצחק ס"ל דכל נאמר גם על פחות משלשה ע"כ לדידי' הספק אם בעינן ג' כיתות או לא אבל אביי י"ל דס"ל דכל נאמר רק על שלשה וא"כ לדידי' בעינן בודאי ג' כיתות

והס' הוא דק על שלשים אם בעינן וא"ש קושיות המהרש"א. ומה שהקשה כיון דבדיעבד אינו נפסל מדוע יהי' הנס י"ל דמדאורייתא בעינן ג' כיתות ורק שלא שינה הכתוב עליו לעכב ע"כ אינו נפסל ונעשה הנס כדי שיקוים עצות קרבן פסח כתיקונו. ונ"ל דבר קפרא ס"ל כאביי דסמכינן אניסא. דהנה בירושלמי סוכה (פ"ה ה"ב) איתא שם דהמנורה היתה גבוה ק' אמה ומקשה שם דהא כל אורך החזרה כוי תני מקומן מעשה ניסים הי' ובבבלי סוכה (כ"ב ב') איתא דגבהו של מנורה היתה חמישים אמה ולפ"ז א"צ לומר שהי' מעשה ניסים. וע' במראה הפנים שם שהקשה על הירושלמי דהא אין סומכין על הנס ע"ש וי"ל דבר קפרא ס"ל כאביי דסומכין על הנס וש"ס דילן ס"ל כרבא ולכאורה תקשה על הירושלמי מדוע לא קחשיב זה בתוך העשרה ניסים וצ"ל דזה הי' רק פעם אחת ואח"כ כשנתיישנה עשאוהו רק של חמישים אמה וכיון דלא הי' קבוע לא קחשיב אותו וא"ש דלא פליגי הבבלי והירושלמי במציאות והבן. וראיתי להפני שלמה על ב"ב בהערות שם שהאריך שם בההיא דב"ב דקי"ט דאפי' קטנה שבהן לא נשאת פחות מארבעים דהא אין סומכין על הנס וכתב דנשים אין מצוות על פ"ו. והניח בקושיא על התוס' סוטה (דכ"ד א') שפי' שאינה ראויה להוליד דנשאת אחר ארבעים וע"ז הקשה כיון דצדקניות יכולה לסמוך א"ע על הנס א"כ יכולה היא שתאמר אני אשה כשירה ואשא לאחר מ' ואמאי לא נוטלת כתובתה וצ"ע עכ"ל ואינו קושיא כלל דאיך תוכל להוציא ממון ממנו הא הוא יוכל לומר לה שאתה אינך אשה כשירה שתוליד דהא אפי' אחר רובא אין הולכין בעמון ומכ"ש באשה שתעשה לה נס דהוי מיעוטא בזה בודאי לא תוכל להוציא ממון ממנו וז"פ דלא כהפני שלמה. ותו נעלם ממנו מ"ש התורת חיים בב"ב שם שהפי' מה דשהו לישא הוא לפי שלא רצו לישא למי שאינו הגון להם והן אינן מצוות על פ"ו. אך קשה למה הי' להם להנשא אח"כ כיון שאינם בת בנים וע"ז כ' דנעשה להם נס קודם הנישואין וחזר להם סימני נערות יעו"ש. וא"כ אין התחלה כלל לקושיתו מהא דאין סומכין על הנס כיון דזה הי' להם קידם הנישואין וז"ב ובדרך אגב ראיתי להעיר על מה דאיתא בבבלי יומא (ל"ט ב') בשעה שבנה שלמה בית המקדש נטע בו כל מיני מגדים של זהב והי' מוציאין פירות בזמניהם וכיון שהרוח מנשבת בהן הי' נושרות פירותיהן כו' ומהן הי' פרנסה לכהונה והקשה בתפארת ישראל פ"ג מתמיד דהא אין נהנין ממעשה ניסים ע"ש ולפמ"ש בשו"ת שנות חיים (סי' צ"ג) דבמעשה ניסים אמרינן ג"כ קמא קמא בטיל י"ל דהוא נטע מעט ואח"כ נתגדלו וקמא קמא בטיל אולם אינו מוכרח די"ל דמהפירות לא הי' כלל אף מעט. אולם יש ליישב לפמ"ש היד דוד (דרנ"ה ע"א) דברבים לא שייך לומר דמנכין להם מזכיותיהן א"כ כאן דהי' רבים הי' מותרין ליהנות ממעשה ניסים. וגם י"ל

לפמ"ש בגבורת ארי' בתענית (כ"ה א') דהיכא דלא נעשה בשביל אותו האיש הנס מותר אחר ליהנות א"כ י"ל דשלמה עשה אותן בשביל עצמו והי' רשאין ישראל ליהנות מהן א"נ דעשה אותו בשביל הדור הזה והי' רשאין הדור האחר ליהנות ממנו ואותו הדור לא נהנו מהן:

פ"ב ה"ד אבל בקרבנות היחיד אם רצה להקריב מקריב כ' הקה"ע אם רצה כהן יחידי להקריב את הכל כו' והעתיק זה מפירש"י (דכ"ו ע"ב). אולם לא הי' לו לפרש כן ע"ד הירושלמי דמפיק מוערכו שנים בני אהרן שנים הכהנים שנים דפרו של יחיד קרב בששה וא"כ לא הוי לי' לומר דקרב ביחידי ורש"י פי' כן לשיטות הבבלי (כ"ז א') דמפיק מזה לטלה דבעי ששה וא"כ קרבן יחיד נקרב ביחידי משא"כ להירושלמי. וע' במשנה למלך (פ"ו מה' מעה"ק הי"ט) מ"ש כן ליישב דברי הר"מ ולהירושלמי לא יתכן לפרש כן: פ"ג ה"א ר' אימא מטלטל על פום מלויתא כו'. וכ"ה בר"ה (פ"ב ה"א) וע' בשו"ת שואל ומשיב (ח"א סי' קפ"ד) שכ' הטעם משום שאינו בנמצא שם אנשים ולא נהירא כן. ונראה העיקר משום דהוא מלתא דעבידא לגלויי דע"ז קאי שם בירושלמי וסובר דבמדל"ג גם פסולי עדות נאמנים. וכן ראיתי בשו"ת דברי אמת (חא"ח סי' א') שכ"כ. וע' תשב"ץ ח"א (סי' פ"ג) מ"ש בזה:

פ"ד ה"א ת"ל גורל כו' בשירי קרבן כ' וז"ל בת"כ פ' אחרי מסיים א"כ למה נאמר גורלות שיהי' שוים וכו' ותימה מה קשיא להו הא איצטרך לי' שיעשה הגורלות מכל דבר כדמתחיל ברישא דברייתא גורלות של כל דבר כו' וצ"ע עכ"ל ולק"מ דהא הברייתא הזאת הובאה בבבלי יומא (ל"ז א') והתוס' שם כתבו תימה דמתחלה קאמר דמגורלות נפקא לן והדר מייתי ברייתא דמגורל גורל נפקא להו ועוד דלעיל דרשינן מדכתיב גורלות שיהי' שניהם שוין וי"ל דהא דקתני גורלות של כל דבר לאו ממשמעות דגורלות למדין אלא מגורל גורל ריבה עכ"ל וכ"כ התוס' ישנים שם וא"כ יתפרשו דברי הת"כ דרישא דקתני גורלות על כל דבר לאו מריבוי דגורלות נפקא רק הוא מריבוי דגורל גורל וצדקו דברי הת"כ. אולם דברי הקרבן אהרן שם צע"ק שנראה שלא ראה דברי התוס' האלו:

פ"ו ה"ג שלחו ביד שנים מהו כו' ע' שירי קרבן שהקשה פשיטא דהא לא ידעינן מי הוא השליח ובמראה הפנים הקשה מהירושלמי הזה על מה שפירש"י ביומא דס"ז ולא את המשלח היינו המלווים אותו אולם ראיתי בביאור הר"ש משאנ"ץ לת"כ (פ' אחרי פ"ה) שכ' וז"ל ולא המשלח את המשלח שהמלוים המשלח אינם מטמאים בגדים ובירושלמי קא בעי שלחו ביד שנים מהו שיטמאו בגדים נשמעינה מן הדא המשלח ולא המשלח את המשלח הדא אמרה כו' עכ"ל מבואר מזה שגם לפירש"י המלוים א"ש דברי הירושלמי

ושלחו ביד שנים הכוונה ששני אנשים הלכו א' שליח וא' מלוה אותו וא"ש קושיות הקה"ע ונ"ל דגם הר"ע פי' כפירש"י וע"כ השמיט הדין הזה דמשלח את המשלח ושלחו שנים בפ"ה מה' פרה.

דפי' שעל המלוים אותו וכיון שכתב בה' עיו"כ (פ"ג ה"ז) דמלוים אותו מכל סוכה וכאן לא כ' שמטמא רק המשלח ממילא נדע דהמלוים אינם מטמאין: ה"ד אית תניי תנא כובש גופו בשירי קרבן כ' ותימה הא תנן במס' שקלים פ"ד כבש פרה וכבש שעיר המשתלח באין משירי הלשכה הרי מפורש דכבש ממש היתה עכ"ל וזה לפי פירושו שפי' בקה"ע דכבש גופו היינו שכבש וטמן עצמו ע"כ הניח בתימה. אולם לפ"מ שפי' המראה הפנים דהאי כבש גופו ר"ל שעשו לו כמין מכבש או איזה דבר לכסותו על ראשו וגופו א"כ לק"מ וז"ב:

ה"ז ג' מילין מירושלים ועד בית חורן בש"ס יומא (פ"ח ב') איתא עד בית חידודו. וע' בס' תבואות הארץ (פ"ג ד"פ) שהוכיח דעיקר הגירסא כמו בש"ס דילן דמירושלים ועד בית חורן הוא רחוק יותר:

פ"ח ה"א אתי חמי ברחיצה אסור כו' בשירי קרבן הקשה א איצטרך מתני' לאשמעינן אסור תשמיש במי שרוצה לשמש ביום סמוך לעיתותי ערב וא"צ עוד להתפלל ביום ולתפלת ערבית יכול לטבול בלילה ומשום רחיצה שרי קמ"ל דתשמיש גופי' אסור ע"ש שתירץ בדוחק ונ"ל ליישב זה דהירושלמי סובר דנעילה הוא נעילת שערי שמים וכמאן דס"ל כן בירושלמי ברכות (פ"ד ה"א) ותענית (פ"ד ה"א) והוא עם יציאת הכוכבים וא"כ כיון שצריך להתפלל נעילה עד הלילה וע' יומא (פ"ח א') א"א לו לשמש מטתו וא"ש. וע' במראה הפנים בריש פרקין שכ' דהירושלמי ס"ל דהה' עינוים המה ד"ת ומ"ש הירו' כאן להקשות דלמה לו לומר דאסור בתשמיש המטה תיפוק לי' דאסור להתפלל מבואר דהירו' סובר דהה' עינויים המה מדרבנן דאל"כ צריך המשנה להודיענו דאסור בתשמיש המטה מדאורייתא וכבר נודע הנ"מ בין דאורייתא לדרבנן מוכח דלא כהפני משה גם מש"ש דה"ה פ"ב מה' שביתת עשור ס"ל בדעת הר"מ דהה' עינויין המה מדרבנן אני בעניי לא אדע מניין לו זה אדרבה מדהצריך ה"ה לומר דלא מנה אותם הר"מ למ"ע דהוי ענין מיוחד וע' ביאורו בלח"מ מוכח דס"ל בדעת הר"מ דהה' עינויים המה אסורין מה"ת וכשיטות הר"ן בדעת הר"מ. וראיתי להשירי קרבן שפי' על ההוא דההן בעי מימר וז"ל סברוה בני הישיבה לומר ובלבד שבא לו הקרי בחלום ע"י שהרהר באשה שבא עליה ולא פליג אריב"ל עכ"ל ולא ידעתי מי הכריחו לפרש כן דרוצה לומר שלא יפלו אריב"ל דודאי דברי ריב"ל דאמר אין קרי אלא מתשמיש המטה הוא כששימש מיטתו

בפועל וגם אם נפרש דברי רב הונא דמיירי בשחלם לו אשה עכ"ז יפלוג אריב"ל דהוא ס"ל דוקא דצריך לשמש מטתו וכ"נ שפי' הרא"פ פ"ג דברכות והפני משה שם. ובזה א"ש מה שהניח בקושיא הש"ק (ד"ה לית הדא פליגי) דדלמא ריב"ל אף בבא לו ע"י הירהור אשה מצריך טבילה וכדס"ד מעיקרא ולא קשיא הך ברייתא ע"ש והקושיא הזאת הוא לפי שיטתו שכתבתי אבל לפמ"ש דריב"ל ס"ל גם להס"ד דוקא בששימש מטתו בפועל לק"מ:

ה"ז כיצד הוא מתודה כו' ע' ברוקח (סי' י"ח) שהביא הירושלמי הזה בשינוי נוסחא ע"ש: שם ההן דחטא על חברי כו' מדברי הא"ז (ה' ערב יה"כ סי' רע"ו) מבואר שהי' גירסתו בירושלמי כאן בד"א בשאר עבירות אבל במוציא שם רע על חבירו אין לו מחילה עולמית וכן היתה הגירסא כאן לפני רבינו מהר"ח ויטא"ל כאשר ראיתי בפרקי' (פרק ו') המועתקים בספר לב דוד. ולפנינו ליתא כאן אולם הועתק בירושלמי ב"ק (פ"ח ה"ז) ובסמ"ג (מ"ע סי' ט"ז) העתיק ג"כ בשם ירושלמי בב"ק ע"ש:

פ"ג ה"ד א"ל דאנא אכיל מעשר כו'. כ' הקרבן העדה ומי שבקיא בשם המפורש אינו יכול לאכול וליהנות מבני אדם דצריך קדושה יתירה א"נ שמא יבא לידי קטטה עמהן ויקללם בשם עכ"ל וכדבריו כתב ג"כ היפה מראה ותמהני על פירושם הא' דהוא מטעם שצריך קדושה יתירה איזה קדושה הוא יותר כשאוכל משלו משאוכל משל אחרים אם אינו חונף להם. ותו נעלם מהם שבמדרש קהלת (פ"ה) מבואר שם להדיא כטעם השני וז"ל המדרש שם דלמא תבע גבי בר נש כלום ולא יהיב לי' וכעס עלוי וקטל לי' מבואר דהטעם הוא כפי' השני. וראיתי בפסקי הר"ם ריקאנטי (סי' ס"ו) שכ' ע"ד הירושלמי הללו וז"ל וקשה לריא"ז מדאמר הרוצה ליהנות יהנה כאלישע ואלישע פשיטא דהוי ידע ושמא ר"ל אסור ליהנות בתורת צדקה אבל דורן דרך כבוד דילמא שרי כך פי' ריא"ז עכ"ל. ואני תמ' ע"ז דאדרבה מהא"ז מוכח ההיפוך דהנה בא"ז ה' ק"ש (סימן ט"ו) הביא המשנה דסוף מס' פאה דכל מי שא"צ ליטול כו' וע"ז כ' הא"ז וגם תימה על אלישע דהי' כהנה והי' לו מאתים זוז. ושמא אסור ליהנות בתורת צדקה אבל דורן דרך כבוד אפי' לעשיר דלמא שרי ומי שיודע שם הנכבד צריך שלא יהנה משל אחרים כו' וקשיא אלישע עכ"ל מבואר דהא"ז לא כ' דדרך דורן שרי רק לגבי עשיר שא"צ ליטול אבל מי שיודע שם המפורש גם דרך דורן אסור מדהקשה מאלישע והוא קבל דרך דורן וכמ"ש הא"ז לעיל וצ"ל דהי' להר"מ ריקאנטי גירסא אחרת בא"ז ובהג"א פ"ק דברכות משמע כגרסתינו. וראיתי בשו"ת ח"ס (חא"ח סי' קצ"ח) שכ' שהפוסקים דחו הירושלמי מהלכה ע"ש. ודבריו אינם מוכרחים דהוא סובר דגם מי שמשתמש בקבלה מעשיות אין לו ליהנות

להירושלמי וע"ז בנה דבריו ובאמת ז"א דגת להירושלמי מי שמשמש בקבלה מעשיות מותר ליהנות משל אחרים וכמ"ש הברכ"י ביו"ד סי' רמ"ו. ומה שהשמיטו בש"ע הוא משום דאין אתנו יודע עד מה בשם המפורש ובאמת הובא הירו' הזה בתוס' רי"ד קידושין ובא"ז ופסקי ר"מ ריקאנטי וישי"ש פא"ט ושם הביא כן בשם תשו' מהר"ם:

מסכת שקלים

פ"א ה"ה אדם לרבות את הגרים כ' הרא"פ וקשה לי מה צריך לרבות את הגרים הלא אף העכו"ם נודרים נדרים ונדבות ואתרבי להו מאיש איש. ובאמת כבר נשאל בזה ר' ישעי' הראשון בתשובתו ההובאה בא"ז סי' תשנ"ד יעו"ש מ"ש בזה ובקרבן אהרן פ' ויקרא:
פ"ב ה"ב ותני דבי רבי אם נתקרבה הבהמה כו'. ע' ברא"פ ובקרבן העדה מה שדחקו בביאורו. אולם מצאתי בפי' רבינו הראב"ד לת"כ (פ' ויקרא פי"ט) שהאריך בביאור הירושלמי יעו"ש ולפי ביאורו תראה דמ"ש הרא"פ דמוכח בירושלמי דגם רישא מיירי בנקרב ולפי' הראב"ד לא מוכח מידי: פ"ד ה"א לא נמצא כקומץ על השיריים כו' בקה"ע פי' דקאי אאם לא נמצאו ספיחין וזורע לצורך העומר משביעית ובשירי קרבן הניח בצ"ע דהא לא הוי ממשקה המותר לישראל. אולם מצאתי לרבינו הראב"ד בביאורו לת"כ (פ' בהר פ"א) שהעתיק הירושלמי הזה וכ' וז"ל פי' על משנת שומרי ספיחים בשביעית נוטלין שכרן מתרומת הלישכה קא מקשה וש"מ דספיחין אסורין בשביעית לגמרי עכ"ל מבואר דפי' הירושלמי דקאי על ספיחין. ובהיות כן י"ל דהירושלמי קאי בשיטת חכמים דסוברים דספיחין אסורין רק מד"ס וכמו שכן פסק הר"מ (פ"ד מה' שמיטה ה"ב) וא"כ י"ל דלא אסרינן משום משקה האסור לישראל רק היכא שיש איסורא דאורייתא ולא באיסורא דרבנן. אולם גם לפ"ד הקה"ע לק"מ עפ"י מ"ש התוס' במנחות דפ"ד דבעומר לא אמרינן משקה המותר כו' כיון דהותר כך בכל שנה דיקרב מן החדש והותר לגמרי. ובקרבן העדה רמז לדברי התוס' וא"כ קושיתו מעיקרא לק"מ. וצ"ל דדחה דברי התוס' דזה לא נקרא מצוותו בכך כיון שיצויר שיהי' היתר וראי' מדלא משנינן במנחות ד"ה דמיירי היכא דליכא רק טריפה. אולם הא ליתא דהא כתבו התוס' דכיון דחזינן דהותר בעומר אף דלא ייציר רק בחדש דהוי איסורא א"כ שוב הותר לגמרי אף היכא דאיכא איסורא דשביעית וע"כ אין ראי' מטריפה דשם לא מצינו דהותרה וא"ש:
ה"ב מביא מעות ומחללן על הבנין. ומביא קטורת ומחללין עליהן. בשירי קרבן כאן הקשה על הרע"ב ורש"י שכ' בפי' המשנה שנותנין למפטמי קטרת דהא הכא עסיק דנותנן לאומני הבנין יע"ש. אולם ראיתי בחי' הר"ן לשבועות (ד"ו ע"ב) שהעתיק דברי

הירושלמי בזה"ל מביא ב' מעות מן החולין ומביא קטרת ומחללן עליהן כו' ע"ש שלא הי' בגירסתו דנותנן לאומני הבנין וכן היתה גירסת רש"י ורע"ב ולק"מ. וע' מה שכתב שם הר"ן בביאור דברי הירושלמי:

פ"ה ה"א יודע בע' לשון הני סנהדרין שיש בה ב' שיכולין לדבר כו'. ע' בר"מ ה' סנהדרין (פ"א ה"ה) שכ' כל עיר שאין בה ב' חכמים גדולים וא' ראוי ללמד ולהורות בכל התורה כולה וא' יודע לשמוע כו' מבואר שפי' מה דאיתא בסנהדרין (י"ז ע"ב) כל עיר שאין בה ב' א' לדבר וא' לשמוע היינו שיודע לדבר שיכול לדבר ולהורות בכל התורה וכן כ' הכ"מ דלא כרש"י שם שפי' שיכול לדבר בע' לשון ולשמוע היינו שאינו יכול לדבר ורק כששומע הוא מבין. וכן מצאתי בתשובת הגאונים הנדפסים בברלין (דמ"ב ע"ב) דאיתא שם כל עיר שאין בה א' לשמוע וב' לדבר יהי' שנים לפתור ולברר הלכה וא' ששומע וסובר כר' אליעזר בדורו עכ"ל והיינו ספי' כפי' הר"מ. וקשיא לי עליהם מדברי הירושלמי הללו שמבואר להדיא דהפי' כפירש"י מדמביא אותה על יודע בע' לשון כו' מבואר להדיא דפי' הברייתא דא' לדבר ולשמוע וכן הברייתא דשני' כו' שלישית כו' הוא לענין הידיעה בע' לשון ולא כפי' הר"מ והגאונים והכ"מ רמז להירושלמי הזה ולא העיר דהוא היפוך פי' הר"מ וצ"ע. גם קשה לי על הלח"מ בה"ו שכ' על ע"ש הר"מ ושידעו ברוב הלשונות וכו' אע"ג שבגמ' אמרו ושידעו בע' לשון כ' רבינו רוב ויש לדקדק כן מלשון בשבעים מדלא אמר שבעים משמע דיודעים במקצת שבעים סגי עכ"ל וצל"ע דפתח ברוב וסיים דבמקצת שבעים סגי ובאמת נראה בדעת הר"מ דהני ע' לשון יש יותר בשביל שנשתרבב מהע' לשונות שהי' מתחילה עוד לשונות הרבה כנודע וא"א כלל לידע כל מה שנשתרבב בארבע כנפות הארץ וע"כ כ' הר"מ רוב הלשונות ולא כ' ע' דבאמת המה יותר מע' וז"ב. וראיתי להלח"מ שם שהניח בצ"ע על התוס' מנחות (ס"ה א' ד"ה ויודעים) שכ' א"נ התם לדיני ממונות והכא לדיני נפשות ולא סגי בעשרים ושלשה דלכמה דברים צריך סנהדרי גדולה כמו לזקן ממרא כו' וע"ז כ' הלח"מ וצ"ע להבין דבריהם שתירצו דהך דהכא בדיני ממונות דשלישית חכמה רביעית אין למעלה הימנה קאמר ובדיני ממונות לא בעינן אלא ג' ועוד מה זה שכתבו ולא סגי כו' מה ענין למ"ש למעלה וצ"ע עכ"ל ולענד"נ ברור דתיבת ולא סגי צ"ל דלא סגי כו' וכוונתם דהכא מיירי בדיני ממונות וה"ה בדיני נפשות שהם בכ"ג והכא מיירי בדיני נפשות דלא סגי בכ"ג וא"ש דברי התוס' וראיתי בתורת חיים שדחה פירש"י ותמה עליו דהא ר' יוחנן אמר שכל הסנהדרין צריכין שידעו ע' לשון ובמח"כ לא ראה דברי התוס' הללו. וע' באדרת אלי' סנהדרין (ס"ה א') מש"ש:

פ"ו ה"א הלוחות הי' כאו"א ארכו ו' טפחים רחבו ששה. ע' תוס' מנחות (צ"ט א') שגרסו שלשה. וע' ביפה מראה שפקפק ע"ז הנוסחא ע"ש ובמראה הפנים בסוטה (פ"ח ה"ג) וראיתי בתוס' הרא"ש שבשיטה מקובצת לב"ב (די"ד ע"א) שגם הוא גרס שלשה. ובחידושי הראב"ד שבש"מ שם כ' וכמה היא נכונה בעיני זאת הגירסא כו' ע"ש. והרא"ש שם כ' להירושלמי דהי' רוחבן לרוחב הארון ומזה מבואר דלא הי' גורס כהפני משה ע"ש בסוטה שהשיג על הקרבן העדה ולדברי הרא"ש לק"מ:

פ"ד ה"ב נקוניקה אישתכח כו' בקה"ע ובפי' הרא"פ פירשו מין קנקן וליתא רק פירושו בני מעים של שור ממולאים בשר כן פי' (במעריך אות ו') ובפר"ח ביו"ד (סי' ס"ג סק"ג) וראיתי בספר שלמי נדבה ח"ב (ד"כ ע"א) שהקשה מהירושלמי הזה על תוס' חולין שכ' דרק אי נקט ב' אבל אי נקט א' מותר וכאן מבואר דאף בא' אסור ועוד הקשה דהא בב"מ דכ"ד ס"ל דר' יוחנן סובר בשר שנתעלם מן העין מותר וכאן סובר דאסור וקושיתו הא' כבר העיר בזה הפר"ח ובקושיתו השני' שגה מאד דאדרבה מבואר שם דר' יוחנן סובר דמותר דר' יוחנן מתיר בנמצא ביד עכו"ם ולרב אסור אף בנמצא ביד עכו"ם דלהירושלמי חמיר בנמצא ביד עכו"ם ע' ה"ה בהמ"א וב"י סי' ס"ג ולק"מ:

מסכת סוכה

פ"א ה"א ושחמתה מרובה מצלתה פסולה הא מחצה על מחצה כשירה כו' באילן שדרכו ליפסע ע' קה"ע ופני משה. וצל"ע על דברי הא"ז ה' סוכה (סי' רפ"ד) שכ' וז"ל ירושלמי צילתה מרובה מחמתה כשירה הא מחצה על מחצה פסולה וחמתה מרובה דקתני מתני' דפסולה דמחצה על מחצה קרי מרובה עכ"ל וקשה דהא בירושלמי מקשה זה ומחלק בין דרכו ליפסע לאין דרכו ליפסע ואולי גירסא אחרת היתה לו:

פ"ב ה"ו הוינון סברין מימר שלא בירך כו' בגליון הש"ס העלה בצ"ע מזה על הרא"ש פ"ו דברכות שנסתפק אם יש לברך בנ"ר ולק"מ דברכה א' הכוונה מעין ג' וכ"כ בציון ירושלמי ומצאתי בא"ז ה' סוכה (סי' ש') שפי' כן דברי הירושלמי דברכה א' הוא מעין ג':

פ"ג ה"א מה פליגן בשגזלו משופה כו' ע' בשירי קרבן שהקשה דאי קאי אלולב מי איכא למ"ד דלולב הגזול כשר. אולם מצאתי לראב"ד בתמים דעים (סי' רכ"ח) שפירשו דקאי לענין יו"ט שני דאיכא פלוגתא בבבלי (ד"ל ע"א) אם לולב הגזול פסול ביו"ט שני. ובא"ז ה' ר"ה (סי' רע"ד) ששם הביא הירושלמי הזה מבואר שפירשו לענין שופר וכן ראיתי בהגהת הרי"ף לסמ"ק (סי' צ"ב) שפירשו לענין שופר וכ"ז נעלם מהש"ק דלפ"ז לק"מ קושיתו:

שם איזהו גזולה פסולה כו' בשירי קרבן הקשה על הרמ"א בא"ח סי' תרל"ז בשם הג"א דראובן שבנה סוכה בחצירו של שמעון שלא מדעתו ובא שמעון והוציאו דפסולה ובמסכך ברה"ר כשר בדיעבד דהא בירושלמי מדמה להו לאהדדי יעו"ש והנה פי' הקה"ע בירושלמי דס"ד כשירה הוא בשגזל קרקע דהוי שינוי אינו מובן דקרקע אינה נגזלת ולא מצינו שיועיל שינוי מעשה בקרקע וגם מה שעשה סוכה לא הוי שינוי כלל. אולם ראיתי בא"ז (שממנו מקור דברי ההג"א) בה' סוכה (סי' ש"ב) פי' הירושלמי דמ"ד כשירה בשגזל קרקע דה"ל שאולה דקרקע אינה נגזלת ומקשה דהא קשר' והוי שינוי מעשה ותירץ בשלא קשרן ור' יוחנן אמר בין כך ובין כך פסולה דסובר כר"א דשאלה פסול ואח"כ גרס גמליאל דזוגא אומר מאן שרי לך דאפי' רבנן לא מכשרי רק בדיעבד ע"ש בא"ז ונראה דלא גרס מתחלה איזהו סוכה פסולה כו' רק אח"כ ולפי הפי' הזה אינו מבואר כלל בירושלמי דמדמו אותם לאהדרי וא"ש דברי ההג"א והרמ"א:

ה"ד כשהוא נוטלו מהו אומר כו' ברוך שהחינו כו' בירושלמי ברכות (פ"ט ה"ג) הובא ג"כ הירושלמי הזה ושם ליתא להאי נתפלל בו רק כשהוא נוטלו אומר על נטילת לולב ואשר החיינו ובתשב"ץ (ח"ב סי' ר"ד) העתיק ירושלמי דכאן ג"כ בנוסחת אשר החיינו וע"כ תמוהין דברי השאילת שלום פ' ברכה (סי' קע"א) דעל מה שהשאלתות כתב נוסח הברכה אשר החיינו כתב דעד הנה לא מצא למי שיעתיק נוסח הברכה אשר החיינו ובמא"כ לא ראה שכ"ה בנוסח הירושלמי דברכות ולהתשב"ץ גם בירושלמי כאן הנוסחא כן ובנוסח הדלקת נר חנוכה איתא כאן על מצות הדלקת נר חנוכה. אולם בתניא (סי' ל"ה) כ' שיש לברך על הדלקת נ"ח שכ"ה בירושלמי וכן ראיתי בספר הפרדס (סי' מ"ב) רק מ"ש התניא הגירסא של חנוכה בספר הפרדס ליתא תיבת של ועמ"ש השל"ה בשם הי"ש:

ה"י תני עכו"ם שבירך את השם עונין אחרי' אמן בשם אין עונין אחרי' אמן כן הוא ג"כ בבראשית רבה (פרשה ס"ו). וראיתי להיפה מראה בירושלמי ברכות (פ"ח סי' ו') שפי' דהאי בשם קאי שלישראל שהוא מברך בשם אין עונין אחרי' ואין טעם לזה וכמו שהקשה השירי קרבן ומה שפי' הקה"ע לחלק בין ברכת השבח לברכת הודיה דברכת הודאה חובה הוא ואיסורא קעביד דעכו"ם שלמד תורה חייב מיתה וה"ה אם עושה א' מכל מצות ישראל. יש לגמגם בזה דדוקא לימוד תורה דהוא משום גזל או בא על נערה המאורסה וכדאיתא בסנהדרין (נ"ט א') בזה אסור לו ללמוד אבל שאר מצוות רשאי העכו"ם לעשות ויש לכאורה ראי' מדהצריכו להוציא שבת משמע דבשאר מצוות אין הדין כן ואף די"ל דהתם הוצרך להוציא גם בששבת יום אחד מששת ימי המעשה וכמ"ש

הר"מ בה' מלכים (פי"א ה"ט) מ"מ יש לחלק כן. וכן נ"ל מתוך דברי היפה תואר (ב"ר פ' צ"ב) על מה דאיתא שם דיוסף שמר את השבת וז"ל וה"ה כל המצוות אלא דנקט שבת אגב אורחא כו' ועוד דהוי חידוש משום דבן נח מוזהר עלי' עכ"ל משמע דבשאר מצוות אין בן נח מוזהר עליהן. ואולם ראיתי להתשב"ץ (ח"ג סי' קל"ג) שכתב להדיא דה"ה בכל המצוות הדין כן. וע' מה שפי' המתנות כהונה שפי' בשם הוא מה שפי' בזה ואין לזה הבנה כלל. וע' בעשרה מאמרות מאמר חיקור דין ח"ב פי"א שפי' הירו' דקאי שמברך שם בשם ע"ש. אולם לפי דעתי הי' נ"ל דהאי בשם הוא ט"ס וצ"ל כותי ומצאתי סעד לזה מדברי הטוא"ח (סי' רט"ז) שכ' וז"ל איתא בירושלמי עכו"ם שבירך את השם עונין אחרי' אמן כותי אין עונין אחריו עכ"ל. וראיתי להתפארת שמואל (בהגהותיו על הרא"ש דק"ד) שכ' וז"ל אבל בטור דייק מדאמר בירושלמי עכו"ם עונין אחרי' אמן כותי אין עונין אחריו א"כ מיירי בדלא סיים הברכה מדלא עונין אמן אחר הכותי ואני ראיתי בירושלמי שלא כתב לשם מידי מכותי אלא עכו"ם עונין אחרי' עכ"ל. אולם לפי מה שכתבתי הנה מבואר להדיא כן בירושלמי וע' באגודה ברכות (סי' קצ"א) והנה הן נדפס ובא פי' הפני משה על הירו' וראיתי שגרס כן ונהנתי אולם לא הביא מאומה מדברי הטור הללו:

הי"ב רבי אומר וכולם כו' עמ"ש הקה"ע ובגליון הש"ס וע' בא"ז ה' סוכה (סי' שי"ד) שאחר שהביא דברי הירושלמי האלו סיים ואין בידי לפרש מלתא דרבי אי על כל השנויין קאי עכ"ל:

פ"ד ה"ג וחורנא אמר אפי' בד אחד כ' הקרבן העדה ובו עלין. והוא לכאורה נגד ש"ס סוכה (מ"ד ב') בד א' ועלה א' וא"כ למה כתב ובו עלין דמשמע דצריך להיות הרבה עלין ועטוא"ח (סי' תרס"ד) שכ' בשם ר' האי דמכוער הדבר עלה א' בבד א' ויוכל להיות דהוציאו ממה דבירושלמי אינו מבואר בדברי רב ששת דסגי בעלה א' רק בד א' משמע דס"ל דצ"ל הרבה עלין. וע' בר"מ ה' לולב (פ"ז הכ"ב) שכ' כיצד עושה לוקח בד א' כו' ולא כ' דסגי גם בעלה א' והמפרשים לא הערו בזה וצ"ע ובעשרה מאמרות מאמר חיקור דין (ח"ב פכ"ה) פי' עלה א' ובד א' ר"ל עלה א' בבד ובד א' ובו עלה ע"ש ר"ל ב' בדין וב' עלין ויוכל להיות שכן דעת ר' אבגדור המובא בס' תניא (סי' פ"ה) שכ' דלא סגי בעלה א' והוא לכאורה תמוה וי"ל שפי' כפי' העשרה מאמרות. וע' בשיבולי הלקט סי' ק"כ שכ' בשם ר' חננאל שפסק דבעינן ג' בדין כרב נחמן ע"ש. והנה בגליון הש"ס תמה על הקה"ע שכ' דא"צ שיהי' ג' טפחים דזהו נגד פסק ההלכה בסי' תרס"ד והנה דברי הקה"ע המה מעותקים מדברי רש"י בסוכה (מ"ד ב') ויוכל להיות דס"ל להקה"ע כדעת הלבוש שם דס"ל דהג' טפחים הם רק לכתחלה ובדיעבד סגי בכ"ש וע' בא"ז וא"ר שם:

שם א"ל כשרים הי' ע' בקה"ע שכ' כשרים הי' הבעלי מומים לכך שלא הקיפו בערבה אלא בזקיפה וכהן בעל מום מותר ליקרב לגבי המזבח. לישנא אחרינא כשרים הי' שזקפו הערבה ולא בעלי מומים והראשון עיקר עכ"ל הנה מ"ש בפי' הא' שכהן בעל מום מותר ליקרב לגבי המזבח לא ידעתי דהא באמת אסור כדתנן בפ"ק דכלים ואם נימא דכוונתו דכיון דמצוותו בזקיפה לא הי' צריך לכנוס לגבי המזבח וסגי בעזרה כבר דחה הריטב"א בחי' לסוכה פי' זה דגם אי בעינן זקיפה צריך לקרב לגבי המזבח והכי ה"ל להקה"ע לומר דכשרים הי' דאי בזקיפה הי' כהן א' זוקף על הכל אך לפ"ז יהי' דברי ר' יוחנן בירושלמי נגד דברי' בבבלי סוכה (מ"ד א') דאמר דלמא בתמימין וכן השמיט הר"מ שהכהנים בעלי מומין הי' זוקפין כו' ונראה העיקר כפי' השני דבעלי מומין לא הי' נכנסין רק כשרים. וע' בא"ז ה' סוכה (סי' שט"ו) שעל מה שתמה על מנהגינו דישראל מקיפין למזבח ולא כהנים כ' וז"ל ומצאתי סמך למנהגינו דאמר בירושלמי דשמעתין כיצד סדר ההקפה כל ישראל גדולים וקטנים נוטלין לולביהן בידיהן ימנית ואתרוגיהן בידיהן השמאלית ומקיפין הקפה א' ואותו היום מקיפין ז' פעמים הרי ראי' וסמך למנהגינו שמקיפין ישראל. אבל קשיא לתלמוד דידן דמשמע שלא הי' מקיפין רק כהנים. ונראה בעיני דלא פליגי ירושלמי וגמרא דידן ותרווייהו ס"ל דהיתה הקפה בישראל והי' ישראל נכנסין בין האולם ומזבח ומקיפין וראי' מרשב"ל דכהן בעל מום זר לענין הזה שאסור לכנוס כל השנה בין האולם ומזבח עתה מותר בעבור מצות הקפה כו' עכ"ל הא"ז ולפנינו ליתא לזה בירושלמי. וע' ילקוט תהלים (סס"י תש"ג) והנה בביאורי הגר"א בא"ח (סי' תרס"א סק"א) כ' וז"ל אבל צ"ע שם שאמר סדר ההקפה כל ישראל גדולים וכו' ואין ההקפה במקדש אלא בכהנים דאין זר נכנס בין האולם ומזבח עכ"ל. אולם לפי דברי הא"ז לק"מ. ומכאן נ"ל ראי' למ"ש הר"ע ה' כלי המקדש (פ"ו ה"א) דכהן בעל מום אסור מה"ת ליקרב לגבי המזבח והרמב"ן בהשגותיו לספר המצוות (לאוין סי' ס"ט) השיג עלי' מהש"ס דסוכה דמוכח דהוא רק מדרבנן דאל"כ איך התירו לבעל מום ליכנס משום מצות ערבה וע"ש במגילות אסתר ומדברי הירושלמי שהביא הא"ז לא קשיא קושיות הרמב"ן דהא מבואר דגם ישראלים הי' מקיפים וזר בודאי אסור מה"ת וע"כ צ"ל דהוא מטעם דעשה דוחה ל"ת וע' בריטב"א בחי' לסוכה שחילק בין בע"מ לישראלים דישראל אסור ליכנוס מה"ת. אולם בירושלמי מבואר דגם ישראלים הי' מקיפים ומש"ס דילן ליכא תברא לזה וכמ"ש הא"ז. ומדברי הא"ז מוכח דגם הוא סובר כהרמב"ם דהוא מה"ת מדכ' והא ראי' מרשב"ל דסובר דבעלי מומים נכנסים ה"ה לישראלים ומה ראי' הא זה מה"ת וזה מדרבנן אע"כ דס"ל דגם בעלי מומין אסורים עה"ת. עוד הביא הא"ז בשם הירושלמי ניחא בזמן שיש מזבח ובזה"ז חזן

הכנסת עומד כמלאך אלקים וס"ת בזרועו והעם מקיפין אותו דוגמת מזבח ע"כ וחסר לפנינו: ה"ד לא אמרו אלא קטן בשירי קרבן הקשה על רש"י סוכה דפי' דהגדולים אוכלין אתרוגיהן של תינוקם דהא בירושלמי מבואר דוקא קטון ולא גדול אולם מצאתי בא"ז ה' סוכה (סי' שט"ו) שכ' מיהו אין משם קושיא לרש"י דההוא סוגיא אזלא כר"נ דאמר לקמן אתרוג בשביעי אסור ואפשר שפיר להיות כפירש"י כו' עכ"ל וא"ש:

ה"ו ניקב שאין מוציא יין יוצא שמן כו' ע' בספר בני חייא בהשמטות ליו"ד (סי' צ"ט ס"א) שהניח בצ"ע ע"ד הירושלמי הללו ולק"מ כמ"ש השירי קרבן כאן:

שם הדא אמרה הקדימן לזבח כשר ע' במראה הפנים שכ' דהא דאמרינן לא ניסך היום לא ינסך למחר אין הלכה כן דהא פסק הר"מ ה' מעה"ק פ"ב דאפי' עד עשרה ימים יוכל להביא הנסכים. והוא תמוה ובחנם עשה פלוגתא בין הבבלי להירושלמי ונראה דגם הירו' מודה דבשאר קרבנות יוכל להביא הנסכים מאוחר להקרבן כיון שאין קבוע זמן להנסכים משא"כ כאן דנקבע זמן לניסוך המים וכי נימא דאחר עשרה ימים אחר חג הסוכות יוכל לנסך המים דהוא חובת היום ולא חובת הקרבן וז"ב ופשוט. וע' בקה"ע ובגבורת ארי' תענית ד"ב ע"ב שמבואר כמ"ש. ולפ"ד הפני משה י"ל דהירושלמי ובבלי אזלי לשיטתם דהנה בפסחים (פ"ד ה"א) איתא דהשיר מעכב הקרבן ובמראה הפנים שם כ' דע"כ ש"ס דילן לא ס"ל כן מדאמרינן דמביא נסכי' אחר כמה ימים וא"כ ע"כ דאין השיר מעכב דהרי אין שיר בלא נסך וא"כ הירו' דס"ל דשיר מעכב ע"כ דס"ל דאין מביא אחר כמה ימים. אולם מזה אין ראי' כל כך משם והבן:

פ"ה ה"א כל זמן שהחליל נוהג ההלל נוהג. ע' בשירי קרבן שכ' קשה הא לא תנן במתני' דעירוכין אלא י"ב ימים שהחליל מכה לפני המזבח והא איכא חנוכה שגומרין בו את ההלל ואין בו חליל ולא ידענא מאי קושיא הא לא אמרו אלא כל זמן שהחליל נוהג ההלל נוהג אבל לא אמרו כל זמן שההלל נוהג החליל נוהג והוא מההקשים שאינם מתהפכים ולק"מ:

ה"ב בר קפרא אמר וגובהן מאה אמה והא תני כל דתלי מאה אמין כו'. ע' במראה הפנים שפי' דלפי החשבון הי' צריך להיות קל"ו אמות והאיך הי' קאי ברחוב עזרה שלא היתה אלא קל"ה ע"ש ומזה קשה לי על התפארת ישראל בסוכה פ"ה שכתב דלא הי' המנורות גבוהות ק' אמה (או כ' אמה לש"ס דילן) דלא מסתברא שיהי' כליל זהב המנורות כל כך אלא שהי' המנורות עומדות על בימות גבוהות או סביב שפת גוזוטרא שעשו ע"ש דלפ"ז לא תקשה קושית הירושלמי דדוקא אם היתה המנורה גבוה ק' אמה אז צריך בסיס מן תלתין ותלתא משא"כ אם עמדה על בימה א"כ שוב א"צ להבסיס שיהי' כל כך וא"כ

קושיות הירושלמי לק"מ א"ו שהירושלמי ס"ל שהמנורה היתה גבוה ק' אמה ועמ"ש הקה"ע בפירושו שהקושי קאי לאורך קפ"ז. וראיתי להעיר ע"ד המהרי"ל ה' סוכה שכ' וז"ל נשאל למהר"י סג"ל מ"ש סוכות דאומרים שמחתינו יותר משאר רגלים ואמר דהיתה בה שמחה יתירה שמדליקין ד' מנורות שהי' מאירין בכל ירושלים עכ"ל ולא ידעתי מניין לו שהי' ד' מנורות הלא במשנה איתא ומנורת של זהב הי' שם ואינו מבואר כמה מנורות הי'. וע' בפני משה שכ' ולפחות שני מנורות הי' ומניין לו למהרי"ל שהי' ד' וצ"ע. גם במה שנקרא זמן שמחתינו נראה כפשוטו כיון שהוא עת האסיף התבואה ומזה נצמח שמחה לבני אדם. וע' בערוך לנר בסוכה (דק"ב ע"ב) שכ' ג"כ שהי' ב' מנורות אלא שלא הביא כלל דברי המהרי"ל הללו:

מסכת ראש השנה

פ"א ה"א אמר ר' יונה והוא שנכנס לניסן דאי לא כן כהדא וימלך ירח ימים בשומרון ע' מה שפי' בקה"ע ופירושו דחוק דא"כ הו"ל להביא ההוא דבשנת ל"ט לעוזיהו מלך יהודא כו' דמזה עיקר הראי' מדמלך רק עשר שנים וגם מה ראי' הוא זו דלמא אשתהה שנה אחת קודם שנמלך פקחי' בנו תחתיו.

אולם ראיתי בחי' הריטב"א ר"ה (ד"ב ע"ב) שהביא הירושלמי הזה ומתוך דבריו למדתי לפרש דברי הירושלמי דאמר ר' יונה דדוקא כשמלך יותר מחודש ימים אז מונין להמלך שנה ולכן אמר שהגיע עד ניסן זה שנמלך באדר והביא ראי' מוימלוך ירח ימים דכיון שלא עלך רק ירח ימים לכן לא כתב עליו שמלך שנה וא"ש. וע"ש בריטב"א שכ' שאין זה שיטת ש"ס דילן: ה"ב מה עשה קרא שם על מעשר שבו כו' הקה"ע פי' שקרא להמעשר מעשר עני כו'. אולם ראיתי לרבינו ניסים גאון בספר המפתח בעירובין (דנ"ו א') שפי' דקרא לו מעשר שני ופדאו במעות והמעשר נתן לעניים והכסף אכל בירושלים ע"ש:

פ"ב ה"א ר' בא ור' חייא בשם ריב"ל מעממין על שלא נראה לקדשו כו' מתניתא פליגא כו' קשה לכאורה אמאי לא הקשו כן בש"ס דילן. ומצאתי שהקשה כן הרשב"א בחי' לר"ה (כ"ה ב') ונראה דב' התלמודים אזלי לשיטתם דהנה הקה"ע הקשה דהאיך מוכח דאינה חשיכה לא דלמא קמ"ל דחשיכה אע"ג דמפרסמה מלתא מ"מ אין מקדשין ותירץ דדייק מראוהו ב"ד אע"ג דלא מפרסמא מלתא עכ"ד. והנה זה ניחא לשיטות הירושלמי דראוהו ב"ד מלתא באנפא נפשי' הוא וא"כ אע"ג דלא מפרסמא מלתא מ"מ אין מקדשין ושפיר מוכח כן אבל לש"ס דילן דחדא מלתא הוא ראוהו כל ישראל לק"מ והבן: ה"ב הרי של יעל כו' בקה"ע פי' הרי של יעל דתנן דכשר ולא מצינו שיקרא קרן או שופר כו'.

ופירושו תמוה דלמה לנו לחזר שיקח קרן אדרבה אי הי' נקרא קרן הי' בודאי פסול. אולם בליקוטי הרמב"ן לר"ה פי' דמקשה הרי של יעל דאינו נקרא שופר ומתרץ הא אינו נקרא גם קרן ומקשה מי כדין כלומר שמא אלו הזכירו הכתוב הי' נקרא קרן לכך תירץ דאין קטיגור נעשה סניגור ע"ש ומזה תבין דמה שהקשה בספר יום תרועה (דכ"ו) וז"ל איכא למידק מי דחקו לעולא ואביי לומר טעמים חדשים כו' יעו"ש שנראה שלא ראה דברי הירושלמי דהקשה מיעל דגם הוא לא נקרא שופר לכן הצריכו לחדש טעמים אחרים ולא קשה מידי. וע' בא"ז ה' ר"ה (סי' רע"ב) שכ' וירושלמי פ' ראוהו ב"ד כמה יהא שופר פי' רשב"ג כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן במשהו וכמה תהא אחיזת יד טפח עכ"ל ולא נמצא לפנינו בירושלמי: ה"ג שופר של ר"ה כו'. ע' בא"ז ה' ברכת המוציא (סי' קל"ט) וה' שופר (סי' רע"א) שכ' בשם הירושלמי פ"ג דר"ה והתוקע בשופר צריך לברך ברוך כו' לשמוע בקול שופר ושהחיינו ואח"כ תוקע עכ"ל. והנה הרא"ש הביא בר"ה (פ"ד סי' י') בשם הראבי"ה שהוא כתב בשם הירושלמי כדברים האלה. וראיתי להקרבן נתנאל שם שכתב דהוא טעות דמוכח מ"ש כן בשם הירושלמי דהא הרז"ה והרמב"ן נחלקו אם ברכת שופר הוא מתקנת הגאונים יעו"ש. אולם הרי לפנינו בא"ז בשני המקומות שכתוב כן בירושלמי ולפני הראבי"ה והא"ז הי' כן הנוסח בירושלמי ולפני הרז"ה והרמב"ן לא הי' כתוב בירושלמי כמו שהוא לפנינו וכן מוכח ממה שחקרו בספר הישר לר"ת ובבעל העיטור האיך נוסח הברכה ולא פשטוהו מהך דירושלמי מוכח שלא הי' בגירסתם:

פ"ד ה"ט אמר ר"א מתני' בגדול ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת כו' אין מעכבין כו' ע' מה שפי' הקה"ע ופירושו דחוק. ומבואר בר"ן דהאי גדול הוא קטן שהגיע לחינוך דמתעסקין עמו אפי' בשבת ובלא הגיע לחינוך ביו"ט אין בשבת לא ומעכבין אותו וכ"כ הריטב"א בחי' לר"ה בביאור הירושלמי. וע' בה"ה פ"ב מה' שופר שכ' בשם הירושלמי דבשבת אסור ובלחם יהודא וביום תרועה הקשו כן ולפי הנוסחא שלפנינו משמע כהר"ן וצ"ל דהי' לה"ה גירסא אחרת בירושלמי וע"ש בלחם יהודא שהשיג על הכ"מ שפי' בכוונת הרמב"ם אפי' בשבת שאינו ר"ה ומכ"ש בשבת של ר"ה דמניין לו כן. אולם אני מצאתי בתשב"ץ (ח"ב סי' קצ"ח) שפי' כן בפשיטות בדברי הר"מ וכתב דבירושלמי מבואר להיפוך צריך לומר דגם לו הי' הגירסא כמו שהי' להרב המגיד:

ה"י וחורנא אמר תלת רקיקין. ע' בקה"ע ופני משה ותמהני שלא העירו שיש נוסחא בירושלמי רקיקין כמו שהביא ב' הנוסחאות במגדל עוז ה' שופר (פ"ג ה"ד) והיא גירסת הרמב"ם והר"י ן' גיאות בשם ר' האי ור' שרירא יע"ש:

פ"א ה"א כל אותן ו' חדשים שהי' דוד בורח כו'. ע' קרבן העדה שכ' ואפשר דסובר לכך לא חשבינן אלא ע' שמלך דלא קחשיב לי"ח שברח. ומה שנסתפק בזה לא ראה שכן מבואר להדיא במדרש רות רבה על פסוק ויאמר לה בועז דאמר ר' הונא כל אותן ו' חדשים שהי' דוד בורח מאבישלום לא עלו לו מן המנין שהי' מתכפר לו בשעירה כהדיוט ומ"ש בגליון הש"ס דנראה הטעם משום דנצטרע כבר כ' כן הפרשת דרכים בדרך המלך סוף דרוש י"ב ע"ש:

שם שנה לו ושנה לתמורתו בגליון הש"ס כ' דצ"ע הא תמורת בכור אינה קריבה כו' ע"ש והנה לפמ"ש התוס' יו"ט בבכורות (פ"ט ה"ח) דלר' יהודא תמורת הבכור קריבה וכן הלכה א"כ לק"מ דכאן קיימינן להלכה כר' יהודא. אולם לכאורה תמהתי על מ"ש התיו"ט כדתנן ספ"ג דתמורה ושם איני מבואר כלל רק דהתמורה הוי כבכור לענין שאין נשחטין באיטלז אבל לא לענין הקרבה ושוב ראיתי בתוס' חדשים שהעיר בזה. אולם בלא"ה לק"מ דהא גם בעל מום נאכל בתוך שנתו וא"כ ה"א כשהמיר בכור ונפל בו מום שנחשוב השנה מעת שנולד הבכור קמ"ל הקרא דחשבינן השנה מעת שהמיר וא"ש:

מסכת מגילה

פ"א היא ליתן להם זמנים אחרים. ע' בשירי קרבן שכ' וז"ל היינו אם עברו י"ד וט"ו ולא קראו שיקראו אח"כ ולא ס"ל דרשא דלא יעבור כו' ותדע דהא תני לקמן בסמוך שזמנו כל החודש וכן פסקו כל הפוסקים עכ"ל ותמהני ע"ז דהא סיים בירושלמי על ההוא דזמנו כל החודש דדוקא עד ט"ו וכ"ה באגודה סי' ו' ובירושלמי אמרינן כל החודש כשר לקריאת המגילה ולעוברי דרכים ואפי' קודם י"א כו' אבל לא אחר ט"ו עכ"ל וכן פסקו כל הפוסקים:

שם יום י"ג יום מלחמה כו' ע' בביאור הרא"ם וסמ"ג ה' מגילה שכ' וז"ל וכן גרסינן בירושלמי יום י"ג כו' ומכאן ראי' שפי' זמן קהלה לכל הוא שנקהלו היהודים לעשות מלחמה לא לעשות תענית כדפי' ר"ת אבל נ"ל שאין מזה ראי' כלל משום דההוא דירושלמי דיום י"ג מלחמה הוא סיים בה וא"א לרבויי קרא ואלו ההוא דתלמודא דידן דזמן קהלה לכל הוא מסיים בה ולא צריך קרא לרבויי וא"כ דברי הירושלמי לחוד ודברי תלמודא דידן לחוד כו' ע"ש ובמחכ"ת לא סייעו קמי' דמרן לשון הירושלמי יפה דבאמת אינו מבואר כלל בירו' ההוא דא"א לרבויי קרא וא"כ דברי הירושלמי והבבלי א' המה ואולי לפי שראה ברא"ש שכ' על ההוא דירושלמי דליכא לרבויי או באיזה פוסק אחר סבר שזה מלשון הירושלמי ובאמת אינו מבואר כלל כן בירושלמי: שם אין עיניהם של

עניים תלויות אלא בי"ד וט"ו כו' ע' בהשגות הראב"ד על בעל המאור למס' מגילה שכ' דנראה לו דט"ס בירושלמי וצ"ל ובזה"ז אין קורין ואין מחלקין אלא בי"ד וט"ו שאין עיניהם של עניים וע"ש מה שפי' ע"ז ונעלם זה מהקרבן העדה ומהמפרשים:

שם א"ר יוחנן מגביית ועד אנטפירס כו', אמר ר' חנינא קפצה לה א"י וכ"ה בתענית (פ"ד ה"ה) וכ"ה בש"ס גיטין (נ"ז ב') ארץ צבי שאין עורו מחזיק את בשרו והכוונה נראה כפשוטו שנתכווצה הארץ ומ"ש כאן הקה"ע שנעשה גיא או הר לא נהירא כלל דהא לענין שטח הארץ שיחזיק מה לי אם יהי' גיא או הר ומזה יש להעיר ע"ד האברבנאל בפ' שלח שכ' וז"ל ממה שהעיד הכתוב ששבו מתור הארץ מקץ מ' יום ידעינן שהיתה א"י קטנה בכמותה עד שבמ' יום מהלך אדם כל הארץ לד' רוחותיה והראי' ע"ז שלוחי ב"ד שהי' יוצאים מירושלים עד סוריא בז' ימים ושבים בז' ימים וזאת היתה א"י כי ירושלים לא היתה באמצע א"י והארץ לא נתכווצה ולא נבלעה כי הוא מכת הנמנע ושאמרו שהיתה ת' פרסאות על ת' פרסאות יש לו כונה אחרת כי הנה המהלכים בארץ ההוא מעידים שארכה הוא מהלך ד' ימים ולא יותר ודרש ארץ הצבי שעורו אינו מחזיק בשרו אינו כמשמעו רק הארץ המיושבת נראית גדולה ואינו כן הארץ החריבה השוממה עכ"ל. ואני אומר דזאת מוחזק בידינו שא"י היתה מחזקת ת' פרסה על ת' פרסה כמבואר בש"ס מגילה (ג' א') וסוטה (מ"ט ב') וב"ק (פ"ב ב') ומנחות (ס"ד ב') וכ"ה ביומא (ס"ט ב') וכ"ה בילקוט נחמי' (רמז אלף ק"א) וכ"ה בזוה"ק ויקרא (דפ"ד ע"א). וע' חי' אגדות ביומא שם (ומש"ש בש"ס בכל ארעא ישראל כו' אינו סותר לזה ע' תוס' ישנים שם) וע' בהפלאה כתובות דקי"ב שכתב רמז נפלא למה מחזקת א"י דוקא ת' פרסה וכ"ה ברמ"ע בעשרה מאמרות (מאמר העתים סי' י' ומאמר אם כל חי סי' כ"א ובמאמר עולם קטן סי' א') ובתשובותי' (סי' ע"ג) שהדברים כפשוטן דא"י היתה מחזקת ת' פרסה ונתכווצה. וכל כך הי' הדבר הזה לפשיטות בעיני הראשונים עד שרבותינו בעלי התוס' תמהו מזה על הש"ס ב"מ (דכ"ח א') וכן הקשו בר"ה (כ"ג ב'). וע' חי' הרמב"ן והריטב"א והר"ן ור' פרץ ההובא בשיטה מקובצת שם (וצל"ע על תירוץ הרמב"ן והר"ן שם דאזלו ביממא ובלילא דהא אביי אמר שם דבמקדש ב' לא אזלי רק ביממא וי"ל קצת) וכ"ה בחי' הריטב"א לתענית (ד"י ע"ב) ור"ה (י"ח א') ועתוס' סוטה (ל"ד ב') והמעיין בדברי הראשונים האלו שהבאתי יראה דהי' הדברים לפשוט בעיניהם עד שהקשו מזה והכריחו לתרץ בישובים שונים ואין א' מהם שיאמר שאין הדבר כמשמעו או שיש פלוגתא בזה. ויש להעיר מדברי הקלירי ההובא ברש"י יומא (ס"ז א') דנראה כסותר למ"ש וכבר העיר על דברי הפר"ח במים חיים וע' ביד דוד (דרנ"א ע"ב) ולכאורה הי' אפשר לומר לפי מה דאיתא בתוספתא

פ"ו דב"ק והובאה ג"כ בכפתור ופרח פרק ששי (וע"ש בכו"פ שהי' גירסתו בש"ס ביצה (ה' א') כמו שהוא במס' מעשר שני וכ"ה הגירסא בתשו' הגאונים הנדפסים בלי"ק סי' א' ושקטה התמי' שתמה הצל"ח שם) דרשב"י סובר אם אתם עוברים את הירדן אתם בארץ כנען ומוכח עזה דסובר דעבר הירדן אינו בכלל א"י וא"כ י"ל דהא דא"י הוא ת' פרסה הוא עם עבר הירדן וא"כ הקלירי דהוא ר"א בן שמעון (וכמ"ש הרא"ש פ' אין עומדין ובהג"מ פ"ו מה' תפלה ותוס' רי"ח ברכות י"א א' שכן מוכח בפסיקתא) אזיל בשיטת אבי' דעבר הירדן אינו בכלל א"י ולהכי כ' דא"י אינו מחזיק ת' פרסה דנגרע ממנה מה שמחזיק עבר הירדן. אולם הא ליתא דבהתוספתא ע"כ דהוא ט"ס וצ"ל ל הגירסא כמו שהוא בש"ס דילן בבכורות (דף נ"ה) וכמו שהאריך בזה הברכ"י בא"ח (סי' תפ"ט) וגם מבואר בתוס' ובראשונים שהבאתי דהת' פרסה המה מלבד עבר הירדן והפנ"י בב"מ שם כתב דמנ"ל זה. ויש לומר דהתוס' ס"ל דעבר הירדן אינ' בדיניה כמו א"י וכמו שהאריך בברכ"י שם. וא"כ אינו נכלל בסתם א"י וכשאמרו א"י מחזקת ת' פרסה היינו מלבד עבר הירדן וע' בביאורי מהרא"ל שלח (די"ג כ"ה) שהוכיח שם כן בהוכחה גמורה. וע' במים יחזקאל (ד"ח ודי"ב ודי"ז) שגם הוא הסכים כן ואמת שבשאילת יעבץ (ח"א סי' קכ"ז) כ' דהת' פרסה המה עם קנזי וקדמוני ע"ש ובתוספת אהרן (ד"מ ע"ב) כתב ג"כ דעבר הירדן הוא בכלל הת' פרסה. אולם בתוס' וראשונים מבואר להיפוך וע' בתשב"ץ (ח"ג סי' קצ"ח) ע"ש [ודרך אגב ראיתי להעיר על מ"ש התוס' בר"ה שם דא"י הוא באמצע העולם וירושלים הוא באמצע א"י ובב"מ כ' דירושלים אינו באמצע הארץ ויש צד א' שהוא סמוכה לירדן יום א' ע"ש. והנה לפי שיטתם בב"מ י"ל דבריהם במנחות שכתבו שם (פ"ד א') דיביאו העומר מח"ל ותמהו ע"ז בס' ברוך מבנים אשר (פ' בהר) ובספר ברכת אברהם (די"ח ע"א) דהא נקצר מקודם פסול וירושלים הוא באמצע א"י ואיך אפשר להביא מח"ל לירושלים ולדבריהם בב"מ א"ש. מיהו גם לפי שיטתם בר"ה לק"מ דהא איתא בירושלמי מעשר שני (פרק כרם רבעי) דהי' מחילות ונגנזו וכ"ה בבבלי ר"ה (דכ"ג) דאיסתתם דרכי וא"כ הי' יכולים להביא דרך המחילות ולק"מ. וראיתי להפני יהושע שכ' וז"ל מיהו זה לי ימים כבירים אשר חפשתי ולא מצאתי מבואר בש"ס דירושלים הוא באמצע א"י אלא באמצע כדור העולם עכ"ל. אמנם מצאתי במדרש תנחומא (פ' קדושים) א"י יושבת באמצע העולם וירושלים באמצע א"י וכ"ה בזוה"ק תרומה (קנ"ו ב') ארעא קדישא היא באמצעותא דעלמא ובאמצעותא דארעא קדישא הוא ירושלים מבואר דירושלם הוא באמצע א"י וכשיטות התוס' וכ"ה דעת ר' בחיי בכד הקמח (אות ש') והנה בש"ס יומא (נ"ד ב') אמרינן מהיכן הושתת העולם כו' מאמצע כו' וחכמים אומרים מציון

משמע מזה דציון וירושלים אינו באמצע העולם ושוב ראיתי בחידושי אגדות למהרש"א שעמד בזה וכ' דדוחק לומר דחכמים פליגי בזה ומ"ש לתרץ בזה הוא דחוק למאד. אולם לדעתי לק"מ בהקדם מ"ש התוכניים לפרש מה דאמרו חז"ל דירושלים הוא באמצע העולם ובאמת חזינן דאינו כן וכתבו דבאמת לפי שטח העולם ירושלים אינו באמצע. אולם לפי הישוב שיושבים בני אדם ירושלים הוא באמצע העולם ולפ"ז א"ש דהת"ק דאמר דהעולם נברא מאמצע היינו מאמצע שטח העולם שנתחלק לש"ס מעלות אולם החכמים שאמרו מציון הוא מאמצע הישוב לא מאמצע שטח העולם וערש"י מגילה (ט"ו ב') שכ' ולא דבר שחוצץ למלכות בנין הבית שהוא באמצע העולם כדאמרינן בסדר יומא אבן שתיה שממנה נשתת העולם ולכאורה צ"ע מניין לו מהמאמר הזה שהוא באמצע הא שם אינו מבואר רק שממנה הושתת העולם וצ"ל דרש"י בא דרך אגב להורות לנו דגם מי שסובר דמציון גברא מ"מ מודה דהוא באמצע העולם דליכא מאן דפליג ע"ז וע' רש"י סנהדרין (כ"ו ב') שכ' שם דמציון נברא העולם. ובזה מיושב מה שהקשה בספר ברית שלום פ' תצא (דקי"ז ע"ג) והניח בצ"ע מהש"ס סנהדרין דל"ז דלמה נקרא שמו שררך שהוא יושב בטבורו של עולם ופירש"י מאמצעו דהלא החכמים ס"ל דמציון נברא ומוכח דאינם סוברים דציון הוא באמצע וכן הקשה בספר מים יחזקאל (פ' בראשית) ולפמ"ש א"ש. וע' ש"ס סוטה (מ"ה ב') אפי' תימא אבא שאול ע"כ לא אמר אבא שאול אלא לענין יצירה דכי מיתצר ולד ממציעתא מיתצר כו' משמע מזה דהת"ק חולק. וע' ש"ס תענית (ד"ג ע"ב) מעלי תלגא לטורא כו' שנאמר כי לשלג יאמר כו' מוכח משם דלא כר' יהושע דמן הצדדין נברא וכמ"ש בגבורת ארי שם וע"ש בד"י ע"א א"י נבראת תחלה כו' מוכח דס"ל כמ"ד דמציון נברא ע' גבורת ארי שם ומדברי רבינו הרמב"ם נ"ל דסובר דלא נברא מציון כיון דאינו באמצע הישוב וכל מילי דמיתצר כו' הוא מכל השטח ומיושב מ"ש בפי' המשנה פ"ה דיומא וז"ל ופי' שתי' יסוד והאמת כי מקום העבודה יסוד העולם כו' ע"ש וראיתי בס' מסגרת זהב (דט"ז ע"ב) שתמה עלי' דזה נגד הגמ' שממנו הושתת העולם ע"ש ולפמ"ש א"ש ונראה דכולם מודים דציון הוא באמצע העולם כמוזכר כמה פעמים במדרשות ע' פסיקתא רבתא (סי' כ') וזוה"ק במדבר (דקס"א) ופנחס (דרכ"א ע"ב) ותשא (קצ"ג א') ופקודי (רכ"ב ב') וז"ח בראשית. וע' רשב"ם ב"ב (דע"ד ע"א) ורש"י יחזקאל (ה' ס') ועש"ס בכורות (ח' ב') מציעתא דעלמא כו' וקאי על ירושלים. ועזוה"ק ויקרא (דס"ו) וזה לסברא פשוטה בכ"מ דירושלים באמצע העולם. אולם גם הוא באמצע א"י וכמ"ש למעלה בשם התנחומא והזוה"ק וע"כ תמהני על הסה"ד (ח"א דל"ח א') שכ' לפשוט בשם הש"ק דירושלים אינו באמצע א"י ונעלם מהם דברי התנחומא והזוה"ק

שהבאתי וגם לא הביא שהוא מחלוקת בין התוס' ב"מ ור"ה. ולכאורה הי' נראה שזה הוא ג"כ פלוגתת הטור והב"י בא"ח (סי' ג') שהקשה שם על הטור דדלמא אינו אוסר ר"ע מזרח ומערב רק באותן עיירות שהן במזרח או במערב. וראיתי להברכת דוד שם שכתב עליו דהא ירושלים באמצע א"י קאי ובבל הוא בצפונית מזרחית וא"כ ע"כ דלאו משום ירושלים הוא ע"ש. והנה מ"ש דבבל הוא בצפונית מזרחית דבריו נאמנו. דכ"כ התוס' בבכורות (כ"ה ב' ד"ה מיטרא) ובתוס' רי"ד שם. ומיושב בזה מה שהקשה בשו"ת אור נעלם ח"ב (סי' קמ"ז) שהקשה על רש"י ברכות (ס"א ב') דבבל קיימת למזרחו של א"י וב"ב (כ"ה ב') אתון דיתביתי בצפונה של א"י אדרומי פרש"י שם דבבל לצפונה של א"י קיימא ע"ש שהניח בצ"ע אולם אם נימא דהוא בצפונית מזרחית א"ש וכ"ה דעת רש"י בשבת (דס"ה) שלא תקשה עליו קושית התוס' שם ע"ש במגיני שלמה אך מ"ש דירושלים באמצע א"י קיימא י"ל דהב"י ס"ל כהתוס' בב"מ והטור י"ל דס"ל כהתוס' דר"ה וא"ש. ולכאורה הי' אפשר לומר דהא דירושלים היא באמצע א"י הוא פלוגתא דאמוראי דהנה במגילה (ו' א') איתא דר' ירמי' אמר רקת שמה ולמה נקראת שמה טברי' שיושבת בטבורה של א"י משמע דטברי' באמצע א"י ולא ירושלים ושאר אמוראים שאמרו שטובה מראיתה והוא ר' יודן ובמ"ר בראשית (פכ"ג) טברי' על שם טבריאים הם סוברים דירושלים הוא באמצע א"י] הגם הלום ראיתי בס' בנין הבית לבעל מצודת דוד שכ' דהת' פרסאות המה עם האורך של שיפוע ההרים דאל"כ תקשה הא לעתיד לבוא שיתרחב א"י ועכ"ז לפי החשבון לא יעלה רק לרמ"ד פרסאות ע"ש ולענ"ד לא נהירא דברי' כלל והוכחתו אין הוכחה דאין הכוונה ת' פרסאות על ת' פרסאות מרובעות רק שהשטח באורך וברוחב עולה לת' על ת' פרסאות וא"כ י"ל דיש יותר באורך מברוחב וכדומה וא"כ הא בהמצרים שלעתיד אינו מבואר רק הרוחב ויוכל להיות שבאורך תהיה הרבה ולא מוכח מידי. והנה מה שהוכיח האברבנאל ממה שמעידים הנוסעים שהיום א"י הוא קטנה הוא מערכה על הדרוש דבאמת אנו מודים שהיום הוא קטנה רק אנו אומרים שנתכווצה וכדאמרינן ארץ צבי כו' ומה שרצה לפרש שנראה כן בחורבנה א"כ איך יפרש העובדא שראה שאינה מחזיק ס' ריבוא קנים. וגם מדברי הירושלמי שלפנינו מוכח כן. וע' מדרש שיר השירים (סי' א') ומדרש איכה (סי' ב') ואין לומר דדרשא דארץ צבי לאו כ"ע סוברין כן דהא דרשינן מזה בכתובות (קי"ב א') שאיננה מחזקת פירותי'. לא מוכח מידי מזה דהא בר"ה (י"ג א') דרשינן שהיא קלה לבשל פירותיה וכ' שם הריטב"א דתרתי ש"מ וא"כ י"ל ג"כ בהדרשא הזאת כן וע' בילקוט משלי (רמז תתק"ע) שהביא ב' הדרשות. והמעיין בירושלמי פאה (פ' כל זית) ובכתובות שם כמה הפליגו

בסיפור הפירות שהי' אז בהפלגה גדולה ואיך ירדו היום פלאים ושם א"א להעטיף בזה משל ומליצה ויראה שהדברים כפשטן. וגם הא מבואר בחולין (דנ"ה) דכוליא שהקטינה טריפה בבהמה דקה עד כפול ובגסה כענבה בינונית והדברים תמוהים דהא אצלינו אין ענבה גדולה כפול ומכצ"ל כמ"ש בשם הרש"ל ביו"ד (סי' ע"ד) דפירות א"י הי' גדולים בימים האלו וע' בב"י שם מ"ש בשם מהר"י ן' חביב ולפירושו ענבה אינו מז' המינין ובזה מיושב מה שהקשה בדעת קדושים ביו"ד שם במקדש מעט דאמאי אמרו גפן כדי רביעית כו' ולא אמרו לשיעור ענבה ולמהר"י ן' חביב א"ש וגם להרש"ל י"ל דכיון דכתיב גפן ולא כתיב ענבה ש"מ שאתיא לשיעורא דיין שנקרא גפן ולא לכוליא ששיעורה כענבה] וראיתי בספר חידושי הרז"ה בהגהותיו לש"ע (ד"כ ע"ב) שכ' וז"ל לענ"ד תמי' קיימת על הרש"ל ממה דאיתא בברכות (דל"ו ע"ב) אמר רב אסי הוא בוסר הוא גרוע הוא פול הלבן ששיעורו כפול הלבן נמצא מבואר לרב אסי שהי' בח"ל בבבל ואחר חורבן ביהמ"ק ואעפ"כ אמר ששיעור בוסר דהיינו ענבה שלא נגמרה שיעורו כפול הלבן ש"מ דענבה שנגמרה גדולה מפול הלבן וצ"ע עכ"ל ולא ידענא מאי קושיא דלא לחנם אמר רב אסי פול הלבן ולא אמר סתם פול והיינו שסתם פול ופול הלבן המה ב' מינים ועיקר קושית רש"ל הוא דהא חזינן דאין ענבה גדולה כסתם פול שבה שיעורו לענין טריפות ומזה למד שנשתנו אבל פול הלבן יוכל להיות שגם בזמנינו ענבה גדולה מפול הלבן. ועמ"א (סי' ר"ב ס"ק ל"ד) שכ' ועביו"ד סי' מ"ד שבימיהם הי' הענבים גדולים אבל עכשיו פול גדול מענבה ואפשר דה"ה פול הלבן עכ"ל הרי שנסתפק בזה אם הפול הלבן נשתנו או לא והרש"ל נראה דפשיטא לי' דלא נשתנו ורק הפול נשתנה וא"ש. עכ"פ מבואר שהדברים לענין הפירות הוא כפשוטו שנשתנו הרבה מאד מכפי מה שהי' וה"ה לענין הארץ שנשתנית ונתכווצה ומ"ש האברבנאל דהוא מכת הנמנע הנה גם פתיחת פי הארץ הוא מהנמנע ועכ"ז הי'. ועשו"ת הרשב"א (ח"א סי' ס') וע' כפתור ופרח (פי"א) שכ' שגם היום הוא ת' פרסה רק שתחשוב כל פרסה ב' מיליין ומה שהוכיח האברבנאל מהכתוב במח"כ נעלם ממנו מדרש רבותינו ברבה פ' שלה שנתעוררו בזה וז"ל שם וישיבו מתור הארץ מקץ מ' יום והלא את מוצא שהלכו מן הדרום לצפון מ' יום ומ' יום הלכו את כולה אלא שגלוי הי' לפני הקב"ה שהן באין ואומרין לה"ר ונגזר על אותו הדור שנים של צרה יום לשנה יום לשנה וקפץ לפניהם הקב"ה את הדרך עכ"ל (וע' בס' בית שמואל (דכ"ט ע"ג) שהביא זה בשם הגמרא וליתא רק דכן איתא במדרש) ועתה מה לו כי יזעק על זה אחרי אשר רבותינו הרגישו בזה ויישבו אותו. והנה דברי המדרש הללו הביאם רש"י בביאורו לתורה וראיתי להלוית חן (די"א ע"ב) שכתב שדחוק הוא ונעלם ממנו

שמקור מחצב דברי רש"י הוא מהמדרש רבה ומ"ש הוא לתרץ שגה בזה דלפי העולה מדבריו לא הלכו רק שלשה צדדים והוא פלא כי באמת הלכו באורך וברוחב ובזה י"ל מ"ש רש"י דהלכו לאורכו ולרחבו ונתקשה בשו"ת מקום שמואל (בשער התירוצים) דלמה כתב רש"י זה דהא גם אם לא הי' הולכין רק לאורכו או לרחבו שפיר הי' קשה איך הלכו במ' יום. אמנם עם האמור א"ש דרש"י בא לשלול דלא נתרץ כתירוצו של הלוית חן והבן. ומה שכתב שם הלוית חן דמבואר במדרש איכה דלעולי רגלים נעשה נס והלכו לא"י במרוצה. שגה בפשט דברי המדרש ואינו מבואר שם כלל דהי' נס בזה רק שהי' להם דרכים קצרים ומחילות וכמבואר בבבלי וירושלמי שהבאתי למעלה וכן מוכח מקושית הראשונים בב"מ שהבאתי למעלה דאל"כ לק"מ. ומ"ש האברבנאל ששלוחי ב"ד שבים בז' ימים והוא פלא היכן מצא כן ובר"מ ה' קידוש החודש פ"ה איתא שיצאו עשרה ימים בתשרי ולא הגיעו רק למקומות אחדים ובניסן הלכו יותר והיינו דמבואר בר"ה (כ"א א') דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי ובתענית (ד"י ע"א) מבואר דצריך ט"ו ימים שיגיעו לנהר פרת ואף דלפי החשבון צריך כ' ימים כבר תירצו אותו התוס' שם (וע' שאילת יעבץ (ח"א סי' קס"ח) שכ' דלענין יו"ט שני תליא הכל בהשלוחים יכולים להגיע ואין חילוק כלל בין א"י לח"ל לענין יו"ט שני וחכמים שלא שימשו כל צרכן המה חילקו כן ע"ש ואני אומר הן אמת שמדברי הר"מ נראה כדבריו וכמ"ש ג"כ בשו"ת מהריט"ץ. אולם בדברי הריטב"א בחי' לר"ה (י"ח א') האריך בזה והעלה דהיום דאנו בקיאין בקביעא דירחא והכל תלוי בהגזירה לכן אנו הולכין אחר הרוב ובח"ל ברוב המקומות לא הגיעו השלוחין ע"ש באורך שלפי דבריו נסתרו דברי השאילת יעבץ. גם מה שתמה ע"ד המג"א (סי' תצ"ו סק"ז) במ"ש שאין לנדות לבן א"י שעשה מלאכה ביו"ט שני בח"ל לק"מ והדברים מבוארים במבי"ט ח"ב סי' קמ"ט) דאע"ג דהם אסורים במלאכה מפני המחלוקת עכ"ז החיוב בנידוי לא חל רק על בני ח"ל שהם אסורים בעצם לא על בני א"י. ומש"ש להסתייע לדבריו מדברי הח"צ סי' קס"ז הנה דברי הח"צ המה נגד המנהג. ומצאתי למרן בשו"ת אבקת רוכל (סי' כ"ו) שפסק דלא כותי' ומה מאד נפלאתי על הג' מהרש"ז בשלחנו במה"ת סי' א' ס"ח) שכ' וז"ל וזהו ג"כ הטעם ששורה קדושה עליונה בח"ל ביו"ט שני של גליות ולכן גם בני א"י הבאים לח"ל חייבים בקדושת היום אף שדעתם לחזור כמו שנתבאר בה' יו"ט עכ"ל ובאמת נהפוך דהם אינם חייבים כלל בקדושת היום והמה מתפללים תפלת חול ורק שאסורים במידי דפרהסיא מפני המחלוקת והג' מהרש"ז בעצמו כתב כן בה' יו"ט סי' תצ"ו ס"ז וס"ח וס"ט וצ"ע] העולה מזה דמדברי המדרש האלו נראה בעליל שס"ל דנשתנה הארץ

ונתכווצה ולא כהאברבנאל. ובזה י"ל דברי מנחם והרד"ק במה שפירשו בכברת הארץ ולהצילם מהשגת הרמב"ן עליהם בפ' וישב שהוא ראה כאשר בא לארץ הקדושה ולא הי' שם אפילו מיל יע"ש. אמנם אם נימא דנשתנה הארץ ונתכווצה לא קשה וע' בספר תבואות הארץ סוף פ"א שגם הוא רצה להוציא הדברים מפשטן בשביל שראה שהיום אינה מחזקת ת' פרסה וליתא והדברים המה כפשטן:

שם מסייע לר"י בר חנינא ויהי גבולם מחלף כו' ע' בש"ק שכ' אך לפ"ז יש תימה בפסוק ויהי גבולם מחלף שבעה ערים כו' ערים תשעה עשר ולחשבון זה הם ערים כ"ב לפחות וצ"ע עכ"ל ונראה שהוא חשב ט"ו ערי מבצר הגם שיש ט"ז נראה שחשב מגדל אל חרם לחד. (ובמצודת דוד כ' שפ"ז ערי מבצר יש נראה שחשב מגדל אל חרם לתרתי וכן נראה מבעל הטעמים אך בס' תבואות הארץ פרק ג' כ' מגדל אל חרם למזרח עכו בערך ג' שעות וחצי הכפר מדשד"ל אל קרי"ם והיא לפי דעתי משובשת מגדל אל חרים שתכונתם במחוז ההוא עכ"ל. וזה סיוע שהוא א') וע"כ מקשה דהט"ז וז' המה כ"ב אולם לפי מה שראיתי בפי' נחלת יהושע ביהושע שם שכ' על פסוק ערים תשע עשרה ונ"ל ט"ו החשובים בין ערי מבצר ואדמי הנקב יבנאל לקום חקוקה הם י"ט כי חלף ואלון שמות מקומות ולא ערים עכ"ל א"כ י"ל דכן דעת הירושלמי דחלף ואלון לא חשיב ומה דאיתא בירושלמי מחלף חלף כו' הוא סימן למקומות ולא לערים ואף שחשב אדמי הנקב לתרתי י"ל דלא חשיב חקוקה ולפי הנחלת יהושע קשה למה לא חשיב אזנת תבור ע"כ דהגבול יצא לשם ולא להעיר א"כ י"ל להירושלמי גם בחקוקה כן וא"כ הם במכוון י"ט:

שם והא כתיב לוד ואיתאמרת אלא בגין דתנינן כו' עתוס' מגילה ד"ד ע"א שכ' הקשה הר"ר אלחנן דאמאי איצטרך לר' יהושע לאשמועינן דאינה מוקפת מימות יהושע והא משנה שלימה הוא וי"ל דאגב דאיצטרך לאשמועינן לוד וגיא החרשים תנא נמי אונו בהדייהו ע"ש. וראיתי להטורי אבן שהתפלא מאד על התוס' דמאי ענין אונו דהכא דהוא משל בנימין לההוא אונו דהתם דהוא משל יהודה והגלה דתרי נינהו ע"ש באורך וכן ראיתי בס' שלמי נדבה (ח"ב ד"ה ע"א) שהעלה כן בצ"ע על התוס' ובמחכ"ת לא ראו דברי הירושלמי האלו דמבואר להדיא דההוא אוני דהכא ודהתם חדא נינהו ולפי הירושלמי לא אמר הכא ואונו לפי שכבר תני ועמ"ש הש"ק בתוספותי'. עמ"ש הברכ"י סי' תרפ"ח סק"ג ובתבואות הארץ הארץ בפ"ג דס"ט ע"א ודו"ק:

שם ולא עזרא תיקן כו'. ע' בשירי קרבן מה שהקשה על המ"א סי' קל"ה מהירושלמי הזה. וע' בשו"ת סת"ם (סי' ט"ז) דמיישב קושיות הקה"ע דלפ"מ דדרשינן ממשפחה משפחה דכהנים מבטלין מעבודתן א"כ אין ראי' דניתקן כ"א בפ"ע ע"ש. ובאמת עדיין

אינו מיושב קושיות הקה"ע דהא עכ"פ חזינן דהירושלמי סובר דתקנת עזרא היתה גם על הקריאה וכ"ה במס' סופרים פרק ו' דעזרא תיקן גוף הקריאה ולא כהנחלת יעקב שם ששגג בזה וא"כ מנ"ל להמ"א לחדש מסתירת הירושלמי להבבלי דעזרא תיקן רק מנין הקרואים. ונ"ל דלהכי מנה הירושלמי תקנות עזרא ב' וה' ושבת במנחה לחד תקנה וש"ס דילן בב"ק (פ"ב א') מנה אותם לתרתי ולהנ"ל א"ש דלש"ס דילן אינה דומה תקנות ב' וה' לתקנות מנחה דבמנחה תיקן גוף הקריאה ובב' וה' תיקן רק הקרואים לכן מנה לב' משא"כ להירושלמי שוים המה ב' וה' למנחה לכן חשבינהו לחדא. ואולם ליישב קושיות הקה"ע י"ל לפמ"ש בחי' הריטב"א למגילה (ד"ב ע"א ד"ה אלא) ע"ש שכ' דהתקנה שתיקנו הנביאים לא הי' חשובים בעיני אנשי הכפרים כיון שלא הי' רק חד גברא ותלתא פסוקי או תלתא גבר' ותלתא תלתא פסוקי ואח"כ כשתיקן עזרא תלתא גברי עשרה פסוקים היתה חשובה בעיניהם לילך להעיר יעו"ש. וכן י"ל לדעת המ"א דקודם שניתקן המנין והאנשים שיהי' שלשה לא הי' חשובה בעיניהם וא"ש: ה"ד כגון אנו שאין אנו צריכין לתלמודינו ע' מה שפ' הקה"ע ובגליון הש"ס הניח בצ"ע מר"ן וב"י סי' תרפ"ח ובליקוטי הרמב"ן למגילה (ד"ב ע"א) העתיק הירו' כגון אנו שאין אנו צריכין [אלא] לתלמודינו אולם בתשו' פאר הדור להרמב"ם (סי' י') העתיק הגירסא כמו שהוא לפנינו ופי' שמי שא"צ ללמוד עוד ולעיין בספרים יהי' א' מהי' בטלנין ולעסוק בצרכי ציבור משא"כ מי שצריך ללמוד עוד אינו רשאי לעסוק בצרכי ציבור יעו"ש באורך:

שם כפר שאין בו כו' ע' מה שפי' בו הקה"ע וכ"כ הרמב"ם בה' מגילה (פ"א ה"ח) אולם הראב"ד השיגו וע' בליקוטי הרמב"ן האריך בזה בירושלמי כרך שאין בו כו' וכ' שכ"ה גירסת הר"ח וע"ש מה שהעלה בביאורו וכ"כ הריטב"א בחידושי' בשם הרשב"א. ובזה מיושבין דברי הראב"ד ובשו"ת הרדב"ז (ח"ה סי' ש"א רכ"ז) האריך לתמוה על הראב"ד דהא ירושלמי מפורש הוא ע"ש מה שדחק בזה אולם באמת אין זה קושיא כלל דהראב"ד גרס בירושלמי כגירסת הר"ח והרמב"ן והרשב"א והריטב"א כרך שאין בו כו' ולזה רמז הר"ן במ"ש דהגירסאות מתחלפות בירושלמי ע"ש. וא"כ אין מבואר הדין הזה כלל בירושלמי והבן:

שם אמר ר' מתנא על שם לא תטע לך אשירה כו' ע' בשדה יהושע (די"ז ע"א) שכ' כל עץ בימה של עץ היתה ואלו הי' עושין אותה מאתמול קרינן בי' כל עץ אצל מזבח ד' אבל כשחל בחול לא חיישינן בהאי שעתא דפורתא הוא והא תנא דרך הלצה קאמר לי' ולא שיש איסור בדבר עכ"ל ואני תמ' ע"ז דלמה הוציא דברי ר' מתנא לדרך הלצה ולא נימא דדינא קמשתעי דהא להדיא כ' הרמב"ם (פ"ו מה' עכו"ם ה"י) דאסור לנטוע במקדש כל

עץ והראב"ד שם כ' דבימה שהי' עושין למלך בהקהל לשעתו הי' עושין וע"ש ובראב"ד פ"י מה' בית הבחירה ה"ז וכ"ע שם ובסדר משנה דע"ז במה שהאריכו בזה ונראה דדברי ר' מתנא המה מדינא דכל מה שיכולין למהר שלא תהי' עומדת הבימה בביהמ"ק בודאי נעשה. ואין להקשות מדוע הי' עושין אותה של עץ ולא נעשה אותה של אבן כבר יישב זה הבאר שבע בסוטה דנ"ט ע"א ע"ש:

שם ה"ה שמונים וחמשה זקנים כו' מצטערין על הדבר כו' כ' הקה"ע דדבר ששילשתי לך אין אתה רשאי לרבעה לפיכך אין להוסיף במצוה זו כמו שהוסיפו קצת מצות דרבנן כיון שיש בה קצת סתירה לד"ת מבואר מדבריו דלולא זה לא הי' עוברים בההוספה רק משום שהוא נגד הדרשא מה ששילשתי לך. והנה מה דפשיטא לי' כן הנה פשיטא לי' להרמב"ן בהיפוך שכ' בביאורו לתורה פ' ואתחנן וז"ל ולפי דעתי בדא לעשות מצוה בפ"ע כגון שעשה חג בחודש שבדא מלבו כמו ירבעם עובר בלאו וכך אומר לענין מקרא מגילה מאה ושמונים נביאים כו' ובירושלמי שמונים וחמשה זקנים כו' הרי שהיתה המצוה הזו אסורה להם א"כ הוא בכלל לא תוסיף עלי' אלא שלא למדנו למוסיף עפ"י נביא אלא מן הכתוב שאמר אלה המצוות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה עכ"ל מבואר מדבריו דעובר על בל תוסיף וכשהוא עפ"י נביא עובר על אלה המצוות ולא כהקה"ע. ומזה קשיא לי ג"כ על היפה מראה שכ' בירושלמי כאן אין נביא אחר עתיד לחדש דבר ומה שחדשו נר חנוכה לא קשה כי אין זה חידוש ע"פ נבואה אלא מצוה דרבנן כעירובין ונט"י אבל מקרא מגילה הי' מחדשים מרדכי ואסתר ע"י נבואה דאסתר ברוה"ק נאמרה מבואר מדבריו דשלא עפ"י נביא מותרין לחדש וזה היפוך דברי הרמב"ן דשלא ע"י נביא עובר על בל תוסיף וע"י נביא עובר על אלה המצוות ומה דלא קשה באמת מחנוכה נראה דסמכו בזה על הק"ו דמעבדות לחירות אמרו שירה ממות לחיים לא כל שכן ומצאתי כן להדיא בחי' הריטב"א למגילה (י"ד א') שכ' וז"ל ורבנן דתקון בתר הכי נר חנוכה י"ל דסמכו נמי אהאי טעמא דק"ו מיהו מגילת אסתר הוי רבותא טפי שכתבוהו עכ"ל ומבואר מדברי' דגם הוא ס"ל כהרמב"ן דעובר בזה על בל תוסיף וכ"כ הריטב"א בחי' למכות (כ"ג ב') גבי ג' דברים עשו ב"ד של מטה כו' מקרא מגילה דאל"כ הי' עוברים על בל תוסיף וגם על אלה המצוות ע"ש וע' בחי' הר"ן בסנהדרין (דפ"א ע"ב) וחי' אגדות למהרש"א מגילה (ד"ז ע"א ודי"ד ע"א). גם הלום ראיתי להרא"ם בביאורו לסמ"ג ה' מגילה שכ' וז"ל וא"ת האיך מצו רבנן לחדש מצוה ולא חיישו משום בל תוסיף וי"ל דאיסור בל תוסיף לא שייך אלא כשמחדש המצוה אומר שהשם ציוהו להוסיף על מצות התורה אבל הכא דקאמרי בהדיא משום פרסומי ניסא לא וכ"כ הסמ"ג במצות

בל תוסיף עכ"ל ומהתימה ממנו שכתב בפשיטות היפוך דברי הרמב"ן והריטב"א. ומ"ש שכ"כ הסמ"ג לא מצאתי כן בסמ"ג וז"ל במל"ת (סי' שס"ד) אבל יש רשות לב"ד לאסור דבר המותר שהרי לעשות סייג לתורה אסרוה ולא שיהא אסורו מה"ת עכ"ל. הנה כ' דיכולים לעשות סייג ובזה מודה גם הרמב"ן בעצמו וכמש"ש בפ' ואתחנן אבל לחדש מצוה מה שאינו לסייג יוכל להיות שהסמ"ג מודה לדעת הרמב"ן והריטב"א:

שם הנביאים והכתובים עתידים ליבטל כו' הדברים הם לכאורה תמוהים וע' בביאורו ברמב"ם ה' מגילה (פ"ה הי"ח) ובהשגות הראב"ד שם ובשו"ת הרשב"א (ח"א סימן צ"ג) ושו"ת הרדב"ז (ח"ב סימן תרס"ו וסי' תתכ"ח) יעו"ש מה שהאריכו בזה:

שם אותו שנה היתה מעוברת מ"ט מיום ליום ומחודש לחודש שנים עשר הוא חודש אדר עשו"ת (ח"ס חא"ח סי' קס"ג) שפי' דמהכתוב שנים עשר מכלל דאיכא י"ג וע"ז כ' דצע"ג דא"כ נעשה הנס באדר הראשון ובהא כ"ע מודו דצריך לעשות באדר הראשון ומ"ט קבעוהו באדר השני ע"ש אולם לפמ"ש הקה"ע וז"ל הוא חודש אדר למה לי אלא ה"ק לחודש י"ב שבכל שנה אבל עתה הוא חודש י"ג עכ"ל וא"כ לפ"ז מעיקרא לק"מ קושיות הח"ס ודו"ק: הי"א ראו אותו יוצא במנעל פחות ביה"כ. ע' בקה"ע שכ' יוצא במנעל שנפחת מלמטה ביה"כ ש"מ שלא נתגייר מה את ש"מ. מכאן אין להוכיח שלא נתגייר דכיון שנפחת מלמטה אפי' י"ש מותר לצאת בו ביה"כ עכ"ל מבואר שפי' נפחת שהמנעל נפחת למטה. ואשתמיט מיני' דברי תה"ד (סי' קע"ט) שכ' ראי' דמותר לעמוד ביה"כ ע"ג כלי עור וז"ל וראי' קצת דהא כ' הא"ז וז"ל ונראה דמותר לצאת במנעל קרוע ושיעור הקריעה איני יודע ומסתמא אינו רוצה לומר קרוע למטה בכף הרגל אלא קרוע למעלה וכיון דשרי מנעל קרוע כ"ש לעמוד ע"ג כלי עור דשרי עכ"ל. וכן פסק בש"ע א"ח (סי' תרי"ד ס"ב) וע"ש בביאורי הגר"א סק"י שכ' שדברי הא"ז דמותר לצאת במנעל קרוע הוא מדברי הירושלמי הללו. ובאמת מבואר כן להדיא בא"ז ה' יה"כ (סי' רע"ז) שלמד כן מדברי הירושלמי האלו. ועשו"ת רדב"ז (חיא סי' שע"ז) וכיון דהתה"ד פי' דברי הא"ז דמיירי שנפחת למעלה א"כ האי נפחת הוא למעלה ולא למטה דאל"כ אין ראי' מזה לדינו של הש"ע דמותר לעמוד על כלי עור וע"כ הפי' בירושלמי שנפחת למעלה ולא למטה. וע' בפני משה שכ' וז"ל ודחי לה הש"ס דמה את ש"ע מזה. שכן אפי' יראי שמים יוצאין כך ביה"כ לפעמים אם א"א בענין אחר כגון במקום מטונף וכיוצא בזה עכ"ל ואם כן הוא הפי' בירושלמי א"כ אין ראי' לדינו של התה"ד וע"כ ליתא לפירושו רק שכן יראי שמים יוצאין היינו אפי' שלא לצורך וכן מבואר להדיא בא"ז דמותר לצאת במנעל קרוע אפי' לכתחלה:

שם א"ר שמלאי דבורא כ"ה ג"כ בירושלמי תענית (פ"ב ה"ח) וע' בקה"ע שכ' כך שמו ובמדרש רבה קהלת פי' המ"כ שם מקום וע' בסדר הדורות שפי' דיבור שהוא עפ"י הדיבור ע"ש באורך וכן פי' הפני משה:

. הי"ב כראש תור הי' נכנס מתוך חלקו של יוסף לתוך חלקו של בנימין ע' בס' תבואות הארץ פ"ג שכ' שלדעתו ט"ס הוא וצ"ל הי' נכנס לתוך חלקו של יוסף מתוך חלקו של בנימין יעו"ש:

פ"ב ה"ב מנשה הוה יתיב כו' במרדכי פ"ג דמגילה הגירסא מעשה בחד דהוי יתיב כו' וכ' דאיכא למימר דלא פליג אמתני' דאם קראה מתנמנם מאחר שהוציא בפיו אבל אם שמעה מתנמנם לא יצא. וראיתי להשירי ברכה בא"ח סי' תר"צ סק"א שכ' בשם הראב"ן שכ' דאם קראה מתנמנם דיצא וה"ה לשומע ממתנמנם וא"כ איך יפרש הירושלמי הזה דלא יהי' נגד המשנה וע"ש מה שדחק בזה. אמנם לפמ"ש הקרבן העדה חזור לך דלא כוונית נראה דאק"ש קאי ובתוספותיו ביאר דק"ש קבלות עול מלכות שמים בעינן שיהי' ער ממש שיתכוון בכל לבו עכ"ל. א"כ לק"מ דבמגילה גם הירושלמי מודה וא"ש בפשיטות. ועשו"ת משכנ"י חא"ח (דף ס' ע"ג) שכ' וז"ל ואהא מייתי בירושלמי שאם קראה מתנמנם וצוה לחזור משום שלא כיון ומתני' דמכשיר איירי שכיון לבו בעת שהוא ער וכו' ומתורץ קושיות המרדכי ע"ש עכ"ל ולפ"ז א"ש ג"כ קושיות השירי ברכה דהראב"ן מיירי כשכיון בעת שהי' ער אך דברי' לא נהירין דמנין הי' יודע ר' זעירא שלא כיון דהא כוונה אינו יודע רק האיש בעצמו והנכון כמ"ש הקרבן העדה:

ה"ג בן כרך מהו שיוציא את בן עיר י"ח כו' בפרמ"ג במ"ז (סי' תרפ"ח סק"ד) כ' וז"ל ומ"ש הטו"ז דיוצאין בי"ד לא הבנתי כי בפר"ח בריש הסימן הביא ירושלמי בן עיר מהו שיוציא בן כרך כו' ולא איפשטא הנה יראה דעל ר"ח רבה לית חולק דבן כרך יוצא בי"ד ואיבעיא הואיל לכתחלה לא הוי מחויב או דלמא הואיל ודיעבד [יצא] מחויב מקרי ולפ"ז נפשט האיבעיא לקולא ככל תיקו בדרבנן כו' א"כ טברי' והוצל לכתחלה קורין בב' ימים וברוכי רק בי"ד לא בט"ו דיוצא ממ"נ ואסור לברך בט"ו וא"צ לתירוץ הט"ז גם א"צ לטעמא הואיל וזמן קריאה לרוב העולם כדאמרן ולפ"ז יצא לנו הדין בן כרך שקרא בי"ד אסור לברך בט"ו וקורא בלא ברכה כקורא בתורה ואם קרא לבן עיר יצא בן עיר דתיקו דרבנן לקולא עכ"ל ויש להעיר על דבריו מ"ש דליכא חילק על ההוא דר"ח רבה ולכן תמה על הט"ז ולק"מ דהנה בפ"ק ה"א דאיתא התם ר' חונה בשם ר"ח הכל יוצאין בי"ד שהוא זמן קריאתה כו' ר' יוסי ור' אחא הוון יתבין אר' יוסי לר' אחא לא מסתברא לשעבר אבל לבא לא הא תני מקום שנהגו לקרותה ב' ימים קורין אותה ב' ימים (פי' הקה"ע

והיינו במקום שמסופקים אם הוא כרך או עיר ואי ס"ד הכל יוצאין בי"ד למה קורין ב' ימים) א"ל אף אנא סובר כן (שאינו יוצא בי"ד) ויאות כו' הנה מבואר שיש חולקין על ההוא דר"ח רבה וסוברין דאין בן כרך יוצא בי"ד ועיירות המסופקות צריכין לקרות בשניהם ולא כהפרמ"ג דליכא חולק כלל (ועמ"ש הרא"פ בביאורו לירושלמי שקלים פ"א ה"א ובשו"ת זכרון יוסף חא"ח סי' י"ח י"ט בביאור דברי הירושלמי האלו) ולפ"ז כיון דיש חולקין על ר"ח רבה א"כ כשמספקא לן היינו אומרים דצריך לקרותם בב' ימים עכ"ז כיון דרוב העולם הוא בי"ד לכן הולכין אחר הרוב וא"ש דברי הט"ז. גם מ"ש דבן כרך מוציא לבן עיר הנה הריטב"א בחי' למגילה (ד"ב ע"א) כ' וז"ל וזהו דעת הרשב"א והביא ראי' מדאמרינן בירושלמי בן כרך אינו קורא לבן עיר ובן עיר אינו קורא לבן כרך מבואר דגירסתו היתה בירושלמי שנפשטה האיבעיא דאינו מוציא לא בן עיר לבן כרך ולא בן כרך לבן עיר ועמ"ש התוס' והרא"ש בפ"ק דיבמות ובק"ן שם וע"כ פסקו של הפרמ"ג צל"ע:

שם אבל מפרשי ימים כו' א"ר מנא בעתיד לחזור למקומו כו' ע' קה"ע שפי' אפי' אם הם בני כרכים כו'. אולם הריטב"א בחי' למגילה (די"ט א') יש לו פי' אחר בסוגיא וז"ל אמר ר' מנא בעתיד לחזור למקומו כו' וה"פ דדוקא בבן עיר שעקר דירתו ובכך הוא דמיבעיא לן אבל בן עיר שהוא מפרש בים או הולך במדבר ונמצא שם יום י"ד קורא כמקומו בי"ד שאע"פ שאינו במקום שום חיוב קורא כמקומו א"ר מנא בעתיד לחזור למקומו אבל אם דעתו לילך לכרך אינו קורא כלל שהרי כבר נעקר מן העיר ולכלל בן כרך לא בא וזה כאותו שאמרו בירושלמי במקום אחר בן כרך שעקר לילי י"ד נפטר מכאן ומכאן א"ר פנחס ע"כ היהודים כו' ר' פנחס מהדר איבעיא דר' יודן וקאמר שבן עיר שנתן דעתו לעקור לכרך ליל ט"ו כיון שעדיין הוא בי"ד בעיר קורא בעיר כיון שהוא פרזי באותו שעה עכ"ל מבואר מזה דס"ל דההוא דירושלמי מיירי דוקא בבן עיר ובבן כרך לפי דעתו אולי קורא ג"כ כמקומו ויותר נראה שאינו קורא כלל. והן אמת שבהגהת המ"א סי' תרפ"ח ס"ה מבואר הדין דמפרש בים כו' בסתמא ובא"ר שם כ' להדיא דה"ה בבן כרך אולם להריטב"א צ"ע בזה. וגם מזה מבואר דהריטב"א פי' הירו' לעיל בבן כרך שעקר לילי י"ד נפטר כו' בניחותא דלא כהקה"ע שפירשו בתמיהא: ה"ד תרגום עקילס כו'. וכ"ה בירושלמי (מ"ק פ"ג ה"ז) ע' בשירי קרבן שכ' דביפה מראה כ' דבערוך הנוסחא [אתניסאה] לשון יון מות ולא מצאת ידבר זה בערוך כו' גם הגירסא דכאן כו' ע"ש. ונעלם ממנו מ"ש הערוך (ערך א' אות אתינס) דמבואר שם דנוסחתו היתה כן ופי' שם כן ובמעריך שם האריך בזה שכ"ה פי' הירושלמי דלא כהמת"כ ע"ש: (שייך לעיל סוף ה"ב

קודם ה"ג) הי' כותבה הדא אמרה שהוא מותר בעשיית מלאכה נאמר בארבעה עשר בכרכים ע' ביאורו בקה"ע. וע' ברא"ש במגילה פ"ב שלא הביא הדחי' נראה שלא הי' בגירסתו וכמ"ש במראה הפנים. ובזה א"ש מה שתמה השירי קרבן על הכל בו שדחק א"ע ליישב קושית הירושלמי דמיירי בשלא הי' לו מגילה דהא הירושלמי בעצמו מתרץ זה דאין אסור במלאכה אלא ביומו אבל בכרכים כשקורין בי"ד אינו אסור במלאכה ע"ש ויותר הי' לו לתמוה על הכלבו במ"ש להלן וז"ל ונוכל לומר שאינו אסור במלאכה רק לבני יומן ולאותן שהקדימו לקרות שאסורין ביום י"ד עכ"ל דעה כתב ונוכל לומר הא מבואר כן להדיא בירושלמי דאינו אסור רק לכ"א ביומו גם מ"ש דאסור ג"כ לאותן שהקדימו לקרות הוא היפוך דברי הירושלמי דכרכים שהקדימו לקרות באמת מותרים המה בעשיית מלאכה אולם לפמ"ש דבנוסחות הראשונים לא הי' כתוב כן בירושלמי א"ש. וראיתי להישועת יעקב (סי' תר"צ סק"ו) שהוכיח מהירושלמי הזה דאם לא כיון במגילה של לילה יצא דאל"כ קשה על הירושלמי מה הקשה הא גם אם נימא דאסור במלאכה עכ"ז מותר בלילה ואינו אסור במלאכה רק ביום דהא לענין משתה ושמחה קיי"ל דאינו נוהג רק ביום ולא בלילה וה"ה במלאכה וא"כ דלמא מיירי המשנה דהי' כותבה בלילה אע"כ דא"כ איך סיים דאם כיון לבו יצא דהא בקריאה של לילה אף אם לא כיון יצא עכ"ד ובאמת אינו מוכח כלל לא מיבעיא לפ"ד הראבי"ה ההובא במרדכי במגילה דס"ל לענין שמחה דנוהג גם בלילה דס"ל דהאי ימי משתה ושמחה הוא כלילי שבת ויומי ואחריו החזיק הב"ח ((בסי' תרצ"ה) לקיים כן וכ"נ מדברי הרמ"א שם בודאי לא קשה קושית הישועת יעקב. אולם גם לפ"ד החולק על הראבי' הא כ' הטורי אבן במגילה (ד"ו ע"ב) דיש חילוק בין קום ועשה דאינו נוהג רק ביום ומלאכה שהוא בשוא"ת נוהג גם בלילה יעו"ש. ובלא"ה לק"מ דהא כ' התה"ד (סי' קי"ב) דמלאכה של שמחה מותר והקשה מההיא דירושלמי דהי' כותבה כו' דהא כתיבת המגילה הוי דבר של שמחה וכ' וז"ל מיהו נאמר דלא בעי לאורייי אלא שלא קבלו עליהם יו"ט ממש כדאיתא התם בגמרא דאי הוי יו"ט ממש ודאי הי' אסורה לכתוב עכ"ל וא"כ כיון דהירושלמי דחה רק דלא קבלו עליהם ליו"ט ממש בזה הי' נוהג ג"כ בלילה כיו"ט וא"כ לא קשה קושית הישועות יעקב: (ע"כ שייך לעיל:

(ה"ה מכאן ואילך נהגו הרבים לקרותה בביהכ"נ כתב הפני משה מכאן ואילך אחר שאירע שקרא הקטן נהגו הרבים לקרותה בביהכ"נ ושוב לא יניחו שיקרא הקטן לרבים עכ"ל. ובמח"כ שגה בזה והכוונה אדרבה להיפוך דמכאן ואילך נהגו הרבים לקרותה

בביהכ"נ גם ע"י קטנים דכן מבואר להדיא בתוספתא מגילה פ"ב ששם הובא ג"כ העובדא הזאת וסיימו שם מכאן ואילך הנהיגו שיהי' קטן קורא אותה לרבים.
והתוספתא הזאת הובאה ג"כ בא"ז (ה' מגילה סי' שע"ז) מבואר להדיא ההיפוך מפי' הפני משה [וכ"ה בבעל העיטור בעשרת הדברות ה' מגילה שכ' והלכה כר' יהודא דאתא דרבנן ומפיק דרבנן ואשכחן דמנהגא כר' יהודא כדאיתא בתוספתא כו' מכאן ואילך הנהיגו שיהי' קטנים קורין לרבים ש"מ מנהג כר' יהודא עכ"ל מבואר להדיא דלא כהפני משה ודע דקשיא לי ע"ז דאיתא בירושלמי כאן וכ"ה בתוספתא ובבלי מגילה (ד"כ א') אין מביאין ראי' מן המתיר דא"כ מאי מקשה בירושלמי ברכות (פ"א ה"א) על מה דאיתא התם דר"ג הורה לבניו לקרות ק"ש עד עמוד השחר וע"ז הקשה בירושלמי שם ור"ג פליג על רבנן ועבד עובדא כותי' והא ר"מ פליג על רבנן ולא עבר עובדא כותי' והא ר"ע פליג על רבנן ולא עבד עובדא כותי' כו' דהא חזינן כאן דאמרו לר"י דאין מביאין ראי' מן המתיר דמוכח דר"י כשחלק עם רבנן עבד עובדא כותי' וכ"ה בכל החכמים כמו שאמרו אין מביאין ראי' מן המתיר ואין לומר דדוקא באיסור דאורייתא אמרו כן דלא עבדו עובדא כותי' והכא בדרבנן עסקינן ובזה עבד עובדא כותי' דהא הך דר"מ שהביאו שמה הוא דסכין אלוונתית דהוא רק משום גזירה ועכ"ז לא עבד ר"מ עובדא כותי' וצע"ק:
פ"ג ה"א מהו ליקח אבנים כו'. ע' בשירי קרבן שהביא דברי ההג"א מא"ז פ' בני העיר שכ' דאסור ליקח אבנים מביהכ"נ ישינה כדי לבנות חדשה כי ליכא דוכתי לצלויי וכ' הוא לפרש דבביהכ"נ שנפל מיירי ואין שם אלא אבנים ואסור משום חורבן המקום ודברי הא"ז הם לקוחים מדברי הירושלמי יעו"ש. ובפרמ"ג (סי' קנ"ב במ"ז סק"א) כ' דההנ"א סובר ג"כ הטעם משום פשיעותא ורק דמיירי דבנה מקצת החדשה דשוב אין מוכרין אפילו לפדיון שבוים יעו"ש. אולם המה כתבו כל זה לפי שלא נגלה לפניהם דברי הא"ז שבה' ביהכ"נ (סי' שפ"ה) מבואר להדיא דהוא פוסק רק כטעם דצלויי ודחה שם דברי הירושלמי הללו משום דסובר דהטעם משום פשיעתא יעו"ש מבואר דלא כהש"ק והפרמ"ג. וצדקו דברי הט"ז בהבנת ההג"א:
שם וכן במותריהן ממה שגבו גבאי צדקה והותירו כהדא ר' חייא בר אבא אזיל כו' ע' בקה"ע שכ' חוץ ממה שגבו גבאי צדקה והותירו מותר לשנות כו' ולא ידעתי דהא קיי"ל כהמשנה דשקלים (פ"ב מ"ו) דמותר עני לעניים כו' והיא דמי לשאר דברים וכ"ה ביו"ד (סי' רנ"ג ס"ו) והא דמבואר שם דאם ראו הפרנסים כו' הוא כן בכל הדברים. ומלבד זאת לא ידעתי איך יתפרש הכוונה ממה שגבו גבאי צדקה דהוא חוץ ממה שגבו גבאי צדקה דזה הוא היפוך הכוונה ונראה שנעלם מהקה"ע שו"ת מהר"ם מרויטינבורג (סי'

תתקמ"ב) שכ' דכל מה שלא בא ליד הגבאי יכול לשנות והביא הירושלמי הזה ע"ש דמבואר מזה דפי' הירושלמי דלא בא ליד גבאי. (ועשו"ת כ"ב מה"ת (חח"מ סי' נ') מ"ש בביאור הירושלמי הזה ע"ש שנראה שגם ממנו נעלמו דברי מהר"ם הללו) ועוד איך הי' רשאי ר' חייא לשנות כיון דהי' גבאי ואמרינן כיון שבא ליד גבאי אינו יכול לשנות ומה קשר זה לזה. ועשו"ת מהריט"ץ (סי' ע"ט) ומחנה אפרים ה' צדקה (סי' י"א) פירשו דר' חייא לא הי' גבאי ע"ש. וא"כ נסתר פי' קרבן העדה ע"כ נראה דתיבת כהדא הוא ט"ס ופי' וכן במותריהן ממה שגבו כו' כלומר דגם ממה שגבו כו' הדין כן ומה שסיים אח"כ ר' חייא כו' הוא דבר אחר ור' חייא לא הי' גבאי ופליגי בזה וכמ"ש המהריט"ץ והמחנה אפרים והבן:

ה"ב ולא זכר יואש המלך. ע' בשירי קרבן מה שתמה על התוס' מנחות דל"ב וכ' דט"ס הוא בתוס' ע"ש. אולם גם בא"ז ה' תפילין (סי' תקס"ג) שגם הוא כ' ממש כדברי התוס' ובודאי שלא אתרמי טעות בתרי דוכתא וצ"ל דכן היתה גירסתם בדברי הימים לא כמו שהוא לפנינו:

שם אם כר"מ מוכרין כו' השירי קרבן הניח בתימה על הר"ן במגילה שם שלא ראה שקושיתו הוא קושיות הירושלמי ולא הביא תירוצו כו' ע"ש באורך. אולם באמת לא נעלם זה מעיני הר"ן והמעיין יראה שהר"ן קיצר דברי הרמב"ן בליקוטי למגילה (כ"ז ע"ב) ושם הביא דברי הירושלמי הללו דאוקים הרישא דמתני' בס"ת וסיים ע"ז אבל לפי מה שאמרו בגמרא שלנו מעיר גדולה לעיר קטנה מעיקרא קדושה והשתא קדושה מרבים ליחיד ליכא קדושה משמע דמתני' לאו בס"ת משמע להו ולית להו דר' חייא בר אבא דירושלמי אלא מתני' בביהכ"נ הוא כו' והנכון בכולהו מה שרש"י ז"ל מפרש כו' והן הן דברי הר"ן אלו אלא שקיצר אותם ולפי שראה הר"ן דהבבלי מחולק עם הירושלמי לכן לא הביא תירוצו וז"פ וע' בתמים דעים סי' קט"ו מ"ש בביאור הירושלמי:

ה"ג ר' יוחנן מיקל לנשיא דשטחין בגדיהון על אוירא דבי מדרשא ע' ציון ירושלים שכ' ועש"ע סי' קנ"א דמותר להשתמש בגגין ועליות וצ"ל דשאני כאן דדמי להיכל וצ"ע בדפ"ו בפסחים איתא דגגי היכל אינו קידש וערש"י שם ד"ה ת"ש וצ"ע דדברי ר' יוחנן סותרין זה את זה כו' ע"ש. הנה מ"ש דבש"ע איתא דמותר להשתמש בעליות ליתא דשם איתא דיש להסתפק בזה כו' וגם מ"ש דצ"ל דשאני כאן דדמי להיכל הוא תמוה ואין לו פותר גם מ"ש דדברי ר' יוחנן סותרים זה את זה י"ל לפמ"ש התוס' במכות (י"ג א' ד"ה אילן) לחלק דגגין אינם קודש והאויר הוא קודש. וע' חי' מהרש"א שם ובמל ="מ ה' שגגות (פי"א ה"ד) א"כ כאן בירושלמי דאיתא דשטחין בגדיהון על אוירא דבי מדרשא י"ל דהי' באויר

שלא כנגד הגג ולק"מ (רק מה שהי' נתקדש בקדושת ביהמ"ד והי' שם אויר ושם שטחו הבגדים). וע' בשו"ת פאר הדור להר"מ (סי' ע"ד) שמותר להשתמש בעליות של ביהמ"ד ולכאורה הוא נגד פסק הש"ע דיש להסתפק בזה וי"ל דהר"מ אזיל לשיטתו שהשמיט (בפ"ו מה' בית הבחירה) דעליות ההיכל נתקדשו ועצל"ח פסחים (דפ"ו) שביאר דעת הר"מ דס"ל דאדחי במסקנא הך תירוצא וע"ש. ולפ"ז כיון דכל עיקר טעם הר"מ דיש להחמיר בעליות משום דדמי להיכל וכיון דס"ל להרמב"ם דגם בהיכל לא נתקדשו עליות מכ"ש בביהמ"ד משא"כ לפי שיטות הר"י ומהר"ם ותוס' שבועות (י"ז ב' ד"ה וטמא) דהעליות נתקדשו א"כ י"ל ה"ה בית המדרש. הן אמת שצלע"ק על הצל"ח שסובר בדעת הר"מ דגם עליות ההיכל לא נתקדשו דהא כ' בה' מעה"ק פ"ה ה"ד וז"ל אבל אם שחטן בגגן של היכל פסולין שאין הגגות ראויות לשחיטה כלל. וא"כ תקשה למה כ' הר"מ בגגות ולא כ' יותר רבותא דאפי' בעליות ההיכל פסול כששחטן מוכח דבעליות כשר ועכ"מ שם שמבואר להדיא כן וצ"ל דס"ל דכל עליות ההיכל הי' פתוחות וכמ"ש הצל"ח בלשון ואולי וא"כ בעליות מותר כיון שפתוחות והבן. וצל"ע על העץ חיים (מדות) פ"ד מה' מלכים שכ' וז"ל ואפשר הדין דבעליות לא הי' חייב הנכנס לשם ולא מן הדין הי' נזהרין ליכנס לשם אלא מעלה עשו בה שאין אסור אלא בבית קדשי הקדשים אשר שם הארון אבל העלי' ה"ל כמו גג עכ"ל דא"כ דהוא רק מעלה בעלמא מאי מקשה הש"ס בפסחים שם להוכיח דעליות נתקדשו דהא הוי רק מעלה וצע"ג. וע' בריטב"א במכות שם שגג ההיכל לא נתקדש בקדושת ההיכל אבל עכ"ז אוכלין שם יע"ש:

שם ההן פרוורה כו' ע' בפני משה שכ' שזהו החדר שבחצר לפני ביהכ"נ כו' וע' בפרי מגדים א"ח (סי' קנ"א סק"ד) שכ' וז"ל צ"ע בפאלי"ש מקום שמתפללין שם בקהלות גדולות אם רשאין לעשות קפנדריא עכ"ל והוא תמוה דזה הוא האיבעיא בירושלמי כאן והוא לא הביאו כלל:

ה"ז צריך שיהא איש בראש דפא ואת בסופה שכן הוא שניץ ונחית כו' ע' בקרבן העדה מה שפי' ונעלם ממנו מ"ש הטוא"ח (סי' תרצ"א) הגירסא שניץ ונחיץ כהדין קנטורא וע' בב"י שם מה שהאריך בפירושו שקאי האיך יהי' נכתבים איש ואת ועב"ח שם מה שפי' פי' אחר. וע' בתניא (סי' ל"ט) גם שם העתיק כגירסת הטור ועמש"ש המגיה ובבעל העיטור נפל שם טעות יעו"ש:

פ"ד ה"א זה קורא וזה מברך ע' בקה"ע שכ' ואפ"ה מברך לקרות המגילה כו' נראה שסובר שגם בברכה שלפניה אמרינן דזה קורא וזה מברך. אולם במרדכי בחולין פ' כיסוי הדם כ' בשם ר' שמחה ע"ד הירושלמי הללו וז"ל מיהו נראה דהתם מיירי בברכה שלאחריה

אבל בברכה שלפניה אין נראה שאחד מברך וא' קורא כו' עכ"ל וכן ראיתי בבעל העיטור בה' מגילה שכ' ע"ד הירושלמי ומסתברא שבירך לפניה אבל לא בירך לאחריה. מבואר דבברכה שלפניה לא אמרינן זה מברך וזה קורא. אמנם ראיתי בא"ז פ"ג דמגילה (סי' שע"ט) שכ' דכן הדין בברכה ראשונה. וכ"ה בהג"א שם וכ"נ מרמ"א סי' תרצ"ג וצ"ע שלא הביאו דעת ר' שמחה ובעל העיטור וע' ע"ש המרדכי מגילה (סי' תתל"ה) במחלוקת שבין ר' יואל ור' אפרים וצ"ע:

שם מכאן ששומע כקורא כתיב אשר קראו לפני המלך. כ' הפני משה וז"ל וכה"ג מצינו דכתיב גבי המגילה שהביא ע"י בן שפן ליהוקים אשר קראו לפני מלך יהודא כו' והיא תמוה דלא נמצא שם כלל זה הכתוב והברור דהוא המגילה שקראו לפני יאשיהו (דהוא במלכים ב' כ"ב) וכן פי' הקה"ע וז"ב:

שם עאל לכנישתא חמא הונה. הפני משה כ' דכך שם המתרגם ולא ראה בריי"ף (פ' הקורא עומד) ובטוא"ח (סי' קמ"א) ובמנהיג ה' שבת (סי' כ"ז) ותשב"ץ (ח"ג סי' קס"ג) ותוס' ב"ב (דט"ו א' ד"ה שמנה) שהעתיקו חמא חזנא (ובב"י שם כ' שכ"כ הריי"ף והרא"ש ובאמת ברא"ש לא העתיק הירושלמי והשמיטו. ואולי דכוונתו שהביא התוספתא שצריך לחזן עליו) וכ"ה בכל בו (סי' כ') ושיבולי הלקט (סי' י"ט) וע' בא"ז ה' שבת (סי' מ"ג) שהביא שם תשו' ר' יואל לר' אפרים דבעד מהירושלמי הזה דאין אדם קורא בתורה עד שיהי' א' עומד והחזן עמו ור' אפרים השיב לו וז"ל ואשר הבאת מירו' שאין יכול לקרות בלא חזן משום סרסור מההוא בר נש ואית ספרי ירושלמי דגרסי חזנא כו' כמה שגית וטעית חדא זה אינו תחותי' שלא העמיד אחר לקרות הל"ל לא קם בר נש בהדי' מה תחותי' ועוד אמר חזנא והלא החזן קורא אחרים ועוד זהו סרסור ששניהם קורים כו' ופי' הירושלמי כן הוא קם חזנא קרי בספרא ולא קם בר נש תחותי' ולא עמד אחר במקומו לתרגם אלא החזן עצמו תרגם וזהו סרסור ששומע מפי הקורא ומתרגם לאחרים כמו סרסור זה שקונה מזה ומוכר לזה זהו פי' נכון ע"ש:

שם הרב את ריבך כו' כ' בשירי קרבן ונראה דלכך פותחת בברוך לפי שגם מי שאינו קורא את המגילה צריך לברך ברכה זו. תמהני עליו שלא ראה שכן כתב הר"ן ובחי' הריטב"א במגילה שם ועבטוא"ח (סי' תרצ"ב). ודע שראיתי בכל בו (סי' מ"ה) שכ' ירושלמי לא אמרו ברכה לאחריה אלא בציבור והובא ברמ"א בא"ח (סי' תרצ"ב ס"א ולפנינו ליתא לזה בירושלמי וע' ביאורי הגר"א שם ובא"ר כ' דשאר הפוסקים חולקים ע"ז וס"ל דאף ביחיד יש לברך. ונ"ל כן מתוך דברי הראב"ד בהשגותיו על בעל המאור בברכות פ' הרואה שכתב שברכה שאינה קבוע שאין מברכין אותה רק ברבים אין אומרים בה שם

ומלכות ע"ש וא"כ הכא אם נימא דנתקנה רק בציבור א"כ אמאי יש בה שם ומלכות ע"כ דס"ל להראב"ד דגם ביחיד יש לברך אותה:

שם התקין שיהי' אופין פת בע"ש כדי שתהא פרוסה מצויה לעניים. ע' בשירי קרבן מה שדחק בזה אולם מצאתי בשיטה מקובצת לב"ק (פ"ב ב') שפי' בשם ר' יונתן בש"ס דילן וזיל משכמת ואופה ביום ו' בשבת לכל ימות השבוע כדי שתהא פת מצויה לעניים לכל ימי השבוע וק"ו להדיוט מלחם הפנים שהי' נאכלים לח' ימים עכ"ל. וא"כ יש לפרש גם דברי הירושלמי כן דאופה בע"ש לכל ימי השבוע וא"צ לדוחקו של הקה"ע. ואין להקשות מ"ש דאופה בע"ש י"ל כמ"ש הדרכי משה בא"ח סי' תר"ב) דמשום כבוד השבת אופין בלא"ה. ועפרמ"ג בא"ח (סי' רמ"ב בא"א סק"ד). וראיתי להמור וקציעה שכ' ע"ד הד"מ שהוא תמוה שלא נמצא זה בגמרא ויש סמך לזה מדביתהו דר' חנינא בן דוסא כו' ע"ש ובמח"כ לא ראה דברי הירושלמי הללו. אולם מדברי הרמב"ם בה' אישות פכ"א שהעתיק זה בה"א ולא בה' שבת נראה שתפס עיקר כש"ס דילן ולא כהירושלמי. אולם באגודה (סי' ק"ב) ראיתי שהעתיק גם בש"ס דילן שתהא אשה משכמת ואופה בע"ש שתהא פת מצויה לעניים ע"ש:

ה"ג אבל כשיש לו מתורגמן קוראין כו' עמ"ש הקה"ע ובש"ק והוא דחוק דמאי קוראין דקאמר אטו הם קוראים בהפטורה וצריך לומר נגד ג' קרואין והוא דחוק אולם ביאור הירושלמי דסובר דסגי בג' פסוקים כשיש מתורגמן וכמ"ש ההגמי"י. ועשו"ת מהר"ם פאדו"ה (סי' ע"ח) שהאריך בביאור דברי הירושלמי הללו ופי' אותם דלא ישאר בקושיא ואישתמיט זה מהקה"ע: ה"ו אמר ר' יהודא כאן בשהביא ב' שערות כו'. ע' בס' סת"ם (ה' תפילין סי' ל') שתמה על הירושלמי דאם לא הביא ב' שערות איך יכול לפרוס על שמע וע"ש שפי' הירו' בדרך רחוק ולק"מ דבשהגיע לחינוך דמחויב מדרבנן מותר לפרוס על שמע דהוא ג"כ דרבנן וכמבואר במס' סופרים (פי"ד הי"ז) וע' בא"ז (ה' שבת סי' מ"ג) ובתשובה בח"א (סי' תשנ"ב) במה שהאריך בזה. וע' במה שפי' הפני משה. ובמראה הפנים כ' נראה דהקושיא והתירוץ על נשיאות כפים בלחוד הוא דקאי וכן אמרינן בבבלי סוטה דל"ה דכשהביא ב' שערות נושא כפי' וע"ש דמשמע דבאקראי בעלמא וכ"כ הב"י סי' קכ"ח עכ"ל ודבריו תמוהים דמ"ש דקאי על נ"כ היא דחוק למאד דהא מבואר בירושלמי והא תנינן קטן לא יפרוס את שמע מבואר דעיקר הקושיא הוא מפריסת שמע ואיך כ' הפ"מ דמקשה רק מנ"כ וגם לפ"ז עדיין תקשה דאיך מבואר בהמשנה דאביו או רבו עוברין עבורו לפני התיבה מבואר דפריסת שמע יכול הוא לפרוס לבדו וא"כ עדיין לא תירצו ע"ז ומלבד זה מ"ש הפ"מ דבקטן קודם י"ג שנה מבואר בבבלי דבהביא ב"ש

נושא את כפי'. הוא תמוה מאד דבבבלי אין זכר לזה כלל ובב"י מבואר דבהי' לו י"ג שנה ולא הביא ב' שערות אינו נושא כפי' כלל בפ"ע אפי' באקראי ובהביא ב' שערות והוא בן י"ג שנה נושא כפי' באקראי ובנתמלא זקנו נושא כפי' בתמידות א"כ אין זה ענין כלל להההוא דירושלמי דמיירי בהביא ב' שערות ולא הי' בן י"ג ועתוס' סוכה (מ"ב ב') וחי' הרשב"א ספ"ק דחולין ובחי' הריטב"א בסוכה שם ובישועת יעקב בא"ח (סי' נו"ן סק"ז) הביא דברי הירושלמי הללו וכ' דמכאן למד הר"מ בה' תפלה (פ"ח הי"א) דבפורס שמע הוא בהביא ב' שערות ופי' הך קטן בלא נתמלא זקני וצ"ע דא"כ למה כ' הר"מ בפט"ו מה' תפלה דבנ"כ בעינן נתמלא זקנו דאם פסק כהירושלמי הזה הא גם בנ"כ מתיר אף בלא נתמלא זקנו וצ"ל דהר"מ פי' דהך עוברין לפניו הוא נ"כ ג"כ דהיא בכלל התפלה אבל פריסת שמע אינו מענין התפלה. ועשו"ת רדב"ז (ח"א בלשונות הר"מ סי' י') ע"ש: ה"י האומר יברכוך טובים ה"ז דרך המינות. ע' בשירי קרבן שהביא פרש"י שצריכים לצרף פושעי ישראל בתפלה. וראיתי [להתפ"י] (פ"ד דמגילה ציון י"ב) שכ' תמהני הרי כתיב וחסידיך יברכוכה יראי ד' ברכו את ד' וכדומה הרבה וצ"ע עכ"ל ולדידי לק"מ דהתם בכתוב וחסידיך יברכוכה כתיב מקודם יודוך ד' כל מעשיך הרי כלל כל הברואים בשבחו של מקום וכן ביראי ד' הרי כתיב מתחלה בית ישראל ברכו כו' וכלל כל ישראל וא"כ ע"כ הכוונה במה שאמר אח"כ דכל חד לפי מדריגה שלו כן הוא מהלל לד' משא"כ אם אמר יברכך טובים לבד בזה שפיר כ' הקה"ע דנראה דאינו כולל רק הטובים: הי"א מר עוקבא בשם רבנן דתמן לא דומה גנאי יחיד בציבור כו' ע' פני משה שכ' וז"ל ומחא ד' ית עמא וכו' זהו מעשה עגל השני דכתוב בי' אשר עשו ואשר עשה אהרן דזהו גנאי גם לציבור אבל הפסוקים שלפניהם אינו מפורש הגנאי לציבור כו' ע"ש והוא תמוה דגם בפסוקים שלפניהם נכתב הגנאי על ציבור. ובמח"כ אשתמיט מיני' דברי התוס' מגילה (כ"ה ב') דפירשו אדרבה להיפוך דגנאי יחיד בציבור יותר מגנאי ציבור בציבור וקאי. הטעם על מה שמעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם והשני לא מתרגם דהראשון היא גנאי ציבור בציבור והשני הוא גנאי יחיד בציבור וע' ברי"ף ורא"ש שכ' שגם פסוק ויגוף אינו מתרגם והיינו דהפי' בירושלמי דאינו חולק על הקודם שעד לשמצה בקמיהם אינו מתרגם ורק הוא מוסיף פסוק ויגוף ולא כהפני משה שפי' שהוא חולק על הקודמים וליתא. וכ"ה בר"מ ה' תפלה (פי"ב הי"ב) ובכ"מ כתב שם שלמד מדברי הרי"ף זה. ויותר הי' לו לומר שלמד כן מהירושלמי. שוב ראיתי בתיו"ט שהעיר בזה. ותו נעלם מהפני משה תוספתא בפ"ג דמגילה דאיתא התם להדיא ועוד פסוק ויגוף כו' מבואר דגם פסוק זה וגם הקודמים. ויש להעיר על הפני משה שכ' במשנה הטעם דעגל שני לא מיתרגם

שיטעו שיש ממש בזה. ולא הי' לו לכתוב כן בדברי הירושלמי דהוא סובר הטעם משום כבוד אהרן וכמ"ש התוס' על רש"י. וצל"ע על התוס' שכ' וז"ל וקשה דהא בירושלמי פליגי אמוראי ואיכא מאן דאמר מן ויאמר עד לשמצה בקמיהם הוא מעשה העגל והיינו סיפא דקרא וירא משה ולפרש"י לא הי' לו לומר אלא עד תחלת הפסיק עכ"ל דאמאי כ' דהוא פלוגתא בירושלמי ואיכא מ"ד עד לשמצה כו' דהא קושיתם הוא אליבא דכ"ע דכל המ"ד סוברים דער לשמצה אינו מתורגם ומה פלוגתא יש בזה והפלוגתא אינו רק אם מויאמר משה או מויאמר אהרן אבל כ"ע ס"ל דעד לשמצה וצ"ע. וגם קושיתם על רש"י לק"מ. דהנה לכאורה בלא"ה קשה על רש"י דלמה לא מתרגם כל הפרשה מויאמר משה. לא הי' לו לתרגם רק הפסוק ויצא העגל הזה וצ"ל עפ"י מ"ש הריטב"א בחי' למגילה דאלו הי' מתרגם כל השאר כ"ש שהי' מעיינים מה שלא תרגם בזה. וא"כ י"ל גם קושית התוס' דאם הי' מסיימים בהכתוב ויצא העגל הזה והפסוק שאח"ז הי' מתרגמים הי' מעיינים בהכתוב האחרון וע"כ תרגמו עוד פסוק א' וא"ש. וע' בטורי אבן שהקשה על התוס' דמה הקשו על רש"י הלא מש"ס דילן מוכח דלא ס"ל משום כבודו של אהרן מדלא אסרו לתרגם גם פסוק כי פרעה אהרן כו' ע"ש ולפענ"ד לק"מ דא"כ תקשה על הרי"ף והרא"ש שכ' להדיא הטעם משום כבידו של אהרן ואעפ"כ כתבו דאינו מתרגם עד פסוק כי פרעה אהרן וכן תקשה על הר"מ דגם הוא ס"ל הטעם משום כבודו של אהרן וכמ"ש בפי' המשנה וכן מוכח ממ"ש ועוד פסוק ויגוף ועכ"ז כ' דעד פסוק כי פרעה כו' ועכצ"ל דפירשו דעד בכלל וגם ש"ס דילן פירשו התוס' דס"ל כהירושלמי רק מהש"ס דילן לא יכלו להקשות על רש"י דדלמא הפי' לא עד בכלל וע"כ הקשו מהירושלמי דמפורש להדיא כן וא"כ גם בש"ס דילן הפי' כן. וראיתי במס' סופרים (פ"ט ה"ט וי') דאיתא התם מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם והשני נקרא ולא מתרגם מהיכן הוא מתחיל מאנא חטא העם הזה. והנחלת יעקב כ' דהמ"ס ס"ל הטעם משום כבודו של אהרן וע"כ הוא מתחיל שלא לתרגם מאנא חטא כו' לפי שבסופו יש פסוק ויגוף כו'. וכן פי' בכסא רחמים שם ולפי דעתי הוא תמוה דאס"ד משום כבודו א"כ למה מתרגם עד כי פרעה אהרן כו' הלא פוגם בכבוד אהרן וע"כ נ"ל דאדרבה ס"ל כרש"י והפי' מהיכן מתחיל הוא שמאנא חטא הוא מתחיל להרגם ולמעלה עזה לא מתרגם לפי שיש פסוק ויצא העגל הזה ומה שאינו מתחיל תיכף לתרגם הוא כמ"ש לעיל בשם הריטב"א שבכדי שלא יעיינו למה לא תרגם עד כה ע"כ אינו מתרגם עוד איזה פסוקים וא"ש והבן:

הי"ב הגע עצמך שהי' שער גבוה כו' כנגד כתפי' כו' הראב"ד בה' מזוזה פ"ו הי"ב) פסק להירושלמי הזה וכן במרדכי בהלכות קטנות והמרדכי כ' שם דש"ס דילן לא פליג בזה

ואדרבה צריך לפגוע כדי שיפגע במזוזה ע"ש. ולפ"ז י"ל דגם כל הפוסקים אינם חולקים בזה רק שהם מדברים בסתם פתח שאינו גבוה. ולכן כיון שהפוסקים סתמו דבריהם ובראב"ד ובמרדכי בשם ר"י בעל התוס' פסקו כהירושלמי ע"כ נראה שהלכה כמותו ובפרט דכן עשה ר' חנינה מעשה רב.

וע' בב"ח ביו"ד (סי' רפ"ט) שאחר שהביא דברי המרדכי והראב"ד כתב דהכי נקטינן וכ"כ המעיו"ט ונראה שהוא מטעם שכתבתי וכן פסק הלבוש ובש"כ שם. וראיתי בקיצור ש"ע (סי' י"א ס"ה בהג"ה) שכ' דהוא תמוה מאד כיון דרוב הפוסקים ס"ל דש"ס דילן חולק על הירושלמי איך נניח רוב הפוסקים וניזול בתר מיעוטא ע"ש ולק"מ דרק בתוס' מבואר דס"ל דש"ס דילן חולק על הירו' אבל בשאר הפוסקים י"ל דהם מיירי בשאין הפתח גבוה ולא דברו מזה דהוא לא שכיח. וע' בשירי קרבן שתמה על התוס' דמניין להם דש"ס דילן פליג בשגם דמ"ש דלש"ס דילן פסול בדיעבד היכא שלא הניח בשליש העליון גם זה אינו מוסכם ע' במנוח ובטור ומ"ש הב"י ע"ז וע"כ נראה עיקר כהכרעת האחרונים. [ובדרך אגב אעיר על מ"ש הרא"ש בהלק"ט אחר שכ' דבש"ס דילן מבואר דביהכ"נ פטור ממזוזה כ' וז"ל ובירושלמי פרק בתרא דמגילה משמע דבי מדרשא דר' חנינא הי' בו מזוזות ומונחות בין כתפי' של אדם עכ"ל וראיתי בדברי חמודות שם שתמה ע"ז דלמה לו לסיים שהי' מונחות בין כתפי' דלמאי צריכה הכא ע"ש ולענד"נ דהרא"ש הביא הירושלמי ונסתפק בו מה דאיתא דהי' בי מדרשא המזוזות ומונחות בין כתפי' אם הכוונה דבי מדרשא הי' חייבים במזוזה או שבין כתפי' פסולות למזוזה כיון שלא הי' בשליש העליון רק לזכר מזוזה עשאוהו כך וכמו של בית מונבז במנחות (ל"ב ב') וע"כ אינו מוכח מזה דבית המדרש חייב במזוזה והבן]:

פ"א ה"ט הלמ"מ שיהי' כותבין בעורות כו' ודובקין בדבק כו' עקה"ע שפי' אם הי' תפילין כתובין על ד' עורות מותר לדבק אותן ולהניח על היד. בתשב"ץ (ח"ג סי' ר"ז) כ' ואיני יודע טעם להשמטת הרמב"ם לזה הירושלמי ירבו הרי"ף ז"ל ואחרים כתבוהו להלכה עכ"ל. והנה לפי פי' הקה"ע דקאי על תפילין ש"י אם כתבן על ד' עורות שאם דבקן בדבק שרי א"ס מה שהשמינו הר"מ זה הירושלמי דהא הוא פסק בה' תפילין (פ"ג ה"ו) דאם כתבן על ד' עורות א"צ לדבקם וע"כ השמיט הירו' הזה. אולם פי' הקה"ע תמוה דהא איתא בש"ס מנחות (ל"ד ע"ב) דר' יוסי ס"ל דא"צ לדבקם וגם ר' יהודא חזר בו וא"כ הירושלמי דלא כמאן וגם אם נימא דהירושלמי חולק בזה על ש"ס דילן וס"ל דצריך לדבק תקשה על מ"ש הקה"ע בש"ק דגם בריי"ף שהביא הירושלמי כן פירושו והוא תמוה דהא הרי"ף פסק בה' תפילין דא"צ לדבק וא"כ איך אפשר שיכתוב כאן שצריך לדבק וכנראה

שנעלם ממנו שו"ת הריב"ש (סי' ל"א) שפי' הירושלמי דמיירי בתפילין שצריך לדבק הפרשיות ש"י בדבק או הקלף שכורך עליהן ולא נהגו כן ע"ש. וא"כ א"ש מה שהשמיט הר"מ לזה הירושלמי לפי המנהג ועשו"ת רדב"ז (ח"ג סי' תרמ"ז שהשיג על הריב"ש וס"ל דהירושלמי מיירי לענין ס"ת ולא לענין תפילין ע"ש באורך וכ"ז לא ראה השירי קרבן:

מסכת חגיגה

פ"א ה"א חולה דכתיב ושמחת כ' השירי קרבן וז"ל וקשה א"כ יהא חולה פטור מן הביכורים דכתיב ושמחת בכל הטוב ולא תירץ כלום. ולדעתי לק"מ דהא בביכורים יוכל לעשות שליח וא"כ אף שהוא לא יוכל לשמוח מ"מ יוכל השליח שלו לשמוח וע"כ אין חולה פטור. ואולי דעת הש"ק כדעת הפלתי ביו"ד סי' ס"א דחולה אינו יכול לעשות שליח כיון דהוא מלתא דלא מצי עביד אבל הא ליתא וכמו שהשגתי עלי' לעיל וא"כ קושיתו לק"מ וע' במכילתא פ' משפטים פ"כ דדריש מושמחת לחולה וזקן ומוכח דס"ל דגם זקן לא הוי בכלל ושמחת והירושלמי לא ס"ל כן:

פ"ב ה"א לא כן אמר רב כו' ולא הסכימה דעתו של רבי ולקה בשחין צריך להבין מדוע נלקה דוקא בשחין. אולם מצאתי בביאור רבינו הראב"ד לת"כ (פ' מצורע פירקא דנגעים פ"ה) ע"ע דאי' התם להורות מלמד שאינו רואה את הנגעים עד שיורנו רבו כ' וז"ל וכן גרסינן בחגיגה ירושלמי פ' אין דורשין אמר רב אין אדם רשאי לומר בנגע הצרעת אא"כ ראה או שימש כיצד הוא עושה בתחלה רבו פותח לו ראשי פרקים ומסכים למדנו שאע"פ שהוא תלמיד ותיק ויודע ומבין את הכל מדעתו אינו רשאי לעשות בהם מעשה אלא ע"י פתיחת רבו עכ"ל מבואר דהי' גירסתו כאן במימרא דרב בנגע הצרעת ולא כמו שפי' הקה"ע והפני משה דמיירי במעשה מרכבה וצ"ל דבגירסת הראב"ד ד לא הי' תיבות לא כן ורק אמר רב הוא התחלת המאמר ולפ"ז גם בהסיום תלמיד ותיק כו' מיירי ג"כ בנגע צרעת ולא במעשה מרכבת וכגרסתינו וכיון שלא עשה כדיני ע"כ נלקה הוא בעצמו בנגע צרעת. ונראה דהרמב"ם בה' טומאת צרעת (פ"ט ה"ב) שכ' אסור לו לראות נגע מכל נגעים עד שיורנו רבו הוציא דברי' מהת"כ והירושלמי הזה והמפרשים לא כתבו שמה מקור מוצאו:

ה"ג דוד מת בעצרת והי' כל ישראל אוננים כו' ע' בהפלאה כתובות (ק"ג ב') שהקשה דהא אין אנינות ברגל וכן הקשה בשו"ת רב משולם (סי' ג') אולם לפמ"ש בס' תפארת למשה ביו"ד (סי' שמ"א ס"ב) דלא הי' אוננים ממש לפטור ממצוות רק מחמת צער לא הקריב לא קשה קושיתם וע' במשנה למלך (ה' אבל פ"ג ה"י) ובשער המלך פ"ג

מה' מעשה הקרבנות מה שהקשו ע"ד הירושלמי הללו ולפי פי' התפל"מ לק"מ. וראיתי להעיר ע"ד היד דוד פסחים (צ"א ב' ד"ה האונן) שהשיג ע"ד השער המלך יעו"ש ונראה שהוא הי' סובר דהראי' שהביא השער המלך הוא להוכיח דלא כהמשנה למלך דהטעם משום טירדא ולכן הקשה עלי' אולם באמת כוונת השעה"מ להביא ראי' דאנינות של תורה נוהג אף ביו"ט ולפ"ז לק"מ עלי' וז"ב:

שם הדא כסא בשירותא כו' ע' מה שפי' הקה"ע ופירושו דחוק למאד ואין לו ביאור כלל. וגם בביצה (פ"ב ה"ד) הוצרך לשבש שם הגירסא וגם לא ראה שגם במעשר שני (פ"ה ה"ג) איתי' בשרותא וליתא שם תיבא כסא. וגם פי' הפני משה הוא דחוק ורחוק. אולם מצאתי בחי' המאירי לביצה (ד"כ ע"א) שכ' וז"ל ואמרינן עלה בירושלמי כל כשרותא בעי מלאי פי קורה צריכה הוא לכרותה ואין אדם כורתה אלא במינה שהרי מן העצים אדם עושה קתא לסכינו כו' כך דברי ב"ש לא נפסלו אלא בשלהם וכן אמרו שם ססא דקסא מיני' ובי' פי' קסא עצים כו' וקאמר תולעת הנמצא בעצים מתוכו היא מתלי"ע ואינו בא לו ממקום אחר כו' ע"ש והוא פי' נפלא:

ה"ד כתוב א' אומר כו' ע' במראה הפנים שכ' בדעת הר"מ דסובר דביום טבוח מותר במלאכה דהר"מ אינו סובר דביום הקרבת הקרבן יהי' אסור בעשיית מלאכה ובע"פ מסיק הירושלמי דאינו אסור רק במלאכה במקום שנהגו ע"ש ותמהני ע"ז דהא כ' הר"מ ה' יו"ט (פ"ח הי"ז) דאיסור מלאכה בע"פ הוא מדינא משום הקרבה הקרבן וכטעם הירושלמי בתחלה ולא כדדחי אח"כ ועם כי יש לדחות דהתם הטעם משום שהוא קרבן של כל ישראל וכמ"ש המל"מ ה' כלי המקדש (פ"ו ה"ט) אכן הא הר"מ כתב שם כן במנדב עצים דאסור רק ממנהגא וכמבואר בירושלמי כאן וא"כ ביום טביא עכ"פ ממנהגא אסור ואולי גם מדינא וצע"ג:

פ"ג ה"ז יו"ט שחל להיות בע"ש כו' ע' ש"ק שהניח בצ"ע על הר"מ פי"א מה' מטמו"מ שהשמיט זה ע"ש ועדיפא הי' לו להקשות דלמה השמיט דין המשנה דעבר הרגל ביום הששי לא הי' מעבירין מפני כבוד השבת וע' בתפארת ישראל פ"ג דחגיגה שהעיר בזה:

מסכת מועד קטן

פ"א ה"ב אלו הן צרכי רבים כו' ופודין את השבויין. הקרבן העדה לא פי' ע"ז כלום. וע' במרדכי בה' חה"מ שכ' וז"ל וכ' ראבי"ה לא ידענא אמאי חשיב פדיון שבויים שהרי אפי' בשבת מותר ונ"ל למנות ולטלטל כסף הפדויים עכ"ל. וע' בירושלמי שקלים (פ"א ה"א) ששם נשנה הברייתא הזאת ושם ליתא פדיון שבוים. וכ"ה בתוספתא פ"ב דמ"ק ואף

שהמרדכי כ' שבתוספתא איתא פדיון שבוים. אולם בתוספתא שלפנינו ליתא וברמב"ם פ"ז מה' יו"ט העתיק ג"כ ופודין את השבויים:

ה"ד אם הי' כותלו גוהה סותר ובונה ויסתור ולא יבנה ר"ח בשם ר"י התירו סופו משום תחילתו הקשה השירי קרבן דאמאי לא חשבו זה במס' ביצה (י"א ב') בין הני דברים דהתירו סופן משום תחילתן ע"ש. ולק"מ לפמ"ש המפרשים שם דלא חשיב רק דברים השנויים במשנה ולא השנויים בברייתא ועי"ל דהני דחשיב הוצרך למיכתב דאיכא למטעי דמשום טעם אחר הן כמבואר שם משא"כ הכא דליכא למטעי וכ"כ התוס' בעירובין (מ"ד ב' ד"ה כל) ובר"ה (כ"ג ב' ד"ה שיהי') וראיתי בשו"ת עמק הלכה (חא"ח סי' פ"ח) שהביא דברי הט"ז ביו"ד (סי' רס"ו) שסובר דמותר לטלטל סכין אחר המילה והקשה ע"ז דא"כ אמאי לא חשבו אותן בתוך הנך דברים שהתירו סופן משום תחילתן וכמו שמקשה תוס' בר"ה ותירצו דהנך דחשיב במתני' לא איצטרך למתני וא"כ מ"ש הט"ז דלא תנן ליחשב אותו עכ"ד ושגה בפשט דברי התוס' דהוא הי' סובר בפי' דברי התוס' דהתוס' תירצו דמשום דחזרת העדים מפורש במתני' לכן לא חשב אותם ובאמת אדרבה הא כל הנך ג' דברים המה מפורשים במתני' וכוונת התוס' דא"א למטעי דהטעם משום דבר אחר משא"כ בהנך ג' וא"כ י"ל דגם בהך דינא דהט"ז א"א למטעי ובפרט לפמ"ש בשם המפורשים דלא חשיב רק דברים המפורסים במשנה א"כ בודאי דלא קשה על הט"ז:

ה"ז ר' יעקב בר אחא שמע לה מן הדא מלא שבוע הזאת עשו"ת שירי טהרה סי' קצ"ב סי' ח') שכ' ע' בט"ז מ"ש בתירוץ השני משמע מדברי' די"ל דחשש זה של ז' נקיים הוי מה"ת גם ברורות הראשונים ותמי' לי עלי' איך לא הרגיש בירושלמי והביאו כל הפוסקים דלמדין דאין מערבין שמחה בשמחה ממ"ש לבן ליעקב מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת ומאי ראי' מהתם הרי י"ל התם הוי טעמא מכח ז"נ וחופת נדה לא רצה יעקב בודאי ומנ"ל דאין מערבין שמחה בשמחה וע"כ מוכח כתירוץ הא' דלא הי' גזירה זו בימים הראשונים וצע"ג על הט"ז בזה עכ"ל. והנה מלבד דאין זה קושיא כ"כ די"ל דאינך אמוראי דבירושלמי ובש"ס דילן דלא ילפי ממלא שבוע הזאת באמת לא ילפי הך טעמא וי"ל דבאמת בזה פליגי אמוראי אך בעיקר הקושיא לא ראה מ"ש ה"ה בפי"א מהא"ב ה"י ע"מ שהקשה הראב"ד שם על הר"מ ועוד חופת איסורא האיך היי עבדי. ע"ז כ' ה"ה דגם למאן דס"ל דחופת נדה אסור זה בודאי חופת נדה משא"כ בדם חימוד דאינו אלא ס' שמא תראה בזה מותר לעשות חופה בתוך הז"נ ע"ש וא"כ לק"מ וז"ב:

פ"ב ה"א מחלפא שיטתי' דר' יהודא. ע' בקרבן העדה שמהפך הגירסא וגרס תחלה דר' יוסי ואח"כ דר' יהודא ועמ"ש בשירי קרבן ולא ראה בתורת האדם להרמב"ן (דל"ד ע"א) ששם הביא דברי הירושלמי הללו וביארם בדרך יפה לפי הגירסא שלנו ע"ש: שם אמר ר' מנא אין ידע דלא מיזבן והוא פחת כו'. ע' בשירי קרבן מה שהניח בצע"ג על דברי הריב"ש שהביא הב"י בא"ח סי' תקל"ט) שכ' מ"ד הסמ"ג שצריך שיהי' פוחת דוקא מן הקרן שפסק כר' מונא או שהי' לו גירסא אחרת וכ' ע"ז השירי קרבן ותימה הרי לפום פי' לא פליגי ר' מונא ור' יוסי בר בון ואדרבה הסמ"ג הוא מפרש כמו שפרשתי בקונטרס דר"י בר בון פליג אר' מונא ופסק כר' יוסי וצע"ג עכ"ל אולם באמת צדקו דברי הריב"ש דבגירסת הריב"ש הי' כתוב בירושלמי אמר ר' מונא אין ידע כו' ופחת מן קרנא אמר ר' יוסי בר בון אגרא וקרנא קרן הוא וא"כ ר' מונא סובר דרק קרנא אי פוחת אז מותר ואם אינו פוחת מן הקרן אסור אף שמפסיד בשכר ואמר ר"י בר בון אגרא וקרנא קרן הוא היינו דגם השכר נקרא קרן ואם פוחת מן השכר ג"כ מותר וע"ז אמר הריב"ש דהסמ"ג שפוסק דאם מפסיד מן השכר אסור ע"כ דפוסק כר' מונא וע' בשו"ת הריב"ש (סי' ש"כ) מבואר שם כן ובב"י (סי' תקל"ט) נפל ט"ס בהעתקת דברי הריב"ש בדברי ר' מונא פוחת מן קרנא כתוב שם אגרא ובשביל זה גרם לו לבעל שירי קרבן להקשות כן והאמת כמו שכתבתי וא"ש:

שם כלום אסרו בשר בכור להשקל בליטרא לא כדי שיהי' מוכרין בזול כו' מוכח מזה דבשר בכור צריך למכור בזול וכ"כ הא"ז בה' בכורות (סי' תק"ג) להלכה כן. אולם לא ראיתי לא' מן הפוסקים שיפסקו כן ונראה שהם דחו זה מהלכה דלפ"ז בודאי הוי רק מדרבנן מה דאסור לשקול בשר בכור בליטרא. והנה כבר הכריחו התוס' בבכורות (כ"א בד"ה אכילה ול"א ב' ד"ה חוץ) דהוא מה"ת והוכיחו כן מש"ס סנהדרין (קי"ב א') ותמורה ח' א') וכן דעת רש"י ב"ב (די"ג ע"א) וגם אף אם נימא דהוא רק מדרבנן כמו שנראה מדברי הרמב"ן והרא"ש פ"ה דבכורות עכ"ז נראה מש"ס דילן דהוא אינו משום שמא ימכרו בזול ורק משום בזיון וכמבואר בש"ס זבחים (ע"ה ב') דאיתא התם בעי רמי בר חמא המתפיס בכור לבדק הבית מהו שישקל בליטרא רוחא דהקדש עדיף או דלמא זילותא דבכור עדיף מבואר להדיא דהוא משום זילותא ולא משום דימכרו בזול ולכן דחאו אותו מהלכה:

פ"ג ה"א ר' יהודא כדעתי'. דר' יהודא אמר אסור לפרוש בים הגדול כו' ע' מ"ש בזה הקרבן העדה. וראיתי להטל אורות במ"ק (די"ד ע"א) שכ' וז"ל דברי המפרש הזה תמוהים בעיני בהא דפירש בהא דקאמר הירו' ר' יהודא לטעמי' כו' דמיירי דוקא בתוך ג' ימים ולא נזכר

כלל זה בירושלמי וגם קשה דלא הו"ל למתלי זאת בר' יהודא דוקא דהרי כ"ע מודו בזה כו' והוא ברייתא בפ"ק דשבת כו' ולי הי' נראה לפרש דברי הירושלמי בפשיטות דאפשר דר"י סובר דתמיד אסור לפרוש לים הגדול ולאו דוקא ג' ימים קודם השבת אלא משום דים הגדול הוא מקום סכנה דהרי קיי"ל דד' צריכין להודות כו' וא' מהן הוא יורדי הים כו' ע"ש ודבריו תמוהים בעיני דנימא דר' יהודא יסבור דאסור לפרוש לים הגדול משום דד' צריכין להודות דהא בכל ים צריכין להודות וא"כ מ"ט דים הגדול דוקא ותו דהא גם הולכי דרכים המה מהד' הצריכים להודות וא"כ יהי' אסור לילך לדרך לר' יהודא וכ"ז ליתא והנכון כפי' הפני משה. ומה שהקשה דלמה הלה זה דוקא בר' יהודא הא הוא ברייתא סתמיות. לא ראה בירושלמי שבת (פ"א ה"ח) דאיתא התם אין מפרישין לים הגדול לא בע"ש ולא בה' בשבת ב"ש אוסרין אפי' בד' וב"ה מתירין ולשיטות הרשב"ם ההובא ברא"ש פ"ק דשבת (ומה שהקשה ע"ז השירי קרבן דא"כ מאי מסיים בירושלמי שם דבמקום סכנה מותר הלא בלא"ה מותר י"ל דזה קאי לב"ש) עכ"פ חזינן דשיטות הירושלמי דלב"ה בד' מותר ור' יהודא פוסק בזה כב"ש וא"כ שפיר אמרינן דר' יהודא לטעמי'. וע' בירושלמי פסחים (פ"ד ה"א) אלא מן הדין ר' תלמודי' דר' יהודא הוי דר' יהודא אמר אסור לפרוש בים הגדול וכ' שם השירי קרבן וז"ל ותימה האיך יעלה על הדעת דאסור לפרוש כלל לים הגדול הרי הרבה תנאים וגם נביאים שפירשו לים הגדול לכן נ"ל דבד' בשבת אייריכו' עכ"ל הן אמת שקושיתו מהתנאים והנביאים שפירשו לים הגדול י"ל דהתם לדבר מצוה הי' ובזה מותר וכמ"ש הטל אורות לשיטתו. אולם בלא"ה תמוה דאין טעם כלל וכמ"ש למעלה ועכ"פ חזינן דכן שיטת ר"י גם כאן ושפיר אמרינן ר"י לטעמי' (וצלע"ק על התוס' מנחות (ק"ד א' ד"ה מוריינא) שהצריכו להוכיח דר' יהודא הי' בימי רבי וכאן בירושלמי מבואר להדיא דר' הי' תלמידו של ר' יהודא) ודע דהרא"ש גרס כאן בירושלמי כיון במקום שכתוב בנוסחתינו כהן ועמ"ש הפר"ח בא"ח במנהגי איסור ע"ד הירושלמי הללו:

שם חכם שנידה כו' בתשב"ץ (ח"א ענין ל"ג) הגירסא חסיד שנידה. וגירסתינו מתיישבת יותר:

שם ריב"ל שלח בתר חד בר נש כו' צל"ע בלשון הירושלמי דאמר אלולי דלא ארמית בר נש מן יומי הוינא מחרים להאי גברא שעל כ"ד דברים מנדין כו' דהא מפני כ"ד דברים מנדין שמענו ולא דמחרימין וא"כ האיך הי' יכול להחרים האי גברא וע' בח"מ (סי' י"א ס"א). וגם צל"ע לפמ"ש בשו"ת הריב"ש (סי' ר"כ) וז"ל ומדקאמר ב"ד מנדין משמע חייבין לנדות וכן הוא בכל אותן הכ"ד דברים שהזכירן כאן הרמב"ם ז"ל עכ"ל

וא"כ כיון שמחייבין לנדות איך לא נידה ריב"ל להאי גברא ובמאי נפקע חיובו. וראיתי להמל"מ ה' ת"ת (פי"ז הי"ג) שכ' וז"ל. הנה הריב"ש סי' ס"א הביא דברי רבינו וכ' וז"ל וכיון שאין התלמיד ואפי' החכם מחויב לנדות לכבודו אבל שבח הוא לו שלא לנדות כו' וע' בע"ש סי' ר"כ בשם . הראב"ד ז"ל שנראה שהוא חולק בזה עכ"ל. ולא ידעתי עניין לו שהראב"ד חולק בזה הא בסי' ר"כ סיים הריב"ש אחר שהביא דברי הר"מ וז"ל והרמב"ם ז"ל כ' שאסור לחכם למחול אם ביזהו בפרהסיא ואם מחל נענש כו' עכ"ל. הנה מבואר שאדרבה הביא דברי הר"מ ע"ד הראב"ד וכפי הנראה שהריב"ש פי' גם דברי הראב"ד דמיירי שביזהו בפרהסיא אבל בסתר מודה הראב"ד שרשות בידו למחול. והנה אם כנים הדברים י"ל ג"כ דברי הירושלמי דכיון דלא הי' רק השליח לא הוי בפרהסיא וא"כ לכן הוי רשות ביד ריב"ל למחול. והנה הר"מ ה' ת"ת שם כתב וחכמים גדולים הי' משתבחים במעשיהם הנאים ואומרים שמעולם לא נידו אדם כו' וכ' הכ"מ דלמדו מהאי עובדא דריב"ל כו' ע"ש וצ"ע דהיכא מבואר בירושלמי דהי' משתבחים בזה הא ריב"ל לא אמר רק דלא החרים לאדם מן יומי אבל אינו מבואר דהי' משתבח בזה. ונראה דהנה בשו"ת מהר"ם מרויטנבורג ח"ג (סי' תנ"ד) בתשו' ר' חיים פלטיאל כ' וז"ל ובירושלמי בפ' אלו מגלחין תיתי לי דלא שמית אינש מיומי כו' ע"ש מבואר דכן היתה גירסתו בירושלמי ומזה הוציא הר"מ דבריו:

שם ה"א רשב"ל הוה מעייני כו' אתון ליסטיא כו'. מכאן תמי' לי על שו"ת הרד"כ (בית כ"ב חדר ד') שהוכיח דע"ה לא יוכל לומר לת"ח אדרבה והעובדא דר"ל במ"ק די"ז הי' האיש שנידה גדול מר"ל וכ"כ הרמ"כ ההובא בכ"מ ה' ת"ת (פ"ו הי"ד) וכ"ה בשו"ת מהרי"ק שורש קכ"ח וקכ"ט. ותמי' לי עליהם דהא בירושלמי מבואר שהי' ליסטים. ועשו"ת הר"י דילטאש (דל"ו וד"מ) שהוכיח דגם ע"ה יוכל לומר אדרבה מדברי הירו' הללו. וראיתי להשדה יהושע שכ' דליסטים הי' לפי דעתו של ר"ל והוא דחוק. ושוב ראיתי בשו"ת מהר"ם אלשקר (סי' צ"ב) שכ' שנעלם מהפוסקים דברי הירו' וכ"כ המרכבת המשנה בה' ת"ת יעו"ש:

ה"ז הרואה ת"ח שמת כרואה ס"ת שנשרף א"ר אבוהו יבא עלי אם טעמתי אותו יום. ראיתי להיד המלך (פ"ד מה' אבילות ה"ט) שהרבה לתמוה ע"ז דמנ"ל בס"ת שנשרף גופי' דצריך להתענות. עוד הקשה דהא בס"ת צריך לעמוד דוקא בעת השריפה וכמו דאמרינן כן בקריעה. וגם במת א"צ לקרוע רק כשעומד בשעת יציאת נשמה והכא לא הי' אצלו בעת מעשה עכ"ד. ואשתמיטתי' מ"ש הפרישה (סי' שע"ה) דהאי אמר ר' אבוהו הוא מאמר בפ"ע וקאי רק על מיתת ת"ח ומתחלה אמר דחמיר יום מיתתו כיום שנשרף

בו ס"ת גם מ"ש דא"צ לקרוע על ת"ח רק כשעומד אצלו בשעת מעשה ליתא דזה הוא בשאר אדם מישראל אבל בת"ח אפי' מי שאינו עומד בשעת מעשה צריך לקרוע עסי' ש"מ ס"ו וז"ב:

מסכת ביצה

פ"א ה"א עגל שנולד ביו"ט כו' הגע בעצמך כו' ע' בקרבן העדה מה שפי' והוא פי' רחוק ודחוק. וגם לפי פירושו נשאר הירושלמי בקושיא וגם לשון הגע עצמך לא משמע שיהי' קושיא אולם ראה נא מ"ש הרב המאירי בחי' לביצה (ד"ו) בביאור הירושלמי ויאירו עיניך:

שם אסורות משום שקץ ואין לוקין עליהן משום נבילה כ' הקה"ע דלא אתי איסור נבילה וחל על איסור שרץ וצ"ע דהא נבילה הוי איסור מוסיף דהא איסור שרץ נפקע אח"כ כשיהי' לו נוצות ואיסור נבילה הוא לעולם אבל נראה הכוונה משום נבילה דאין לוקין דעדיין לאו בשר הוא וכמבואר בתהה"א (בית שני שער ד') ולשיטות בעה"ת שסובר שאית בי' משום נבילה צריכין לפרש הירושלמי כמו שפי' הפר"ח ביו"ד (סי' פ"ו ס"ק כ"ב) ועמ"ש עלי' הפרי תואר (סי' ט"ו סק"א) יע"ש:

ה"ד מקיש על שובכו ויזכה לו שובכו למחר ע' בשירי קרבן שהניח בצ"ע ממה שנפסק בש"ע (סי' תצ"ז) דאם א"צ אלא לא' לא מהני אם מזמין כל השובך ע"ש ולק"מ דהא אנן לא קיי"ל כהך ירושלמי וכמו שמוכח מדברי התוס' ביצה (ל"ד ב' ד"ה ואומר). וע' שו"ת רדב"ז (ח"ה סי' ש"א קצ"ח) שהאריך להוכיח כן דלא קיי"ל כהך ירושלמי יעו"ש:

ה"ו מולח הכא ומולח הכא הפני משה פי' דקאי אמה שחברייא אמרו בשם רב דמולח חתיכה גדולה אע"פ שאינו יכול לאכול אלא דבר מועט ע"ז אמר ר' אחא שהכי מורה רב דדוקא ע"י הערמה מותר שאומר שאני אוכל מכאן מעט כו' ע"ש וליתא דהפי' בירושלמי שקאי על מליחת העור שמולח הבשר ע"ג העור מכאן מעט ואח"כ מולח מכאן מעט עד שהוא מולח את כל העור כולו וכן פירשו הרי"ף והרא"ש וכ"ה בר"מ ה' יו"ט (פ"ג ה"ד). וע' בחי' הרב המאירי לביצה (די"א ע"א) שהביא יש מפרשים הירושלמי כפי' הפני משה ודחה זה ואמר שאין דבריהם כלום ופי' כמ"ש וע' בשער המלך פ"א מה' יו"ט ה"ד:

ה"ט מאן דעבד טבאת לא שחק לה מאתמול ע' מה שפי' הקה"ע וביאורו דחוק והעיקר דצ"ל שחק לה מאתמול וכן ראיתי בא"ז ה' יו"ט (סי' של"ט) שהעתיק כן ומה דאיתא בירושלמי שחק מרק קונדוטין ביו"ט פי' הקה"ע אם שחק מרק של קונדוטין ואין הבנה

לזה איך שוחקין מרק. אולם ברור דט"ס וצ"ל שחק מרא קונדוטין היינו כיון דהוא הי' עבדא דנשיאה שאל אלי' אם מרי' שחק קונדוטין וכ"ה בא"ז יע"ש:

הי"א חיטים שהם מאכל עסיות כ' השירי קרבן ובבלי הגירסא לעשות מהן לודיות ופרש"י מאכל חיטין וכ"כ הערוך מיהו אם הוא מאכל כל אדם מ"ט דת"ק דאסור עכ"ל. ונעלם ממנו לשון ה"ה (פ"ה מה' יו"ט ה"ו) שכ' שכיון שרוב התבואות הן עומדין לטחינה אזלינן בתר רובא שהרואה יאמר דהוא מוליך אותם לטחון ע"ש וא"ש ומה שהשיג ע"ד הרא"ש כן העירו בזה החמד משה והק"נ:

פ"ב ה"א הדא אמרה אע"פ שאין בהם כזית הב"י הביא בשם הירושלמי דע"ת צריך פה כביצה ותמה השירי קרבן דאנה מצאו דבר זה וכן הקשה הבינה לעתים (פ"ו ה"ג). ולא ידענא מאי קושיא ע' בא"ז (ה' יו"ט סי' שמ"ז) ובמרדכי שכתבו בירושלמי שלפני כתוב ע"ת כך הוא ניטל פת כביצה כו' ע"ש מבואר דכן היתה גירסתם בירושלמי:

שם תניי הי' לו לר"ח הגדול ע' שירי קרבן מה שתמה על המרדכי ולא ראה שכבר העיר בזה הישו"ש ביצה (פ"ב סי' ח') ע"ש:

פ"ג ה"ד דמאי מדבריהם וראיית טריפה מדבריהם. כ' השירי קרבן וקשה דלמא שאני דמאי שצריך לעשות מעשה ולהפריש תרומה וגם צריך שיאמר בפירוש נראה כמתקן משא"כ בראיית טריפה כו' ע"ש ולא ידענא מאי קושיא דמ"ש דבדמאי צריך דיבור הוא תימה דאפי' תרומה ודאית נטלת במחשבה כמבואר בגיטין דל"א ובש"ע יו"ד (סי' של"א ס"ח) גם מ"ש דצריך מעשה הנה א"צ רק לציין מקום ועכ"ז אסור וע' תה"ד (סי' רנ"ד) ולק"מ: ה"ט תני אומר הוא אדם לחבירו כו'. ע' בא"ז ה' עירובין (סי' ק"מ) שכ' בשם רב שמואל בר' נוטראי דהי' גירסתו בירושלמי הזה בזה"ל אומר אדם לחנוני ישראל הן לי בלה של תבלין אצל טבח ישראל הרגיל אצלו תן לי ירך אצל פטם ישראל הרגיל אצלו תן לי תור או גוזל אצל נחתום ישראל הרגיל אצלו תן לי ככר אצל חנוני ישראל הרגיל אצלו תן לי נ' אגוזים ועשרה ביצים עכ"ל היתה נוסחתו בשינוי ממה שלפנינו:

פ"ד ה"א מוקצה שיבש חסור ליגע בו עמ"ש הקה"ע. ובא"ז (ה' יו"ט סי' שכ"ט) כ' ונראה בעיני דקמ"ל אע"פ שיבש שאין בו ממשות אפ"ה לא פקע מיניי איסור מוקצה ואסור ליגע בו דקאמר נראה בעיני דלאו ליגע דוקא קאמר אלא כלומר אסור ליגע בו ולטלטלו. ומוכח מזה דהא"ז סובר דמוקצה אינו אסור בנגיעה רק בטילטול. וע' בא"ז ה' שבת (סי' ל"ג) וצ"ע מזה על מ"ש המ"א (סי' תקי"ב סק"ב) ע"ש ולא ידעתי אמאי לא פי הא"ז כפשוטו דאע"פ שיבש ואינו מוקצה וכמו דאיתא בש"ס דילן ביצה (כ"ו ב') והאמר רב

כהנא מוקצה שיבש כו' וכ"ה בש"ס הזה (בפ"א ה"ג) מאן דאמר אסור נעשה כמוקצה שיבש כו'. ועמ"ש הפרמ"ג בפתיחה לה' יו"ט (ח"ב פ"א סי' כ"ד) וצ"ע:

ה"ב בשלא נתכוון לעבותה אבל אם נתכוון לעבותה אסור בשלא הותנה אבל אם הותנה מותר. ע' בהג"א פ"ד דביצה שכתב ובשלא נתכוון לעשות שיהי' הכותל עב אם נתכוון לעבותה אסור אבל אם התנה מותר. וראיתי בישועת יעקב בא"ח (סי' תקי"ח סק"ו) שכ' וז"ל ולפי הנראה דכוונתו דהיכא דנעשה בשביל לעבות הדופן בטל לגבי הדופן ויש בו משום סתירת אהל ולי נראה דהא"ז לא כיון לזה רק הטעם משום דאם נתכוון לעבותו הוי מוקצה כמו לבנים ושרגינהו כו' ע"ש באורך. אולם המעיין בא"ז (ח"ב סי' ש"ס) מבואר דעיקר כוונתו משום סתירת אהל שכ' שם וז"ל מ"ש מסוכה דלא דקא סתר אהלא מן הסמוך לה נמי הא קא סתר אהלא דכיון דבטילה לגבי סכך כל פורתא דשקיל מיני' סתירה היא אמר ר"י אמר שמואל מן הסמוך לדפנות קנים שהקימם סביב הדפנות כיון דלא נארגו עם הדופן לא בטלי לגבי דופן ואינו דומה לסמוך לסכך שהסכך אינו ארוג כו' ואפילו סמוך לדפנות אם נתכוון לעבותה שיהא הכותל עב אסור כדאמרינן בירושלמי שמואל אמר כו' וליכא למימר דשמואל דירו' קאי הסכך דהא שמואל אוקמי למתני' דקתני אלא מן הסמוך לה דהיינו סמוך לדפנות ועלה קאמר בירושלמי שאם נתכוון לעבותה הו"ל כאלו ארוג בדופן ואסור ואם התנה מעיו"ט ליטול ביו"ט מעבות דופן מותר עכ"ל מבואר להדיא מזה דסובר דכיון דנתכוון לעבותה הו"ל כארוג והוי סתירת אהל ולא כהישועת יעקב. ומזה מבואר דלא כהמראה הפנים שהביא דברי ההג"א וסיים ע"ז ובודאי הא דשמואל דהכא בשלא נתכוון לעבותה לא קאי אלא על הסכך שהרי זה האומר בפני שמואל בטפילה לה היא כאוקמתא אחריתא וכהאי דשמואל גופי' דהתם וכדלעיל והא דשמואל דהכא כרב מנשיא דהתם כו' ע"ש. אולם בא"ז מבואר דלא כותי' ופי' הירושלמי דקאי על הדפנות וס"ל דשמואל דהכא ודש"ס בבלי לא פליגי. וע' חי' המאירי בביצה שהביא הירושלמי הזה וכ' ונ"ל לפי' הרב שבעת העבוי התנה שאם לא איצטרך תהא לעיבוי ואם יצטרך יהי' כעצים המוכנים להיסק ותנאה כי האי מהני ע"ש. וע' בבעל העיטור (בעשרת הדברות ה' סוכה פ"ה) שכ' ירושלמי יש אדם מתנה לסתור אהלים ש"מ שאם מתנה ונפלה מותר משמע לכאורה מזה שהו"ל הגירסא בירושלמי יש לך אדם כו' בניחותא ולא כמו שהוא לפנינו בתמיה. עכ"פ כיון דמקור דברי ההג"א המה מהא"ז ובא"ז מבואר דהטעם משום אהל ולא משום מוקצה מבואר דכן פי' ג"כ ההג"א ולא כהישועת יעקב:

שם ובלבד מן המפוזרין שבקרפף כ' השירי קרבן וז"ל ק"ק כיון דאמר הלכה כדברי המחמיר ממילא ידעינן דכר' נתן ס"ל כו' ע"ש. אולם ראיתי בא"ז (ה' יו"ט סי' ש"ס) שהעתיק דברי הירושלמי רב ירמי' ר' אנינא מטובה בשם רב הלכה כמ"ד מן המפוזרין שבקרפף ע"ש ולא גרס כדברי המחמיר וא"ש:

ה"ד אבל יש שם אויר כו' אמר ר' נסא ויאות כו' ע' בקרבן העדה שפי' בזה ב' פירושים והמה דחוקים. ומצאתי בתמים דעים סי' רמ"א) שהביא הירושלמי הזה וכ' וז"ל כלומר כשם שזה מותר לשמור את העין כך מותר לכבות את הבקעת שלא יתעשנו העינים עכ"ל. וצע"ק איך יפרש הך כאן לשימור כאן לרפואה שמסיים בירושלמי ונראה דר' מונא דוחה דאינו ראי' דהתם הוא לרפואה שכבר הוא חושש בעיניו לכן מותר משא"כ כאן דהוא רק לשימור פן יתעשנו העינים ואינו ודאי לכן יש לומר דאסור וא"ש כוונת הירושלמי:

שם ר' יעקב בר אחא כו' מוחטין את הפתילה ביו"ט. בא"ז ה' יו"ט (סי' שס"א) סיים ע"ז מאי מוחטין א"ר הונא בר שלמיא משמי' דרב עדויי חשיכה. צריך לטלטלו ממקום למקום מותר לטלטלו. ולהוסיף עליו שמן מותר משום שלום ביתו שכל זמן שהנר בבית שלום בבית שנאמר וידעת כו' המדליק לילי יו"ט צריך לברך בא"י אמ"ה אקב"ו להדליק נר של יו"ט עכ"ל ולפנינו חסר כל זה בירושלמי וזה הנוסחא היתה ג"כ לפני ההגמי"י פ"ה מה' שבת שכ' שבפ' המביא בירושלמי איתא המדליק כו' וכ' ע"ז בספר קובץ על יד שם. שלא נמצא כן בירושלמי. אולם לפני ההגמי"י היתה הנוסחא כמו שמביא הא"ז. ומ"ש הקובץ על יד שבירושלמי פ' הרואה איתא לברך על נר של שבת ויו"ט. לא נמצא כן לפנינו. אך במרדכי פ' במה מדליקין כו' ובירושלמי פ' הרואה גרסינן המדליק נר של שבת צריך לברך להדליק נר שבת וכן ביו"ט של יו"ט וז"ל הא"ז ה' שבת סי' י"א) ואמרינן בפ' הרואה ירושלמי המדליק נר בלילי יו"ט אומר אקב"ו להדליק נר לכבוד יו"ט וא"צ לומר זמן. בלילי שבת אומר אקב"ו להדליק נר לכבוד שבת ובפ' המביא כדי יין ירושלמי המדליק נר בליל יו"ט כו' עכ"ל. אולם לפנינו ליתא בפ' הרואה וכאן בירושלמי. וכן היתה נוסחות התוס' שבת (כ"ה ב') שכתבו בשם י"א דאין לברך על נר של שבת וכ"כ הרא"ש שם וטוא"ח (סי' רס"ג) וע' בספר הישר לר"ת (סי' תרכ"ב) בתשובתו לר' משולם שדעת ר' משולם היתה שלא לברך על הדלקת הנר דמדוע אינו מאמין לדברי ר' עמרם גאון שכתב שיש לברך מבואר דלא הי' בגירסתם בירושלמי בברכות וכאן שיש לברך על הדלקת הנר וכנוסחתינו. ובשו"ת הגאונים הנדפסים בל"ק (סי' פ"ב) נשאל ר' האי אם יש לברך על הדלקת נר ואם צריך היכן כתובה בתלמוד. והשיב ברכת נר של שבת הלכתא

הוא ואע"ג דלא איתאמרה בהדיא כו' ע"ש מבואר ג"כ דלא הי' בגירסתו בירושלמי. וע' בתשו' הגאונים חמדה גנוזה (סי' ה') והוא ג"כ בס' הפרדס הגדול בליקוטים (דס"א ע"ד) וע' בספר תורת אבגדור בא"ח (סי' רס"ג ס"ה) שהקשה ע"ד תוס' שבת מדברי המרדכי שהביא הירושלמי והאריך שמה בדברים דחויים. אולם הברור שלא הי' כן בגירסתם: ה"ה הדין סיקורה אסור למיעבד ביומא טבא דהוא מקטע בגומא. ע' בקרבן העדה ובפני משה ודבריהם דחוקים אין מן הצורך לדחותם. ותמהני עליהם שלא ראו דברי הראב"ד ור' ירוחם ההובא בב"י א"ח (סי' תק"ט) שכ' דמבואר בירושלמי דאסור לתפור מולייתא ביו"ט שמא יחתוך החוט וכוון לדברי הירושלמי הללו.

וסיקורה הוא מולייתא ובגומא ט"ס וצ"ל בנומא וכ"כ הרב המאירי בחי' לביצה (דל"ב) בביאור הירושלמי הלז. וכ"כ הכלבו סי' נ"ח) שכ' הדין סקריא אסור למיעבד ביומא טבא דלא יפסק בנימיה פי' סקריא מיליאתיה שקורין קומפינדריה עכ"ל ומהתימה מהפ"מ והקה"ע שנעלם מהם כל זה וגם ההגר"א בביאורו לא"ח לא עמד על זה ע"ש:

ה"ז מיחלפא שיטתא דרבנן כו' ע' בקה"ע שפי' ב' פירושים והמה דחוקים ולא ראה בשיטה מקובצת ביצה (ל"ד א') שהביא הירושלמי הזה וכ' וז"ל ונראה שיש שיבוש בגירסא משום דמשמע דהכנה גדולה הוי עומד ואומר זה וזה אני נוטל מרושם וזה אינו. אלא הכי גרסינן התם לית לך חומר בבע"ח כלומר דהתם שאני דכאו"א גוף חלוק לעצמו אבל הכא שהפירות הם גוף א' ובא להכין מקצתו צריך שירשום עכ"ל וע' בשער המלך (פ"ב מה' יו"ט ה"ה) שהביא מדברי הירושלמי הללו ראי' דלא כההגה"א שכ' דאינו מועיל הכנה לשכמזמין מה דאינו צריך ע"ש וזה לפי גירסתו וביאורו בירושלמי וכ"ה גירסת הפר"ח (סי' תצ"ה סק"ד) וכן נראה מתוס' ביצה (ל"ד ב') שהקשו מב"ה ארב"ה וכתבי דשאני הכא דאקצי בידים עכ"ל משמע כגרסתינו. אולם לפי מה שגרס בשיטה מקובצת לק"מ וי"ל דכן היתה גירסת ההג"א וא"ש: פ"ה ה"א והא תני על העביט של ענבים כו' ע' בשירי קרבן שהניח בצ"ע דמ"ש מנובל דכיון דיש לו תקנה לא הוי מוקצה א"כ ה"ה הכא כיון דיש לו תקנה שיניח תחתיו כלי עם מים בטל יע"ש ונ"ל לתרץ זה דהנה בפסקי תוס' (פ' הנודר מן הירק) כ' דהיכא דיהי' לו מתירין בלא זמן לא בטל אף באינו מינו ע"ש וראיתי במנחת יעקב (כלל ע"ד ס"ק ע"ד) שכ' שלא ידע מניין להם דין זה ע"ש. ונראה שהם הוציאו זה בכדי לתרץ הש"ס ביצה (ל"ט א') דאמרינן שם גבי מים ומלח לעיסה דאינו בטל משום דהוי דשיל"מ והתוס' נתקשו שם דהא הוי אינו מינו יע"ש וע"כ חילקו התוס' בנדרים לתרץ זה דמשום דהוי דשיל"מ ע"י הזמן לכן גם באינו מינו אינו בטל. ולפ"ז י"ל דגם הירושלמי כאן סובר כסברת התוס' דנדרים הנ"ל וא"כ לא קשה

קושיות השירי קרבן דהא גם אם יתן כלי של מים לא יבטל דהוי דשיל"מ ע"י הזמן וגם באינו מינו אינו בטל והמ"א כ' דמהני כלי של מים היינו לפי מה דקיי"ל כדברי התוס' בביצה דגם בדשיל"מ ע"י זמן בטל באינו מינו ע"כ כ' דמהני כלי של מים שיבטל בתוכה משא"כ הירושלמי י"ל דסובר כסברת התוס' בנדרים ולק"מ. ובזה י"ל דברי העולת שבת שס"ל שאסור ליתן כלי של מים והפרמ"ג (בא"א סי' של"ה סק"ד) תמה עלי' דהא הוי אינו מינו ולהנ"ל י"ל דהע"ש ס"ל כסברת הפסקי תוס' הנ"ל דהיכא דהוי דשיל"מ ע"י זמן אינו בטל אף באינו מינו וא"ש:

ה"ב מ"ד נשענין בבריא מ"ד דאין נשענין בתש. הנה בהג"א פ"ה דביצה איתא ולהשען בבריא מותר כו' ע' שו"ת מנחת יהודא חא"ח בסופו בהגהותי' על הג"א שם שהביא גירסא ולהשען בכדי מותר בתשמיש אסור כו' ע"ש והביא בשם הישי"ש לחלק בין בריא לתש וכ' אפשר דכ"ה הגירסא בהג"ה הנ"ל. ומה דמספקא לי' פשיטא לי דכן הוא הגירסא להג"ה הנ"ל דהא מקור הדברים הוא מהא"ז ומבואר בא"ז (ה' יו"ט סי' שס"ו) שהביא הירושלמי לחלק בין בריא לתש. וראיתי במראה הפנים שכ' כל האי שקלא וטריא דהכא לא קיימי אלא כדגרסינן בבבלי פ' מי שהחשיך דקנ"ד גבי אביי אשכחא לי' לרבה דקא משפשף לי' לברי' אגבה דחמרא א"ל קמשמש בבעל חיים אמר לי' צדדין הן וכו' ומסיק הש"ס לבסוף והלכתא צדדין אסורין צידי צדדין מותרין עכ"ל ולא ידעתי מדוע דחה דברי הירושלמי מהלכה הלא ההם בבבלי מיירי בתשמיש והכא מיירי בלהשען וע' בא"ז שם שאחר שהביא דברי הירושלמי סיים אבל שימש להשתמש באילן או בהמה אפי' בבריא אסור כההוא דפ' מי שהחשיך כו' ע"ש. וע' בישי"ש (פ"ה דביצה סי' ו') ומ"א (סי' של"ו ס"ק ט"ו) שפסקו כן לחלק בין בריא לתש:

שם מכות ביו"ט ואין מכות בשבת. ע' בקה"ע ופ"מ מה שפי' ולפ"ז תקשה דהא זה הוי מקולי שבת וחומר יו"ט ולא הוה כמו אידך דמייתי ותו דהא הטעם דאין מלקין בשבת משום שחייב סקילה וכבר קחשב זה. וע"כ נראה העיקר כמו שראיתי להרב המאירי בחידושי' לביצה (דל"ז) שהעתיק מכות בשבת ואין מכות ביו"ט ופירש דיש חילוק מלאכות בשבת ואין חילוק מלאכות ביו"ט. ודע דהירושלמי הזה איתא ג"כ במגילה (פ"א ה"ו) דמקשה על המשנה דאין בין כו' דהא איכא סקילה ומשני דלא חשיב רק החילוקים שביניהם באוכל נפש ומזה קשה לי על התוס' מנחות (דל"ב ע"א ד"ה תפילין) שהוכיחו דלא איירי בהמשנה בדברים הכתובים מדלא קחשיב סקילה במשנה אין בין יו"ט לשבת ע"ש והוא מהתימה איך העלימו עיניהם מדברי הירושלמי במגילה וכאן

ומדתירצו בירושלמי דלא קחשיב רק דברים שיש בהם אוכל נפש משמע דס"ל דאפי' דברים הכתובים קחשיב במשנה שלא כדבריהם וצ"ע:

ה"ח כהדא גמליל זוגא אוקרי' חד סרקיי כמהין אתא שאל לר' מנא א"ל קבלין בגו מגוריין דידך כו' פי' הקה"ע בגו בתוך בית מגורך והפני משה פי' קבלן אותן מחמת שהוא שכן שלך. וע' בחי' הרב המאירי לביצה (דכ"ה) שכ' שהי' חושש שבא מחוץ לתחום והי' אסור לו רק לחבירו מותר וע"כ ציוה לו לקבל בשביל השכן שלו ע"ש. ובבעל העיטור בעשרת הדברות (ה' יו"ט מחלוקת ה') כ' ע"ד הירושלמי מגוריין לשון שכינה ש"מ אפי' בישראל הבא בשבילו מותר ויש מחכמי הדור שפי' הירו' קבלם בשביל שכנך כו' אבל לעי' שנשתלחה אסור כו' ולא מסתברא עכ"ל. ועשו"ת הרשב"א ההובא בב"י סי' תקט"ו שנשאל אם יש לסמוך על בעה"ע דאפי' למי שבא בשבילו מותר והוא דהוא סמך על הירושלמי הזה ושיטת גירסתינו אינו כן ע"ש. וא"כ לפי מה דקיי"ל דאסור לאותו ישראל יש להסכים הירושלמי להלכה ולפרש מגורין עבור השכן שלו ואתייא כהלכתא וע' בב"י שם שהביא בשם הרוקח כמהין ופטריות שהביא עכו"ם לישראל אסורין. וכ' הב"י דנ"ל דאצטריך לאשמועינן דלא נימא דאינם חשובים מחובר לקרקע מאחר שגדלים על העצים ע"ש וקשה לי למה לא הביא הב"י סיוע לדברי הרוקח מהירו' הזה שהביא לו כמהין וא"ל קבלין כו' מוכח דבלא"ה כמהין אסור:

מסכת תענית

פ"א ה"ו אין קרי אלא מתשמיש המטה כו' ע"ש. ראיתי להעיר ע"ד שו"ת ס' יהושע בפו"כ (סי' קע"ח) שכ' וז"ל השל"ה ז"ל כ' בה' תשובה דאין קישוי בלא קרי ולכאורה הוא נגד הגמ' דנדה דט"ו ע"א דמקשה שם דתיפוק לי' דהוי בעל קרי ומשני דלא גמר ביאתו משמע להדיא דיש קישוי בלא קרי וי"ל בדוחק דמיירי ששימש באבר מת עכ"ל ובאמת אינו מועיל תירוצו דהא פסק הר"מ (בפ"ה מהאה"ט ה"ד) דש"ז בלא קישוי אינו מטמא ולפ"ז גם האדם אינו נעשה בעל קרי שיטמא רק בראה בקישוי וז"פ וכ"כ בחידושים שבסוף ספר דברי חיים. וא"כ למה לו להש"ס לשנויי דלא גמר ביאתו הלא בלא"ה גם אם ראה קרי שגמר ביאתו אינו מטמא כיון ששימש באבר מת (ויש לדחות דהש"ס קאי הכא לפי לישנא דש"ס נדה (דמ"ג) דאזרעי לא מזרעי אבל מטמויי מטמא.

וע' בהשגות הראב"ד בהאה"ט וכ"מ שם) אך בלא"ה לק"מ והוא דהא השל"ה לא כ' רק שכבר נד ממקומו הזרע אבל עדיין לא יצא לחוץ וא"כ אינו מטמא עדיין דאינו נעשה

בעל קרי עד שיצא לחוץ ודע דדברי השל"ה עדיין לא מצאתי אותם. אולם ראיתי כן בספרי מוסר האחרונים:

שם אמר ר' יוסי ובלבד יום שטבלה כתב הקה"ע מותרים לשמש דסמוך לטבילתה האשה מתעברת אבל בתר הכי אסור בתשמיש עכ"ל מבואר שפי' דגם לחשוכי בנים אסור שלא סמוך לטבילתה אולם בב"י א"ח (סי' תקע"ד) פי' הירו' דקאי אלמעלה עשה אשתך גלמודה כו' ובלבד יום שטבלה כו' דבזה מותר לכל אדם ותאבי בנים מותרים תמיד ופסק כן בש"ע וכ"כ הב"ח (סי' ר"מ) אולם המ"א והא"ר כ' בשם האגודה כהקה"ע. ועל מ"ש בירו' בשעה שאתה רואה חיסרון בעולם כו' פי' בקה"ע כגון שנחסרו הבריות כו' משמע שעל כל צרה צריך לפרוש וכ"נ מפשט דברי הרמ"א סי' ר"מ סי"ב) וכ"כ ביפה מראה. אולם בא"ר כ' בשם הכנה"ג דרק צרות דומיא דרעב כגון ירקון ושדפון ומזונות צריך לפרוש אבל שאר צרות כגון דבר וחרב וכיוצא בו מותר יעו"ש:

ה"ח אסור לארס אשה בע"ש כו'. ע' בש"ג פט"ז דשבת (דקל"ג ע"א) שהביא דברי הירושלמי האלו וכתב שסיים שם וכן לד"ת ופירש שממעטין בד"ת כדי לעסוק בצרכי שבת ע"ש ולפנינו חסר זה:

שם ובלבד ניסן של תקופה ער"מ ה' תענית (פ"ג ה"י) שהוא כשהגיע השמש לתחלת מזל שור וברש"י ר"ה (ט"ו א') והובא בב"י (סי' תקע"ה) כ' דהוא ל' יום ועלח"מ שם שכ' ע"ד הטור לתמוה עליו יען שהוא הבין בדברי הטור שחולק על פי' הר"י אולם באמת אינו מוכח כלל וי"ל דגם הטור פי' כהר"מ. וע' בב"ח שפי' כן בדעת הטור דלא כהלח"מ:

פ"ב ה"א ר' יהודא בר פזי כד הוי נפיק לתעניתא כו' יסב עפר ויתן גו רישיה. בב"ר (סמ"ט) הגירסא יסב איהו קוטמא ויהיב בראשיה. וע' במתנות כהונה שם שפי' דמזה מוכח דס"ל דוקא קיטמא צריך ולא עפר ע"ש וראיתי בנבחר מפנינים שם שתמה מאד על המתנות כהונה מדברי הירושלמי האלו וע"כ הגיה גם שם דבמקום קיטמא צ"ל עפר ע"ש. ולא ראה שרש"י בביאורו למ"ר כ' כדברי המ"כ וז"ל דהוי מכריז בציבורא ואמר בשעה שהי' מתענין ונותנין אפר מקלה בראש כל אדם והי' מכריז ואמר כל דלא מטי שלוחא דציבורא לגבי' למיתן קיטמי' ברישיה יסב איהו גופי' קיטמא ברישי' והיינו פליגי דלמ"ד להזכיר זכותו של אברהם דכתיב בי' עפר דקסבר עפר נמי נותנין פליגי אהא דר' יודן דאמר קיטמא ולא עפרא כו' בגמ' דתענית ירושלמי עכ"ל ל מבואר דגם בירושלמי כאן היתה גירסתו קיטמא ולא עפרא ומה שתמה דבשלמא אם הגירסא עפר שפי' הי' האנשים יכולים ליקח עפר מהרחוב אבל אם הגירסא אפר כירה מאין הי' להם ברחוב אפר כירה ע"ש לק"מ דהאפר כירה הי' מוכן ברחוב ורק השמש נתן אותו בראש

כל אדם בכדי לביישו שאינו דומה מתבייש כו' ולאותן האנשים שלא הגיע שהי' עומדים מרחוק הי' הם בעצמם לוקחים מאפר כירה המוכן ברחוב ולק"מ:

ה"ב כל דבר שהוא לבא אומר בעבודה ע' פני משה שפי' דנחם שהוא בקשה אומרה בעבודה אולם בסמ"ג (עשין י"ט) כ' דהירושלמי סובר דאומרה בהודאה וכ"כ באבודרה"ם (הובא בט"ז סי' תקנ"ז סק"א) והשיג עליו ובא"ר שם כ' שברש"י שעל הרי"ף מס' תענית פי' דנחם הוא לעבר שהוא תפלה על החורבן וביד אפרים כתב כן בשם הרא"ש סוף תענית וליתא שם כן ועריטב"א תענית (ד"ל ע"א) שפי' כהפני משה:

הי"ד רב ביבי הוי יתיב קמי' דר' יוסי כו' ע' בא"ז ה' עירובין (סי' ק"מ) שהביא הירושלמי הזה בשינוי נוסחא ע"ש:

פ"ג ה"ב מעתה אפי' יותר מכן. יותר מכן מעשה ניסים ואין מזכירין מעשה ניסים. מכאן יש להעיר על הגבורת ארי תענית (די"ט א' שפי' שם פי' חרש בש"ס במאי דאמרו שם לא צריכא דאקון וכ' דנראה לו ללמוד דאין ראוי להתריע ולהתפלל על דבר שאינו כדרך העולם אלא על פי הנס כו' ע"ש ותמהני דמה לו ללמוד לפי פירושו החרש שאינו מוכרח כל כך הלא מבואר להדיא בירושלמי כאן כן:

ה"ד שכן מצינו בר"ה מתריעין ולא מתענין. ע' בציון ירושלים שכ' שלא מצא בראש"ש ראי' זו דאסור להתענות בר"ה. ונעלם ממנו דברי הרא"ש פ' בתרא דר"ה (סי' י"ג) שהביא כן לראי' בשם הראב"י וכ"ה בהגמ"י (פ"א מה' שופר) ובראב"ן דס"ט ע"ב וכ"ה בטוא"ח (סי' תקצ"ז) יעו"ש: ה"ט ותני כן בעשרין בי' צמון. כ' הפני משה ותני כן במגילת תענית בארבעה עשר בי' בניסן וכו' עכ"ל ובמח"כ לא עיין בפי"ב ממגילת תענית דאיתא שם בעשרים בי' צמאו עמא למטרא כו' וכיון שיצא רוב אדר ולא ירדו גשמים הלכו להם אצל חוני המעגל כו' מבואר דא"א למיגרס בניסן (שהחגים שבניסן המה בפרק א') והקה"ע פי' שהוא בלשון בתמיה ע"ש ואין לשון הירושלמי סובל כן אבל העיקר כ"ל דלשון ערב פסחים הוא לאו דוקא ור"ל קודם פסח דמדשלח להם צאו והכניסו תנורי פסחים מבואר דהוא סמוך לפסח וע"כ אמר הדא אמרת שערב פסח הי' כלומר סמוך לפסח וז"פ וברור: . הי"א כבר עבר רוב היום בקדושה. ע' בקה"ע שכ' ורש"י פי' שכ"ה מחצות ואילך חל התענית כיון שלא סעדו בזמן הסעודה וקשה דלא משמע כן הכא אלא הטעם משום שעבר רוב היום עכ"ל ולפ"ד לק"מ. דהנה ראיתי בכל בו (סי' ס"א) שכ' וז"ל ובירושלמי אחר חצות ישלימו שכבר עבר רוב היום בבקשה כלומר שהתחיל התענית שקודם חצות אין אדם מרגיש בתענית וע"ז אמרו בירושלמי אמר ר' אבא ר' חנינא אסור להתענות בשבת עד ששה שעות עכ"ל וא"כ י"ל דכן היתה גירסת רש"י ולק"מ:

שם ר' יוחנן בן זכאי אמר לספריא כו'. ע' בקה"ע מה שפי' שיאמר שר' רוצה לספר ואין בכוחו מחמת הצער מירידת גשמים כו' ע"ש וכ"נ שפי' הפני משה ומבואר מזה שהי' מסתפרים בתענית גשמים רק לפי שלא הי' בכוחו מחמת חלישת התענית להסתפר לכן לא הי' מסתפר אבל בלא"ה הי' מסתפר. וע"כ תמהתי על הבאר אברהם בחי' לר"ה די"ח ע"ב) שתירץ קושית הטורי אבן שם ע"מ דאי' בש"ס שם (וכ"ה בירו' נדרים פ"ח ה"א ובמסורת הש"ס שם נשמט הציון לבבלי ר"ה) מעשה וגזרו תענית בחנוכה בלוד וירד ר"א ור"ח ור' יהושע וספר. והקשה הטורי אבן דהא בת"צ מותר תספורת וכ' הבאר אברהם דמדברי הירושלמי האלו מוכח לפי פי' הקה"ע דהגדולים הי' מונעים א"ע מלהסתפר בת"צ ע"ש והוא מהתימה דאדרבה מבואר לפי פי' הקה"ע דהי' מסתפרים בתענית ורק מפני חלישות התענית לכן לא הי' מסתפר ולפי פי' היפה מראה פשיטא שאין ראי' לדינו של הבאר אברהם:

פ"ד ה"ה א"ת שהוא קרובה לים והלא רחוקה מן הים ארבעים מיל. ע' תבואות הארץ פ"ג שכ' שהיא ט"ס וצ"ל ארבעה מיל יע"ש:

שם וי"א שהי' משחקין בכדור. ע' בקה"ע שהביא חד פי' שהי' מבלים ימיהם בהם ולא עסקו בתורה ולפ"ז נדחה הוכחת הב"י בא"ח סי' ש"ח) שהביא פלוגתא אם מותר לשחוק בכדור בשבת. וכ' ומיהו בירו' (פ"ב דתענית) מצאתי טור שמעון למה חרב י"א מפני הזנות וי"א שהי' משחקין בכדור עכ"ל. ולפי פי' הקה"ע לא מוכח מידי אך בגליון הש"ס כ' דכן איתא להדיא באיכה רבתא שהי' משחקין בכדור בשבת וא"ש דברי הב"י:

ה"ו רב מן דהוי אכיל כל צורכי' כו'. ע' ביוחסין (אות ר') שהביא שם העשר מילי דחסידותא של רב וחשיב בהדייהו דלא אכל בסעודת הרשות ותמה שם בהג"ה דהא זה מוטל על כל ת"ח וע"כ הכניס תחתי' מה דאיתא במדרש איכה שהי' אוכל פיסתי' בקוטמא. והנה נראה שפי' שרב הי' עושה כן בכל יום. וכ"כ הסה"ד (ח"ב אות א') בביאור דברי'. אולם מדברי הירושלמי כאן לא נראה כן דאמר זהו עיקר סעודת ט"ב. מבואר שבעט"ב לבד הי' עושה כן. ובאמת עיקר קושיתו שהקשה דהא סעודת הרשות מוטל על כל ת"ח להזהר א"כ תקשה ג"כ ממה דחשיב שם שאכל ג' סעודות וגם שלא הלך בקומה זקופה ובגילוי הראש שזה בודאי מוטל על כל ת"ח ועכצ"ל דעיקר הרבותא שהוא הי' נזהר בהם מאד שלא הי' פעם א' שלא עשה כן ובפרט דסעודת הרשות בשוין ולא בבת ת"ח לע"ה אינו רק מדרך המוסר וכמ"ש הר"מ (פ"ה מה' דעות) והנה העסר מלי דחסידותא של רב המה ג"כ מובאים בשו"ת הגאונים הנקראים שערי תשובה סי'

קע"ח) וחסר שם מדה ד'. וראיתי לחכם א' שחתר לדעת מה הוא ותמהני שלא ראה ביוחסין שהוא שהי' מכוין לבו בתפלה ע"ש:

(השמטות למס' מ"ק:

(פ"ג ה"א שמעתי שאין מנדין כו' ע' ברמב"ם (פ"ז מהת"ת ה"א) שכ' ממש כלשון הזה. ובמגדול עוז כ' שלא ידע מאין לו להרמב"ם זה ובאמת מבוארים הדברים בירושלמי כאן וכ"כ הכ"מ שם:

ה"ד פתר לה בכותב להניח כו'. ע' מה שפי' בזה הקה"ע ופירושו הוא לשיטות הסוברים דמותר להניח תפילין בחוה"מ וכמו שפי' הסמ"ק. אולם להסוברים דאין להניח תפילין בחוה"מ תירץ הב"י בא"ח (סי' תקמ"ה) דהכי קאמר בד"א להניח כלומר להניח בקרן זויות כדי למוכרם אבל אם אין לו או לחבירו תפילין וצריך להם כדי להניח במוצאי יו"ט יכול לכתבן ע"ש. וע' בספר תפילין דמרי עלמא מה שהאריך בביאור דברי הירושלמי:

ה"ה היך אפשר תיפתר שגררתו חי' כו' תיפתר שנסתם הגולל ע"ש כו' אית דבעי מימר שבאת לו שמועה קרובה בשבת. ע' תפארת למשה ביו"ד (סי' ת"ב) שכ' וז"ל. וע' בירושלמי פא"מ ה"ה הביאו הרא"ש שם דין ק"ג דפריך כן אהא דאמרינן חל יום ח' בשבת ומשני דנתייאשו מלקברו ולא משני ע"י עכו"ם מיהו בלא"ה צ"ע דלא משני בשמיעה קרובה בשבת ושלשבת אחרת הוי יום ח' ודו"ק עכ"ל. ובמחכ"ת לא עיין בגוף דברי הירושלמי דבאמת מבואר כן ב' התירוצים והוא לא ראה רק ברא"ש שהעתיק רק תירוץ א' ובאמת מבואר ב' התירוצים ג"כ בירו' ולק"מ. והנה בשירי קרבן הניח בצ"ע על ר' יחיאל שהביא הטור (סי' ה"ב) דמי ששמע שמועה קרובה בשבת אינו מן המנין דזה היפוך דברי הירושלמי ע"ש וכמו כן ראיתי בשו"ת דברי אמת (חיו"ד סי' ב') שכ' שאשתמיט לר"י דברי הירושלמי ולפי דעתי לק"מ די"ל דר' יחיאל ראה בירושלמי דהביאו בשם אית דאמר והיינו די"א כן וסתמא דירושלמי מוקי לה כשנתייאשו מלבקש בשבת וכן ר' ראובן שפתר בנסתם הגולל ע"ש עם חשיכה ומדדחקי לאוקמי באוקומתות הללו שאינם מצוים כלל ולא מוקים לה בשמע שמועה קרובה ש"מ שלא ס"ל כן רק דשבת אינו עולה והיינו דהביאו בירושלמי בשם אית דאמרו דסתמא דהירושלמי איננה מסכמת לזה וע"כ צריך לחלק כמו שחילק הב"ח בין נתייאשו לקברו ובין שמע שמועה קרובה. וע' ק"נ (סי' ק"ג) שהניח בצ"ע על ר' יחיאל דבמאי מוקים הא דתני חל יום ח' להיות בשבת כו' אולם עכצ"ל כמ"ש ש הב"ח דבנתייאש מלבקש גם ר' יחיאל מודה והנה להלכה פסק הב"י בש"ע בא"ח (סי' תקמ"ח סי"ט) וביו"ד (סי' ת"ב ס"י) דשבת עולה למנין ז' אך הכנה"ג בתשובותיו (סי' רל"ט) פסק דאינו עולה כפסקו של המהראנ"ח

(ח"ב סי' נ"א) והעתיקו בברכ"י ביו"ד (סי' ת') ועקרי דינים יו"ד (סי' ל"ו) וזכור לאברהם (אות ש'). אמנם ראיתי להדברי אמת שכ' ועתה לרבים שומעין שאמרו כהלכה וכמו שאסף איש טהור הב"ח הלא המה הבה"ג והסמ"ק והמרדכי ותוס' ריב"ם והסמ"ק. ועוד אני מוסיף הירושלמי ובעלי התוס' והריטב"א ופסק הש"ע תכריע עכ"ל. ואני מוסיף דכ"ד הרוקח (סי' שי"ג) והמנהיג (דין אבל סי' קנ"ה) ובכל בו (סי' קט"ו) הביא ב' הדעות. ועשו"ת משיבת נפש חיו"ד (סי' נ"ב) מ"ש בדין הזה:

ה"ו יה"כ שחל להיות בשבת מראין לו פנים כו'. ע' בקרבן העדה ששיבש הגירסא וכ' דה"ג יה"כ שחל להיות בשבת אין מראין בו פנים כו' ע"ש אולם נעלם ממנו דברי הרמב"ן בתה"א (ענין האבילות דמ"ט א') שהביא הגירסא מראין בו פנים וכ' דההוא עובדא דמייתי אח"כ הוא מעשה לסתור וכ' בשם מהר"י ן' גיאות שפסק דמראין לו פנים. ובב"י יו"ד (סי' שצ"ט) כ' דהעיקר כהרמב"ן ובש"ע לא הובא מזה. ומבואר דגרסתינו הוא אמיתיות ולא כהקרבן העדה:

ה"ח עד שישלחו פרע או עד שיגערו בו חבריו ע' בקה"ע שכ' ה"ג ויגערו בו חברי'. הנה מה ששיבש הגירסא אמת שהנמ"י כ' דט"ס הוא בירושלמי. אולם ברמב"ם ה' אבל (פ"ו ה"ג ופ"י ה"ה) איתא או שיגערו בו חבריו. וע' בא"ז ה' אבילות (סי' תמ"ו) שפסק כההוא דירושלמי לפי הגירסא או. והיינו שיהי' יום או יומיים אחר ל' או שיגערו חברי' ע"ש. אולם בא"ז ח"א בשו"ת (סי' תשנ"ד) במה שהשיב אלי' ר' ישעי' איתא דלא כהירושלמי ע"ש באורך. וע' בב"י (סי' ש"צ):

חסל סדר מועד בע"ה:

מסכת יבמות

פ"ב ה"ד אי תימר תורה הרי דוד שנשא רצפה בת איה כו'. ע' בישועת יעקב אה"ע (סי' ט"ו) שכ' וז"ל קשה לי רצפה היתה פילגש לשאול ולא תהי' אשת חמי' חמורה מחמותו דקיי"ל ע"י אונס ומפותה מותר וה"ה פילגש ע"ש. ומצאתי בא"ז ה' יבום וקידושין (סי' תקצ"ו) שהביא דברי הירו' האלו וכ' ומשמע לי ששאול קידש רצפה בת אי' דאם היתה פילגש לא היתה ראי' עכ"ל וא"ש. וכבר העיר על הקושיא הזאת הכנה"ג בא"ח בלשונות הר"מ לה' מלכים. וע' בק"נ פ"ב דיבמות.

ובשו"ת ח"ס (חאה"ע ח"א סי' ל"ט) שם העתיק הישועות יעקב בעצמו דברי הכנה"ג ע"ש. וראיתי להעיר על דברי שו"ת נ"ב מה"ק חאה"ע (סי' כ"ו) שהניח בתמי' על דברי התוס' יבמות (כ"א א' ד"ה ומותר) שכ' באשת חמי' וב' חורגין אסורין מפני מ"ע וכ' ע"ז

ואע"ג דשמעתין שרי להו אשת חמי' וחורגו שמא אח"כ אסרום וע"ז תמה הנ"ב דהרי התוס' כ' בע"ב ד"ה לא אסרו דקים להו דהנהו שרי והרי רבא הי' זמן רב אחרי ר' חנינא כו' ע"ש שהניח בתימה על התוס'. וכן ראיתי להכתונת פסים (ד"ז ע"ב) שתמה כן. ואני בעניי איני יודע מה קשיא להו הא בישש יבמות (פ"ב סי' ה') כ' וז"ל וכ' התוס' והרא"ש אף דבגמ' משמע דתרווייהו להיתר כו' מ"מ שמא אחר התלמוד אסרו הגאונים עכ"ל א"כ מבואר הפי' שהוא גזירת הגאונים עכ"ל א"כ סרה תמיהת הנ"ב דכוונת התוס' אינו על בעלי הגמרא רק על הגאונים דבימיהם אסרו וכמו כן מצאתי להב"ח באה"ע (סי' ט"ו ס"ח) שכ' בשם האגודה וז"ל על מעשה דר"ת ושמא אחר התלמוד אסרום הגאונים עכ"ל שוב ראיתי בשו"ת ח"ס חאה"ע ח"א (סי' ל"ח) שכ' וז"ל והנה הישש כ' דבדורות האחרונים שכ' התוס' והרא"ש היינו בימי הגאונים וכו' וכונתו בימי בה"ג גזרו. והנה התוס' והרא"ש לא להכי נתכוונו דא"כ לא הוי מייתי מידי מב' חורגים דר"פ משוח מלחמה דמה ראי' משס לתקנות הגאונים עכ"ל ותמהני עליו שבמח"כ לא שפיל לסיפא דדברי הישש שכ' וז"ל וכ' התוס' והרא"ש ומיהו בתלמודא דידן מצאו דלא חשו למ"ע כו' וצריך פי' לפירושם כי אין שייך לומר כאן שלאחר התלמוד אסרו מאיזה טעם נאסר בשלמא אי לית להו שפיר איכא למימר דלאחר התלמוד אסרוה כי בימי התלמוד הי' נזהרים בעריות כולם וידעו בי' לא גזרו אח"כ ראו דלא זהירא כל כך ולא ידעו כל כך גזרו אבל השתא שאף בימי התלמוד רצו לאסור משום גזירה והתירו חכמי התלמוד משום שיש לה קול שחורגים הם ולא יטעו העולם לומר אחותה היא א"כ מזה הטעם לא נשתנה עידי לאסור אחרי התלמוד עכ"ל וא"כ מבואר שהישש הרגיש בזה ופי' דבריהם לפ"ז. וגם לא הזכיר הח"ס כלל מדברי האגודה והב"ח שמבואר להדיא כן. וראיתי להבאר שבע (דס"א ע"ב) שכ' וז"ל וכ' הרא"ש פ"ב דיבמות גבי הא דתנן חורגו מותר בבתו ובעל הלכות כ' כדברי הירושלמי וקשה לי טובא האיך הניחו מסקנת הגמרא ערוכה דידן בשמעתין ותפסו דברי הירושלמי עכ"ל ותמהני עליו דהא כ' התוס' והרא"ש דשמא אח"כ אסרוה והיינו בימי הגאונים וס"ל להה"ג דאשתני דרא וגזרו בזה ולק"מ. וראיתי להעיר ע"ד הכנה"ג באה"ע (סי' ט"ו) שכ' וז"ל בת חורגו אסורה לו מפני מראית העין תשובת הגאונים סי' רנ"א. אמר המאסף ונ"ל שט"ס הוא דבת בנה אסורה לו מה"ת וסבור הייתי להגיה אשת חורגו אלא שגם זה אינו דבפ"ב דיבמות תנא מותר אדם באשת חורגו וחורגו מותר באשתו ולא נתבאר שם שמפני מ"ע אסור ומנ"ל לתשו' הגאונים ז"ל לומר דמפני מ"ע אסור כו' גם מהרי"ל ז"ל בתשובה סי' פ"ה כ' דאשת חורגו אסורה לו וצ"ע עכ"ל. ותמהני ע"ז דודאי לפי שיטת הירושלמי דב' חורגין אסורין מפני מ"ע ה"ה אשת חורגו

דהטעם שהעולם לא ידעו שהוא חורגו ויסברו שהוא אחותו או אחי' וא"כ מטעם זה גם אשת חורגו אסור וראי' דהא התוס' כ' על ההוא דירושלמי ואע"ג דשמעתין שרא להו אשה חמי' וחורגו שמא אח"כ אסרוה עכ"ל מבואר שאשת חורגו שוה לב' חורגין ועוד תמהני עליו שבמח"כ לא ראה דברי הב"ח שהביא תשובת הגאונים הזאת והגיה כן ע"ש וע' בשירי קרבן ירושלמי מכות (פ"ב ה"ד ד"ה אלא) שכ' שגם בפסיקתא (פ' אחרי) כ' דאשת חמי' וחורגו אסורים מפני מ"ע ע"ש ואינו תחת ידי ועע"ש בשו"ת מהר"ח כהן ראפופרט חאה"ע (סי' י"ז) ותפארת צבי חאה"ע דיני עריות (סי' ה') ע"ש:

שם הי"א מתני' פליגא על רב כו' תמן הוחזקה כו' וכ"ה בקידושין (פ"ג ה"ז) וכ' הפני עשה דהתם הוי בחזקת א"א כו' ואין לזה הבנה דכיון דהתורה האמינה לאביו על בתו כשהוא קטנה מאת בתי נתתי לאיש א"כ מדוע יהי' נגד החזקה. אך לא ראה דברי הרמב"ן בחי' ליבמות (דק"ו ע"ב) שפי' דהתם הוחזקה בא"א ודאי ואפי' בא עליה מ"מ יש לחוש שמא זה מוציאה מתחת בעלה שיבא אחרי' אבל הכא שאין כאן אלא גט מזה או שכונסה אין לחוש שהרי אם יבאו עדים יוצאה מידו של זה:

ה"ו ר' אבין בעי ובנו לכל דבר אפי' לפ"ו ולשני' כו' ע' בשירי קרבן שתמה על רמ"א באה"ע (סי' א') שפסק בממזר דקיים פ"ו והכא איבעיא דלא אפשטא. ומהתימה ממנו אחרי שראה שהרשב"א בחידושיו כתב כן. וכן ראיתי להריטב"א שכתב כן וכ"כ הרב המאירי כמו שהביא בשמו הברכ"י (סי' א' סי"ב) שכן היתה גירסתם בירושלמי א"כ מה לו כי יזעק על הרמ"א ומ"ש שהרשב"א לפרש דברי הירושלמי בא. לא ניתן להיאמר כלל. וע' בברכ"י שכ' שנוסחתינו בטילה אחרי שהראשונים לא גרסו כן וא"ש דברי הרמ"א. ומה שהקשה על הגירסא דלשני' דאמאי נקט טפי שני' מכל עריות שבתורה. י"ל דהיינו יכולים לומר כיון דהוא זרע פסול לא גזרו חכמים בו איסור שני' דאינו זרע כשר בלא"ה להכי אשמעינן דבזה ג"כ גזרו גזירתם ומכ"ש בעריות שבתורה דבזה בודאי אסורין וז"פ:

פ"ג ה"א אמר לו עבור על ד"ת כו' ע' בשירי קרבן שכ' קשה הא ודאי שפיר קא חליץ דאתי עשה דיבום ודחי ל"ת דאלמנה כו' וצ"ע עכ"ל ולדעתי י"ל זה לפי שיטות הירושלמי לעיל (פ"א ה"א) דמדאורייתא חייבי לאוין אינם עולים ליבום והי' מהראוי שגם לא יעלו לחליצה ורק יבמתו ריבה לחליצה א"כ י"ל דהריבוי הוא רק לשאר חייבי לאוין אבל לאלמנה לכה"ג דכתיב לא יקח ומשמע אפי' קידושין (כשיטות אביי בקידושין דע"ח) ואם קידש לוקה א"כ אם נימא דחליצה הוי קנין כמו קידושין א"כ עושה איסור בהחליצה וע"כ אסור לחלוץ ומוקמינן הריבוי לשאר חייבי לאוין דבהם אם קידש אינו לוקה ולא באלמנה לכה"ג דעושה איסור בהחליצה ולכן הקשה שפיר אמר לו עבור

על ד"ת. ובזה י"ל מה שבירושלמי פ"ק אמרינן אחרי דאמרינן יבמתו ריבה לחליצה איבעיא אלמנה לכה"ג מהו ודחק שם הפני משה דלית לי' דרשא דיבמתו והוא דחוק ולהנ"ל א"ש דאפי' אם אית לי' הדרשא דיבמתו מ"מ איבעיא לי' משום דס"ל דחליצה קנין והוי כמו הקידושין וא"כ מסתברא דלא קאי ע"ז הריבוי. ובזה י"ל מה שהקשה שם השירי קרבן דהא מתני' היא אלמנה לכה"ג חולצת וע"ש מה שדחק בזה. ולהנ"ל י"ל דהאיבעיא הי' די"ל דהמשנה ס"ל דחליצה פוטר והוא ס"ל דחליצה עושה קנין. ובמ"ש י"ל מה שהקשה הש"ק ביבמות (פ"ו ה"ד) על מ"ש התוס' ביבמות (ס"א א' ד"ה כה"ג) שכ' דאשמועינן דחולץ דסר"א דמשום בזיון לא תחלוץ קמ"ל. והקשה השירי קרבן דהא כבר תני לה ברישא ועוד היכי סד"א דמשום בזיון לא תחלוץ ע"ש ולהנ"ל י"ל דה"א דהא דחייבי לאוין צריכין חליצה הוא מריבוי דיבמתו ועל אלמנה לכה"ג לא קאי כיון שעושין לו בזיון וקאי על שאר חייבי לאוין. ומ"ש הש"ק דכי חמיר כבוד כה"ג מכבוד הת"ח. י"ל דהוי אמינא דחמיר דהא כ' התוס' בסוטה (מ"א ב' ד"ה מצוה) דמצות כיבוד המלך הוא מוטל גם על הת"ח ועכ"ז כבוד הכ"ג חמיר משל מלך דהכ"ג אינו עומד לפני המלך אלא המלך עומד לפני הכ"ג כמ"ש הר"מ (פ"ב מה' מלכים ה"ה) קמ"ל דלא וגם בכ"ג חולץ. ומ"ש הש"ק דמ"מ שמעינן לה מרישא לק"מ דדרך התנא לאשמועינן אגב דין אף שכבר שנאו במקום אחר וכמ"ש התוס' בברכות (ד"ב א') וכ"כ התיו"ט (בפ"ו מ"ד) אחרי שהביא דברי תוס' אלו וז"ל ועמ"ש בריש ברכות וכוונתו למה שכתבתי. ובדרך אגב אעיר על מ"ש התפארת ישראל בסנהדרין (פ"ב ציון כ') על מש"ש במשנה ר' יהודא אומר אם רצה לחלוץ או לייבם זכור לטוב וז"ל דס"ל דיכול למחול על כבודו ואפי' שלא במקום מצוה כנשיאת אלמנה והלוית המת דמתיר לקמן במשנה עכ"ל ושגה בזה ונעלם ממנו ש"ס מפורש בסנהדרין (די"ט ע"ב) דמקשה הש"ס על ר' יהודא והא אמר רב אשי מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ומתרץ מצוה שאני מבואר להדי' דגם לר' יהודא אין המלך יכול למחול על כבודו אלא הכא משום מצוה שאני. ומה שהביא התפארת ישראל ראי' מנשיאת אלמנה לא מוכח מידי דלר' יהודא אין זה כלל בזיון מה שהמלך נושא אלמנתו והרי הר"מ בפי' המשנה והרע"ב פסקו באמת בזה כר' יהודא ומ"ש מהלוית המת גם זה מצוה ודברי התפארת ישראל תמוהים: פ"ד ה"א ובדמים ר' יהודא אומר מטמא מעל"ע כו' הפלוגתא הזאת הובאה ג"כ בתוספתא נדה (פרק א') וראיתי שם בפני זקן שכ' וז"ל לא ידעתי מהו אם סובר דמעל"ע בעוד שהיא עכו"ם לא מיטמאה פשיטא ואם כבר היתה גיורת מה חילוק יש בין גיורת לישראלית עכ"ל ובמח"כ לא ראה שהפלוגתא הזאת הוא ג"כ בש"ס בבלי בכתובות (ל"ו א') ופי' שם רש"י דראתה

בו ביום דם דר"י ס"ל דיה שעתה דכיון דלא אפשר לקיים בה טומאת מעל"ע דבהמעל"ע עדיין היתה עכו"ם לכן גם מפקידה לפקידה אינה מטמאה ור"י ס"ל דמטמאה מעל"ע כלומר בתורת מעל"ע משעת הטבילה וכן פירשו שם התוס' והרא"ש והריטב"א ובשיטה מקובצת פי' שם דאפי' אם ראתה אחר מעל"ע אינה מטמאה למפרע דטומאת מעל"ע גזירה דרבנן היא ולא גזרו בגיורת רק משעה שתראה ואילך. וראיתי להשירי קרבן שכ' וז"ל וקשה למה תהא מטמאה מעל"ע דאימור כותלי בית הרחם העמידוהו הא מיהת אין הנכרי מטמאה כנדה ואין כאן שום טומאה ועוד קשה דהא בלא"ה טמאין הטהרות שנגעה בהן דקיי"ל דגזרו על העכו"ם שיהי' מטמאין כזבין לכל דבריהם ואפשר דנ"מ דעל טומאת עכו"ם אין שורפין תרומה משא"כ בטומאת מעל"ע עכ"ל. ובמחכ"ת דברי' תמוהים דקושיתו הראשונה שהקשה דלמה תהא מטמאה כו' לק"מ ונעלם ממנו מ"ש רש"י דגם אחר הטבילה אינה מטמאה כיון דאי אפשר לקיים בה גזירת מעל"ע ומ"ש דבטומאת מעל"ע שורפין תרומה הוא תמוה דהרי בטומאת מעל"ע אין שורפין כמבואר בש"ס נדה (ד"ו ע"ב) וברמב"ם המו"מ (פ"ג ה"ט) ובטומאת עכו"ם מבואר בת"כ (פ' מצורע) בפרשה זבים דשורפין עליהן וכ"ה בתוספתא זבים פ"ב וער"ש שם. אולם י"ל קושיתו דנ"מ בגיורת פחותה מג' שנים ויום א' שאז לא גזרו עליהם כמבואר בש"ס ע"ז (דל"ז) ובר"מ (פ"ב מהמטמו"מ) ולענין דמיה מטמא למפרע מעל"ע כשראתה ב' פעמים ונראה דלכן השמיט הר"מ הך דינא כיון דאין כ"מ רק לענין תינוקת כשראתה ב' פעמים שזה לא שכיח. ומה שהקשה השירי קרבן עוד על עבדים דהא אף שאינם משוחררים מטמאים בזיבה ע"ש הי' נראה מזה לסייע לגירסת הילקוט פ' מצורע (רמז תקס"ז) דגרס עבדים משוחררים ע"ש. אך לא נראה כן ע' בנה"כ ביו"ד (סי' א') ובעיקר קושיתו נראה דפלוגתתן הוא רק בגיורת ולא בעבדים ולכן אמרו בירושלמי שם דיה שעתה ולא שעתן דקאי רק על גיורת וכ"ה בתוספתא הפלוגתא רק בגיורת ולק"מ ולפמ"ש הגן המלך (סי' ק"א) דשפחה אינה מטמאה רק מאסמכתא א"ש אך דברי' תמוהין וכמ"ש הס"ט ביו"ד (סי' קפ"ג סק"א) ע"ש וע"כ הנכון כמ"ש לעיל:

פ"ו ה"ד בוגרות כלו בתוליה במיעיה כ' הפני משה כלומר שנתמעטו קצת. לא ידעתי מדוע כ' שנתמעטו קצת ולפי המבואר בפוסקים כלו בתוליה לגמרי. וע' כתובות (פ"א ה"א) בוגרות כחביות פתוחה היא ועמ"ש הרשב"א בתהה"א (בית ז' שער א') והרא"ה בבדק הבית ובמשמרת הבית שם והבן: ה"ו נשאת לחמישי וילדה מהו תחזור על רביעי אומרים לה שתיקתיך יפה מדיבורך. ראיתי להיד המלך ה' אישות (פט"ו הי"ד) שכ' ע"ד הירושלמי הללו וז"ל ובגמרא דילן אדחי טעם זה ומסיק דטעמא הוא משום דהשתא הוא

דבריית ומהתימה על תלמוד ירושלמי דלשיטתו קיימא קושיות גמרא דידן דאם הוא שתק אנן מי שתקינן לי' ונמצא הגט בטל ובניה ממזרים וצ"ע עכ"ל ולענ"ד לק"מ והוא בהקדם מה שראיתי בחי' הריטב"א יבמות (דס"ה א') שכ' וז"ל אמר רב פפא השתא הוא דבריית פי' בתוס' דהכא לא מצי לקלקלה משום דיכולה למימר השתא הוא דבריית ומש"ה התם דבאיילנות ליכא למימר השתא היא דבריית כו' ורש"י ז"ל פי' אלא אמר רב פפא כו' ע"ש מבואר מדבריו דשיטת התוס' דלא גרסי אלא והיינו דלח חזרו מהא דאמרינן לה שתיקתך יפה מדיבורך דבאמת אינו יכול לקלקלה דאמרינן השתא הוא דבריית רק אם תתבע כתובתה לומר דגם מעיקרא היתה בריאה אמרינן לה שתיקותך יפה מדבורך דלפי דבריך א"כ יכול לקלקלה וע"כ תשתוק ולא תתבע הכתובה ולפ"ז א"ש דברי הירושלמי דגם הירו' ס"ל כש"ס דילן ואמרינן לה שתיקתך יפה מדיבורך. ובזה א"ש מה דקשה על הירושלמי דהא שם אמרו לעיל הטעם דאם נשאת לרביעי וחמישי ולא ילדה דאין יכולים הראשונים לחזור עליהם דאמרינן השתא הוא דנתעקרה א"כ אמאי לא אמרו גם הכא הטעם דהשתא הוא דאברית. ולפמ"ש בביאור הירושלמי א"ש דגם כאן הכוונה כן רק דנקט לה ביתר שאת דאמרינן לה שאם תדבר אז תקלקל ובאמת אינו יכול לקלקל דאמרינן השתא הוא דאברית וא"כ אינו מגיע לה כתובה וא"ש:

פ"ז ה"א א"ל הרי עבדי מלוג כו' משלך נתנו לך כו'. ע' בפני משה שכ' משלך נתנו לך כלומר בעבדי צאן ברזל דלאו מדאורייתא אכלו כדמסיק בדין הוא שלא יאכלו דהרי הם לאו כשלו ממש אלא הואיל וחייב באחריותן קתני וכן אמר רב ספרא בבבלי שם כו' ולפ"ז לא תירץ ר"א כלום לר' יוחנן וא"כ הודה ר"א לר"י כיון שלא מצא מענה וא"כ איך מבואר אח"כ בירושלמי דעדיין הוא מחלוקת וגם הדבר הוא תמוה דעבדי צאן ברזל לא יאכלו מדאורייתא הא הוא חייב באחריותן ופשיטא דאכלו מדאורייתא עבור זה ואין זה דומה להא דמבואר בבבלי יבמות (ס"ו ב') דהתם קאי כשגירשה והוא רוצה ליקח הנכסים שלה וע"ז אמר דהדין עמה דאין לו עליהן כ"א חיוב אחריות וכשרוצה ליקח אותן הדין עמה אבל לענין אכילת תרומה בודאי דמה"ת הן אוכלין בשביל חיוב אחריות. האמנם מצאתי בתמים דעים להראב"ד (סי' רל"ט) שגרס אמר לי' ר' אליעזר הגע עצמך כו' ונ"ל פירושו דר"א אמר לר"י על מה שהקשה לו דהלא גם עבדי מלוג מכוחו הן אוכלין בתרומה ועכ"ז אינן מכורין כשמכרן ה"ה בנכסי צאן ברזל אע"ג דהן אוכלין בתרומה מכוחו לא יהי' מכורין ותירץ לו ר"א דאיני דומה דבשלמא נכסי צאן ברזל דהן אוכלין מדאורייתא בתרומה שפיר י"ל דגם אם מכרו אינן מכורין כיון דחזינן דיש לו כח להאכילן בדאורייתא בתרומה משא"כ בנכסי מלוג דרק מדרבנן הן אוכלת

בתרומה ומדינא לא הי' להם ראוי לאכול כלל בתרומה א"כ י"ל דכיון דרק מדרבנן הן אוכלין הן אמרו והן אמרו כנ"ל לפרש דברי הירושלמי:

. פ"ח ה"ב אמר ר' מתני' משחררין לו שפחה כו' בשירי קרבן תמה ע"ז וגרס משיאין לו שפחה ולפ"ז מוכח דעמוני מותר בשפחה ולא כהחלקת מחוקק (סי' ד') שנסתפק בזה וכבר תמה עלי' השער המלך (פט"ו מהא"ב) מדברי הירושלמי הללו ובישועת יעקב העיר ג"כ על הח"מ כן. ומ"ש הישועות יעקב דהרשב"א גרס ג"כ משיאין הוא תמוה דהרשב"א גרס משחררין לו וכמבואר בחי' הרשב"א יבמות (דע"ז ע"ב) ע"ש:

ה"ג הוו להון לנשים לקדם כו' ע' במראה הפנים שכ' דאף שהקושיא שעל עמוני במקומה עומדת מ"מ הואיל וכללם הכתוב בחד קרא דרשינן הכא לתרווייהו ע"ש. וקשה לי דהא קיי"ל דכל מקום דאיכא למיקש לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן א"כ אדרבה הי' להם להקיש לחומרא דיאסרו בתרווייהו ומצאתי בחי' הרשב"א יבמות (ע"ו ב') שכ"כ להדיא דאם הי' גבי עמון לא שייך הך טעמא דהי' להם לקדם הי' אסורין תרווייהו ועוד דהמעיין בסמ"ג (לאוין קי"ד) ובעמודי שלמה שם וברמב"ן (פ' תצא) מבואר דהירושלמי ס"ל כש"ס דילן בהא וע"כ צ"ל דהירושלמי לא חש לקושיא הזאת משום דחיה דש"ס דילן ולא ביארו להדיא וכיוצא בזה יש הרבה בירושלמי וע"ל דהפי' הי' להם לנשים לקדם בתמי' דכי הי' להם לנשים לקדם וכן נראה דלהפני משה העיקר חסר מן הספר דהפי' לקראת נשים אח"כ ראיתי בגליון הש"ס שכ"כ. וע' בזוהר חדש רות ((ד"ה ויקחו) שכ' ועוד כתיב באורייתא תרי טעמא ע"ד אשר לא קדמו כו' ואשר שכר כו' עיקרא דמלתא גוברין הי' כו' ע"ש ודו"ק:

פ"ט ה"א במשנה כשר שנשא כשירה ויש לו אח חלל כו' כ"ה הגירסא כאן בירושלמי והיינו דהמשנה סוברת דהזהרו כשירות להנשא לפסולין. וכ"ה גירסת הרמב"ם שם בפי' המשנה. ומזה תמיה לי על שו"ת מאיר נתיבים (ח"ב פ' תצא) שכ' שם דבכה"ג מותרת להתייבם דבביאה הראשונה מתקיימת מצות יבום. וזה מותר מה"ת לחייבי לאוין ואינו אסור רק משום גזירה אטו ביאה שני'. וכאן בביאה הראשונה תעשה חללה ותהי' מותרת לו אח"כ דהא מבואר כאן להדיא דאסורה להתייבם. ועל שאר הפוסקים לק"מ די"ל דהם סוברים כפי' התוס' דבחללה איכא ג"כ עשה והוא עשה ול"ת ומה"ת אינו עולה ליבום אבל מה יעשה לשיטות הרמב"ם שגם הוא העתיק הגירסא הזאת והוא ס"ל בפי"ז מהא"ב דליכא רק לאו מוכח דלא ס"ל כשיטות המאיר נתיבים:

ה"ד אמר ר' ירמי' שאין לו עליו אלא אכילות פירות כו' ולפי דבריו תקשה עה שמקשה אח"כ מהו ולא פירות ובשירי קרבן הקשה כן וכ' דנ"ל דה"ג אמר ר"י שאין צו עליו אכילות פירות ע"ש.

ומצאתי בחי' הרמב"ן ליבמות (פ"ד א') שהביא דברי הירושלמי הללו וגרס שם כן יעו"ש: פ"י ה"ג. לא תדמינה לחלבים שכן כו' ע' בשירי קרבן שהניח בצ"ע על הרשב"א בתהה"א שהוכיח דסד"א לחומרא מ"ה דאל"כ אשם תלוי האיך משכחת לה דהא לר' יוסי ליכא לדמויי אשם תלוי לשאר ספיקות יעו"ש. וי"ל זה לפמ"ש בק"א לשו"ת שמן רוקח (ח"ב סי' י"ח) דר' יוסי ס"ל כר' אלעזר דאדם מתנדב אשם תלוי בכל יום והכא כוונתו מטעם נדבה ע"ש. א"כ א"ש דלדידן דלא ס"ל כר"א שפיר הוכיח הרשב"א והבן:

פי"א ה"ה. מהו שיעידו עדות א' ותעלה להן עדות אחת או ייתא כהדא כו' ע"ש. וע' בשירי קרבן שתמה ע"ז דהא קיי"ל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ע"ש שהניח בקושיא וכן תמה בשו"ת שיבת ציון (סי' ק"א) וכ' דדברי הירושלמי סתומים וצריכים ביאור. ומהתימה מהם שנעלם מהם דברי התוס' סנהדרין (ל"א א') שכתבו דהא דקיי"ל א' מהן קרוב או פסול עדותן בטילה הוא דוקא היכא שידעינן עי הוא העד הפסול אבל היכא דלא ידעינן מי הוא העד הפסול לא שייך הך דינא יעו"ש. וא"כ הכא דלא ידעינן מי הוא העד הפסול ועל כל חד מהן מספקינן אם הוא הכשר או הפסול לא שייך הך דינא דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וז"ב:

ה"ז שאל לר' יוסי א"ל לית צריך כו' ע' מה שפי' בו הפני משה והקה"ע. וע' חי' הרמב"ן יבמות (ד"פ ע"א) שהביא דברי הירושלמי האלו ולפי מה שפי' בו נראה ההיפוך ממה שפי' הפ"מ והקה"ע דסימנים הי' בו כו' קאי על העובדא והי' בו סימנים בן ח' וכן במה שמשני כשפי' כו' היינו שהי' בן ח' וכבר האריך בזה בשו"ת בית דוד בק"א (סי' ב') ע"ש. וע' בשערי ירושלמי בהגהות וחידושים (ד"ג ע"א) שמחלק בין אנינות דאורייתא לאנינות בזה"ז ע"ש וצ"ע מעובדא דירושלמי הנ"ל דהעובדא הי' לאחר החורבן ויש להאריך בזה: שם הכה את זה כו'. ע' כל הסוגיא בירושלמי ובמה שפי' הפני משה. הנה מבואר מהסוגיא דהיכא דאגלאי מלתא למפרע סובר ר"י דכ"ע מודו דלא הוי התראת ספק. ור"ל סובר דאין חילוק כלל בין היכא דאגלאי מילתא להיכא דלא אגלאי מילתא למפרע. וע' בירושלמי (ס"פ האשה שהלך) ובפרק ב' נזירין (ה"א) ופני משה שם ובזה נ"ל ליישב מה שהקשה המל"מ (פי"ז מה' סנהדרין) מסתירת דברי התוס' יבמות (ד"פ ע"א) שכתבו דבאגלאי מילתא למפרע הוי התראה אף דהוי ה"ס ובנדה (דמ"ו ע"ב) כתבו דהוי התראת ספק ע"ש שהניח בצ"ע ולי קשה ג"כ מתוס' חילין (די"א ע"ב ד"ה וכ"ת) דגם שם הוי

אגלאי מילתא. ומ"מ כ' דהוי ה"ס וכן קשה לי על המהרש"א קידושין (י"א ד"ה חייבים) שכ' דמ"מ הוי ה"ס אף דהוי נגלה הדבר למפרע. אולם לפי דברי הירושלמי הללו אתי שפיר דביבמות כתבו דלא נצרך לומר דרב סובר דה"ס לא שמה התראה די"ל דסובר כשיטות ר' יוחנן משא"כ בנדה אזלי לר"ל ולדידי' אין חילוק כלל וא"ש הכל ומצאתי בשער המלך (פ"ב מה' אישות) שחקר בזה והמעיין יראה דלפמ"ש א"ש. ובזה י"ל דברי האלגזי שהוכיח דהתוס' ס"ל דה"ס לא שמה התראה ממ"ש בכתובות (ל"ג א') שכתבו ותיפוק לי' דהוי ה"ס ומאי קושיא דלמא ס"ל לרבא דה"ס הוי התראה אע"כ דס"ל להלכה דלא שמה התראה. וראיתי בכסף נבחר (כלל נ"א) שכ' שאשתמטתי' ש"ס מפורש בחולין דפ"א דרבא ס"ל דלא שמה התראה [והנה כמו כן ראיתי בריטב"א בקידושין (דע"ח) שהקשה לרבא דאם בעל אח"כ לוקה דהא הוי ה"ס. ותירץ דס"ל שמה התראה אף ה"ס. וכ"כ הריטב"א בחידושיו למכות (ט"ו א') וכן מוכח ממ"ש הרשב"א בחי' לשבועות (ט"ז ב') דההיא בעיא דשהיה למלקות קאי למ"ד דה"ס שמה התראה ושם רבא בעי לה. מוכח דס"ל דלרבא ה"ס שמה התראה. וכ"כ הריטב"א בחי' לשבועות שם ועתוס' ב"מ ד"י ע"ב ובשיטה מקובצת שם ודו"ק וא"כ תקשה על הרשב"א והריטב"א דס"ל לרבא דה"ס שמה התראה דזה היפוך ש"ס חולין הנ"ל (וע"ש בגירסת רש"י ותוס')] וע' באור חדש פסחים (ד"ה ע"א) שכ' דרבא ס"ל דה"ס ל"ש התראה ע"ש וכ"כ בפני יהושע בפסחים ד"ס וליתא. אמנם עם האמור י"ל דעד כאן לא אמר רבא בחולין דלא שמה התראה אלא בספק אם ישפך הדם אם לא ואף שאח"כ נשפך הדם מ"מ בשעת ההתראה הוי ספק ולא הוי גילוי מילתא משא"כ הכא כשבאו העדים לב"ד והעידו ומקודם התרו בהן שלא יעידו שקר ואח"כ העידו שקר א"כ הדעת נוטה דגם מעיקרא בא לב"ד על מנת כן והוי כמו אגלאי מילתא למפרע וא"כ מנ"ל להתוס' להקשות דלמא מודה רבא בהו דהוי התראה אע"כ דסוברים דבכל מקום לא הוי התראה [וע' סנהדרין (דע"ז ע"ב) דאיתא התם ואמר רבא זרק צרור בכותל וחזרה לאחורי' והרגה חייב ותנא תונא כגון אלו המשחק בכדור שהרגו במזיד נהרגין בשוגג גולין פשיטא במזיד נהרגין איצטרך לי' מהו דתימא ה"ס הוא מי יימר דהדרה קמ"ל וא"כ גם רבא הוצרך לאשמועינן זה משום דה"א דהוי ה"ס ש"מ שס"ל שה"ס לא שמה התראה] ודע דהר"מ פסק דה"ס לא הוי התראה רק כשהוא מפורש ופי' בשו"ת כ"ב מה"ת (חאה"ע סי' ע"ז) דדוקא היכא שלעולם תהי' בספק אז שמה התראה משא"כ היכא שיוכל להיות ודאי. ומיושב בזה מה שהקשה השער המלך (פ"ט מה' כלאים) דמשמע מהר"מ דאפי' הרביע עליו בהמה וחיה אינו לוקה דלדעת הר"מ דה"ס שמה התראה ילקה. ולהנ"ל א"ש דלאו דהרבעה משכחת לה בודאי.

[ודברי הלח"מ פ"א מה' ק"פ צע"ג ובפרט לפמ"ש בעצמו בפ"ה מה' שבועות. אך ראיתי ביד דוד פסחים דס"ג שכ' שט"ס הוא בלח"מ ובתפארת ישראל פ"ד דפסחים תמה ג"כ על הלח"מ] ובזה י"ל דברי ה"ה (פ"כ מהא"ב הי"ג) שכ' על מ"ש הר"מ שם דמי שבא בזה"ז ואמר שכהן הוא אינו נאמן ואין מעלין אותו לכהונה אבל אוסר עצמו בזוכה גרושה וחללה ואם נשא או נטמא לוקה וכ' ה"ה הטעם דכיון שהחזיק עצמו לכהן כשהן מתרין בו לאו ה"ס הוא לגבי עצמו. וראיתי בשו"ת מהר"ם מרויטינבורג האחרונים חאה"ע (סי' י"ב) שכ' ע"ד ה"ה דהוא משנה שאינה צריכה דלו יהא ה"ס הלא רבינו פסק בה' סנהדרין דה"ס שמה התראה ע"ש. ולהנ"ל א"ש דכיון דיוכל להיות ודאי בזה סובר הר"מ דלא שמ' התראה. ובזה י"ל דברי החכם ההובא בשו"ת תפארת צבי (ה' נדה סי' קפ"ה) שכ' וז"ל ומה שאמר החכם שאינו לוקה מפני הספק שגג שגגה גדולה דאנן פסקינן דלוקין על ה"ס דה"ס שמה התראה. ולהנ"ל צדקו דברי החכם דבנדה פסקינן דה"ס לא שמי' התראה דיוכל להיות ודאי בזה ודו"ק. וראיתי להנודע ביהודא שם שכ' וז"ל דפלוגתא דר' יוחנן ור"ל לדעתי לא נחלקו אלא במלקות אבל במיתה מודה ר"י לר"ל דלא שמי' התראה. ובכלילות שמואל (אות ז' סי' ל"ג) חיזק דבריו ובזה י"ל דברי רס"י סנהדרין (ע"ח ב') שכ' בנתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם דפטור משום דהוי ה"ס. וראיתי להתפארת ישראל בסנהדרין פ"ט שכ' ע"ז ותמוה דהרי קיי"ל ר"י ור"ל הלכה כר"י לבר מתלת ור"י ס"ל דה"ס שמה התראה ע"ש. האמנם לפי האמור דבמיתה לכ"ע לא שמי' התראה א"ש. ומיושב בזה קושית תוס' [גיטין] (ל"ג א' ד"ה אפקיענהו) שהקשו שם דהא הוי ה"ס. וראיתי בשו"ת מנחת עני (סי' ק"ח) שהקשה דהא קיי"ל שמה התראה.

ולהנ"ל א"ש דבמיתה כ"ע ס"ל דלא שמי' התראה. הן אמת שמדברי הרשב"א בתשובותיו (ח"א סי' קמ"ו) ומדברי ר' ירוחם ספר אדם (נתיב א' ח"ד) מבואר דגם במיתה קיי"ל דשמי' התראה. האמנם תמי' לי' על הנ"ב דא"כ נסתרה קושית הירושלמי דמקשה לר"י ור"ל דאיתפלגין בב' יו"ט של גליות מהכה זה וחזר והכה זה. דשאני התם דהוי מיתה אע"כ דאין לחלק ומדברי הירושלמי הללו יש להעיר ג"כ על שו"ת תועפת ראם (חאה"ע סי' ל"ד) והתורת גיטין בחי' לגיטין (דע"ו ע"ב) שחילקו בין היכא שהספק הוא בעיקר האיסור להיכא שספק בגברא וכבר קדמם בזה השער המלך ונסתר זה מדברי הירושלמי הללו דהא מבואר דגם בב' י"ט של גליות אגלאי מילתא למפרע אף דהוי הספק בעיקר האיסור. וגם במ"ש הנ"ב דהיכא דהדבר תלוי בידי אחרים ולהעובר בעצמו הוא ספק לא אמר אדם מעולם דיהי' שמה התראה קשה מב' י"ט של גליות דלא נודע להעובר בעצמו אם קידשו ב"ד את החודש ועכ"ז נחלקו בזה. וראיתי להפני משה ס"פ האשה

שהלך שכ' על מה דמקשה הירושלמי דלמה אינו נעשה סריס בן סורר ומורה דשמא יביא שערות בתוך ג' חדשים כמ"ד אין מקבלין התראה על הספק. וכ' הפני משה דאף דאגלאי מלתא למפרע: התם דנתרי בי' מספק למיקטלי' לא שייך אגלאי מלתא למפרע עכ"ל והדברים המה סתומים וחתומים אין לו ביאור כלל דמ"ש זה מאוכל חלב כו'. ובאמת נראה הפי' בירושלמי כמ"ד אין מקבלין התריה על הספק היינו אף בכה"ג וכמו שסובר ר"ל וכמ"ש למעלה (ולדעת הנ"ב שכ' לחלק בין מלקות למיתה י"ל ג"כ דלענין בן סורר ומורה דהיא קטלא לא אמרינן כן. אך כבר כתבתי דלא נראה כן מהירושלמי) וי"ל לפי מ"ש הרמב"ם (פ"ז מה' ממרים) דטומטום שנקרע אף דאגלאי מלתא למפרע דהוי בן מ"מ כיון שבשעת ההתראה לא ידענו אינו נעשה בן סורר ומורה א"כ נימא כן גם לענין גדול כיון דבשעת ההתראה לא ידענו אף דאח"כ אגלאי מילתא לא נעשה בן סורר ומורה אך י"ל דדוקא לענין אי הוי זכר גלי קרא ולא לענין גדלות דהא לפירש"י צריכין אנו לידע שהוא בן משעת לידה ופשיטא דלא שייך זה לענין גדלות א"כ ה"ה לפי' הר"מ. ובביאור הירושלמי י"ל לפמ"ש בשו"ת ת נ"ב מה"ק (חאה"ע סי' ו') די"ל כוונת הש"ס לענין חטאת אבל מלקות אין לוקין ע"ש א"כ מתיישבין ג"כ דברי הירו' הנ"ל. גם י"ל לפי מה דאמרינן דבן סורר ומורה נידון על שם סופו וא"כ י"ל דאינו דומה לשאר איסורין דהמה איסור בעצם משא"כ בבן סורר ומורה דאינו אסור בעצמותו רק גזירת הכתוב שיהי' נידון על שם סופו וא"כ כשהקטן אינו ראוי לכך אינו איסור דלא הי' בזה גזה"כ ואינו דומה לאכילת חלב והבן. שוב נדפס שו"ת נודע בשערים. וראיתי במה"ת (חאה"ע סי' ר"ז) שפי' דברי הירושלמי עפ"י דברי הר"מ וכבר כתבתי שיש לפקפק בזה. עכ"פ נראה מדברי הר"מ דדוקא בבן סורר ומורה אם נקרע אח"כ גלי קרא דלא מהני ומשמע דבשאר איסורים לא אמרינן כן ולהכי תמהתי על הפרמ"ג בפתיחה כוללת לא"ח (ח"ב סי' כ"ה) שכ' ואם טמא עצמו ונקרע ונמצא זכר אין לוקין עליו דאע"ג דה"ס שמה התראה כה"ג לא שמה התראה לכ"ע עכ"ל והוא מהתימה דמדברי הר"מ נראה להיפוך ושוב ראיתי בשו"ת שיבת ציון (סי' פ"ט) שנראה שהעיר מהירושלמי על הנ"ב. ועשו"ת ח"ס (חיו"ד סי' ט') וחח"מ (סי' כ"ה):

פי"ב ה"ב סנדל של עץ חבריא בשם רב הן שיהי' חובטין על עץ כו' כ' הפני משה והן שיהי' כו' תחתיתו של סנדל שהן מעמידין אבל על גבי צריך שיהי' של עור. אולם הלשון הוא דאמר והן שיהי' משמע דקפידא הוא שיהי' לו חובטין של עץ והל"ל דדוקא החובטין יהי' של עץ דרשאי אבל ע"ג לא. אולם ראיתי בחי' הרמב"ן שבת (ס"ו א') שהביא הירושלמי הזה בזה"ל חבטיא של עור תמן אמרין כו' והוא שיהי' תרסיותיו של

עור פי' חבטי' מה שהרגל חובט עלי' והיינו מבפנים מחופה עור ותרסיותיו עור וכ"ה בחי' הרשב"א שם וא"ש:

ה"ג אמר לי' כן אנן אמרין לסתום אוירא כו' כ' הפני משה דלפיר"ח דבחלון המצרית קאמר צ"ל דאתיא הך דהכא דלא כר' אלעי דאמר שם דיכול למחות ובאמת אינו מוכרח לדייק כן די"ל דהר"ח פי' הירו' כפי' הי"א ההובא בחי' הרמב"ן לב"ב דנ"ח דהפי' הוא בניחותא דלסתום אוירא באפי' והיינו ההיא דר' אלעי וא"ש:

פי"ג ה"ב וקשיא דר' כהנא על דר' יהודא כו' כמ"ד מאליהן כו' בשירי קרבן כ' קשה הא ר"י סובר תרומה בזה"ז דאורייתא כמפורש בבבלי פ' יוצא דופן וצ"ע עכ"ל. ולא ידענא מאי קושיא דהיכן מוכח דר"י ס"ל דתרומה בזה"ז דאורייתא אי משום דאיתא התם (דמ"ו ע"ב) קטן שלא הביא ב' שערות ר' יהודא אומר אין תרומתו תרומה לק"מ מזה על הירושלמי דאזיל בזה לשיטתו בתרומות (פ"א מ"ג) דגורס שם ר' יהודא אומר תרומתו תרומה וכמו שהאריך בזה הר"ש שם דמוכח כן מהירושלמי שם. וע' ביאורי הגר"א שם ואם ממה דאיתא התם (דמ"ז א') דעיסה שנדמעת כו' חייבת בחלה י"ל דס"ל דנהי דחייבת בחלה דאורייתא עכ"ז בתרומה ס"ל דהוא דרבנן וכדס"ל לרבנן דבי רב שם וכ"ה שיטות הירושלמי ולא קשה כלל ועמ"ש בשו"ת עדות ביהוסף (סי' י"ד ענף ז') והבן:

פי"ד ה"א אפי' אשם תלוי אין בה כו' ע' בשירי קרבן שתמה על הר"ם למה פסק שקידושי חרש אינן מה"ת הא בש"ס יבמות (קי"ג א') איכא ב' לישני והר"מ פוסק כל"ב וגם ר"א סובר כן ע"ש ולדעתי י"ל דהר"מ סמך א"ע על הסוגיא דשבת (קנ"ג ב') ששם מבואר דקיי"ל כרבנן וכמ"ש התוס' שם וגם הא אי נימא דקידושי חרש הם סד"א היינו משום שספק שמא חייבים במצוות וכמ"ש רש"י שם. והנה בש"ס חגיגה (ג' א') מבואר שם בלא מחלוקת דחרש פטור ממצוות ולהכי כ' הר"מ וכל הפוסקים דקידושי חרש הם דרבנן וראיתי בשו"ת מהרי"מ מווארשא (חאה"ע סי' כ"ז) דהש"ג שפסק בשבת דנותנין לקטן היינו משום דס"ל כר"א ע"ש ולענ"ד אינו מוכרח לומר כן ומ"ש דנותנין לקטן י"ל דס"ל כדעת רש"י ההובא בתוס' ע"ז (ז' א' ד"ה ב"ש) ובר"ן שם בשם הרי"ף דבשל ד"ס קיי"ל כאיכא דאמרי בתרא ולכן כיון דהאיכא דאמרי בתרא ס"ל דגם לרבנן יהבינן לקטן דחרש אתי לאחלופי לכן פסק כמותן וכל הפוסקים ס"ל דקידושי חרש המה רק מדרבנן. וראיתי להעיר ע"ד הפנ"י בגיטין (ע"א א' ד"ה אמר ר"ז) שכ' וז"ל אמנם ראיתי שהרמב"ם ז"ל כ' בה' עדות דעשרה פסולין לעדות וקחשיב חרש בהדייהו ויהיב טעמא לכולהו מהיכא מימעטו ובחרש לא כ' שום טעם וכן הא דחרש אינו שייך במצוות נמי

לאו הלכה פסוקה דבמס' תרומות בירושלמי מייתי תנאי דחרש שייך בכל המצוות וקידושיו קידושין גמורין ובתלמודא דידן נמי מצינו ביבמות דאשת חרש לר"א חייבין באשם תלוי כו' עכ"ל. והנה מ"ש דהר"מ לא יהיב טעמא למה חרש פסול לעדות תמהני עליו דלהדיא כ' הר"מ בה' עדות (פ"ט הי"א) החרש כשוטה שאין דעתו נכונה ואינו בן מצוות עכ"ל הרי שכ' להדיא שהטעם משום שאינו בן מצוות. ומ"ש דלאו הלכה פסוקה הוא הנה אצלינו הוא הלכה פסיקה דחש"ו פטורים מכל המצוות ואנן לא קיי"ל כר"א וכמ"ש למעלה. ודברי הירושלמי ממס' תרומות פ"א שהביא דקידושיו קידושין גמורים אף דאיזה אחרונים פירשו דמיירי לענין קידושי אשה עכ"ז העיקר דמיירי לענין קידושי אפר פרה עת"ג (סי' קכ"א סק"ה). [וע' מ"ש ה"ג מהרי"ש בהקדמתו לפתחי תשובה אר"ע וז"ל ואני תמה על הגאון כב"י והנמשכים אחריו איך אפשר לטעות בזה שקאי על קידושי אשה לא יפול הלשון קידש בינו לבין עצמו או בינו לבין אחרים רק שקידש לפני עדים או שלא בפני עדים עכ"ל והא ליתא דהא הכוונה לפי שיטתם שיהי' אחרים עומדים על גבי' וילמדו אותו. (ע' ישועת יעקב סי' קכ"א סק"ד) וא"כ שפיר שייך הלשון לפני אחרים] וע"כ דברי הפנ"י המה תמוהים:

פט"ו ה"ט הוא אמרה על מטתו מת כו' עמ"ש הפני משה וע' בא"ז (ה' ענונה סי' תרצ"ג) שגרסתו היתה היא אומרת במלחמה ואינו על מטתו מת סבורה היא להתיר א"ע והיינו דמותרת. שמה שאמרה במלחמה שהוא סבורה שבזה תהי' מותרת ביותר ולפי שאנחנו יודעים שלא הלך במלחמה אנו אומרים שאמת שמת רק על מטתו מת יעו"ש באורך:

ה"ט קידש א' מה' נשים כו'. ע' בפני משה דמיירי בקידושי ביאה דקנסוהו חכמים כו'. וכ"ה בבבלי (דקי"ח ע"ב) ומצאתי בבעל העיטור אות ק' קידושין ד"ח ע"ב) שנראה שגירסתו היתה בירושלמי בשינוי ממה שלפנינו וז"ל וה"ג בירושלמי בד"א שקידשה בשטר אבל בכסף נותן גט וכתובה לא' וגט וכתובה לא' ומסתברא דלא גרסינן בה' ביאה ואם קידשה בביאה קנסוה חכמים ונותן כתובה לכ"א עכ"ל והן אמת שצל"ע ע"ז מירושלמי ב"מ (פ"ג ה"ג) שאיתא שם אמר ר' אילא אף אנן תנינא ואמר הוא גזילה הוא בעילה היא מלוה (כלומר דבכולהו פליג ר"ט עם ר"ע) וא"כ מדמכנה לדינא דהמשנה בלשון בעילה ש"מ שמיירי בקידושי ביאה וכדמוקי בש"ס דילן וצע"ק: פט"ז ה"ג אע"פ שיש סימנין בגופו ובכללי ולא כן תני כו'. ע' בישועות יעקב באה"ע (סי' ז' ס"ק כ"ב) שכ' שהירושלמי הלז נראה שנעלם מכל האחרונים וגם מדעת הקדמונים. ע' בראב"ד הובא בש"מ לב"מ כ' שם שאין שייך סברת עשוי' להשתנות זולת בשומא ולא בשאר סימני הגוף ועשו"ת גבעת שאול ונעלם עהם הירושלמי הלז עכ"ל ובאמת חלילה לומר כן על

מאור עינינו הראב"ד שנעלם ממנו דברי הירושלמי ונראה שפי' הירושלמי כמו שפי' השירי קרבן דהירושלמי מיישב דלא קשיא מהמשנה על הברייתא דמתני' מיירי בסימנין העשויין להשתנות והברייתא איירי בסימנין שאין עשויין להשתנות רק שהשירי קרבן חילק בין מובהקין לאין מובהקין ולהראב"ד החילוק בין שומא לשאר סימנין וא"כ א"ש דברי הראב"ד והאחרונים. ועשו"ת משכנ"י חאה"ע (סי' ט') שכ' ע"ד הירושלמי הללו וז"ל משמע להדיא דס"ל דסימנים דאורייתא רק משום דסימנין עשויין להשתנות ואיירי בשומא וכיוצא בה עכ"ל הרי שפי' דברי הירושלמי דמיירי בשומא. אולם לפמ"ש בביאור הירושלמי א"ש יותר:

(שייך לעיל לפ"ד הט"ו) אע"ג דר' יהושע אמר כו' וכ"ה בקידושין (פ"ג הי"ב) וראיתי להיד המלך (הא"ב פי"ח ה"א שכתב והנה מלתא זו דהירושלמי נאמרה ונשנית בלא טעם כו' ע"ש ונעלם ממנו ש"ס יבמות (דמ"ה ע"א) דאיתא התם דין הזה ומייתי לה בק"ו מאלמנה לכה"ג ע"ש וכ"ה דברי הירושלמי וז"פ:

מסכת סוטה

פ"א ה"א ר' יוחנן אמר כי יסיתך אחיך כו' מתיחד אדם עם אמו ודר עמה כו'. המל"מ (פ"א מה' סוטה ה"ג) כ' שטעם הירושלמי דמקנין לשנים כאחד דה"א כיון דאינו אסור ביחוד לא תאסר וסיים שם שוב זיכני ד' ומצאתי בירושלמי באותו פרק על המ"ד דמקנא לה ע"י אביו ובנה ההוא דאמר ר"י כי יסיתך כו' מבואר הדבר כמ"ש דמה דאיצטרך לומר דמקנא ע"י אבי' הוא משום דליכא איסור יחוד וכן מה שבעי לה מהו שיקנא משנים עכ"ד. אולם באמת אין התחלת ראי' מהירושלמי הזה דזה תורף דברי הירושלמי דמקשה ע"ד ר"י בר"י דסובר דמקנא לה עפ"י עצמו דא"כ אין לדבר סוף דמי שיתקוטט עם אשתו יאמר שקינא לה מאיש פלוני והיא שלא ידעה מאותה הקינוי תסתתר עמו ותאסור ומקשה הירושלמי דמה לה באמת להתיחד עם אותו האיש דהא יחוד אסור מה"ת רק הקושיא הוא לר"א דסובר דמשקה לה עפ"י עצמו וא"כ יקנא לה עפ"י שנים ואח"כ יאמר שנסתרה עם אותו האיש אח"כ אמר דגם על ר"י בר"י קשה דהוא יאמר שקינא לה מאבי' ומותר' להתיחד עם אבי' כדאמר ר"י וא"כ אין ראי' להמל"מ דהטעם דה"א כיון דאינו אסור ביחוד לא תיאסר דז"א דנה דהביא דברי ר' יוחנן הוא בכדי שתקשה גם לר"א דיאמר שקינא לה מאבי' וז"ב. ומש"ש המל"מ ע"ד הב"י (סי' קע"ח) כבר מחקו הב"י בבדק הבית ומש"ש ע"ד הירושלמי באמת הוא ט"ס בירושלמי וכמ"ש המראה הפנים:

שם נתייחדה עמו בפני שנים כו' בש"ק כ' עמ"ש בהגמי"י לה' אישות (סי' כ"ח) דאף אם ב' עדים ראו כיעור אפי' בזאח"ז כמאן דחזי בב"א דמי כו' וכן משמע מהא דגרסינן בירו' פ"ק דסוטה נתיחדה כו'. וכ' הש"ק דתימה דאדרבה מהכא משמע דאפי' לענין כיעור לא מצטרפינן דהא פשוט לן מדר"ל בן תודאי דאין זה יחוד כו' וצ"ע עכ"ל ותמהני עלי' שבמח"כ לא נזכר מדברי הב"י בח"מ (סי' ל' ס"ז) שהביא גירסת הירו' או ייבא כהדא אין מקבלין כו' והיינו דשאל האיבעיא בנסתרה בע"א בשחרית כו' אם נפשטה מנתייחדה כו' ומסקנא כו' דאיתא דאין זה עדות או דנפשטה מההוא דר' יהושע בן קרחה כו' וע"ש בב"י באורך מ"ש לבאר דברי הירו' ומ"ש עליו בשו"ת ר"א ן' ששון (סי' י"ז) ובשו"ת זכרון יוסף חאה"ע סי' ז') ע"ש. דלפ"ז א"ש דברי ההגמי"י. וגם מ"ש הפני משה לפרש בלשון מאחר שהוא איש והיא אשה דהוא לשון יתר והוא בלשון הקינוי הנה מבואר בב"י שם דאף שהוא אותו האיש ואותה האשה עכ"ז אין מצטרפין ולא הוי שפת יתר כלל: ה"ח הוא שדוד אומר פדה בשלום נפשי כו' כי ברבים הי' עמדי כ' ביפה מראה שהרבים והם ראשי סנהדריות הי' בעזרו. וראיתי להש"ק שכ' ולא מצינו במקרא שיקראו החכמים רבים. ולק"מ ודברי היפה מראה צודקים דהנה במדרש שוחר טוב (מזמור ד') דרש רבים קמים עלי. רבים בתורה דואג ואחיתופל דואג אב ב"ד ואחיתופל כו' מבואר דפי' רבים גדולים בתורה ובספר התחי' והפדות לר' סעדי' גאון כ' ופתרון ורבים הם הנלוים והנבחרים ולא ככל רבים ההדיוטים כמו ורבים מעמי הארץ מתיהדים והם מעטים היקרים עכ"ל מבואר דצדקו דברי היפה מראה:

פ"ג ה"ד מטרונה שאלה את ר' לעזר כו' ג' מאות כור מעשר בכל שנה כו' הקה"ע כ' שר"א כהן הי'. ותמוה מניין לו שהי' כהן וגם הא מעשר הוא ללוי. והן אמת שכן פי' ג"כ הידי משה במדבר רבה פ' נשא. אולם כבר תמהו עליו הסה"ד אות א' מח"ב ובביאורי הרד"ל לפרדר"א בבית צדיק ע"ש וכן תקשה ג"כ כאן על הקרבן העדה:

פ"ו ה"ג בארץ הכנעני אלו בין החוי כו' הפני משה כ' בארץ הכנעני לאו כנעני ממש אלא אלו בין החוי דהא שכם אוי הוא דכתיב שכם בן חמור החוי וקרי לה על שם כנעני מבואר לדעתו דר"א פי' בארץ הכנעני הכוונה על אוי רק שקרא לה על שם כנעני. ודבריו תמוהים ודחוקים דמבואר הפי' דר"א מקשה זה על דברי ר' יהודא דאיך אפשר לפרש כפירושו הא דכתיב בארץ הכנעני וארץ חוי הוא ולא כנעני וכן כתיב בערבה וזה בין ההרים. וכן כתיב מול הגלגל ואלוני מורה ואין כאן גלגול ואלוני מורה אע"כ הכוונה כדפי' ראב"י ונראה דלשון רש"י בש"ס סוטה (ל"ג ב') שכ' בארץ הכנעני ארץ החוי הוא בניחותא אטעיי' לבעל פני משה והכוונה ברש"י דארץ החוי הוא בניחותא וארץ הכנעני

הוא בתמי' והכוונה כתיב בארץ הכנעני והלא חוי הוא בניחותא וזה קושיא על דברי ר' יהודא וכן השארא וז"ב דלא כהפני משה:

שם ה"ז והא כתיב ויבא המלך דוד הפ"מ והקה"ע כאן וביומא (פ"ג ה"ב) פי' דהקושיא קאי לר' אמי דאמר אף למלכי ב"ד לא היתה ישיבה. ולפ"ז יסתרו דברי ר' אמי בשם רשב"ל למה דאיתה במדרש שוחר טוב (מזמור א') דיש [ישיבה] במקום מלכות ב"ד [לבד] ולא בעזרה וכאן אמר ישב בתפלה. אולם ראיתי להרמ"ע בעשרה מאמרות (מאמר אם כל חי ח"ג סי' י') שכתב שם דמה דאמרינן אין ישיבה בעזרה כו' הוא משנבנה בית עולמים ע"י מלכות ב"ד אז נתחדשה ההלכה דיש למלכי ב"ד ישיבה ומקודם לזה לא הי' ישיבה ע"ש א"כ כאן קאי הקושיא על ר' חייא דגם לדידי' תקשה על דוד עצמו שהי' אסור לישב ולא קאי הקושיא על ר"ל וא"ש:

פ"ט הי"א מכאן ואילך משל אוצר ע' מה שפי' הקה"ע ובשירי קרבן הוכיח מזה דלא כמ"ש הסמ"ע (סי' י"ד סקכ"ג) בשם הריב"ש דבלא יצא הנתבע חייב בדין א"צ לשלם יציאת התובע ע"ש ולפי מה שפי' בדברי הירושלמי הפני משה אין ראי' לדעת הש"ק ומוכח דהריב"ש פי' כפי' הפ"מ:

הי"ב אבל עכשיו נפרעין ממנו וממשפחתו. השירי קרבן כ' דקשה דאמרינן לעיל פ"ז ה"ה ביבנה יצא קול ואמר אין לכם עסק בנסתרות וצ"ע עכ"ל ולק"מ דהתם הפי' על נסתרות שאין יודעין כלל וכבר עשו ופשפשו מה שבכוחם ועכ"ז לא ידעו ע"ז יצא הקול שאין לכם עסק בנסתרות ((וע' כבוד חכמים בירו' פ"ז שם) משא"כ כאן מיירי בנסתרות שיכולים לידע והם מחפין עליו (ע' פני משה כאן) וא"כ אין כאן סתירה כלל וז"ב:

מסכת כתובות

פ"א ה"א הדא אמרת דלית רביעי כלום. בשיטה מקובצת לכתובות (ט"ו ב') כ' כלומר שאינה תקנה קבועה דהא היכא דבתי דינין קבועין בכל יום אשה נשאת בכל יום ע"ש ותמהני ע"ז דהא לעיל בירושלמי איתא על דעתי' דר"א במקום שב"ד יושבין בכל יום תנשא בכל יום כו' שלא לעקור זמנו של רביעי כו' ע"ש דמבואר דלר"א אף במקום שב"ד יושבין בכל יום אין נושאין יום לשיטות ר"א (וגם כאן קיימינן על דעתי' דר' אליעזר) וע' פ"מ ומראה הפנים שם וזה הוא היפוך דברי הרא"ה וגם א"כ איך פשוט הירושלמי דבתולה מן הנישואין וגם בוגרות או מוכת עץ אינה נשחת ברביעי אם הפי' כאן משום דב"ד יושבין בכל יום. ומה שייכות הוא להאיבעיא. ולא ידעתי אמאי לא פי' כפשוטו דלכן אינה קבועה משום דשמא בתולה מן הנישואין הוא או בוגרות דממוכת עץ לא

חיישינן דשמא מוכת עץ הוא דלא שכיח כמבואר לקמן (פ"ב ה"א) וצ"ע וראיתי בשו"ת שואל ומשיב (ח"א סי' רפ"ז) ובציון ירושלים בכתובות (פ"ב ה"א) שכ' וז"ל וקשה לי טובא שהרי בפ"א ה"א אמר ע"ד דר"א בוגרות כו' ופי' הפ"מ דאין שוב ראי' מרביעי דשמא בתולה מן הנישואין או מכ"ע היתה ע"ש. ולפ"ז ממ"נ מאי ראי' מהא דיוצא בהינומא דהא דלמא מוכת עץ הוא ואין לומר כדמשני הכא דלא חשו לדבר שאינו מצוי דא"כ שוב ראי' מרביעי וכדאמר לעיל וצע"ג עכ"ל מבואר מדברי' שהבין דאין ראי' מרביעי שיכול להנשא ברביעי ועכ"ז אין לה טענת בתולים וכ"כ להדיא בשואל ומשיב ולכן הקשה קושיתו. אולם באמת הא ליתא דאדרבה הפי' דאין ראי' מרביעי דהיינו אף שהיא אינה נשאת ברביעי ועכ"ז כתובתה מאתים וכ"כ הפ"מ והקה"ע. גם עיקר קושיתו לק"מ דדוקא על מ"ע בעצמה אמרו שאינו שכיח אבל בוגרות ובתולה מן הנישואין ומ"ע בהצטרפו כולם י"ל דשוב שכיחו ומעיקרא לק"מ: ה"ב חונה בשם שמואל בשקל הקודש כו' ע"ש כל הסוגיא ופ"מ ומראה הפנים שם.

והנה מה שהשיג שם על השדה יהושע דהכתובה אם הי' דאורייתא הי' התנאי קיים דהוי דבר שבממון זה אמת ומבואר כן בחי' הרמב"ן כתובות (נ"ז א') ובלח"מ (פי"ב מה' אישות ה"ו) אך עיקר פי' הפ"מ הוא דחוק ולא ראה דברי הרמב"ן כתובות (ק"ג ב') ששם הביא הסוגיא הזאת וביארה בדרך יפה דמקשה מדר' מנא אדר' ענא כו' ע"ש וגם מ"ש הפ"מ ויתור מעונה דהוא שם חכם לא נמצא בכל הש"ס שם חכם כזה ובחי' הרמב"ן שם מבואר דהגירסא משום הותנה היינו כיון שהתנה עמה כן וכתב לה כן פחות לכן אינה גובה רק מה שכתב לה:

שם ואם מתה היא יורשה כו' כ' הש"ק יש לתמוה למה השמיטו הפוסקים דין זה כו' גם לא ביארו הפוסקים דין פיקח שנשא חרשת שאינה יורשה כו' ע"ש. ובמחכ"ת נעלם ממנו דברי הרמב"ם (פכ"ב מה' אישות ה"ד) ובראב"ד שם וטוש"ע אה"ע (סי' כ' ס"ג) שמבואר שם הדינים האלו:

ה"ד הבא על שפחה משוחררת מהו כו' ע' פני משה ומראה הפנים. הפי' שכ' בשם השדה יהושע הוא תמוה וכמ"ש הפ"מ וגם פי' הפ"מ היא תמוה מה שפי' האיבעיא לענין קנס ובאמת אינו ענין להך דהכא דהא בענין כתובה עסקינן וגם לשון ר' יודן וכי בקנס הדבר תלוי משמע שהוא קושיא. ומצאתי פי' נחמד בכפתור ופרח פ"ו דהאיבעיא לענין כתובה רק הגירסא הוא שפחה משומרת והיינו דתנן שפחה שנפדית יתירה על בת ג' שנים ויום א' כתובתה מנה ומקשה אם הוא משומרת מהו ופשיט דכיון שיש לה קנס כתובתה מאתים. ומקשה ר"י וכי קנס תלוי בכתובה ואמר ר"י תפתר האי ברייתא

בפחות מבת ג' אבל לאחר ג' אפי' משומרת אין לה קנס ואמר ר מנא דלא אפשר דאם בפחותה מבת ג' ישראלית היא זה נכון. (ושוב נדפס ציון ירושלים רמז לזה) וראיתי בכפתור ופרח שם שכ' דתימה על הירושלמי דסובר דבתולה מן הנישואין יש לה קנס הא אנן נערה שנתארסה ונתגרשה תנן ולא מן הנישואין ע"ש ויש ליישב דמאי דתנן שנתארסה היינו לרבותא דאע"פ שנתארסה מ"מ לר"י הגלילי אין לה קנס אבל לדידן אפי' בתולה מן הנישואין יש לה קנס. וע' בפני משה בפ"א ה"ב והבן:

פ"ב ה"ג וכן העדים שהעידו בין לטמא כו' בא"ז בתשו' (סי' תשמ"ה) גרס מבודין היינו והיינו שאמרו שמעושין הי' מתחילה לשקר והביא ראי' דאין נאמנין לומר שחתמו בשקר מדלא אמרו מבודין היינו וע"ש שגרס ההוא דאמר ר' יוסי תיכף אחר מימרא דרשב"ל והאריך בביאור הירושלמי:

ה"ה אתמול אמרה טמאה יומא דין טהורה בערוך (ערך סמרון) הי' גירסתו אתמול אמרה טמאה אני סמרון טהורה ופי' סמרון הוא היום בלשון יון יע"ש:

ה"ט אמרין בשם ר' יוחנן אשת לסטים כלסטים. בש"ק כ' וז"ל וגדולה מזו דמסיק אמרו בשם ר"י אשת לסטים כלסטים הרי דר"י כרב נשי גנבי כגנבי. ומכאן נ"ל ראי' לפסק הריטב"א שפסק כרב ודלא כלוי דהא ר' יוחנן קאי כותי' דרב עכ"ל ודבריו תמוהים דמאין מוכח זה דאם הי' ר' יוחנן אומר אשת גנבי הי' מוכח כן אבל באמרו אשת לסטים אדרבה נראה ההיפוך דסתם לסטים היינו לסטים מזוין והוי כההוא כלוי דאשת בן דינאי. וע' בש"מ שכ' שבן דינאי ליסטים הי' וא"כ באמרו אשת לסטים היינו כלוי ועכ"פ אינו מוכח להיפוך דפסק כרב וז"ב:

שם אפי' קרוב וקטן כו' בש"ק כ' לא ראיתי להפוסקים שהביאו דין זה דקרוב וקטן כשר כו' וצ"ע ע"ש. והנה לא ראה שמובא הירו' הזה בשו"ת הרא"ש (כלל ב' סי' ה') ובא"ז בתשובה (ח"א סי' תשמ"ז) וע' בה"ה פ"כ מהא"ב שכ' דבנו ובתו נאמנים בין גדולים בין קטנים ועבדה ושפחתה צריכים להיות מסל"ת כו' מבואר להדיא דבנו ובהו קטנים נאמנים אף שהם קרובים. ובח"מ הביא ג"כ דברי הירו' הללו ולפ"מ שנראה מהר"מ דהאי מעשה קאי אקטן וכן פי' הבית מאיר דברי הש"ע א"כ מבואר כן להדיא בר"מ וש"ע:

פ"ד ה"ח נמנו באושא שיהי' אדם זן את בניו קטנים כו' אמר עולא מתני' אמרה כן אם היתה מניקה כו' כ"ל מתוך דברי הירושלמי הללו דסובר דתקנות אושא היתה כוללות גם לקטני קטנים וע' במהרי"ט בחי' לכתובות דק"ו ע"ש ובהכי א"ש דברי הרא"ש בנדרים (ל"ו א') שכ' דתקנת אושא היתה לקטני קטנים ובראותי זאת נפלאתי דהא בש"ס כתובות (מ"ט) מבואר דתקנות אושא היתה בקטנים ובקטני קטנים הוא מימרא דעולא שם (דף

ס"ה) וא"כ נראה דתקנות אושא לא היתה לקטני קטנים ושוב ראיתי בשו"ת מהר"ם מלובלין (סי' ע"ט) שתמה כן על הטאה"ע (סי' קי"ב) שגם הוא כ' דבקטני קטנים היתה תקנות אושא וכ' דגם בהגמי"י כתב כן ע"ש. ותמהני עליו שלא העיר מדברי הרא"ש הללו אך לפמ"ש י"ל דסמכו א"ע על דברי הירושלמי הללו וראיתי להבית הלל ביו"ד (סי') שכ' ואפשר שהרשב"א בתשובה פי' דברי הג"מ כמו שפירשם הרא"ש שם שטעם שזן את בני' הוא מצוה הוא דאיכא ולא חיובא כדתנן בפ' נערה מצוה לזון את הבנים קטנים ואפי' אם נאמר דכופין בע"כ הטעם משום צדקה והוי דומיא דשוקל את שקלו ע"ש. והוא תמוה דאיך אפשר שהרא"ש יפרש כך דא"כ תינח בנים אבל אשתו מאי איכא למימר דבזה ודאי חובה איכא ואף שכ' שם הרא"ש דבבנים מצוה הוא דאיכא ולא חובה כדתנן בכתובות כו' ובקטנים ליכא לאוקמי. דתקנתא דאושא הוא ולא מתני' אבל לא מטעם מצוה דהוא רק מצוה וע' בפסקי הרא"ש ותראה שכן הוא ודברי הב"ה צע"ג:

פ"ה ה"ב ואיזהו אשה כו' בש"ק כ' ופליגא אסוגיין דמשמע דלכ"ע פילגש הוא בקידושין כו' ע"ש ולא ידענא מנ"ל בפשיטות דמוכח כן מסוגיין. ובאמת ביש"ש יבמות (פ"ב סי' י"א) הוכיח אדרבה מהסוגיא הזאת להיפוך ומדברי היש"ש נסתרו ג"כ דברי המראה הפנים בירושלמי סנהדרין (פ"ב ה"ג) שכ' דמהסוגיא דשם יש ראי' למאן דגרס פילגשים בקידושין כו' ע"ש. אולם ביש"ש מבואר שם דאין ראי' כלל יעו"ש:

ה"ג מתו בעליהן אוכלת משלו ואוכלת בתרומה וע' בשיטה מקובצת לכתובות (דנ"ג ע"ב) שכ' בשם הרמב"ן וז"ל ונוסחא אחרת ראיתי בירושלמי מתו בעליהן אוכלת בתרומה והיא נראת עיקר עכ"ל:

ה"ו לא סוף דבר הכניסה אלא אפי' היא ראויה להכניס כהדא דתניא אשתו עולה עמו אבל לא יורדת עמו בקה"ע פי' על מה דאמרו אפי' הוא ראויה להכניס שהכניסה לו נדוניא רבה ויש לקנות ממקצתה שפחות להכניס ולשמשים וכן פי' הפני משה ותמהני שבמח"כ לא ראו בר"ן פ' אע"פ ובמ"ע ה' אישות פכ"א ה"ו שהשיגו על פירש"י שפי' האי ראויה להכניס שהכניסה לו נדוניא רבה דליתא והביאו ראי' מהירושלמי הזה דפירושו דדרך בנות משפחתה בכך וכ"כ הריטב"א שם מבואר שפי' הירו' כשדרך בנות משפחתה כך ולא כשהכניסה לו נדוניא רבה. אך מצאתי בשו"ת ב"י חאה"ע דיני נישואין (סי' ט"ו) שכ' שאפשר לומר ולפרש ג"כ דברי הירו' כפירש"י ומה שמסיים בה דעולה עמו ואינה יורדת אינו פי' לשון ראי' להכניס אלא שזה הדין של המכנסת נדוניא רבה הוא נלמוד מדין עולה עמו ואינה יורדת מק"ו יע"ש עוד שהוכיח כן ולפ"ז א"ש דברי הפ"מ והקה"ע אולם תמהני שלא ראו כל זה:

הי"א על דעתי' דרב כו' ע' בפני משה מה שפי' ופי' דחוק למאד ובמראה הפנים כ' א"א להחליף הגירסא דא"כ מאי קמ"ל לר' יוחנן ועוד מאי משלה הא בשבת נמי חייב במזונותיה עכ"ל ודברי' תמוהים דהא הכא במשרה אשתו ע"י שליש עסקינן דנותן לה קביים חיטים ותני במשנה דאוכלת עמו ליל שבת וע"ז פליגי רב ור' יוחנן דמאן דמפרש אכילה תשמיש א"כ בליל שבת הוא אוכלת משלה מהקביים שנתן לה ור' יוחנן דס"ל אכילה ממש ס"ל דאוכלת משלו היינו מלבד הקביים שנתן לה צריך הוא ליתן אליה סעודת ליל שבת וז"ב ונכון בפשט הירו' והגירסא מהופכת. ומצאתי בחי' הרמב"ן לכתובות (דס"ד ע"ב) שכ' וז"ל אבל בירושלמי גרסינן שמעון בר בא בשם ר' יוחנן אכילה ממש ואמרינן עלה על דעתי' דר' יוחנן אוכלת משלו אלמא למ"ד אכילה ממש משלו הוא אוכלת עכ"ל מבואר שגם הוא מהפך הגירסא ודברי הפני משה תמוהים. ומתוך דברי המגדל עוז ה' אישות (פכ"א הי"א) הבנתי שמפרש דברי הירו' הללו דקאי על מניקה דמוסיפין לה מזונות אם היא רוצה יותר פליגי אם אוכלת משלו או משלה ופי' זה דחוק וגם להראב"ד לא יוצדק זה וכמ"ש בעצמו והנכון כמ"ש וכן נראה מהרמב"ן שמפרש כן:

פ"ו ה"ה ישתבוק למועדא א"ל ר' זעירא גרמית יפסיד כו'. ע' פני משה אולם בא"ז ה' צדקה (סי' כ"ח) גרס ודמיתי יפסיד כלומר אם ימות הגבאי יפסיד המצוה אלו יתאכל כו' מלשון ותכל העבודה שיסיים המצוה ע"ש וכ"ה בהגמ"ר פ"ק דב"ב ע"ש שוב ראיתי שהביאו הש"ק:

פ"ז ה"ו ר' בא בר כהן כו' נשים שאמרו כו'. עפ"מ וקה"ע שמחקו תיבת אחד לפי שלא יכלו לפרשו כמו שהוא לפנינו אולם לא ראו בשו"ת הגמי"י לה' אישות (סי' כ"ה) שהעתיק שם הגירסא אחד נשים שאמרו חכמים אין להם כתובה ואחד נשים שאמרו יוצאת שלא בכתובה כו' ולפ"ז א"ש הגירסא אחד. ולפ"ז נסתר פי' הפ"מ להלן בירושלמי ונראה הפי' כמו שפי' שם הקה"ע ועשו"ת מהר"ם מרויטינבורג (ח"ג סי' ש"י):

שם תרעה טריד סוטה אגף צריכה. בש"ק הביא בשם הרשב"א בתשו' (ח"א סי' א' נ"א) שפסק האיבעיא להקל והוא הניח בצ"ע דהא ס' סוטה להחמיר ע"ש ולק"מ דהא בירו' חשוב אותה כאן בין דברים מכוערים וזה הוי רק מדרבנן כמ"ש הפנ"י פ"ק דכתובות (ד"ט) וא"כ ס' להקל ומצאתי בשו"ת הגרע"א (סי' ק"א) שכ"כ והוא פשוט. ועבש"ק שהביא דברי הרשב"א (ח"א סי' א' רל"ז) דפיו על פיה משמע דאינה סוטה כדמשמע בירושלמי פ' המדיר וכ' הוא ע"ז וז"ל ותימה אדרבה כאן מפורש דתצא וצ"ע עכ"ד ולק"מ דהרשב"א קאמר דאינה סוטה רק הוא מדברים המכוערים דכן קחשיב אותה בירו' בין הדברים המכוערים ובזה לדידן לא תצא דאנן מפרשינן תצא מהרוכל ולא מהבעל. וגם

דברי הירו' יש לפרש דלא תצא רק אם מוציאה תצא בלא כתובה כמו בעוברת על דת יהודית דתליא בהבעל אם רוצה להוציא ואף אם נאמר דמהירושלמי משמע דס"ל דתצא כשיטות השאלתות וכמו שהביא מזה ראי' בשו"ת מהר"ם בר"ב ((ח"ג סי' ש"י) עכ"ז שפיר כ' הרשב"א דמהירושלמי מוכח דאינה סוטה רק הוא מדברים המכוערים וא"כ אף אם הירושלמי לשיטתו סובר דתצא עכ"ז לדידן לא תצא וא"ש:

ה"ז הרי דדים הרי נוי באשה כו' הש"ק כ' וקשה הרי מתני' הוא בפ' אלו מומין דדין שוכבין כשל אשה ה"ז מומין בכהן וצ"ע עכ"ל ולענ"ד לק"מ דהא במשנה שם בבכורות (מ"ד ב') איתא שוכבין והיינו שהם שוכבין על בטנו וכמ"ש הרמב"ם (פ"ח מה' ביאת המקדש ה"ט) משא"כ כאן לא כ' דדין שוכבין והיינו דסובר דלענין נישואין הוי מום באיש כל שיש לו דדין אף שהם אינם שוכבין על בטנו דגם זה הוי שינוי. (וע' שבת (נ"ג ב') ומקרי מום כן נ"ל ברור ופשוט:

ה"ח אתי עובדא קומי ר' ירמי' בכופיח כו' ואתיא דרב כו' הפני משה פי' כופיח שם מקום כו' ע"ש וביאורו אין לו מובן כלל ומתוך דברי ר' שמחה שבא"ז (סי' תשס"א) והובא ג"כ בתשו' הגמי"י ה' אישות (סי' ל"ג) הבנתי מתוך דברי הירו' כך דאותו עובדא בכופח והיינו שם שחין בבכורות (ע"ה ב') וכפאו ואתיא דרבנן כשהי' ודרשב"ג כשנולדו כלומר דהירושלמי פוסק הלכה כרבנן כשהי' וכרשב"ג כשנולדו דאז במומין גדולים כופין כן נ"ל מתוך דבריהם לפרש הירושלמי והוא נכון:

פ"ח ה"א שמדעתו הבקירו. בשירי קרבן הקשה דא"כ גבי הפקר לעניים נמי נימא דחומרא היא לגבי בעה"ב שמא יחזור בו ועמ"ש בגליון הש"ס פאה (פ"ו ה"ב) ושניהם לא ראו שכבר העיר בזה המהרי"ט בחי' לכתובות דע"ה ע"ש מ"ש ליישב זה:

פ"ט ה"ח תפתר שערב לו מן העכו"ם. בש"ק הניח בצ"ע לפמ"ש ביו"ד סי' ק"ס סט"ז דריבית מותר ע"י שליח לוקמי בכה"ג ע"ש. וע' גם מ"ש בש"ק גיטין (פ"ה ה"ב). אולם לפמ"ש בשו"ת הגמי"י לספר משפטים (סי' י"ד) להקשות למה לא מוקי בשלוה ממעות של צדקה ותירץ דלרווחא דמלתא נקט א"כ י"ל ג"כ קושיא הזאת והבן:

שם ה"י אורחא דאיתתא כו' אלא כי אפשר כו'. ע' פני משה ומראה הפנים שדחק מאד בביאור הירו' וע' חי' הרמב"ן כתובות הובא בש"מ כתובות (פ"ט ב') דגרס בייא כשר יודי לי' וע"ש מה שהאריך בביאורו. וכן פי' הריב"ש שם ועח"י הריטב"א (ע"ד א') שפי' פי' אחר והפ"מ לא ראה:

פי"א ה"א ואין חייבין בקבורתה כ' הפ"מ ודוקא אם נשבעה על כתובתה קודם שמתה אבל אם נשבעה עכשיו אין היורשין גובין כתובתה ועל יורשי הבעל מוטל לקוברה עכ"ל ותמהני למה כ' נגד פסק ההלכה המבואר בטוש"ע אה"ע סי' (פ"ט ס"ג) ע"ש:

שם א"ל אין ש"מ מזכה כו'. בש"ק כתב וז"ל בש"ע ח"מ (סי' רנ"ג ס"כ) כתב וכן אם אמר ש"מ ש"ח שיש לי על פלוני תנו לפלוני זכה במה שיש בשטר כאלו כתב ומסר אע"פ שלא משך השטר. וכ"כ הר"מ פ"י מה' זכי' והרשב"א חולק וע"ש בהה"מ ואני תמה שבסוגיין מפורש דלא קנה וכדעת הרשב"א ולא ראיתי לא' מהראשונים שהביאו דברי הירושלמי כו' וצ"ע עכ"ל ואחרי המחילה הנה דברי' תמוהין דמ"ש דדעת הרשב"א הוא כדעת הירושלמי הוא מהתימה דהנה פלוגתת הר"מ והרשב"א הוא בש"מ שאמר תנו לפלוני ש"ח זה ולא אמר וכל שיעבודו דהר"מ סובר דבש"מ א"צ שיאמר וכל שיעבודו והרשב"א סובר שצריך שיאמר וכל שיעבודו אבל אם אמר וכל שיעבודו גם הרשב"א מודה דמהני כמבואר להמעיין בדבריו וש"ס מפורשת הוא בב"ב (קנ"א א') בההוא מלוגא דשטרא דהאחים אמרו והא לא משך והשיב ר"נ דדברי ש"מ ככתובים ומסורים דמי מבואר דבש"מ מהני אף שלא מסר וכתב רק שהר"מ פי' ההוא עובדא כשלא אמר גם וכל שיעבודו והרשב"א פי' כשאמר וא"כ מה ענין דברי הרשב"א להההוא דהירושלמי דסובר דכיון דצריך כתיבה ומסירה לכן לא מהני בש"מ. ובזה סרה התמי' מדוע לא הביאו הפוסקים ההוא דירושלמי משום דהוא היפוך ש"ס דילן ובודאי דנקטינן כבבלי וע"כ דברי הקה"ע תמוהים. ודע דגם כשלא אמר וכל שיעבודו מהני ג"כ להרשב"א בשאמר כל נכסי דגם שטרות בכלל בזה א"צ לומר וכל שיעבודו וכמ"ש הנמ"י בפ' מי שמת ובפ' הספינה ועכצ"ל כן גם להרשב"א דאל"כ יהי' תמוהין דבריו שבתשובותי' (ח"א סי' תתקי"ח) וכמו שהכריח הגידולי תרומה (שער נ"א ח"ד סי' ח') ומוכרחין אנו לחלק בזה דאל"כ תקשי מההוא דב"ב (ק"נ ב') דשטרות אקרי נכסי וכמו שהכריח המל"מ פ"י מה' זכי' ה"ב ע"ש ובאמת הבעה"ת המחזיק בדעת הר"מ הוא הכריח מההוא דשטרות אקרי נכסי כדעת הר"מ ולהחולקים עכצ"ל לחלק כן בין אמר ש"ח לאמר נכסי וא"כ מבואר מכל זה דלא כהקרבן העדה דאין ענין דברי הרשב"א להההיא דירושלמי: שם ה"ב ובלבד מן השיפוי הא מאונס לא כו' הנה הרי"ף והרמב"ם השמיטו זה (ומה שנרשם בעין משפט מיי' פי"ח מה' אישות הכ"ו ליתא דלא נמצא שם כלל) וע' בשירי קרבן סוטה (פ"ג ה"ד) שכ' שלכן השמיטו אותן הרי"ף והרמב"ם לפי שאין צורך בו דהא לכך הפסידה מזונותיה משתבעה כתובתה בב"ד לפי שמחלה על מזונותיה וכיון דמחילה בטעות הוי לא גרעה משאר מחילות ממון שהם בטעות שאינן כלום כו' ע"ש. נראה שס"ל שהטעם

דתובעת כתובתה בב"ד דאין לה מזונות הוא מטעם מחילה. והא ליתא כמבואר בכמה סוגיות וכמו שהוכיחו בהוכחות ברורות בישועת יעקב (סי' צ"ג סק"ג) ובקרבן נתנאל כתובות (פ"ד סי' ל') וע' בבית מאיר סי' צ"ג וא"כ לא הועיל כלום בתירוצו ומ"ש בישועת יעקב לתרץ דברי הרמב"ם הוא הנכון ע"ש:

ה"ז שמענו שמוציא שמענו שכופין כו' בשירי קרבן כ' וז"ל כ' תוס' ר"פ המדיר דהירושלמי סובר דשייך כפי' בדברים ולא ידעתי איך אפשר לומר דבכפי' בדברים מיירי הא מעשין קאמר ואין עישוי בדברים וכ"כ תוס' ד"נ דמעשין דקאמר היינו בשוטים ע"ש עכ"ל ולא ידענא מאי קושיא הא התוס' כתבו שם דהאי דקאמר שם עשיתינהו בעי היינו בדברים וסיימו ומיהו מצינו עישוי שלא בדברים כגון אין מעשין אלא לפסולות עכ"ל. הנה מבואר מדבריהם דעישוי יוכל להיות בדברים. וכ"ה בהירו' בההוא דאין מעשין אלא לפסולות ומה שהם בעצמם פירשו ההוא דאין מעשין אלא לפסולות דהיינו בשוטים אזלי לשיטתם בר"פ המדיר דש"ס דילן סובר דמעשין בשוטים אבל להירושלמי גם ההיא [דאין] מעשין אלא לפסולות הוא בדברים וז"ב: שם כשם שקנסו בה כך קנסו בו כו'. הק"נ כתובות (פ' אלמנה ניזונת ס"ק מ"ה) כ' וז"ל ואיני יודע אהיכי קאי אממאנת ואיילונית לא שייך קנס ואי אשניה הלא מה שקנסוה חכמים בשני' כדי לעקור ממנה תורת נישואין ואם כסף קידושין לדידה נראה כמו שיש נישואין. גם לא ראיתי כו' וצ"ע ע"ש. והנה מתוך דברי ר' ירוחם שהביא הב"י באה"ע (סי' נ') למדתי ביאור דברי הירושלמי שכ' הב"י וז"ל כ' ר' ירוחם נכ"ו ח"ב בשם הירושלמי כן אותם שיש להם כתובה דרך קנס כגון אלמנה לכה"ג גרושה וחליצה לכהן הדיוט כשם שקנסו לענין כתובה כך קנסו לענין קידושין שאם קידשה בליטרא זהב מאבד הכל עכ"ל מבואר מדברי' דהי' מפרש הירושלמי כשם שקנסו לענין כתובה כן קנסו לענין קידושין וצ"ל דגירסא אחרת הי' לו. ומצאתי בשירי קרבן שהביא דברי ר' ירוחם הללו ותמה עליו דמדוע אמר שהכתובה הוא קנס אדרבה מה"ת יש להם כתובה ע"ש שהניח בצ"ע. ולא ידענא מאי קושיא ה' כ' רש"י בכתובות (ד"ק ע"ב) וז"ל אלמנה לכה"ג יש לה כתובה מפני שהוא פסולה וולדה פסול ע"י נישואין לפיכך אינה מרגילתו אלא הוא מרגילה ומשדלה לינשא לו לפיכך קנסו אותו ליתן כתובה עכ"ל וכ"כ הר"ן א"כ מבואר דהכתובה הוא דרך קנס וא"ש דברי ר' ירוחם: פי"ב ה"ג אל תרבו עלי תכריכין כו'. מדברי התוס' כתובות (דקי"א ע"ב) מבואר שהי' גירסתם כאן שעתידין צדיקים שיעמדו בלבושיהן וע' בבאר שבע פ' חלק (ד"ע ע"ב) שהעיר בזה שלא נמצא כן לפנינו וכ' ולי נראה לפרש פשט הלשון שלפני דלהכי

ציוה לבניו מעטו תכריכין משום שמרבה עליו הרימה כו' עכ"ל ותמהני שלא העיר שכן מבואר להדיא (בב"ר פקס"ג) אל תרבו עלי תכריכין מפני הרימה מבואר להדיא כן:
פי"ג ה"ח ארבע מאות וששים ביהכ"נ כו'. ע' בקה"ע שכ' ד' מאות ושמונים כו'. וכן מצאתי בבבלי עכ"ל וזה אינו דאדרבה בבבלי (ק"ה א') איתא והא אמר ר' פנחס אמר ר' אושעיא ג' מאות וצ"ד ב"ד כו' וכנגדן בתי כנסיות כו' וע"ש בחי' אגדות שכ' שרש"י בישעי' כ' תפ"א כמנין מלאתי ע"ש. אולם כדברי רש"י איתא בירושלמי מגילה (פ"ג ה"א) וכ"ה במדרש איכה בפתיחה סי' י"ג ת"פ בתי כנסיות הי' לבד הבה"מ כמנין מלאתי (וע"ש במ"כ שכ"ה בירושלמי ר"פ דייני גזירות אולי גירסתו היתה ג"כ בירושלמי) ובפסוק בלע ד' איתא דמלאתי חסר כתיב ובילקוט נביאים (רמז רנ"ז) ת"פ ב"כ כמנין מלאתי וברמז אלף י"ב תפ"א ב"כ כמנין מלאתי ע"ש: ה"ב מפייס הוינא לי' הוא מחיל לי. בציון ירושלים כ' שמכאן מוכח דאף בשטר מועיל מחילה אף שהוא תופס השטר ע"ש. אולם לפמ"ש הנה"מ (סי' רמ"א סק"א) דאף מאן דס"ל דאינו מועיל מחילה כשתופס השטר היינו דא"צ להחזיר אלי' השטר אבל אינו יכול לתבעו עם השטר דשיעבוד הגוף (אינו) נפקע ע"י מחילה ע"ש א"כ אין ראי' מזה דהוא הי' יכול לומר אף שיש לו השטר לא איכפת לי כיון שאינו יכול לתבעו אותו ויתפוס השטר ואיני רוצה שיחזיר לי השטר וא"כ לא קשה מידי:

מסכת נדרים

פ"א ה"א כל כינויי נדרים כנדרים כו' הנה התוס' בנדרים (ד"ב ע"א) והר"ן שם והתוס' נזיר (ד"ב א') הקשו למ"ד כינויין המה לשון שבדו להן חכמים איך מביאין חולין לעזרה ומ"ש התוס' דבנזיר לא אמרו כן צ"ע מירושלמי ריש נזיר דגם שם הובא הפלוגתא הזאת. ולכאורה לא זכיתי להבין מה הקשו דהא בנזיר (כ"ט א') מבואר דר"ל סובר חב"ע דרבנן וא"כ מאי מקשו על ר"ל דסובר לשון שבדו להם חכמים איך מביא חב"ע הא מדרבנן הוי קרבן וחב"ע הוי רק מדרבנן ושוב ראיתי להאורח מישור שהקשה כן. ונ"ל לתרץ זה עפ"י מ"ש הג' מהרש"ק אלי בתשובה והוא נדפסה בשו"ת שיורי טהרה (ח"ב סי' פ"ג) דהיכא דמביא בתורת קרבן כ"ע ס"ל דחב"ע דאורייתא ואני הקשתי עלי' מסוגיא דנזיר הנ"ל דמבואר לר"ל דחב"ע מדרבנן אף דמביא בתורת קרבן וע"ז תירץ הג' הנ"ל (שם סי' פ"ז) דמיירי שהאב נתן לבנו מתנות והקטן הקדישן ומדאורייתא לא הוי הקדש וא"כ לא הוי בתורת קרבן וע"כ לא הוי האיסור כ"א מדרבנן דהקדישו הקדש ומדרבנן הוי נזיר עכ"ד וא"כ מקשי התוס' שפיר דבשלמא בנזיר דמיירי בקטן יש לצייר כן עפ"י הדרך שכ'

הג' מהרש"ק משא"כ הכא דמיירי בגדול והוא יביא אותו בתורת קרבן כ"ע ס"ל דהוא מה"ת לכך הקשו התוס' שפיר ובזה י"ל מה שהקשה השער המלך (פי"ב מה' עכו"ם הי"א) וז"ל מיהו הא קשיא לי דהא מבואר בפ' כ"ש דכ"ב דר' יהודא ס"ל חב"ע דרבנן וא"כ איך אמר רבא אליבא דר' יהודא דעל ס' נזיר לא מצי מייתי קרבן משום חב"ע הא כיון דחב"ע דרבנן כל תיקונא גברא לא גזרו רבנן דומיא דהקפה עכ"ל והניח בקושיא ולהנ"ל א"ש כיון דמייתי בתורת קרבן הוא מדאורייתא ואין מתירין משום תיקונא גברא איסור דאורייתא והן אמת שמתוס' זבחים (ס"ח א' ד"ה אומר) ושם (ע"ז ב' ד"ה הדם) מוכח דס"ל דאף היכא דמייתי בתורת קרבן הוא ג"כ מדרבנן. אך י"ל דהתוס' בנדרים ונזיר ס"ל כן. וע' בא"ז ה' בכורות (סי' תק"ד) שהי' לו הגירסא אמר רשב"ל אמר ריב"ח וכ' שם שהוא תנא ע"ש. וכ"ה הנוסחא בנזיר בקצת דפוסים וא"כ י"ל דרשב"ל אמר כן בשם ריב"ח ולי' לא ס"ל כן וא"כ א"ש דבריהם בפשיטות:

שם אמר ר' יהודן בנדרים אסור כו'. ע' במראה הפנים שכ' דהרשב"א פסק כר' יודן דנדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר לא מהני וכ"כ הר"ן וז"ל משום דר' יודן ור' מנא קיימו בחד שיטה וע"ז כ' המראה הפנים ואפשר דגרם ר' מנא במקום ר' חנני' דלעיל דס"ל נמי כר' יודן כדפרישה לעיל עכ"ל. גם ראיתי בהש"ק שכ' דמדברי הרשב"א והר"ן נראה דגרסו ר' יודן ור' מנא בין בנדרים ובין בשבועות מותר אולם מדברי הרמב"ן מוכח דגרס כגרסתינו עכ"ד. אולם המה כתבו כל זה לפי שלא נגלה בימיהם דברי הרמב"ן דשמה מבואר גירסתו ושליכא חילוק כלל בינו ובין גירסת הרשב"א ושלא גריס ר' מנא במקום ר' חנני' וכך הוא גירסתו א"ר יודן בנדרים אסור ובשבועות מותר (פי' כשאומר עלי אסור בנדרים ומותר בשבועות)) איסור הרי הוא עלי אסור הרי הוא עלי איסור אסור שבועה הרי הוא עלי מותר הרי הוא עלי שבועה מותר אר' מונא איסור הרי הוא מותר (פי' כשהזכיר בנדר לשון שבועה) הרי עלי איסור אסור שבועה הרי עלי אסור הרי עלי שבועה מותר (פי' דר' מנא ס"ל ג"כ דנדר בלשון שבועה לא מהני ושבועה בלשון נדר ג"כ לא מהני ורק כשהזכיר בתחילה שבועה ובסופו עלי ס"ל דאסור) וכ"כ הריטב"א פ"ב דנדרים בשם הרמב"ן בחי' שבועות שפי' כן דברי הירושלמי והנוסחא הלז הוא ג"כ ברמב"ן לנדרים פ"ב ומבואר מכ"ז גירסת הרמב"ן והרשב"א והר"ן בהירו' ורק שהרמב"ן ס"ל דש"ס דילן חולקת על הירושלמי ומדי דברי בהך דינא דנדר בלשון שבועה ראיתי להעיר בדין נזירות בלשון שבועה אי מהני וראיתי להש"כ ביו"ד (סי' ר"ו סק"י) עמש"ש בש"ע דבנזירות בלשון שבועה לד"ה אסור. וע"ז כ' הש"כ דז"א בב"י אבל במבי"ט (ח"א סי' ע"ב) בשם הרדב"ז כ' דלכ"ע מהני דהוא איסור גברא והמבי"ט חלק עלי' והש"כ ס"ל

כהרדב"ז ע"ש. והנה מש"ש הש"כ שבב"י לא נמצא זה לכאורה חשבתי למצוא. שכ"ה דעת הב"י שכתב כן בתשובתו באבקת רוכל (סי' קצ"ח) דנזירות מועיל בלשון שבועה ותמה ע"ז שם. אולם אחרי אשר עיינתי במבי"ט מבואר דהתשו' הזאת איננה מתורת מרן והוא למהר"י טיטייצ"ק ובטעות נחתם ע"ז שם מרן. אולם בבדק הבית מבואר כן וכמ"ש היד שאול ואולם מ"ש הש"כ בשם הרדב"ז דס"ל דבנזירות לכ"ע מהני. הן אמת שכ"ה ברדב"ז (ח"א סי' מ"ב וקל"ג) ובח"ד (סי' קכ"ו ורע"ט) דבנזירות לכ"ע מהני בלשון שבועה דהוי איסור גברא [ועוד כ' שם דכיון דנהגו כן להוציא בלשון שבועה מהני וכ"כ בח"א סי' קכ"ד והמבי"ט תמה עלי' דזה לא מועיל רק בלשונות השבועה ולא בנ"ד ע"ש ותמהני עלי' שבמחכ"ת הקדושה לא ראה ברא"ש פ"ק דנדרים שכ"כ לענין נדר בלשון שבועה דאף שדעתו דלא מהני מ"מ כיון שנהגו כן צריכין להתירן שלא ינהגו קלות ראש בנדרים ע"ש דהוא כדברי הרדב"ז] וכ"כ בח"ה (סי' ש"א רמ"ד) והיא היא התשובה שהביאה המבי"ט. וצל"ע על הרדב"ז ממ"ש בח"ה (סי' ש"א פ"ה) באשה שאמרה הריני נזירה כשמשון שלא אתקן לך בגד. וכ' הרדב"ז דנידון זה הוא במחלוקת ואמאי תלה אותו במחלוקת הא בזה לכ"ע מהני וצע"ק (וי"ל כיון שבלא"ה דעתו שם להקל לכן לא רצה להאריך והוא דוחק) אמנם צל"ע עמ"ש הרדב"ז (ח"א סי' תל"ו) בא' שנדר נזירות שמשון שיעשה השתדלות לישא אשה והוא מושבע ועומד שלא ישא אחרת וע"ז כ' הרדב"ז וז"ל. כבר ידעת כי הנזירות הוא מכלל הנדרים והנדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות הלכך חלין נמי על השבועה עכ"ל והוא לכאורה תמוה דכיון דס"ל בכל אלו המקומות דנזירות הוא איסור גברא כמו שבועות א"כ מהראוי שלא תחול ע"ד מצוה כמו שבועה ואמאי כ' כאן בהיפוך והי' מקום ליישב זה דמפקינן לה מהא דאמרינן בנזיר (דף ג') דמיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיון הרשות א"כ מבואר דס"ל דנזירות חלין ע"ד מצוה דמלבד דאין המסקנא בש"ס כן עשו"ת מהרי"ט בתשו' מהר"י באסון (ח"א סי' נ"א) עוד זאת תקשה דדברי הרדב"ז שפתי' ברור מללו דהטעם דחלין ע"ד מצוה דהוא כמו נדרים וא"כ מבואר דכאן כ' ההיפוך ממ"ש בכל המקומות שהבאתי למעלה דס"ל דנזירות דמי לשבועה דהוי איסור חפצא. וכן יש לתמוה ע"ד הריטב"א שבספ"ק דנדרים כ' דנזירות הוי איסור חפצא וכ"כ בפ"ב דנדרים ואמנם בחי' לשבועות [דכ"ד ע"ב הובאו דבריו בדברי המגיה לחי' נזיר להרב המאירי ד"ג] כ' על ההיא דבעי רב אסי נזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן בכמה וז"ל ופרש"י דאין כאן שבועה ונראה מדברי רבינו ז"ל דנזירות חיוב גברא הוא דאי איסור חפצא הוא הא קיי"ל דשבועה חלה על הנדר ונדר על השבועה דהאי חיסור גברא והאי איסור חפצא כו'. וכן עיקר דהא נזיר לא אסר עליו

מידי אלא שקבל עליו נזירות ורחמנא אסרו כו' עכ"ל הרי דס"ל דנזירות הוי איסור גברא היפוך דבריו מנדרים וצ"ע ע והנה דברי הרדב"ז האלו יש ליישבם לפמ"ש הרדב"ז (בח"ג סי' תקי"ט) ובסי' תקנ"ב באורך דנזירות מועיל בין בלשון נדר בין בלשון שבועה דיש בהן מה דאסר חפציו עלי' כמו יין ולגבי טומאה ותגלחת אסר נפשי' מן חפצ' דלא שייך בהו אסר חפצי' עלי' ע"ש באורך וכיון שכן זכינו דס"ל דנזירות הוי איסור גברא ואיסור חפצ' ודנינן להו לחומרא וע"כ חל על דבר שאין בו ממש כמו שבועה וג"כ חל על דבר מצוה כמו נדר וא"ש דבריו והבן כי נכון הוא. אולם דברי הריטב"א א"א ליישב כן. וע' ברדב"ז שם בסי' תקי"ט שהביא דברי הריטב"א בריש נדרים דגם שם כ' דנזירות הוי איסור גברא ע"ש וזה סותר דברי' מ"ש בפ"ק ובפ"ב דנדרים ואמת שלא מצאתי זה בחי' הריטב"א נדרים שלפנינו וגם דבריו אלו הי' מקום ליישבם כמ"ש לדעת הרדב"ז דהוי איסור גברא ואיסור חפצא אולם דבריו שבשבועות א"א ליישב כן דאם הוי איסור גברא ואיסור חפצא מהראוי שתחול על שבועות לחומרא ובעיקר הדין ע' שו"ת מהרי"ט ח"א סי' נ"ג ונ"ד) ורשד"ם (חיו"ד סי' ע"ו) ופמ"א (ח"א סי' ע"ז):

פ"ב הי"א שבועה שלא אוכל ג' ימים כו'. הנה בילקוט נביאים (רמז תתרנ"ו) איתא איך הי' צמים ג' ימים לילה ויום ולא הי' מתים אלא שהי' מפסיקין מבעוד יום וראיתי בשו"ת איתן האזרחי בק"א (דס"ג ע"א) שכ' וז"ל המדרש הזה צריך נגר ובר נגר להלמו וחל עלינו חובת הביאור כו' כי הקושיא אינו מה שהקשה ואיך הי' צמים כו' והוא תמוה הלא אנחנו רואים כמה אנשים ונשים צמים כו' גם התירוץ שכ' לפי שהי' מפסיקין מבע"י אינו מובן כלל כי איך יתיישב הקושיא ואדרבה קשיא איך לא הי' מתים עכ"ל ובאמת לק"מ דמה שנתקשה על מה שהקשה המדרש ואיך הי' צמים כו' לק"מ דהא מבואר בירושלמי כאן שבועה שלא אוכל ג' ימים ממתינים אותו עד שיאכל ומלקין אותו ופי' הפ"מ שקרוב להסתכן וכ"כ הר"ן בשבועות פ"ג. וע' בכ"מ פ"ה מה' שבועות והיינו אף דנמצאו אנשים שיכולים להתענות כמה ימים [ע' בש"ס ע"ז ד"ח דאדם הראשון ישב ח' ימים בתענית והיינו לילה ויום ע' בתורת חיים שם. וע' בפרקי דר"א פרק א' גבי ר"א בן הורקינוס עשה שתי שבתות ולא טעם כלום] אבל איך הכריזו כן על כל העדה אנשים ונשים דבודאי ימצאו בהם אנשים שמסתכנים שלא יהי' יכולים לעמוד בהצום ויסתכנו וכמו שכתב בירושלמי דממתינין אותו כו'. ומה שהקשה על מ"ש המדרש דמפסיקין הי' לא ראה מ"ש בשו"ת הריב"ש (סי' תט"ז) וז"ל פי' שלא הי' ג' צומות שקבלו ג' צומות בלתי רצופים אלא שבכ"א יפסיקו מבע"י כמו שאנו עושין בט"ב וביו"ה ולזה אמר לילה ויום עכ"ל וא"ש דברי המדרש ואינו ט"ס כמו שחשב האיתן האזרחי:

פ"ג ה"ה למפריען קדשו או מיכן ולבא כו' כ' בשירי קרבן והפוסקים השמיטו בעיא זו ולא ידעתי למה וצ"ע עכ"ל ולענ"ד לק"מ עפ"י מ"ש בס' קהלת יעקב (אות א' סי' ק"ד) להוכיח דש"ס דילן ס"ל דאמדינן דעתו שיחול ההקדש משעה הראשונה והוי כאמר מעכשיו כו' ע"ש באורך וא"כ אין מציאות להאיבעיא זאת לפי סוגיית ש"ס דילן דבודאי ס ס"ל דחל ההקדש משעה הראשונה והוי כאמר מעכשיו וא"ש:

ה"ט אמר ר' יוחנן בר מרייה כתיב ביום ההוא כרת כו' כ' הפני משה דצ"ל וירא ד' אל אברהם כו' ואתנה בריתי כו' ע"ש ובזה מיושב מה שהניח בצ"ע הש"ק על הר"מ בפי' המשנה והתיו"ט שכ' דההתחלה היא מואתנה את בריתי וכ"כ ג"כ הרמב"ם בחיבורו (פ"ג מה' מילה ה"ט) דהוא היפוך דברי הירושלמי ולהנ"ל א"ש דגם הם הי' גורסים כגירסת הפני משה. אמנם ראיתי בחי' המאירי לנדרים (ל"א ב') שכ' וז"ל וכשעיינו בשניהם לא מצינו בפרשת מילה אלא י"ב בריתות כו' ומ"מ פירשו בתלמוד המערב י"ג בריתות אלו מביום ההוא כרת ד' את אברהם ברית כו' והוא בפרשת בתרים עכ"ל מבואר שגרס כגרסתינו בירושלמי. אולם תמהני דלא קחשיב לברית עולם (ועמ"ש המגיה שם) ואולי דסובר דוהקימותי את בריתי אתו לברית עולם הם א' דהפי' שהברית שהקימותי אתו הוא ברית עולם וע"כ הם נחשבים לא' והוא דחוק. וע' בס' המפתח לר' ניסים גאון (דנ"ב א') שגם שם קחשיב הי"ג בריתות אך שם נדפסו בשיבוש וכמ"ש המגיה שם:

פ"ד ה"ג ואפי' בבע"ח דוחק נישמענה מן הדא כו' תדע לך כו'. ע' פני משה כתובות (פי"ג ה"ב) מה שפי' בו ותמהני שלא זכר מדברי הש"כ (סי' קכ"ח סק"ג) שכ' דהירושלמי מוכיח מדמקריב עלי' קינין כו' אע"פ שהי' ממשכנין אותו ומשני דהתם מיירי שכבר הפריש קרבנותיו ונאבדו ביד הכהן דתו לא מיחייב בעה"ב. וראיתי לההפלאה בכתובות (דק"ח א' ד"ה אפי') שכ' ע"ד הש"כ ודברי' אינם מובנים כלל חדא דהא קיי"ל חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן וה"ה בכל מחוסרי כפרה ומ"ש דכשמסרם ליד הכהן ונאבד הכהן חייב באחריותן קשה דהא נתמעטו קרשים מדין שמירה אפי' מפשיעה כדקיי"ל בח"מ סי' ש"א עכ"ל. וכן הקשה השירי קרבן כאן. ולענ"ד להצדיק דברי הש"כ דמה שהקשה ההפלאה דהא בחייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן נ"ל דדעת הש"כ דבאשם יולדות ממשכנין אותן דהא הטעם דאין ממשכנין משום דכיון דאסור לאכול בקדשים א"כ ממילא מביא הקרבן אבל אשם יולדת דאין מעכבו מלאכול בקדשים כמבואר ברמב"ם פ"א מה' מח"כ ואמת שהכ"מ כ' שם דהוא ט"ס. אולם בלח"מ (פ"ו מה' נזירות) כ' דהעיקר הוא כנוסחתינו א"כ שוב ממשכנין דחיישינן דיאחר אותו מלהביא כיון שאין מעכבו מלאכול בקדשים והכא במשנה נזכר אשמות וע"כ צדקו

דברי הש"כ ועי"ל לפמ"ש הרמב"ן הובא במל"מ (פי"ד מה' מעה"ק הי"ז) דהיכא דעברו ג' רגלים ממשכנין גם בחייבי חטאות ואשמות א"כ י"ל דהירושלמי הוכיח דהא סתמא קאמר כאן דמביא הכהן אע"ג דעברו עליו ג' רגלים וא"ש דברי הש"כ ומה שהקשה ההפלאה על הש"כ דהא קדשים נמעטו מדין שמירה י"ל דהש"כ אזיל לשיטתו בח"מ (סי' ס"ו ס"ק קכ"ו) דחייב בפשיעה. וע' בשדה יהושע בכתובות (דמ"ב ע"ד) שנוסחא אחרת היתה לו בירושלמי ע"ש וראיתי בתומים (סק"א) שכ' על מ"ש הש"כ דאם הפריש קיני זבין ונפסלו דאין הבעה"ב חייב לקנות אחרת דמעולם לא שמענו כזאת ובודאי משנפסל חייב להביא אחר. וראיתי להקצות החשן סק"ב ולהנה"מ שם שכתבו עלי' דנעלם ממנו משנה מפורשת בשקלים (פ"ז מ"ז) דהקינין הפסולות הי' באין משל ציבור או משל המספק והיא תמי' נפלאה דא"כ הבעה"ב פטור וליישב דברי התומים נראה לפמ"ש בס' תפארת ישראל בשקלים שם דדוקא אם נפסלו מאותן שקנו הב"ד אבל אם הביאו הן עצמן צריכות להביא אחירות וא"כ י"ל דגם דעת התומים היתה כן וסובר דכיון דבמשנה סתמא קתני משמע אפי' הביאו הן עצמן ולא הב"ד וא"ש דבריו:

ה"ה לא יעשה עמו באומן דברי ר' מאיר הקרבן העדה העיר בכאן דלמה לא פסקו כר' מאיר הא הלכה כר"מ בגזירותיו ועשו"ת חקר הלכה (סי' ה') שנשאל בזה ובשב שמעתתא (שער ז' סי' י"א) תמה בזה וכ' שלא ראה מי שהעיר בזה ולא ראה דברי הש"ק כאן. וגם מ"ש שכל הראשונים ס"ל דאין הלכה כר"מ בקנסותיו לא ראה בס' יראים (סי' י' שנ"ב) דגם בקנסותיו הלכה כמותו וע' שאילת שלום סי' ט"ז:

פ"ה ה"ד קונם שאיני נהנה כו' כמ"ד לאחר האיסור. הנה ראיתי להמחנה אפרים ה' שבועות (סי' ט') שכ' ונלע"ד דהפי' דלמ"ד לאחר האיסור כלומר דאין חכם מתיר אא"כ חל הנדר מ"ה קתני נשאל על הראשון ואח"כ נשאל על השני שאין חכם מתיר הנדר עד שיחול ולמדנו מזה דאע"פ שהוא נדר א' לא אמרינן הותר מקצתו הותר כולו כל כמה דלא חל האיסור עכ"ל ובמחכת"ה לא ראה בירושלמי נדרים (פ"ו ה"ג ופי"א ה"ט) שמבואר שם להדיא דהך מ"ד דפליגי אם לאחר הנדר או לאחר האיסור המה ר' ישמעאל ור' עקיבא דפליגי אם הולכין אחר אמירת הנדר או אחר השעה שהנדר חל ולא כהמחנה אפרים שסבר דפליגי אם מתירין קודם שיחול הנדר ובירושלמי באלו המקומות מבואר ההיפוך והוא ברור וע' בקה"ע שכ' וקאמר הך ברייתא דתני בה נשאל בין על הראשון בין על השני אתיא כר"י דאזיל בתר חלות האיסור ואין שני הנדרים חלין כא' ולא שייך נדר שהותר מקצתו הותר כולו הלכך צריך לשאול גם על השני והך ברייתא דתני בה ואין נשאל על השני אתיא כר"ע דבתר אמירה אזלינן ואז הי' הב' נדרים כא' הלכך כיון

שנשאל על הראשון ה"ל כנדר שהותר מקצתו ובטל כולו וא"צ לשאול על השני. ה"ג ברם כמ"ד לאחר הנדר עכ"ל. והנה מ"ש דגרסינן כמ"ד לאחר הנדר הוא ט"ס לפי שיטתו וצ"ל ברם כמ"ד לאחר האיסור אולם לפ"ד תקשה על הרמב"ם שפסק בה' נדרים (פי"ג הט"ז) כר"ע דאזלינן בתר האיסור ומדוע פסק בה' שבועות (פ"ו הט"ו) דצריך לשאול על שניהם וכ"פ כל הפוסקים והא לפ"ד הוי תרתי דסתרי וע"כ נראה העיקר כמו שפי' הפ"מ להיפוך וא"ש פסקי הרמב"ם והפוסקים:

שם ר' יוחנן אמר מפני הבושה כו' בשירי קרבן הביא פי' הר"ן דבנודר לתועלת חבירו לא יתירו לו אלא בפניו כדי שיתבייש ממנו ויקיים נדרו והשיג עלי' דהא העודר הנאה בפניו קתני משמע שאסר עליו הנאתו וע"ש מה שדחק ליישב דברי הר"ן. ובמחכ"ת לא ראה בשו"ת הר"ן (סי' י"ז) שכ' ועוד ששם בנדרים יש מי שגרס המודר הנאה מחבירו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו משמע דהא שלא בפניו מתירין לו אפי' שלא בפניו וסמכתי לפי גירסא זו לפי שאמרו בירושלמי דנדרים פ' השותפין והביאו בתוס' גיטין מטו"ך בלשון הזה המודר הנאה מחבירו בפניו כו' ר' יוחנן אמר מפני הבושה כו' והיא שיטה מחוורת ואע"פ שאינה מסכמת עם מה שכתבתי בפרישתי מנדרים לפי שכתבתיה ע"פ ספרינו ועדיין לא באו לידי התוס' מטו"ך אפשר שאתקן שם מעט ואודיעכם עכ"ל וא"כ מה שדחק ליישב דברי הר"ן ליתא דהר"ן בעצמו הודה שדברי' המה נגד הירושלמי רק שהתנצל שכתב אותו קודם שראה אותו הגירסא:

ה"ו הדירו אביו מנכסי כו'. ע' בשירי קרבן שכ' וז"ל כ' תוס' בב"ב דקל"ג ע"ב בד"ה בא עליה כו' כו' נראה לרשב"א דהאי גברא הדירו נכסי' מבניו בחייו ובמותו כו' ע"ש וקשה למה לי שהדירו במותו הא אפי' אם הדירו בחיי' אסור בהן כל ימי חיי' וכדתנן בב"ק פ' הגוזל וצ"ע עכ"ל ולא ידענא מאי קושיא הא אם לא הי' אומר במותו בודאי הי' זוכין הבנים בלא המתנה. מיונתן מכח ירושה כדאיתא במשנה בב"ק (דק"ח ע"ב) דאם אמר בחיי' ירשנו הבנים וכ"כ הרש"ל בח"ש והב"ח בהגהותיו שם והוא ברור:

פ"ו ה"ח עולשין חשיבין הן לטמא טומאה אוכלין בשביעית בשירי קרבן כ' וז"ל הרמב"ם בה' טומאת אוכלין השמיט עולשין שהן מטמאין טומאה אוכלין והי' נ"ל לפום ריהטא שטעמו דמסיק הש"ס משהתיר רבי וכו' לעולם אין העולשין מטמאין טומאת אוכלין אך קשה וכו' וצ"ע עכ"ל ובמחכ"ת לא ראה בר"מ ה' טומאת אוכלים (פ"ג ה"ג) וז"ל עולשין שזרען לבהמה ונמלך עליהן לאדם אין מקבלין טומאה עד שיחשוב עליהן אחר שיתלשו שמחשבת חיבור אינה מחשבה. עולשין שליקטן לבהמתו והדיחן ונמלך עליהן

לאדם צריכין הכשר שני אחר המחשבה עכ"ל מבואר להדיא שלא השמיט הדין דעולשין מטמאין טומאת אוכלין דלא כהשירי קרבן:

ה"ג כל נון דנא אכיל פחות מן ליטרא כילכוד אנא טעים כו'. ע' בתפארת ישראל (ד"ע ע"ד) שהביא הגירסא פחות מליטרא כולכית כו' וכ' ומכאן קשה על המפרשים דכולכית הוא מין דג טמא וצ"ע עכ"ל. וראיתי בביאורי מהרא"ל (פ' שמיני דמ"ו א') שיישב זה עפ"י מ"ש הב"ח ביו"ד סי' פ"ג דקודם שפירשו מותר. ורק אחר שפירשו אסור יע"ש. ולדעתי שגה בזה ואינו עולה ארוכה כלל דהא אמרינן להלן בירושלמי לית הדא פליגא על ר' יוחנן דר' יוחנן אמר הלכו בנדרים אחר לשון בני אדם לית אורחי' דבר נש מימר לחברי' זבין לי נון וזבין לי' כלכוד וא"כ נראה שהוא זבין לי' ומוציאו מן הציר כמו שמוציא שאר דגים כשקונה אותן וא"כ שוב הוי פירש וגם אם נדחוק לומר דמיירי דלוקחו עם הציר נראה ודאי דאין לשון בני אדם כן כשיאמר לחבירו ליקח לו דג בודאי כוונתו על סתם דג שיקח אותו ויבשלהו או יצלהו ולא שיקח לו כולכית שלא יוכל ליקח אותו מן הציר ויוכרח לישתות אותו בהכלי שקנהו אכן נראה דהסוברים דכולכית הוא דג טמא גורסים כילכוד כגירסא שלנו והוא עין דג אחר שהוא טהור ואינו כולכית וז"ב:

פ"ז ה"א קרבייא לאו בשר כו'. בקה"ע הניח בצ"ע ע"ד ר"י ההובא בטיו"ד סי' ק"י דקרבייא אינם חה"ל דהא בגמ' אמרינן דזה לענין זביני כו' וגם זה רק דברי רשב"ג ולא קיי"ל כן ע"ש. ולא ידענא מאי קושיא הא סוף סוף חזינן דאמרינן דמי שיכול לקנות בשר וקונה קרביים לאו בר אינש הוא א"כ איך נאמר דהוא חה"ל הא בודאי אינם מכבדים בזה אף שנאמר שהוא אכילה שע"י הדחק עכ"ז בודאי אינם מכבדים בזה ומ"ש דזה רק מדברי רשב"ג הנה רש"י פי' דהיא מילתא אחריתא ואינו חולק כלל בזה ומצאתי בחי' המאירי שגם הוא פי' כן ומ"ש הקה"ע בשם הרשב"א נ"ל דגם לדעת הרשב"א שכ' דדברי רשב"ג הוא לענין נדרים. ובזה הלכה כר"ע עכ"ז הדבר ההוא בעצמו גם ר"ע מודה ולא נחלקו במציאות. וראי' מהא דאמר רבא בביצה (ל"ג א') לשמעי' טוי לי בר אווזא ושדי מעי' לשונרא א"כ מבואר שלא הי' אוכל המעים ואף לפמ"ש התוס' שם ורש"י בשבת (קמ"ג א') דביו"ט שיש בשר אינם אוכלים המעיים מבואר עכ"פ מזה שאינה אכילה חשובה ושוב לא מקרי חה"ל כנ"ל פשוט וברור:

פ"ח ה"א ר' אבון ציים כל ערובת סוכות ע' בקה"ע שהגיה שצ"ל ערב שבת. וכן מצאתי ברוקח בשורש קדושת היחוד שהעתיק כן רק ששם הגירסא ר' אבא. וע' בהגהת מהר"ם די לנזנ"ו בסוף המס' שכ' ר' אבון ציים כל ערובת שבא כצ"ל כ"ב שבת שבין ר"ה ליה"כ עכ"ל ונ"ל שכן היתה דעת הטור. ומיושב מ"ש בסי' רמ"ט שדרך אנשי מעשה להתענות

בכל ע"ש שהביא ראי' מדאמרינן בעירובין בפ' כל מערבין הכי בני בי רב דיתבי בתעניתא במעלי שבתא מהו לאשלומי אלמא שדרך להתענות בע"ש. וראיתי למרן הב"י שכ' ע"ז שהראי' שהביא אינה מוכרחת וממקום אחר הו"ל להביא ראי' מבוארת מירושלמי פ"ב דתענית ר' אבין ניים כל ערובת שבא עכ"ל. אמנם אם נאמר דהטור פי' כפי' הר"מ די לנזנו שקאי על שבת שבין ר"ה ליה"כ א"ש. וע' במ"א סי' רמ"ט סק"ז כתב והב"ח כתב בשם הפוסקים והירושלמי דאסור להתענות בע"ש לא ידעתי היכן מצאו בירושלמי כן ועיינתי בב"ח לא כתב כן בשם הירו' רק בשם הרוקח ודברי המ"א צ"ע או שט"ס בהם. ומה שהקשה שם מההיא דר' אבון ציים כו' ודחק לומר שהי' איסטניס לפמ"ש בשם הר"ם דילנזנו א"ש בלא"ה:

פ"ט ה"ה וגובים מן המטלטלים אמר ר' בא אע"ג דתימר דגובין מן המטלטלין כו'. עיין מה שפירש הפני משה והוא דחוק ואתיא מרחוק ואין לו ביאור כלל ולולי דמסתפינא הייתי אומר דט"ס ס בירו' וצ"ל אע"ג דתימר אין גובין כו' והכוונה. דהנה הב"י באה"ע סי' קי"ט הביא פלוגתת הפוסקים אם יכול לגרש את אשתו אם אין לה לשלם כתובתה ולדעתי הי' נראה דהוא פלוגתא בין שני התלמודים. דהנה בירושלמי ב"מ (פ"ח ה"ד) איתא דאשה שנתגרשה ולא נתן לה כתובתה חייב במזונותיה והרי"ף פ' בתרא דכתובות כ' דמתלמודא דידן לא נראה כן. והי' נראה דבזה תליא פלוגתתן דלהירושלמי דחייב במזונותיה א"כ משמע דאינו יכול לגרשה בלא כתובתה וכן כשגירשה חייב עדיין במזונותיה. אולם לשיטת תלמודא דידן דסובר שאינו חייב במזונותיה נראה דסובר דיכול לגרשה בלא כתובתה. ושוב ראיתי להג"פ (סי' קי"ט ס"ק מ"ו) שכ"כ ע"ש (והן אמת שצל"ע ע"ז דהא הב"י הביא שם בשם תשו' הרי"ף דאין לו לגרשה כשאין לה כתובתה וא"כ לפ"ז יהי' דברי הרי"ף סותרין זה את זה. אך הב"י כ' דלאו הרי"ף חתים עלה ע"ש) וא"כ איש. דהנה לכאורה מסוגית הש"ס דנדרים שם מוכח דיכול לגרשה כשאין לו לשלם כתובתה דאמרינן שם דהמטלטלים הם לפרנסתו ואינו צריך למכור המטלטלים לשלם לה כתובתה. ומצאתי בשו"ת ס' יהושע בפו"כ (סימן מ"ו) שהתעורר בזה. אך באמת הש"ס דילן אזיל לשיטתו והירושלמי אזיל ג"כ לשיטתו לכן אמר ר' בא דאע"ג דהמטלטלים אינם משועבדים לכתובתה עכ"ז אומרים לו שיתן כיון שנדרת ואתה מוכרח אותה לגרשה וצריך אתה לשלם לה כתובתה לכן תמכור המטלטלין לשלם כתובתה: פ"י ה"ח אין נשאלין נדרים אלא [עטופים] (מעומד) כו'.

ע' בשירי קרבן מה שתמה על הש"כ סי' רכ"ח סק"ט שכ' דבפתח צריך מיושב אבל בחרטה מתירין מעומד דהא מסקינן בסוף פרקין דגם בנדר הניתר ע"י חרטה צריך

עטיפה ע"ש. ולא ידענא מאי קושיא הא אדרבה אמרינן שם דלא צריך עטיפה בע"י חרטה כמו בע"י פתח וסגי בפלינס בעלמא וא"כ חזינן דיש חילוק בין חרטה לפתח ומזה ראיית הש"כ לענין מיושב. ומ"מ בעינן עטיפה קצת מפני הכבוד. ומ"ש שהש"כ סותר א"ע ממ"ש בסי' רמ"ו דהא דשואלין הלכות מעומד היינו בזמן הבית א"כ איך יליף מהירושלמי הזה דמתירין הנדרים מיושב (ט"ס וצ"ל מעומד) לק"מ דהא הש"כ כתב דאף דמן הדין הי' השואל הלכות צריך לשאול מעומד עכ"ז אחר הבית שירד חולשא לעולם והי' לומדים בישיבה שוב הי' רשאין לישב אבל שאר דינים ונדר בזה גם היום מעומד והדינים המבוארים בירושלמי שצריך עטיפה והנשאל מיושב נשארים אדינם. ומה לי בזמן הבית או אח"כ. ולכן מה שהקשה עוד שם ממה דמבואר בירושלמי דגם אחר החורבן הי' מתעטפין לק"מ דבזה גם הש"כ מודה וז"ב. ודרך אגב אעיר על מ"ש הר"מ בה' ת"ת (פ"ד ה"ז) דהשואל הי' בעמידה והרמ"א בד"מ השיג עליו מהירושלמי הזה וכן ממה דאיתא בבבלי עמד השואל וכו' ובש"כ שם חילק בין זמן הבית לאחר הבית וביד שאול השיג עלי' דההוא ר"ג הי' נכדו ע"ש. אולם בחי' הרשב"א למגילה (ד"כ ע"ב) מבואר כדברי הש"כ ובק"נ פ"ג דמגילה השיג עלי'. וע' ביערות דבש (ח"ב סי' י"א) הירץ דהיכא דשואל לפילפולא צריך לישב והשואל להלכה ומעשה צריך לעמוד וצל"ע דהא בירושלמי אי' אגדות מעומד ומאי הלכה למעשה יש באגדות. וע' בס' סדר משנה שכ' שדברי הר"מ מבוארים בתוספתא פ"ז דסנהדרין וכ' שם שהר"מ ס"ל דגם קודם חורבן הי' לומד הרב מיושב.

ומיושב בזה מה שתמה הטורי אבן במגילה דנ"ד מש"ס עירובין דמשה רבינו הי' לומד מיושב ולהנ"ל א"ש. ועע"ש הפר"ד דרוש ט"ו:

פי"א הי"ב איסטרטיות נכנסו לעיר כו' ע' בס' בני אהובה (פכ"ד מה' אישות ה"כ) שהוכיח מדברי הירושלמי הללו כהמהרי"ק דאשה שסברה שמותר לזנות אסורה לבעלה ע"ש. ולכאורה לפי מה שפי' הפני משה אין ראי' כלל אולם דבריו תמוהים ע' בשו"ת נ"ב (מה"ת חאה"ע סי' י"ב) ולפ"ד צדקו דברי הבני אהובה:

מסכת גיטין

פ"א ה"א הוא עצמו שהביא גיטו א"צ ליתן לה בפני שנים. הפני משה פי' שא"צ ליתן כפשוטו ואינו מובן מדוע לא יהי' צריך ליתן בפני שנים וע' בש"ק שנתקשה בזה. אולם ראיתי בשו"ת נ"ב מה"ת (חאה"ע סי' קי"ד) שפי' שהוא בתמי' וכי א"צ ליתן כו' וכן פי' השדה יהושע והוא נכון: שם אמר ר' אבון אינו חשוד לקלקלה בפני שנים. ע'

בשדה יהושע שכ' שהר"ן ריש גיטין נעלם ממנו דברי הירושלמי הללו ע"ש והיינו לפי שהר"ן כתב שם כן מדעת עצמו אולם באמת לא נעלם ממנו דברי הירו' רק שקיצר שם ובתשובותי' (סי' מ"ג) ובחידושיו לגיטין סיים שכן הוא בירושלמי ומבואר שלא נעלמו ממנו דברי הירושלמי:

ה"ב הלכה כר"מ בגיטין והוה ר' זעירא מסתכל בי' כו'. בשירי קרבן תמה על הרשב"א שמפרש אהא דאמר בסמוך המביא גט ולא אמר בפ"נ וע"ז תמה דאיך אפשר לומר כן הא בזה ר"מ לחומרא ואיך קאמר דאתמר הלכה כדברי המיקל בד"ס כו' יע"ש ותמהני עליו דהא מבואר מדברי הרשב"א להדיא דהאי דיתמר כו' הוא מדברי רב זעירא וכמבואר ממ"ש הרשב"א שם וז"ל ואפשר לומר דכיון דמתמה עליו רב זעירא ואמר כיון דד"ס הוא ועוד דיחיד אצל רבים הוא לית הלכתא כר"מ א"כ כר"ז ק"ל עכ"ל מבואר להדיא דר' זעירא הוא שהשיב לר' יעקב בר אדא שתמה עליו מה דהוה מסתכל בו והשיב לו ר' זעירא דלכן הוי מסתכל בו משום דהלכה כהמיקל בד"ס ועור דגם לענין הקולא דביחיד אצל רבים אפי' לקולא לא אמרינן ומכ"ש לחומרא וא"כ א"ש דברי הרשב"א. וע' בפ"מ שפי' כן אף שלא ראה דברי הרשב"א והן אמת שראיתי בא"ז ה' גיטין (סי' ת"ט) שכ' וז"ל והא דכ' בפי' ר"ח גמ' לקמן ר"מ אומר עכו כא"י לגיטין ירושלמי ר' יעקב בשם ר' לעזר הלכה כר"מ כו' דהיינו דפסק כר"מ דעכו כא"י לגיטין ואצ"ל בפ"נ ובפ"נ אבל לחומרא לא פסק כותי' כו' עכ"ל מבואר שלא פי' דברי הירו' כהרשב"א עכ"ז אין תמי' על הרשב"א אם פי' דברי הירו' דפסק כר"מ גם לחומרא. וראיתי בציון ירושלים שם שתמה ע"ז דמאי קאמר דהלכה כהמיקל בד"ס דהא ס' דרבנן באיתחזק איסורא הולכין להחמיר וא"כ הא הכא איתחזק איסורא ע"ש שהניח בצ"ע ומלבד דאינו קושיא כ"כ דהא דעת כמה פוסקים דסד"ר גם באיתחזק להקל והוא פלוגתא דתנאי א"כ י"ל דר' זעירא סובר דהולכין להקל גם באיתחזק. אולם בלא"ה זה אינו בספיקא דפלוגתא דבשביל החזקה לא ישתנה הדין והולכין בזה להקל וא"ש:

ה"ד אתיא כמ"ד אין העדים חותמין כו'. הפני משה הביא פלוגתת הראב"ד והרמב"ן דהראב"ד ס"ל היכא שאמר לעדים חתמו גט לאשתי דב' משום ערים ואינך משום תנאי כמבואר בגיטין די"ח דמ"מ צריכים שיחתמו הנך דמשום תנאי במעמד כולן אף דסני שיחתמו עד עשרה ימים והרמב"ן ס"ל דא"צ שיחתמו במעמד כולן ומאי דאמרינן דאין עידי הגט חותמין זה שלא בפני זה גזירה משום כולכם הוא כשאמר כולכם משום עדים וכ' הפני משה דמהרמב"ם מבואר דס"ל כשיטות הרמב"ן שכ' בפ"ט מה' גירושין אמר להם כולכם חתומו אם חתמו זה היום וזה למחר אפי' לימים הרבה ה"ז גט כשר הרי

שלא הצריך שיחתמו במעמד כולן וטעמא משום שאמר כולכם סתם ולא אמר משום עדים עכ"ד ובמח"כ שגג בזה ונעלמו ממנו דברי הר"ע בהלכה כ"ט שכ' ולמה אמרו חכמים עידי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה גזירה שמא יאמר לרבים כולכם חתומין אם תאמר חותמין זה שלא בפני זה שמא יעירו שנים ותטול הגט בידה ותחשוב שכבר העידו בו ועדיין לא נתקיים התנאי עכ"ל מבואר להדיא דהר"מ ס"ל דעיקר הגזירה משום כולכם הוא היכא שאמר חתומו סתם דהוי משום תנאי ושמא לא יחתמו כלל וכדברי הראב"ד ולא כהרמב"ן וסובר דצריך לחתום זה במעמד זה וכ"כ להדיא הב"י באה"ע סי' ק"כ דהרמב"ם סובר כהראב"ד וז"ב וראיתי להק"נ (פ"א דגיטין ס"ק ל"ח) שכ' וז"ל אבל לשיטות הראב"ד לק"מ דפי' גזירה משום כולכם הוי משום עדים כו' ובפ"ט מה' גירושין בהשגות לא מצאתי זה בשמו עכ"ל וכ"כ בפ"ב ס"ק כ"ח ובפ"ח סק"א לשיטת הראב"ד. ובמח"כ כ' בשם הראב"ד מה [דלא] ס"ל דאדרבה הראב"ד סובר גזירה משום כולכם סתמא וסובר דצריך שיהי' במעמד כולם כמבואר בבעה"מ ובמלחמות ובכל הפוסקים בשמו. וראיתי בשו"ת הרדב"ז (ח"ד סי' קצ"ז) שנשאל אם צריכים לחתום זה בפני זה וכ' מדלא אמר בש"ס הך איכא בינייהו משמע דאף אם משום תנאי צריכים לחתום זה בפני זה וכן מצאתי לריטב"א שפסק כן עכ"ד ותמהני שלא זכר שהוא פלוגתת הראשונים בזה ודעת התוס' ור' משולם והרא"ש והר"ן דצריכים לחתום זה בפני זה וכ"ה שיטות הראב"ד והרמב"ן סובר דא"צ. וראיתי להעיר גם על הפני משה פ"ב דגיטין שכ' על מה שתלו שם בירושלמי הא דגט שיש עלי' כמה עדים אם צריכים שהשליח יראה חתימת ב' העדים דתליא זה בפלוגתת ר"י ור"ל וכ' הפ"מ דמש"ס דילן מבואר דליתא מדלא אמרי הך איכא בינייהו בין ר"י ור"ל ואפי' אם המה עדים מסתמא עשו כהוגן ע"ש ובמח"כ נעלם ממנו מ"ש בשו"ת הרא"ש (כלל ע"ו ס"ק ג') שהביא דברי הירושלמי ופסק כן. וע' בבית שמואל (סי' קמ"ב ס"ק ל"ד) ותורת גיטין שם וע"ש ברא"ש דלשיטות הפוסקים דרק בשעת הדחק סברינן דהן משום תנאי ה"נ כן בנ"ד. ומה שהקשה הפ"מ מדלא אמרו בש"ס הך איכא בינייהו אין להוכיח מזה כלל וכמ"ש הר"י ן' מיגא"ש הובאו דבריו בש"מ לב"ק (כ"ג א') וכ"כ הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בגיטין (ס"ג א') וכן מוכרח בלא"ה דלשיטות הרמב"ן דלמ"ד משום תנאי א"צ לחתום זה בפני זה מדוע לא אמרו הך איכא בינייהו אע"כ דליתא. ובזה מיושבים ג"כ דברי השואל בתרומת הדשן (סי' י"א בפסקים) דבזה"ז יש להקל בזמן והתה"ד הקשה עלי' מדוע לא אמרו בש"ס הך נ"מ ע"ש ולהנ"ל לק"מ:

ה"ד שטר יוצא בבית שאן והי' עדי' עידי נכרים כו' ור"ל אמר כשר. ע' בקה"ע שהקשה דבמאי מיירי אם בערכאות לכ"ע כשר כי' ע"ש ובאמת שלק"מ שי"ל בערכאות. ומה

שהקשה דבזה לכ"ע כשר. נעלמו ממנו דברי הרמב"ם (פכ"ז מה' מלוה ה"א) בשם רבותיו. וכ"ה דעת הראב"ד שם דבשטרי מלוה פסול וכאן מיירי בשטרי מלוה. ומצאתי בתומים (סי' ס"ח סק"ג) שכ' שמהירושלמי הזה ראי' לרבותיו של הראב"ד דאל"כ במאי מיירי הירושלמי. הן אמת שאינו קושיא להר"מ די"ל דמיירי בשנעשה בהדיוט ובעידי מסירה וכמ"ש הש"ק ומצאתי בא"ז בתשובתו סי' תשמ"ה) ובה' גיטין (סי' תש"ה) שכ' וז"ל והבנתי מתוך לשונך כי זה השטר לא נעשה ע"פ ערכאות אלא בכנופיא דארמאי כו' וא"כ הוא נראה בעיני דהאי שטרא חספא בעלמא הוא ולית בי' ממשא מדאמר פ"ק דגיטין רבינא סבר לאכשורי בכנופיא דארמאי א"ל רפרם ערכאות תנן כו' הא למדת דשטר שנעשה בכנופיא שלא ע"י ערכאות דלאו כלום היא וה"נ אמרינן בירו' דפרקין שטר יוצא בבית שאן כו' רשב"ל אמר כשר וקיי"ל ר"י ורשב"ל הלכה כר"י עכ"ל מבואר מדבריו דפי' הירושלמי בהדיוטות שלא ע"י ערכאות ומיירי בכנופיא ור"ל מכשיר בכנופיא ופי' המשנה שלא בכנופיא ור"י פוסל והכי קיי"ל וא"כ סרה הוכחות התומים מהירושלמי הזה שמוכח כרבותיו של הרמב"ם ולפי המבואר לא מוכח מידי:

ה"ה עשו דברי שכיב מרע כבריא שכתב ונתן והוא שמת מאותו חולי הא אם הבריא לא. ע' תועים (סי' קכ"ה ס"ק י"ג) שהניח בתימה על הסוברים דשכיב מרע שאמר תן מנה לפלוני שאינו יכול לחזור בו אף אם עמד שבירושלמי כאן מבואר להיפוך יע"ש ולא ידענא מאי קושיא דהא הקה"ע פי' דקושית הירושלמי הוא דאם בשכיב מרע למה לי' לומר בברייתא בהדיא א"צ לומר זכה לו התקבל לו וע"ז אמר דמיירי בהבריא דיכול לחזור דבזה באומר זכה לו אינו יכול לחזור וא"כ י"ל דמיירי בשכיב מרע שציוה מחמת מיתה דבזה לכ"ע אם עמד חוזר וכמ"ש בשו"ת הריב"ש (סי' שמ"ו) ובש"כ סימן קכ"ה ס"ק ל"ט) וא"כ לק"מ די"ל דהירושלמי מיירי בכה"ג ובזה אם עמד חוזר לכ"ע משא"כ היכא דהש"מ הוא נותן במתנת בריא כזה אינו חוזר ואף שפי' הקה"ע הוא דחוק כמבואר להמעיין והעיקר נראה כפי' הפני משה עכ"ז גם לפי פירושו י"ל דהירושלמי מיירי במתנת שכיב מרע ולק"מ: פ"ב ה"ד אמר ר"א מה פליגן בגיטין אבל בשטרות כו' ע' במראה הפנים שכ' שסוגיא זו פליגא אבבלי כו'. ומצאתי כן בבעל העיטור מאמר ז') שכ' ע"ד הירו' ואיני יכול ליישבה דהא בגמ' דילן מחמיר ר"א בשטרות והכא מיקל ולישנא ונוסחא דילי' נמי לא דייקא עכ"ל:

פ"ג ה"ז ביורשי כהונה ולויה הוא מתניא אבל ביורשי עני אין לעני נחלה כ' הפני משה דשמא עשירים הן ולא הבינותי דאמאי לא חיישינן בעני גופי' שמא עשיר הוא וע"כ דידעינן זה וא"כ גם ביורשים נוכל לידע. וראיתי בדגול מרבבה ביו"ד (סי' רנ"ז ס"ה)

שנסתפק בפי' הירו' אם הוא דוקא כשהיורשים עשירים או אפי' הם עניים ע"ש. אולם מצאתי בחי' הריטב"א לגיטין (נ"ו א') שכ' וז"ל פי' בירושלמי דדוקא כהן ולוי שהן זוכין במתנה מכח אביהן וכירושה דמי אבל עני אינו זוכה במתנות מכח אביו אלא מחמת שהוא עני וכך אמרו שם אין לעני כחלה עכ"ל. וא"כ נתברר פי' הירו' דאפי' אם הם עניים בבירור מ"מ כיון שאין הדבר בתורת ירושה רק מחמת עצמו הוא זוכה לכן הם אינם שייכים בגוי'. וכן הוא בבעל התרומות (שער ס"ה ח"ג סי' ב') בשם הרמב"ן. וראיתי להג"ת שתמה שם על הרמב"ן שפי' לדברי הירו' לית ציבור כולא עתיר דהיינו שגובה כשיתנו רשות דלמה לו רשות הא המלוה לעני כו' א"צ רשות ואי כשמתו הא כ' הרמב"ן דלא מהני רשות ע"ש. אולם צדקו דברי הרמב"ן ובמלחמות ביאר דעתו דמיירי כשמתו וסיים וז"ל ואע"ג דאמר לעיל אבל ביורשי עני אין עוני נחלה ולומר שאפי' נתן רשות אין מפריש עליהן התם במלוה עני א' שאם הוא עני אפשר שאין עוני ירושה לדורות אלא שגלגל הוא שחוזר בעולם אבל ציבור אין כולם עשירים ולפיכך מפריש עליהן ברשותן עכ"ל ול"ק קושית הג"ת. וראיתי ביד שאול (סי' רנ"ז סק"ג) שכ' שהוא מסופק אם בעני יוכל לחזור בו והעלה דאינו יכול ע"ש ונעלמו ממנו דברי הריטב"א שכ' וז"ל ומיהו אפי' בב"ד אם רצה לחזור בו נראה שיכול לחזור בו כיון שאינו מפסיד מעותיו אבל ביורשים שהוא מפסיד מעותיו אינו יכול לחזור בו עכ"ל וזה קאי אעני כמבואר למעיין בדבריו מבואר דלא כהיד שאול: פ"ד ה"ב בתחילה צריך לומר אני פלוני כו'. כ' הפ"מ לכתחלה צריך לכתוב אני פלוני שמיהודא עם כל שם שיש לי בגליל הואיל והוחזק כאן בב' שמות כו' ולפי פירושו כ' במראה הפנים שהירו' הזה הוא דלא כהלכתא דסובר דמקום הכתיבה הוא העיקר ומקדימין אותו למקום הנתינה דלא כמו דאיתא בגיטין (ל"ד ב') דמקום הנתינה עיקר ולפ"ז תקשה על הרשב"א בחי' שם שכ' דבתוספתא מבואר שמקום הכתיבה הוא העיקר אמאי לא כ' דגם בירו' מבואר כן וביותר תקשה על הרא"ש פ' השולח שכ' להוכיח דמקום הנתינה עיקר מהירושלמי הזה ע"ש דהא אדרבה מבואר בירו' דמקום הכתיבה עיקר. אולם בחנם עשה הפ"מ מחלוקת בין הבבלי להירושלמי דבתוספתא דהגירסא שם אני פלוני שביהודא ושם דגליל עמו וכיון דכתוב שביהודא מבואר דעומד ביהודא ששם הכתיבה והאשה היא בגליל ושם מקום הנתינה ע"כ מוכח דהתוספתא חושבת עיקר למקום הכתיבה אבל בירו' דהגירסא שמיהודא שפיר י"ל דעומד בגליל ששם מקום הכתיבה וכותב אני פלוני שמיהודא ושם דגליל עמו וס"ל ג"כ דמקום הנתינה עיקר והבן. גם מה שפי' הפ"מ הגע עצמך טעמא דמתני מפורש. תמהני דלמה נטה מפי' הרמב"ן בחידושיו שכ' וז"ל פי' קס"ד שיכתוב בפי' אני פלוני דמתקרי

פלוני ופריך מה הועילו חכמים בתקנתן אם כותב שמות אחרים אלא כותב איש פלוני עם כל שמות שיש לו סתם וכל שום אחרין דאית לי' עכ"ל וצ"ל דגם הר"ן פי' כן דאל"כ אין הבנה לדבריו. ע' בשדה יהושע בגיטין פ"א. וע' שו"ת הרא"ש (כלל ט"ו סי' ד') וכ"ז נעלם מהפני משה:

ה"ד היוצא בשן ועין בניו עבדים מה יוצא משום יאוש כו' בשו"ת שנות חיים (סי' שד"ם) דחק א"ע מאד בביאור הירושלמי הזה ולבסוף מיירי בבניו שהי' לו מקודם והמעיין יראה שדברי' תמוהים ומצאתי בא"ז בתשובה (סי' תשנ"ט) שר' שמחה הביא הירו' הזה ופי' דמשום דמעוכב גט שיחרור לכן בניו עבדים דקרינן או חופשה לא ניתן לה ופליגי האמוראים בירושלמי אם מעוכב גט שיחרור או לא ע"ש ומבואר דקאי על הבנים שנולדו אח"כ ובמה שאיתא בירו' הואיל ולא שחררתה התורה כו' כ"ל לפרש עפ"י מ"ש התוס' סוכה (ל"ב ב' ד"ה וקרקע) לפרש דברי הירו' (פ"ז דכלאים) דהא דיש יאוש לקרקע אינו אנא מדרבנן ע"ש באורך ובתוס' דרבנן (אות קנ"ט) ועפ"ז י"ל כיון דעבד איתקש לקרקע א"כ היאוש בעבד אינו אלא מדרבנן וא"כ זו כוונת הירו' דיאוש כיון דאינו מה"ת לכן לא מהני לגבי הבנים ואולי זה הפלוגתא שבין האמוראים שנחלקו אם היאוש הוא מה"ת או רק מדרבנן והבן:

ה"ז כל נדר שידעו בו רבים כ' הפני משה עשרה מישראל או יותר תמהתי למה פי' נגד ההלכה דבטוש"ע יו"ד סי' רכ"ח מבואר דרבים הם שלשה וכ"ה בבעל העיטור (אות כ' כתובה) ואמת שהר"מ בפי' המשנה והרע"ב כ' ג"כ כתפ"מ ואולי פסקו כן לדינא אולם הפ"מ לא ה"ל לפרש נגד ההלכה דרבים הם ג' [וע' בש"ס גיטין (דף מ"ו) א') דרבים הם שנים וכן יש פוסקין כן וכמ"ש הב"י שם וכן ראיתי בפסקי תוס' נדרים סי' נ"ד ובפסקי תוס' שבועות סי' כ"ט וצל"ע דבתוס' כ' דאין ללמוד מכאן דרבים הם שנים דדעת הקב"ה שאני וא"כ מדוע פסקו בפסקי תוס' מה שדחו התוס']. וראיתי להמראה הפנים בגיטין (פ"ה ה"ו) שכ' על מ"ש הכ"מ (פ"ה מה' איסורי מזבח) לתמוה על הר"מ שהשמיט הדין בנודע לרבים שהוא גזול' אינה מכפרת כמה הם רבים וע"ז כ' המראה"פ דכבר ביאר רבינו בפ"ז מה' נזיר דרבים הם ג' ולדעתי אין ראי' מזה דנראה לדעתי מה דאיתא בירושלמי שם אחר דאמר ר"ל דרבים הם ג' ר' אבין בשם ר' יונתן והבאתם גזול את הפסח ואת החולה מה פסח וחולה בגלוי אף כל בגלוי כ"ל דר' אבין פליג על ההוא דר"ל דסובר דסגי בג' והוא סובר דצריך עשרה בכדי שיהי' בגלוי ושוב ראיתי להתיו"ט והשדה יהושע בגיטין (די"ג א') שפי' כן א"כ ה"ל להר"מ לבאר כאן בכדי דלא נטעה ללמוד מפסח וחולה ויש לדחות ואח"כ נדפס שירי קרבן ע"ש מ"ש בזה:

ה"ט מהו קנין נכרים כו' במראה הפנים השיג על התיו"ט פ"ק דע"ז שכ' דכשנגמר ביד העכו"ם כ"ע מודו דיש קנין והביא ראי' מירו' שם ע"ש. אולם לפמ"ש בס' כפתור ופרח (ד"ז ע"ב) דפי' הירו' דנ"מ לגזילה וכן פי' הר"א פ"ד דדמאי א"ש דברי התיו"ט. והן אמת שהכ"מ (פ"א דתרומות ה"י) פי' כהפ"מ וכ"ה בשו"ת ר' בצלאל אשכנזי (סי' ע"ט) אך זה פי' להר"מ אבל להראב"ד בהשגות דס"ל דגם כשנגמר ביד העכו"ם חייב שפיר קשה לי' להתיו"ט והבן:

פ"ה ה"א דרש ר' סימאי והאיש זה שליח ב"ד כו' וכ"ה בב"מ (פ"ט הט"ו) מבואר מזה דהירו' ס"ל דב"ח מה"ת בבינונית ולפ"ז א"ש דברי הרי"ף והרא"ש בפ' הנזקין שכ' הנוסחא מפני מה אמרה תורה ב"ח בבינונית. וראיתי להק"נ שם שכ' וז"ל וטעות הוא היכן מצינו בינונית בתורה הא אמרינן להדיא בב"ק ד"ח ב"ח בזיבורית ע"ש. אולם לפ"ד הירו' א"ש דילפינן דב"ח בבינונית מקרא דוהאיש כו' ומצאתי להפנ"י בחי' בפ' הנזקין שכ"כ ובקצה"ח (סי' ק"ב סק"א) השיג עלי' וכ' דפלוגתת הבבלי והירו' אם שליח הב"ד רשאי לכנוס ובאמת זה אינו דהא כ' התוס' בב"ק (ד"ח ע"א) דגם אם שליח ב"ד נכנס לא הי' רשאי למשכנו רק מה שהלוה נותן לו ע"ש וי"ל דבזה פליגי הבבלי והירושלמי דהירו' סובר דהשליח ב"ד הי' רשאי למשכנו בעצמו. אולם הא גם לפ"ד הקצה"ח הא הביא דברי הרמב"ן בס' המצוות דדרך הגמ' לומר אמרה תורה ע"ד דרבנן ואף שיש לפקפק בזה ממ"ש בארעא דרבנן (אות שמ"ז) דלא שייך לומר מפני מה אמרה תורה אלא בדבר שהצדוקים מודים בו אבל אמרה תורה שייך גם בדבר דרבנן ע"ש שכ"כ בשם תוס' מנחות דס"ה א"כ כאן שאמר מפני מה אמרה תורה כו' הוא רק בדבר שהוא מה"ת. אולם באמת דברי הארעא דרבנן המה תמוהים דבתוס' מבואר להיפוך וכבר העיר בזה ביעיר אזן (מערכת מ' אות כ"ה) ולפ"ז א"ש דברי הרי"ף והרא"ש וא"צ לשבש הגירסא כמו שכתב הקרבן נתנאל:

ה"ד אמר ר' יוחנן בתחלה אין מעמידין כו'. ע' מה שפי' הפ"מ ולפי פירושו הי' דברי ר' יוחנן היפוך שכ' בגיטין (כ"ב א') אולם מצאתי בתמים דעים (סי' רל"ט) שאוקים להההוא דר' יוחנן בשהאפטרופוס רוצה לגבות מהאחרים בשביל טענת היתומים עליהם בזה אמרינן אם חבו חבו אבל היכא שהאחרים טוענים על היתומים בזה לא אמרינן אם חבו חבו וא"ש: ה"ז אמר ר' יוסי לעולם השדה בחזקת הבעלים כו' כ' הש"ק וז"ל. כ' הרמ"א בח"מ סי' רל"ו ס"א בהג"ה הי' הבעלים אומרים שהי' בידם ליקח והלוקח אמר שלא הי' בידם ליקח על הבעלים להביא ראי' דהקרקע בחזקת הלקוחות ע"כ והוא מדברי הר"ן בסוגיין ונוסחא מוטעת הוא בר"ן כו' וכצ"ל לעולם השדה בחזקת הבעלים כו' ע"ש

ומהתימה ממנו שחשד לרבינו הרע"א שפסק כפי הנוסחא המוטעת לפי דעתו. אולם באמת הוא נוסחא צודקת בר"ן ולהכי כ' הר"ן שכ"כ הרשב"א בתשובה וכוונתו לאפוקי מע"ש הרשב"א בחי' להיפוך וכן מצאתי שהביא הבעה"ע (באות ע' מכירות שטרות) ירושלמי בגיטין כו'. הן אומרים בידינו ליקח כו' הקרקע בחזקת הלקוחות שהממע"ה עכ"ל. הנה הביא הנוסחא כפי המבואר בר"ן וכן פסק הרמ"א. ואם גם בכאן יאמר הש"ק דהוא ט"ס. הנה עד הנאמן עלינו הוא ה"ה (פי"ב מה' שכנים הי"א) שכ' שם וז"ל זה נראה לפי ששדה בן המיצר אינו אלא מדבריהם ולפיכך הוא נקרא מוציא ועליו הראי' וכ"כ מהעיטור עכ"ל מבואר להדיא מדבריו דבעה"ע סובר שהלוקח נקרא מוחזק וע' בב"ח (סי' קע"ה) שכ' לענין בעל המיצר מי נקרא מוחזק תליא בב' הגירסאות והר"מ גורס כגירסא דידן ע"ש וא"כ לפ"ע דאנן פסקינן בסי' קע"ה דהלוקח הוא המוחזק א"כ קיי"ל כהך גירסא וגם הכא נקרא הלוקח מוחזק וע' שו"ת הלק"ט (ח"ב סי' ק"ח) שגם הוא הביא דברי הירו' דהקרקע בחזקת הלקוחות וכ' שכן פסק הרשב"א (סי' תתקט"ו) וע' מהרימ"ט חיו"ד סי' מ') מבואר מכל זה דצדקו דברי הרמ"א ומה שהשיג עוד הש"ק על הסמ"ע דס"ל דאף בשלקחו תוך יב"ח אם אין ביד הבעלים לקנותם אז יכולים הבעלים לסלקו כו' דהא ליתא כו'.

הנה מצאתי תנא דמסייע להסמ"ע הוא הר"ן בחי' לגיטין (כ"ה ב') שכ' וז"ל ומיהו משמע דבתוך יב"ח כל שיש בידם ליקח הן קודמין ואע"ג דמשמע בירו' דכי אמרינן דביש בידם ליקח הן קודמין לכל אדם דוקא כשיש בידו ליקח בשעת המקח אבל לאחר מכאן לא דגרסינן התם הן אומרים כו' בחזקת בעליה כו' (וצ"ע שזה סותר גירסתו בחי' להלכות) דאם איתא דבכל שעה שירצו יכולים לקנות לא הי' מקום למחלוקת זה אפ"ה משמע לי דכל שלקח בתוך יב"ח ויש לבעלים ליקח תוך זמן זה הם קודמים דבתוך יב"ח לא קפדינן אם הארץ הי' בתוך סקריקין עכ"ל. הנה מבואר ממש כדברי הסמ"ע בזה הן אמת שראיתי להריטב"א בחי' שם שכ' וז"ל והא דאמרינן דבזמן שיש בידם ליקח שהן קודמין לכל אדם ה"מ בשעת המקח או אחר המקח מיד שידעו בדבר אבל אם ידעו בדבר ולא רצו הבעלים ליקחו או שלא הי' בידם ליקח אחר זמן אין לבעלים כלום כו' והכי משמע בירו' כו' ואם [איתא] (ירצו) דכל זמן שירצו יכולים הם לקנות מה עיקר יש למחלוקת זה ואע"פ שזה ברור הצרכתי להאריך בזה מפני שראיתי בזה מי שסובר דהבעלים מוציאין מיד הלוקח לעולם כ"ז שהי' בידם ליקח כו' וז"א כדמוכח בירו' עכ"ל וזה היפוך דברי הסמ"ע וע' בתיו"ט בגיטין במה שהשיג על הסמ"ע ובנה"מ כ' שכדברי הסמ"ע כן מבואר

בריב"ש ואני בעניי לא מצאתי כלל בריב"ש שיהי' מוכח כדברי הסמ"ע אולם בחי' הר"ן מבואר כן וכמ"ש:

ה"ט ומכניסין כלי עכו"ם כו'. עיין בקה"ע ששיבם הגירסא ולא ראה בטוח"מ (סי' רס"ו) שכ' ובכל מקום מכניסין כליהם מפני הגנבים עם כל ישראל מפני דרכי שלום ומקורו הוא מכאן וכמ"ש הב"י שם מבואר שגרס ומכניסין כגירסא דידן וכ"ה הגירסא בירו' ע"ז (פ"א ה"ב). וע' בש"ק שהוכיח מדברי הר"מ ספ"י מה' מלכים דס"ל דאפי' בפ"ע קוברין מתיהם מדהביא הקרא דורחמיו על כל מעשיו ואינו מוכרח כל כך דהא הוא אינו רק מפני דרכי שלום ואינו מה"ת והקרא שהביא הוא רק להראות שאינו איסור ואדרבה הב"ח ביו"ד (סי' קנ"א סי"א) כ' מיהו יש לדייק ממ"ש פ"י דמלכים דלקבור מתיהם הוא רק עם מתי ישראל דוקא מדכ' עם מתי ישראל הרי שהוכיח מדברי הר"מ היפוך ממה שהוכיח הש"ק ומש"ש הב"ח לפרש דברי הר"מ מ"ש עם מיתי ישראל דרשאי לקבור ג"כ בחצר א' מפני דרכי שלום אני בעניי לא שמיעא לי כלומר לא סבירא לי לומר כן וחס להתיר דבר זה. והנכון לפרש האי עם כמו שפי' הרשב"א בחידושיו לגיטין (דס"א ע"א) לפרש כשם שמתעסק קאמר יע"ש וכן הפי' בר"מ ולא כפי' הב"ח וז"ב: שם גירדאי שאל לר' אימי יום משתה של עכו"ם כו'. ע' בשירי קרבן שתמה איך נסתפק ר' אימי ורצה להתיר הא מתני' בע"ז (ח' א') דאסור וגם על ר' אמי קשה למה לא הביא ראי' ממתני' ע"ש והנה בע"ז שם כ' הב"ח דלא גרסינן ביש ספרים במשנה שם שעשה משתה לבנו ע"ש. וכן נ"ל ממה דאי' התם בד' י"ד ע"א והתניא עכו"ם שעשה משתה כו' משמע דאינה שנויה במשנה ועמש"ש בגליון מהרי"ף דצ"ל והתנן. אולם להיש ספרים א"ש דכן היתה גירסת התוס' ולפ"ז א"ש קושית הקה"ע. הן אמת שבירו' ע"ז (פ"א ה"ג) ממה דמקשה שם והתני משתהו ומשתה בכו כו' משמע דהי' כן במשנה שלהם וא"כ הדרא קושיא לדוכתה אולם לפמ"ש הפ"מ דקאי אלבקר את החולה אם מותר במשתה שלהם א"ש. אולם ראיתי בר"ן פ"ק דעכו"ם שכ' דבנכנס שלא בכוונה לעכו"ם ביום אד שלו דמותר לשמוח עמו כיון דנכנס שלא בכוונה ובאקראי בעלמא ואינו אלא כמחניף ואעפ"כ בעל נפש ימעט ומביא ראי' מדברי הירו' הללו ע"ש שכ"כ בשם הרמב"ן מבואר להדיא מדבריו שפי' דברי הירו' דמיירי בנכנס שלא בכוונה ביום משתה שלו וא"ש דברי הירו' והתימה על הקה"ע שלא ראה זה. ועל הפ"מ יש להפליא ביותר שבמס' ע"ז הביא דברי הר"ן וכאן פי' דקאי על לבקר חולה ואולי נכלל זה בתוך פי' הר"ן והבן:

שם והתני ר"ח יום משתה של עכו"ם אסור. מה שכתב הש"ק דצ"ע בפוסקים שלא חילקו בכך לק"מ דהפוסקים פי' דהירו' קאי לבקר אותו ביום משתה ולא לשאת ולתת עמהם

וכמו שפי' הפ"מ ועמ"ש לעיל בשגם שאפי' לפי פי' הקה"ע דמיירי במו"מ לא קשיא כלל דכיון דהירושלמי מסיק דאסור ביום משתה וכן פסקו הפוסקים עטוש"ע יו"ד (סי' קמ"ח ס"ח) א"כ לא קשיא מידי ודברי הש"ק צ"ע:

פ"ו ה"א אמר ר"ח הלכה כר"ג כו' חד בר נש כו' הפני משה חילק דאם אמר יהא בידך לא מהני לחודא ואם אמר יהא לי בידך מהני ולא נמצא כלל החילוק הזה בפוסקים אולם מצאתי בחי' הרמב"ן לגיטין (דס"ג) דגרס רבא קמי' דרב אם בא לחזור יחזור והקושיא דרב סותר את עצמו ותירץ דאם אמר יהא בידך דלא מהני ואם יהי' לי בידך מהני ולא יחזור (אולם בבעה"ע אות ש' שלישות גרס בעובדא דרב לא יחזור כגירסת הפני משה וע' בתעים דעים סי' רל"ט) וגם במה שפי' הפ"מ אם אומר אחר הדלת הי' עומד ושומע דפי' בתמי' ומבואר מזה דבסתמא לא קפיד רק דוקא היכא דידעינן הוא נגד דעת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א וכל הפוסקים דאף בסתמא אמרינן דקפיד רק היכא דידעינן בודאי דלא קפיד ופירשו הירושלמי בניחותא והבן: ה"ב נשאת בין היא בין אביה אם יש בה דעת כו' כ' הפ"מ כלומר היא ביש לה דעת להבחין בין גיטה לדבר אחר כדלקמי' ואביה בשאין לה דעת. והיא דחוק לפרש בין היא בין אביה לצדדין וע"ש אח"כ אם יש בה כו' קאי אדלעיל והנכון דהירו' סובר דבאין לה דעת בין היא בין אביה שוין דאין יכולין לקבל גיטה וזה שכ' דבין הוא בין אביה שווין בדבר וכן פי' הרמב"ן בקידושין דמ"ג. ועשו"ת רדב"ז ח"ג סי' תקע"ז מה שהאריך בביאור דברי הירושלמי הללו:

ה"ג הרי הוא במקום פלוני כו' הפ"מ כ' כלומר בזו היא שמודה ר"א כו' ולא פליג כו' והוא תמוה דא"כ אמאי נקט הירושלמי בהרי הוא הרבותא דר"א פליג באומר תן גט לאשתי במקום פלוני אבל בהרי הוא גם חכמים עידים והנכון דמתחלה אמר דר"א פליג גם באומר תן לאשתי במקום פלוני ואינו אומר רק במיחד ואמר אלא במקום פלוני ואח"כ אמר דבהרי הוא גם ר"א מודה כו' אף חכמים מודו כלומר דבזה גם חכמים מודו לר"א וא"ש ומצאתי להשדה יהושע שגם הוא פי' כן:

ה"ד מ"ט דר"י אני אומר א' קרוב מצאו ולקח ממנו הפ"מ פי' שמצא קרוב להעיר א' ולקחו ממנו כו' ולדעתי יוצדק יותר לפרש דמצא א' שהוא קרוב לו ולכן לקח ממנו אע"פ שייחד לו ליקח מאחר מ"מ כיון שהוא קרוב אליו לכן לקח ממנו. ושוב ראיתי להרא"פ בדמאי (פ"ד ה"ד) שפי' כן:

פ"ז ה"א מי שאחזו קורקודיקוס כו' כ' הפני משה דבבבלי אומר מי שאחזו רוח רעה מחמת שתיית יין ובירושלמי מפרש לה בענין אחר עכ"ל ולא ידעתי מניין לו דהירו' מפרש דלא כהבבלי דהא בירו' אי' מאי קורקידיקוס אמר ר' יוסי המים ופי' הפ"מ שהוא

מין חולי הנקראת כך ומי יודע אם החולי הזה אינה החולי שנזכרת בבבלי (והיינו שמחמת שהוא חולה ובריאתו נפסדת יש רשות להשר לחול עלי' וכמ"ש בשו"ת ח"ס חיו"ד יע"ש. וראי' יש דהוא א' עם מה שנאמר בבבלי ממה דאמרינן אתי עובדא קומי ר' יוסי בחד טרסיא דהוי יהבין לי' סמוק גו אכים והוי לעי אכים גו סומק והוי לעי והוא בשר עם יין והוא עצמו הרפואה הנאמרת בבבלי (ס"ז ב') וא"כ משמע דא' הם. וראיתי בפני עשה שכ' דהוי לעי היינו שהי' חולה עדיין ופי' זהו קורקודייקוס שאמרו חכמים היינו על הטרסיא הזה ולא נהירא כן. ולעי פירושו שנתרפא וכן פי' השדה יהושע והוא כמבואר בבבלי ומ"ש זהו קורקידייקיס כו' קאי אלמטה דקורקודייקיס כו' פעמים שוטה פעמים חלים וא"כ הבבלי והירושלמי המה שפה אחת: שם אדם מעיד עדותו מיושב כ' המראה הפנים משמע אפי' לכתחלה ופליג אהא דקיי"ל בבבלי יושב פסול לעדות ובחנם עשה פלוגתא בין הבבלי להירושלמי דגם כוונת הירו' הוא בדיעבד כשא"א בענין אחר כמו הכא באחזו קורקודייקיס ומצאתי להדיא כן בתולדות אדם להרשב"א (סי' ס"ד (שהביא מהירו' הזה ראי' דבדיעבד כשר וכ"כ הר"ן בחי' שבועות ד"ל ע"ש באורך וכן ראיתי בבעה"ע (אות ק' קבלות עדות) שכ' ר' אבא בשם ר' הונא צריכים העדים להיות עומדים בשעה שמקבלים עדות שנאמר ועמדו כו' ומסתברא דע"י הדחק וכדאמרינן בירו' פ' מי שאחזו עכ"ל. ונראה דצ"ל ומסתברא דע"י הדחק שרי והביא ראי' מהירו' הזה והיינו דפי' הירו' דמיירי בע"י הדחק וכמ"ש הרשב"א ושוב ראיתי בשו"ת חו"י (סי' כ"ב) שתמה על הרשב"א דמה ענין הירו' דמעידין יושב לכאן והחו"י (סי' כ"ג) כ' דנוסחא אחרת ה"ל להרשב"א. אולם להרשב"א הי' הגירסא כגרסתינו ופי' הירו' הא דיליף דאף בעדות מהני הבדיקה ואי דבעת שהוא חלוש מסתמא הוא יושב על המטה אדם מעיד עדותו מיושב והדר מיבעיא אף לנדרים כן היינו דאף לנדרים בודקין אותו ולא כהפני משה שפי' דהאיבעיא אם גם לנדרים נשאלין מיושב. והנכון כמ"ש וע' בשער המשפט (סי' כ"ח סק"ה) מה שהקשה ע"ד הירו' הללו ולפמ"ש החו"י דהוא מימרא בפ"ע א"ש. אך לפי הנוסחא שהביא הרשב"א זאת אומרת א"א לפרש כן. שוב ראיתי בפני משה בירו' סנהדרין (פ"ז ה"ח) שמצא בחי' הרשב"א שבועות (ל"ב) שמשוה דעת הבבלי והירו' וחזר בו ממ"ש כאן והיינו כמ"ש למעלה. וע' בהגה"ה הר"פ לסמ"ק (סי' רכ"ג) שכ' על מ"ש הסמ"ק דבדיעבד מותר בישיבה גבי בע"ד וז"ל מדאמר בירו' סנהדרין דיינים שקבלו עדותן מעומד פי' שהדיינים עומדים גבי מברך את השם ומסתמא ה"ה גבי עדים עכ"ל וקשה אמאי יליף לה מסתמא ולא מהירו' הזה דמבואר כן גבי [עדים] וצ"ל דהי' מקום לחלק בין עדות אשה לשאר עדות ושוב ראיתי בחי' הגהות בטוח"מ (סי'

י"ז סק"ה) שהביא דברי הפני משה בגיטין ולא ראה מ"ש בסנהדרין גם לא ראה דברי החו"י ושוב נדפס פי' ש"ק. וראיתי שפי' אף לנדרים כמו שפרשתי דקאי לענין בדיקה והניח בצ"ע דהא בנדרים קיי"ל גמר בלבו א"צ שיוציא בשפתי' ולא ידענאי מאי קושיא הא הבדיקה הוא דלמא מחמת חולי הוא אינו צלול בדעתו א"כ צריך לבדוק אותו אם מה שחשב הוא צלול בדעתו וז"פ:

ה"ג חברייא בשם ר' יוחנן אינה אוסטרה ר' זעירא בשם ר' יוחנן אינה כגיטין אינה כמתנה ופי' הפ"מ אינה אסטריה כלומר דחבריא אמרו דכן השיב לו ר' יוחנן כו' ובלישנא בעלמא פליגי עכ"ל. וכן פי' הפני משה בירו' ב"ב (פ"ח ה"ט) ועמ"ש השדה יהושע (דנ"ד ע"ב) והוא דוחק לומר דפליגי בלישנא בעלמא וגם מלת אסטריה אין לו מובן כלל ונעלם ממנו שו"ת ר' בצלאל אשכנזי (סי' ט"ו) ששם הובא הירו' הזה והגירסא הוא איסתריתא והיינו שר' יוחנן מחלק בין איסור למתנה דגט דהוי איסורא הוי חזרה ובממונא דהוי מתנה לא הוי חזרה וא"ש. וראיתי בשו"ת רב"א שם שתמה על הרשב"א בתשובה (ח"א סי' תקס"ג) שפסק בהקדש דלא אמרינן באומר מהיום ולאחר ל' דיהי' הקדש דכיון דא"א להיות הפרי מהיום ולאחר ל' והגוף יהי' של הקדש דא"כ תינוק החולין מהגוף של ההקדש וזה א"א לכן אמרינן דהוי חזרה וע"ז הקשה הר"ב דהא בירו' אמרינן להדיא דבהקדש כיון דאמרינן דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט לא הוי חזרה ע"ש ולענ"ד לק"מ עפ"י מה שראיתי בשו"ת הרשב"א (ח"ג סי' קכ"ג) דמביא שם ירושלמי בקידושין (פ' האומר) דמבואר שם דסובר דההקדש יכול לינוק מהחולין ויכול להקדיש הגוף מהיום והפירות יהי' של חולין וכ' ע"ז הרשב"א דהוא נגד ש"ס דילן בב"ב ע"ש באורך וא"כ לפ"ז א"ש דאין ראי' מהירושלמי דגיטין דאנן קיי"ל כש"ס דילן דא"א להיות הגוף מהיום והפרי לאחר מיתה ושפיר פסק הרשב"א דלא חל ההקדש כלל ואין ראי' מירושלמי דהוא סובר בקידושין דיכול להקדיש הגוף מהיום והפירי לאחר מיתה והירו' מקשה שם איך הדין בהקדש (ולא כפי' הרב"א דלמה לא קחשיב גם ההקדש בין ההפקר וכדומה דאינו חל רק דבאמת יוכל להיות הפירי מהיום רק מקשה איך הדין בהקדש) ומשני דבהקדש כ"ע מודו כיון דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט א"כ לא הוי חזרה וא"ש. וראיתי במחנה אפרים (ה' צדקה סי' ד') שהשיג ע"ד הרשב"א שהביא הר"ן שכ' שיכול לחזור דהוא פלוגתא בירו'. וכ' המחנה אפרים דכמדומה שכיון לירו' פ' האומר ואם לזה כיון אדרבה משם איכא למילף איפכא דבכל דוכתא קיי"ל כר' יוחנן עכ"ד ולק"מ דהא הני תרי אמוראי פליגי אליבא דר' יוחנן ור' זעירא ור' אבוהו דסברי דהוי מכירה הוי תרי וכ"כ הרשב"א (בסי' קכ"ב) להדיא ועוד דהא ש"ס דילן פליגי אר' יוחנן

לאותו מ"ד וז"פ. ושוב נדפס פי' ש"ק וראיתי ג"כ שהעיר ע"ד הרשב"א וכנראה שלא ראה דברי הרשב"א בתשו' שהבאתי שמשם באר"ה דדבריו צודקים ולק"מ:

פ"ח ה"ד אית תניי תני מאחר שנתנו לה כו'. וראיתי להבני יעקב (דקכ"ו) שכ' דהפי' דמאן דתני שכתבו בגט ישן דמשמע דוקא אחר שכתבו אם נתיחד איכא למיחש לגט ישן אבל לאחר שנתנו ליכא למיחש והיינו כב"ש דהמגרש את אשתו ולנה בפונדיקית דא"צ גט שני ומ"ד שנתנו חיישינן ג"כ לגט ישן היינו כב"ה ע"ש והוא תמוה דהמעיין בירושלמי יראה דקאי על ב"ש בגט ישן ולא על לנה בפונדקית ועוד דא"כ יהי' דברי ב"ש סתראי דהא משמע להדיא דב"ש סוברים דאף אם נתיחד בין כתיבה לנתינה עכ"ז מותר לגרש באותו גט ולפירושו הוא להיפוך ע"כ נראה הנכון כפי' הפני משה: ה"ט בד"א בזמן שנישאו כו' ע' בפ"מ ובמראה הפנים שכ' שהר"ן פי' האי נשאו היינו שנשאו לאחר אבל לא נשאו לאחר מותר והפ"מ כ' דנראה לו דהאי נשאו היינו להבעל בנישואין אבל ארוסה מותר. והנה הפי' הזה לאו חדש הוא וכבר פי' כן בשו"ת הראנ"ח (סי' ו') והובא בג"פ סי' קי"ט ובפר"ח ע"ש שהאריכו בזה. וראיתי בשדה יהושע בגיטין (ק"ו א') שכ' דאחר העיון יש להכריח כפי' הר"ן בירו' הכא דאמר נשאו אנישואין האשה אחר גירושין קאמר דאל"כ אלא אנישואין דמגרש ומתגרשת קאי היכא קאמר ובכהנת אפי' לא נשאו ואמאי בכהנת אפי' מן האירוסין מ"ש כהן מישראל לענין זה ע"ש. ותמהני דבודאי גם להך פי' יש נ"מ דבשלמא בכהן שאף מן האירוסין יש איסור דאורייתא ע"כ החמירו אף מן האירוסין משא"כ בישראל שקודם שנשאת א"כ אף אם תזנה עמו ליכא איסור גמור לכן הקילו בו מן האירוסין כיון דליכא רק איסור דרבנן לכן לא החמירו בארוסה שאין לבו גס בה משא"כ בכהנת שיש איסור לאו ס"ל להירושלמי דאסור גם מן האירוסין. ומצאתי בא"ז (ה' יבום סי' תרי"ח) שפי' להדיא הירו' כפי' הזה והאריך בביאורו ע"ש ולא ידעתי עה הקשה השדה יהושע ע"ז דהדברים נכונים כמ"ש ולפ"ז גם הירו' סובר דאסור בישראל גם בשלא נשאת לאחר ואינו צריך למיעבד פלוגתא בין הבבלי להירו' וע' ריטב"א כתובות (כ"ח א') שכ' להדיא דבישראל כל זמן שלא נשאת מותר אפי' בחצר ע"ש שפי' כן גם דברי רש"י ג"כ. וע' מחנה אפרים בהג"ה לר"ן כתובות (דת"פ ע"ב) שגם הוא פי' הירו' כן:

ה"י השיב רבי ע"ד ר"ח בן גמליאל גופו של גט כו'. ע' פני משה שפי' שרבי השיב ע"ד רחב"ג כו' וע' ברמב"ן בחי' לב"ב (דקמ"ב) שלחד פירושא גרס כאן השיב רבי לקיים דברי רחב"ג כו' ע"ש באורך:

פ"ט ה"א תמן התורה אסרה עליו ברם הכא האי אסרה עליו כו'. כ' הפ"מ דכיון דהוא בעצמו הגורם לאוסרה עליו לכן לא חשיב אותו והוא דחוק ולא ראת ברמב"ן ורשב"א וריטב"א בחי' לרפ"ק דיבמות שכ' הפי' דהיכא דאיסור אחר גורם לאוסרה עליו לא מקרי צרת ערוה והצרה מותרת:

שם ר"י בר אחא בשם ר' ינאי אפי' ריח פסול אין בה עפ"מ שפי' דקאי אמגרשה חוץ מפלוני. אולם ראיתי בשי"ת מהרי"ט (ח"א סי' כ') שהסכים הש"ס ירו' לבבלי דסוברת דבזה פסולה לכהונה אך זה קאי אכנסי שטר חוב זה ע"ש שהאריך לבאר הירו' בדרך יפה. והפני משה לא ראה דברי המהרי"ט האלו ועע"ש השדה יהושע (דק"ח ע"א) ע"ש:

ה"ה ר' אליעזר בי ר' יוסי בעי קומי ר' יוסי כו' ראיתי להבני יעקב (דק"מ) שכ' בביאור הירו' שהקשה דכי היכא דגט א' לב' נשים לא מהני משום דכתיב לה ולא לה וחברתה ה"נ ב' גיטין ואשה א' לא תהני ופריך והא תנן נותן ב' לא' ומשני התם הי' כתוב מתחלה לשם כריתות ותערובות הוא שגרמה אבל ב' גיטין שנכתבו לשם ספק לא נכתבו לשם כריתות ומשני כיון שנמסר אח"כ לידה שרי וא"כ קשה על טעמא דמהרנא"ח שכ' בב' גיטין דהוי ברירה דהא כיון דנמסר אח"כ לידה לא הוי ברירה וכן הקשה על המהרי"ל יע"ש באורך ולענ"ד אינו קושיא כלל דפי' הבני יעקב בירו' הוא תמוה חדא דמאי הקשה דלא תהני ב' גיטין לאשה א' כי היכא דגט א' לב' נשים הא שם איכא מיעוטא וכאן ליכא מיעוטא ועוד דבאמת אין דעתינו כ"א על גט א' ומחמת ספק עושין כן א"כ לא הוי רק גט א' ועוד דהירו' הזה הובא ג"כ בפ' כל הגט ה"א ושם א"א לפרס כן יעו"ש וע"כ הנכון כפי' הפ"מ ולפי ביאורו אין זה ענין להההיא דמהראנ"ח ומהרי"ל ולק"מ:

ה"ז אני אומר אפי' בע"א ודיין א' מקיימין כו' כ' הש"ק וז"ל כ' הב"י סי' מ"ו מחודש ט' בשם תשו' הרשב"א שטר שכתוב בו הנפק אם גובין בו אע"פ שאין מכירין חתימות הדיינין כו' אלא שבירו' משמע שא"צ קיום ועליו סמך מי שאומר שגובין בו ואנו אין לנו אלא גמרא שלנו ע"כ ותימה אנה מצא הרב הזה משמעות בירו' אדרבה כולה סוגיא מבוארת שצריך קיום ומהא דפליגי אם עד ודיין מצטרפין או לא נמי מוכח כן והיא גופה הראי' שמביא הרשב"א מגמ' בבלי וצ"ע עכ"ל. ובאמת צדקו דברי הרשב"א. דהנה בחי' הרמב"ן לכתובות (דכ"א א') ובחי' הריטב"א שם ותשב"ץ (ח"א סי' קע"ג) (וח"ג סי' כ"ב) הביאו הירושלמי ממס' שבועות פ' בתרא דאיתא התם ר' יודא אומר פרוזבל המקושר הדיינים חותמין מבפנים והעדים מבחוץ אמרו לו אין מעשה ב"ד צריכים קיום ומזה כ' הרמב"ן שלמדו דהירו' ס"ל דאין מעשה ב"ד צריך קיום והתשב"ץ הביא שהרשב"א הקשה מההיא ירו' להירו' דגיטין דשם משמע דצריך קיום וחילק בין ב"ד מפורסם לאינו

מפורסם וא"כ א"ש קושיות הש"ק. והן אמת שבירו' שלנו במס' שבועות לא נמצא עה שהביאו בשמו אך נאמנים עלינו הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והתשב"ץ שכן היתה גירסתם בירו' ולזה הירו' כיון ג"כ התשב"ץ בתשובה שהביא הב"י באה"ע סי' קמ"א ע"ש: שם צריכין הדיינים מכירין את הנידונין כו' הש"ק הניח בצ"ע על ע"ש הר"מ בה' סנהדרין (פכ"ג ה"ו) דאם הדיין אינו מכיר הנידונין בודאי מה טוב דהוא היפוך המבואר כאן ומש"ש הש"ק וסתמא דמתני' דפ' ג"פ משמע כדעת הרמב"ם דתנן כותבין גט לאיש כו' ובלבד שיהי' מכירן משמע דוקא] בגט ושובר הוא דבעינן שיכירן אבל לא בשאר דברים משמע מדבריו דסובר לדעת הר"מ דדוקא בגט ושובר בעינן שיהי' מכירין ובמח"כ הא ליתא דהא כתב הרמב"ם בה' מלוה (פכ"ד ה"ג) דה"ה בכל הדברים הדין כן ולייישב דברי הר"ם נראה דסובר דבשעת הדין יותר טוב שלא יהי' הדיין מכיר אותו וזה מ"ש כאן. אולם בעת כתיבת הפס"ד אין כותבין אא"כ מכירין דלא יבא להערים וזה מ"ש בה' מלוה וז"ב:

הי"א ואתיא דזקנים כב"ש כו'. ע' בא"ז ה' נדה (סי' שס"ח) שהביא פלוגתת זקנים ור"ע ההובא בבבלי שבת (דס"ד) וכ' ונראה בעיני דרבנן כב"ש ור"ע לטעמי' כו' ע"ש ותמהני למה תלה אותו דנראה בעיני והא מבואר להדיא כאן בירו' כן. וע' חה"ר שם ובמשנה למלך ה' גירושין (פ"י הכ"ב) וצע"ק:

מסכת נזיר

פ"א ה"ב האומר הרי מיץ של ערלה כו' הפ"מ והקה"ע פי' מיץ פירות של ערלה. ואין הבנה כלל מה זה ענין לנזירות והברור שצ"ל מיין של ערלה וכ"ה גירסת הרמב"ן. ובש"ק הקשה דאיך אמרו שם וכאן בכולל אנן קיימין דמה כולל יש ומ"ש הפ"מ דמיירי דאמר הריני מיין וחרצנים וממיץ של ערלה לא נהירא דא"כ מ"ט דר' יבר"ח דאמר לא אמר כלום וגם הא בירו' מבואר להדיא שאמר רק הריני מיין של ערלה אך הברור דנחלקו אם הרני הוי נזיר דריב"ח ס"ל דהוי רק כאומר שיהי' נזיר מיין של ערלה ולפיכך לא אמר כלום וחברייא ס"ל דהריני הוי נזיר גמור וכשאומר מיין של ערלה הוי כולל. וע' בחי' המאירי לנזיר (ד"ג ע"ב) במ"ש המגיה שם דמצא מכ"י רבני קמאי דהוי גרסי הנודר מיין של ערלה ע"ש. ולפ"ז א"ש מה שהקשה הש"ק דל"ל משל ערלה הא בלא"ה הנוזר מדבר א' לא הוי נזיר ולפי הגירסא דבנדר אנן קיימינן א"ש:

פ"ה ה"א שחמתית ונמצאת אגרון אפי' ביום לא עשה כלום. בש"ק כ' וקשה דגרסינן פ"ב דתרומות כל מין חיטין ח' לכן צריכה אפי' בשחמתית על אגרון כו' ש"מ דמאגרון

מל שחמתית הוי תרומה וכ"ש בכה"ג שטעה דהוי תרומה וצ"ע עכ"ל וסבור הייתי לומר דאע"ג דמאגרון על שחמתית הוי תרומה כשידע דהוי מין א' עכ"ז כשטעה אמרינן דהוי תרועה בטעות דהוא לא נתכון לתרום מן השחמתית ולא האגרון ושוב ראיתי בפני משה שכתב כן. אך בעיקר קושיתו של הש"ק אני תמ' דבמח"כ נעלם ממנו ש"ס חולין (קל"ו כ"ב) דאמרינן שם דתניא הי' לו ב' מינים תאנים שחורות ולבנות וכן שני מיני חטין כו' אין תורמין ר' יצחק אומר משום ר"א בש"א אין תורמין ובה"א תורמין והת"ק ס"ל דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר הזה. וע' חי' הרשב"א שם וא"כ י"ל דר' אבוהו בשם ר' יוחנן ס"ל כהברייתא דכ"ע ס"ל דלבנים ושחורים הוי ב' עינים וע' שו"ת פמ"א (ח"א סי' ו') שהניח בצ"ע על הר"מ שפסק דכל מין חיטין א' דלפי סוגית הש"ס חולין הנ"ל מהראוי לפסוק דב' מינין הן וא"כ מאי קשה על ר' יוחנן אם הוא באמת ס"ל כן להלכה וע' בינת אדם בשער מצוות הארץ (פ"ט סק"א):

פ"ו הי"א ר' בא בר ממל בעי כזית מצה שחלקה בפי' כו' בשו"ת מחנה חיים (סי' ל"ב) כ' וז"ל פלא על המג"א בסי' תע"ה שסובר במ"ע צריך אכילה בב"א מירושלמי נזיר פ"ו שמבואר במצה שרי בחילקו לתוך פיו וצע"ג עכ"ל ולק"מ דהא אמרינן שם בירושלמי מ"מ לא נהנה חכו בכזית וי"ל דהפי' דאינו יוצא כלל כיון שלא נהנה בכזית בפעם א' וכן פי' הקה"ע בפי' הא'. וגם אם נפרש כפי' השני וכן פי' הפ"מ דהירו' סובר דיוצא עכ"ז לק"מ על המ"א דהא כ' המ"א דזה צריך רק לכתחלה ובדיעבד כ' בעצמו דיוצא וכמבואר שם בדבריו וא"כ לא קשיא כלל מהירושלמי דהירו' בעי אם גם בדיעבד אינו יוצא ופשט לו דיוצא בדיעבד וא"כ לק"מ. וע' מ"ש השירי קרבן ובמחצית השקל סי' תע"ה והבן:

פ"ז ה"א אכריז ר' ינאי כו' ע' בש"ק שפי' דברי הראב"ד ה' נזירות (פ"ה הט"ז) דכהנים בזה"ז מותרים לטמאות א"ע דאיכא איסורא דרבנן דלא כהמל"מ (פ"ג מה' אבל) וס"ל להראב"ד דהכהנים מותרים לטמאות א"ע לצורך מצוה. ולא ידעתי כיון שפי' דברי הראב"ד לענין מלקות שס"ל שאין לוקין א"כ י"ל דאיכא איסורא דאורייתא ולפ"ז גם לצורך מצוה אסור וע' בדגול מרבבה ביו"ד (סי' שע"ב) שכ"כ באמת להראב"ד דאיכא איסורא דאורייתא ואין לוקין עליו ובשו"ת ח"ס (חיו"ד סי' של"ח) כ' שמצא כן להדיא בתמים דעים (סי' רל"ו) ואינו מוכח כלל משם דכ' דאיסורא איכא י"ל דכוונתו איסורא דרבנן ולא איסורא מה"ת וגם אם כוונתו איסורא מה"ת י"ל דמיירי בחיבורן בשעה שמתעסק עם המת אבל בשפירש יוכל להיות דרבנן וצ"ע בזה:

שם תני הכתפים אסורים בנעילת הסנדל שמא יפסק סנדלו של א' מהן ונמצא מתעכב מן המצוה. בש"ק הביא הש"ס סוטה דף מ' דאמרינן אין הכהנים רשאין לעלות בסנדליהן

לדוכן שעא נפסקת לו רצועה בסנדלו ויתיר למקטרי' וחבריו מברכין ואמרי בן גרושה או בן חליצה הוא והקשה הש"ק דמשמע דהיכא דליכא למיחש לזה כגון שבניו נושאין כפיהן שרי ואמאי לא אמרו הטעם שמא יתעכב מן המצוה וא"ל דהכא שאני שהרבה עומדים שם לזכות במצוה זו כדתנן נושאי המטה וחלופיהן כו' וכשמתעכב אזדא לי' מצוותו משא"כ בכהן ימתינו עליו דא"כ איך יאמרו שהוא בן גרושה כיון דממתינן עליו עכ"ד והנה מה שהבין הש"ק הפי' היינו שהוא יתעכב ולא יעשה המצוה במחכ"ת לא כן הוא ונעלם ממנו דברי הכ"מ ה' אבל (פ"ד ה"ג) שעל מה שהביא הר"מ דין זה מהירושלמי ומהנר מערבי נעלמו דברי הר"מ הללו ולא ציין להר"מ רק להש"ע) כ' הכ"מ וז"ל ונ"ל דהיינו דוקא בזמנם שהי' להם אנשים מיוחדים לשאת את המטה אבל האידנא שאין לנו כתפים מיוחדים אלא הכל מסייעים לישא לית לן בה ומיהו מדיהיב טעמא דנמצא מתעכב מן המצוה משמע דאף לדידן נמי אבל מתוך שלא נהגו להקפיד בכך נראה כלשון הראשון עכ"ל וכ"ה בש"ע יו"ד (סי' שנ"ח ס"ג) במקום שיש כתפים מיוחדים לשאת את המטה אסורים בנעילת הסנדל כו'. וכן ראיתי בחי' הר"ד ערמא"ה בה' אבל שכ' ירושלמי הכתפים כו' ופירושו הם הי' מיועדים לכך כו' ולפיכך חיישינן כו' אבל עתה אם לא ישא זה ישא זה עכ"ל הנה מבואר אדרבה להיפוך ממ"ש הש"ק דהטעם משום שהרבה עומדים לזכות במצוה כו' דאדרבה אין החששא משום שמא יתבטל הוא מן המצוה רק שמא יתבטל המצוה לגמרי וא"כ י"ל דלהכי אמרו בש"ס סוטה וחברי' מברכין כו' דא"כ לא יתבטל המצוה ולמאי דהוא יתבטל מן המצוה לא חיישינן וא"ש. אולם יש לעיין מדוע לא ניחוש באמת שמא יתבטל מן המצוה ומה דלא חיישינן כאן בירו' אין ראי' דזה אין מצוה חיוביות עלי' משא"כ בנ"כ דהוא חובה. ומצאתי בטורי אבן ר"ה (ל"א ב') שהניח בקושיא דאמאי לא אמר הטעם דעובר על ג' עשה ולמה אמר הטעם משום בן גרושה ויש לעיין בזה:

שם מהו שיטמא לנ"כ כו' הקשה הפני משה דאמאי לא פשיט ממשנה דאלו מציאות (ל"ב א') דאם היתה האבידה בבית הקברות אל יטמא דאין עשה דוחה ל"ת ועשה וה"נ כן ע"ש וי"ל דהירו' סובר דליכא רק ל"ת ולא עשה והא דלא דחי' היינו משום דלא הוי בעידנא וכמ"ש כה"ג ה"ה פי"א מה' גזילה אמנם מדברי הרשב"א שבשיטה מקובצת לב"מ (ד"ל ע"א) מבואר שס"ל להירו' דאיכא עשה ול"ת יע"ש:

פ"ט ה"ג כל הקברות מתפנין כו' אמרו לו לר"ע כו'. ע' בפ"מ ובקה"ע מה שפירשו בזה ודבריהם תמוהים חדא מה אמרו לו לר"ע וכי היכן נזכר מאמר ר"ע בזה ותו דלפי דבריהם קברי בית דוד הי' מתפנין ובמח"כ נעלם מהם דברי הר"מ ה' בית הבחירה (פ"ז

הי"ד) שכ' וז"ל ואין מקיימין בה קברות חוץ מקברי בית דוד וקבר חולדה כו' מבואר שגם קברי בית דוד לא הי' מפנין ובאמת שבירושלמי ובמס' שמחות הגירסא משובשת וצ"ל כמו שהוא בתוספתא פ"ק דב"ב וז"ל כל הקברות מתפנין חוץ מקבר המלך ומקבר הנביא רע"א אף קבר המלך וקבר הנביא מתפנין אמרו לו והלא קברי בית דוד וקבר חולדה הנביאה בירושלים ולא נגע בהן אדם מעולם אמר להם משם ראי' מחילה היתה להם והיתה מוציאה טומאה לנחל קדרון עכ"ל וכצ"ל בירושלמי וא"ש ועכ"מ שם. וע' בתוספתא נגעים פי"ב דאיתא התם ואין מקיימין בה קברות חוץ מקברי בית דוד וקבר חולדה הנביאה שהי' שם מימות נביאים הראשונים וראיתי בפני זקן שם שכ' חולדה הנביאה קבורה ברגלי ההר חוץ לירושלים וצ"ע עכ"ל ובמח"כ נעלם ממנו שכבר ישב על מדוכה זו בשו"ת מהרימ"ט (חיו"ד סי' ל"ז) וע"ש עה שתירץ בזה בב' אופנים ועשו"ת רדב"ז (ח"ב סי' רל"ג) שגם הוא האריך ליישב זה ע"ש:

מסכת קידושין

פ"א ה"א לא סוף דבר בכדרכה אלא אפי' שלא כדרכה וכ"ה בכתובות (פ"ג ה"ו) הנה הרמב"ם (פ"ג מה' אישות ה"ה) פסק דבעל קונה את אשתו אפי' שלא כדרכה וכן פסק הרמ"א באה"ע (סי' ל"ג). וראיתי להשער המלך (פ"א מה' אישות ה"א) שכ' על מ"ש ה"ה שם רכ"ה בפ"ק דקידושין דף ט' משכחת לה בביאה שלא כדרכה דאין ראי' דהתם קאי להס"ד דבעינן כסף וביאה לכן קונה גם ביאה שלא כדרכה אבל להמסקנא דביאה לחודה קונה א"כ י"ל דבעינן דוקא כדרכה לכן כ' דילפינן זה מג"ש קיחה קיחה כי היכא דילפינן בפ' הבע"י לענין הערה ע"ש באורך. ובאמת עדיין לא הועיל לשיטות הר"מ פ"ו מה' אישות דס"ל דההוא ג"ש לא הוי אלא לענין חופה לבד דס"ל כשיטות הרי"ף פ' הבע"י וכמ"ש הר"ן בפ"ק דקידושין א"כ הדרא קושיא לדוכתה. וראיתי להשער המלך שם שכ' וז"ל ואף לדעת הרי"ף אפשר לומר דוקא לענין הערה לא ילפינן מג"ש דקיחה קיחה משום דאיכא טעמא כל הבועל דעתו על גמר ביאה אבל משום ביאה שלא כדרכה דליכא טעמא ה"נ ילפינן עיני' לתחלת קנין עכ"ל וא"כ הי' מקום לומר גם להר"מ כן. אולם באמת הא ליתא דהר"מ ע"כ לא ס"ל כן דהא הלחם משנה פ"ג מה"א הקשה שם דמנ"ל להר"מ דאם פי' דרוצה לקנות בתחילת ביאה דתהי' מקודשת דהא הבעל הלכות לא הוציא זה כ"א לתרץ קושיות התוס' דפ' הבע"י אבל להר"מ דס"ל כשיטות הרי"ף דלא הוי רק חופה לבד א"כ מעיקרא לק"מ ומנ"ל להר"מ זה הדין דאם פירש תהי' מקודשת בתחילת ביאה ותירץ דהוציא זה לתרץ קושיות התוס' (ד"ד ע"ב) דהקשו דמאי מקשה

הגמרא ומצרכי ללמוד על ביאה נילוף מג"ש דקיחה קיחה ולהנ"ל א"ש דזה לא נלמוד רק על חופה עכ"ד הלח"מ. וא"כ מוכח דלא כהשער המלך ומוכח דגם אפי' ללימוד אחר לא בהערה סובר ג"כ הר"מ דהוי רק כמו חופה.

אמנם תמי' לי עליהם שלא כתבו מקור נפתח לדברי הרמב"ם מדברי הירושלמי הללו דקאי לענין קידושי אשה מבואר להדיא דאשה מתקדשת שלא כדרכה (ועם שי"ל פירושים אחרים אבל הר"מ פירשו לענין קידושי אשה) וע"ש בשער המלך שחקר דאיך אשה מתקדשת בביאה בע"כ הא לית לה הנאה מזה. וראיתי בפתחי תשובה באה"ע (סי' ל"ג סק"א) שכ' עלי' ותימה שלא הזכיר הגמרא דקידושין דכ"ב ע"ב מאן לימא לן דלאו הנאה אית לתרווייהו ע"ש עכ"ל. אולם צדקו דברי השער המלך דע"כ האי ודלמא דרך דחויא איתמר ועיקר הסמך הוא על קושיא השני' דמשכבי אשה כתיב וראי' דהא התוס' יומא (ס"ב ב' ד"ה מה) כתבו וז"ל מ"מ בלא הנאה נמי מחייבי כגון שלא כדרכה עכ"ל הרי שתפסו בפשיטות דשלא כדרכה לית לה הנאה. וכ"כ התוס' ביבמות (ל"ד ב' ד"ה ולא) שלא כדרכה לפי שמצערת בכך שנאמר וישכב אותה ויענה שעינה אותה שלא כדרכה וכן אם תענה את בנותי שלא כדרכן עכ"ל וכ"כ רש"י ותוס' סנהדרין (דף נ"ט) וא"כ תקשה עליהם מהסוגיא הנ"ל ועכצ"ל דס"ל דהאי ודלמא הוא דרך דיחוי וקושטא דמלתא אינו כן. וראיתי בחידושי מהרי"ט בקידושין שם שכ' ע"ד התוס' דסנהדרין שכתבו על הכתוב דויענה שלא כדרכה וכ' המהרי"ט וז"ל ותמ' אני דליתא בשום דוכתא הכי עכ"ל ותמהני ע"ז דהא כן מבואר להדיא בבראשית רבה (פרשה פ') וצ"ע. ואולי קאי על מ"ש התוס' אם תענה את בנותי. וע' ברמב"ן בפי' החומש שכ' שכל ביאה שלא כדרכה מקרי עינוי. וכ"כ בס' קהלת יעקב במדות חכמים סי' ע"ד בשם הרמ"ז בגופי הלכות שאינ' נהנה שלא כדרכה מבואר מזה דצדקו דברי השער המלך ולא נעלם ממנו הש"ס דקידושין. ושוב נדפס שו"ת שאילת שמואל. וראיתי לו בכלילות שמואל (אות ב' סי' ח') שגם הוא כ' דנעלם מהשעה"מ הש"ס הנ"ל וליתא. מיהו לפמ"ש המהרי"ט שם יש ליישב קושית השעה"מ. וע' יד דוד (דרכ"ג ע"ב) ודו"ק ודע שראיתי להמשנה למלך (פי"ז מהא"ב הי"ג) שהביא ראי' לדברי הר"מ דאנס אשה שלא כדרכה אינו משלם קנס מסוגיא דסנהדרין דע"ג ע"ש. אמנם לפמ"ש הרשב"א בתשובה (ח"ג סי' שע"ז) לא מוכח מידי והבן. ודע שראיתי להכנה"ג באה"ע סי' ל"ג כ' על מ"ש הב"י שם שהר"מ פ"ג מה' אישות כ' דקונה גם בשלא כדרכה וכ' הכנה"ג בהשמטות שלא מצא זה בדברי הר"מ ע"ש. אולם לפנינו מבואר כן בר"מ (פ"ג ה"ה) והנה בנחל איתן בהא"ב (פ"ג הט"ו) על מ"ש הר"מ וכן אם בא עלי' שלא כדרכה פטור כ' וז"ל כ"ה גירסת ה"ה בדברי רבינו אך איכא ספרים דלא

גרסי כל זה בדברי רבינו ולכאורה תמוה דאיך ישמט רבינו דין זה דהוא גמרא ערוכה בספ"ב דכריתות בלא שום חולק ע"ש מה שדחק דהר"מ ס"ל דחייב בשפחה חרופה גם בשלא כדרכה ע"ש ואשתמיט מיני' דברי הר"ם ה' שגגות (פ"ט ה"א) שכ' הבא על שפחה חרופה בין בזדון בין בשגגה מביא אשם והוא שתהי' גדולה ומזידה וברצונה ותהי' בעילה כדרכה כו' ומפי השמועה למדו בגמר ביאה כדי שתלקה כו' מבואר דדוקא בכדרכה מביאה אשם תלוי ולוקה ולא בשלא כדרכה ומ"ש שיש נוסחאות דלא גרסו לה. הוא שגגה דאינו נוסחאות שונות ומהתימה מהנחל איתן שלא ראה שכן הוא בכל המקומות שכתב הר"מ הדין דשלא כדרכה הוא מוסגר ויש ספרים שלא הי' כתוב כן והיינו מפני אימת המלכות נשמטו מהדפוס כמבואר בה' אישות (פ"ג ה"ה) שיש ספרים שנשמט שם דין דקונה אשה שלא כדרכה וכמ"ש בשם הכנה"ג וכ"ה בה' יבום (פ"ב ה"ג) ובה' נערה בתולה (פ"ב ה"ח) ושם (פ"ג ה"י) ובהא"ב (פ"א ה"י והט"ו וט"ז וי"ז ובפ"ג ה"ה ופ"ד ה"א ופי"ז הי"ד ופי"ח ה"ו ופי"ט ה"ב ופכ"א ה"ט) ובה' אה"ט (פ"ה ה"ט) וכן שם בה"ט מה דאיתא עכו"ם או בהמה והמעיין בכל אלו המקומות יראה דצדקו דברי שנשמט זה מפני אימת המלכות ובחנם טרח הנחל איתן והסיע דברי הרמב"ם שלא כהלכה והא ליתא וכמ"ש:

שם במה הוא מתחייב כו'. ע' פני משה מ"ש ליישב דברי הר"מ פ"ט מה' מלכים דדיינינן להו גם בדינינו לענין עדים והתראה ע"ש מצאתי שכתב כן להדיא ר' יונה בחידושיו לסנהדרין דנ"ז יע"ש:

שם לית הדא פליגא עלי' דרב כו'. השירי קרבן הביא דברי הר"ן פ"ב דגיטין דעל מה דאיתא התם דגט שנכתב על איסורי הנאה שכשר דבדבר שצריך ביעור מן העולם וצריך שריפה הגט בטל. וכ' הש"ק וקשה לפ"ז מאי פריך הש"ס מחמץ דלמא שאני חמץ דצריך ביעור מן העולם וצ"ע וא"ת מאי נינהו איסורי הנאה שא"צ ביעור שריפה או קבורה כדתנן סוף תמורה י"ל דאיירי כשהדירה הנאה ממנו עכ"ל. מבואר מדבריו דהבין מדברי הר"ן דגם נה שצריך קבורה הגט בטל. ולכן הקשה מאן נינהו איסורי הנאה שא"צ או שריפה או קבורה ובמחכ"ת לא כן הוא דדברי הר"ן לא נאמרו רק באיסורי הנאה הטעונין שריפה בזה סובר דהגט בטל דכיון דקיי"ל כר"ש דכל העומד לשרוף כשרוף דמי א"כ הוי כאינו בעולם אבל במידי שצריך רק קבורה מודה הר"ן דהגט כשר והיינו ההוא דכתבו על איסורי הנאה שכשר ועפר"ח אה"ע סי' קכ"ד ושער המלך ה' גירושין (פ"ד ה"ב) דאפי' אם כתב על ע"ז של ישראל כיון שא"צ שריפה רק גניזה מגזירת הכתוב דושם בסתר מותר לכתוב עליו לטעמו של הר"ן ומכ"ש בשאר הנקברים שא"צ מה"ת כלל קבורה

והוא רק משום שלא יכשלו בזה ב"א מודה הר"ן דכשר וא"כ לק"מ גם מהירושלמי הזה די"ל דהירו' ס"ל כחכמים בפסחים פ"ב דחמץ הוא מהנקברין ומכ"ש דמיירי כאן בחמץ דרבנן ובזה בודאי מודה הר"ן ואין כאן קושיא כלל:

ה"ב היתיב ר' תנחום כו' בירושלמי שעם פי' השדה יהושע הגירסא הרי פרשת נחלות הרי עשית אח כבן ושאר קרובים כבן אם עושה בן בן כבן וכאן שלא עשית אח כבן ושאר קרובים כבן אין אתה עושה בן בן כבן אמר הא אזיל קונריטין והדברים הם תמוהים דלמה אזלו הקונדוטין הרי יישב לו בטוב החילוק. והשדה יהושע כתב ב' פירושים ואין בהם כדי שביעה כלל אולם הגירסא הנכונה היא כמו שהוא בירושלמי יבמות (פ"י ה"ז) וחסר מתיבין רבנן דקסרין הרי פרשם הטומאה עשית אח כבן ושאר כל הקרובים כבן ואין אתה עושה בן בן כבן אמר הא אזיל קונדיטין ולפ"ז א"ש בפשיטות:

שם ויבא לידי כרשינה כו' השירי קרבן כ' וקשה הא קיי"ל דהמטיל מום בקדשים ה"ז לוקה כדאיתא בפ' פסולי המוקדשים ולא יגרע אדם מן הבהמה ועוד כיון דכתיב בכהנים וקדשתו בע"כ פשיטא שמצוה שלא לעשותו בעל מום כו' ע"ש ולענ"ד לק"מ דמה שהקשה דהמטיל עום לוקה ויליף אדם מבהמה וכראה מדברי' דיש מלקות במטיל מום באדם. ואני תמ' ע"ז דהא בש"ס בכורות (מ"ג א') איתא דאדם מקדשים לא יליף שכן הוא בעצמו קרב לגבי המזבח. וע"ש בתוס' שכתבו דלגבי איזה נקרא מום ילפינן מאהדדי דכיון דגלי גלי אבל לגבי שאר מילי לא ילפינן עאהדדי. וע' בת"כ פ' אמור (פר' ג') לענין שעבר מומו שיהי' כשר מצרכינן קרא באדם דלא נוכל ללמוד מבהמה וא"כ גם לגבי שיהי' אסור להטיל מום באדם לא נוכל ללמוד מבהמה. ומה שהקשה מעשה דוקדשתו. הנה לדעת כמה פוסקים הוי אסמכתא בעלמא וכמ"ש לעיל. וגם אם נאמר דהוי דאורייתא י"ל דבזה לכ"ע הוי דרבנן כיון שכבר הוא מחולל דנשא שפחה וא"כ בודאי קאי הרציעה גם עליו ועשו"ת שואל ומשיב (ח"ג סי' ט"ז) מה שחקר אם מותר לחתוך יותרת אצבע בכהן ע"ש. ותמהני שלא העיר מדברי המל"מ מ ה' עבדים (פ"ג ה"ח) דבבעל מום מותר להטיל מום ע"ש. וא"כ בעובדא דידי' הי' מותר לחתכו. אך בזה"ז בודאי דבלא"ה מותר להטיל מום בכהן:

היד בכור שנטרף בתוך ל' יום כו'. ע' מראה הפנים שכ' שמוכח דלא כרש"י דהא קאמר כמו שמת ע"ש. אולם ר' ישעי' הובאו דבריו בשינוה מקובצת לב"ק (די"א ע"ב) פי' דברי הירושלמי גם לרש"י דהרי הוא כמו שמת מעצמו יעו"ש. וראיתי בש"מ שם שכ' על דברי הפוסקים שהביא שהם סוברים דבנולד בטריפות חייב בפדיון וכ' ע"ז וז"ל יראה משמועה הזו שהזכרנו שלא נאמר כן אלא בטריפה של ב' ראשין מטעם דבגלגולת תליא

רחמנא הא בשאר טריפות לא כו' עכ"ל נראה מדבריו דפי' הש"ס דדוקא בגלגולת התיר רחמנא ולא בשאר טריפות ומזה נראה דצדקו דברי הש"ס ביו"ד (סי' ש"ה ס"ק ט"ז) דבודאי טריפה אפי' חי כמה פטור מפדיון. וראיתי להגאון יעבץ במגדול עוז (בברכת הורי פלג א' ס"ל) שכ' דליתא דהא מבואר בש"ס דכיון דיותרת חי אח"כ אף דהוי טריפה עכ"ז חייב בפדיון וה"ה לכל הטריפות עכ"ד. אולם לפ"ד המאירי א"ש דברי הש"כ דדוקא בגלגולת הדין כן דבגלגולת תליא רחמנא ובא בשאר טריפות וא"ש. וראיתי להעיר על מה שכתב בשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' ד') שנשאל בנולדו ב' גופים מחולקין שכל הגוף הי' מחולק רק שהרחשים הי' מחוברים מה דינם ע"ש באורך. ובהגהת הג' מהרי"ש שם כ' דהא דאסורים להנשא שכ' השבו"י משום דאסור לשמש בפני כל חי דלמה לא אמר משום אחות אשה. וכ' דלפמ"ש המהר"ח אלפנדרי דטריפה מותר משום אחות אשה ה"ה הכא והקשה על הרשב"א דס"ל דיותרת חי יב"ח מש"ס מנחות דל"ז דמקשה שם דהא הוי טריפה ולפמ"ש הרשב"א דלמא כה"ג לא נפטר מפדיון עכ"ד. ולדעתי ליתנייהו לדבריו דמלבר דהדין דמהרח"א דבטריפה מותר משום אחות אשה אינו ברור לדעתי וע' בקהלת יעקב (מדות חכמים סימן קכ"ב) שכ' דאסור וכ"כ במי נדה (ד"כ ע"א) יע"ש וכ"ה לפי דעת ר"ת שכ' הכ"מ פי"ג מה' גירושין דטריפות דאדם חי יב"ח א"כ לדידי בודאי אסורה משום אחות אשה. ואמת שבברכה הזבח זבחים (קט"ז א') השיג על הכ"מ וכן הפר"ח בסי' ל"א המה עלי' וע"ש בת"ש. אולם הבית שמואל (סי' י"ץ) והפלתי (סי' ל"א) קיימו דברי ר"ה לפ"ד הכ"מ וא"כ אין הדין של מהרח"א ברור. אולם גם אם נודה לדבריו הא עיקר טעמו מה דס"ל דטריפה מותר באחות אשתו דאינה אסורה אלא בחייה וטריפה אינה חיה אבל בנ"ד דגם אם נימא דהוא טריפה עכ"ז כיון דיוכל לחיות הרבה א"כ פשיטא דאיכא איסורא דאחות אשה וז"ב. גם א"ש בפשיטות דבאופן שצייר השבו"י הוי בעל מום אינו נראה דא"כ עשית לאדם הראשון וחוה בעלי מומין דהא הם נולדו ממש דו פרצופין וכציור הזה. והדבר פשוטו דבכה"ג אינו טריפה כלל ולא דעי לצוור של הש"ס דהתם הוי גוף א' וב' ראשין הוי טריפה משא"כ בנ"ד דהם באמת ב' גופים אינו טריפה כלל גם עה שהקשה על הרשב"א דאימא יותרת חייב בפדיון נראה דזה באמת תירוצו של הש"ס דכיון דהוי ב' גלגולת והוי רק יותרת לכן חייבים. וע' בדברי ה"ב יעבץ במגדל עוז שם שפי' כן דברי הג"מ וז"ל טריפה כי האי חי מש"ה אינם בכלל טריפות דמיעט קרא עכ"ל וע"ש שכ' שמזה סיוע להרשב"א והן אמת שלפ"ז לשון הש"ס דחוק מאד ויותר נראה כמ"ש בשם השיטה מקובצת וא"כ א"ש בפשיטות ((וע' בפרמ"ג בפתיחה לה' טריפות שנסתפק אם יותרת מוליד ולכאורה קשה ע"ז דהא בתשב"ץ ץ ח"ב

סי' קע"ב) מבואר דאינו מוליד וי"ל דס"ל דהוא אינו חי) אח"כ נדפס שו"ת שואל ומשיב (ח"ג סי' י"ז) שהוסיף על דברי' דזה גרע מטריפה ע"ש ולא ניתנו דבריו להאמר כלל וע' בא"ז ה' אבילות (סי' תכ"ד) שכ' כמה תמיהות איכא בתלמוד נה שאינו הוה בעולם כגון ההוא דס"פ הקומץ רבה דבעו מיני' פלימי עי שיש לו ב' ראשים כו' ע"ש ולא ידעתי מדוע חשב זה לנמנע הא חזינן דהוי בעולם וכמ"ש התוס' שם וכן הי' בימי השבות יעקב וע' שו"ת תודת שלמים (סי' כ"ט) בסם ספר מעשה טובי' שהביא שהי' כן. וע' שו"ת ח"ס חיו"ד (סי' צ"ח) שמשם סיוע לדברינו שכתבנו למעלה:

היו רבי בא רב חינא בשם רב ואפי' ציבור בציבורין כו' ע' פני משה ומראה הפנים שפי' הסוגיא דרב הונא ור"א פליגי בדברי הר"ח והר"ן אם צריך לשום בחליפין ע"ש אולם מצאתי בשיטה מקובצת לב"מ שכ' בשם הרעב"ן שהביא הירו' הזה בירשו שדברי ר"ח ור"ח סובר דאפי' ציבור ו בציבורין בציבורין שהן שוין צריך לשומן ור"א סובר בדבר שוה שא"צ שומא ואתיא דר"ה כר"י דאפי' גדיים נגד גדיים לקוחות הן ולכן צריכין לשומן שהן דמים ור"א סובר דזה חלקו הראוי שאין נעשה דמים אלו לאלו ולכן א"צ לשומן ע"ש באורך:

שם סמיכא גבי חדא פרוטייא כו'. ע' מה שפי' הפ"מ והעולה מדבריו דאם נשאר רק מקצת החוב הוי כחוב שלא מחמת המכר. ואין הבנה לזה דהא הטעם כ' ה"ה (פ"ה מה' מכירה) דהוי כאלו החליפו עכשיו. וע' לרו"מ שם וא"כ הדין כן אם כבר נתן מקצת הדמים וע' בדברי הרמב"ן והריטב"א שבשיטה מקובצת לב"מ (דמ"ו ע"ב) דגרס סמכי' גבי טרפזוטא והיינו המחה אצל שולחני וא"כ הוי חוב ע"ש באורך ותבין:

פ"ג ה"ג אמר ר' מתנא חומר הוא בעריות. כ"ה ג"כ בעירובין (פ"ג ה"ה) וע"ש בקה"ע מה שפי'. וראיתי בשירי קרבן שם שכ' דמדברי הירושלמי הזה ראי' ברורה לדברי הגאונים שהביא ה"ה דבממון לא בעינן תנאי כפול כו' ע"ש ולא ראה דברי בעה"ע (אות תנאי כפול) והובא ג"כ במרדכי גיטין (פ' עי שאחזו) שפי' בכל אתר כו' היינו באיסורים וא"כ לא מוכח מידי. וע' בפ"מ כאן. והנה בבעה"ע שם גרס מעקרי קידושין ופי' דהיינו דתפסי ג"כ קידושי שני. אך כתב זה דוקא לפי דעתו דגם ר"מ בעצמו סובר בקידושין דוקא לחומרא אמרה אבל לפי מה דס"ל דלר"מ בעינן מה"ת משפטי התנאים מוכרחין אנו לפרש כפי' הקה"ע. ובזה נ"ל ליישב סוגית הירושלמי גיטין (פ"ד ה"ח) דעל מה דאיתא במשנה המוציא את אשתו משום אילונית ר' יהודא אומר לא יחזור וחכמים אומרים יחזור ואמרינן שם בירושלמי אמר ר' יוחנן לית כאן ר' יהודא אלא ר' מאיר ותני כן משום ר' מאיר אומר אומרין לה שתיקותך יפה מדיבורך. ולכאורה הוא תמוה דהא בש"ס ס

בבלי גיטין (מ"ו ע"ב) מקשינן על חכמים דכאן אמרו יחזור ולעיל (מ"ה ב') אומרים דמשום נדר ושם רע לא יחזור ומתרץ דחכמים היינו ר' מאיר והכי במאי עסקינן בדלא כפלי' לתנאה א"כ אמאי סובר ר"מ דיחזור כיון דמיירי בלא כפלי' לתנאה אמנם אם נאמר כדעת בעה"ע דמשום חומר דעריות גם אם לא כפלי' לתנאה אזלינן הכא והכא לחומרא א"ש דגם החכמים סוברים כר"מ דבעינן תנאי כפול רק הם סוברים דקידושין וגיטין שוים לשאר איסורים דבעינן תנאי כפול משא"כ ר"מ לגרמי' סובר דקידושין וגיטין משום חומר דעריות אזלינן הכא והכא לחומרא וא"ש והבן:

שם ה"ד ר' לעזר אמר מקודשת אפי' בעדים כו'. ע' בפ"מ שפי' דהיא מקודשת ודאי ובמראה הפנים כ' דצ"ל בה"ג דברי הירו' הללו ע"ש וגרם לו זה שלא ראה דברי הרמב"ן ההובאו בבעה"ת (שער נ"א ח"ו) ששם פי' דאפי' אם יש עדים שאומרים שהוא סבור שהוא עשירה כו' וע"ש שביאר כל דברי הירושלמי הזה ושוב מצאתי להשירי קרבן שהביא דברי הבעה"ת הללו וצל"ע מה שלא נזכר בש"ע בשום מקום הך דלא יקחו הדיין והעדים החפץ משום הרחק מן הכיעור כמבואר בחולין דמ"ד ע"ב ע"ש:

פ"ג ה"ז ואין למדין ממנו דבר אחר. ע' בש"ק שחילק דהכא יש טעמא שתשאר עגונה כו'. אולם בפני משה ביבמות (פ"ב הי"א) חילק דהכא מירתת שיבא האחר ונמצא שיודע שבא על א"א אבל הכא יחזור השדה והפירות. ובזה י"ל עה שתמה הט"ז בח"מ (סי' תכ"ב ס"ד) על מש"ש הע"ש והסמ"ע דצריך שבועה דהא בההיא דנאמן לכנוס נאמן בלא שבועה ע"ש ולהנ"ל א"ש דהתם איכא מירתת ולכן נאמן בלא שבועה וע' בהגהת אמרי ברוך שם מש"ש לפי שלא ראה דברי הט"ז וע' בקה"ע ששיבש הגירסא שלפנינו אף בקידושין כן ולא ראה דברי המהרי"ט בחי' על הרי"ף שפי' הירו' כפי הנוסחא שלפנינו יע"ש:

שם הי"ג ר' הונא בשם ר' יוסף אמר אין הלכה כר' יוסי לעתיד לבוא ובש"ס דילן פסקינן דהלכה כר' יוסי וכ"כ הרי"ף שם. וראיתי בהגהות האו"י הנדפסים שם בגליון שכ' דצ"ע וכי הלכתא למשיחא ע"ש. ובמח"כ נעלם ממנו תוס' זבחים (מ"ה א' ד"ה הלכתא) שהקשו כן וכתבו דכ"מ לענין להתרחק ממשפחות שאינן ידועות. וכ"ה בא"ז ה' יבום וקידושין (סי' תר"ה) וכ"ה בחי' הרמב"ן והרשב"א ובר"ן והוא פשוט עטואה"ע סי' ב':

פ"ד ה"י ומניין שהורגין על החזקות כו' כתיב ומכה אביו ואמו כו' בש"ק כ' ודלמא ההם ה"ט דאיכא נמי רובא דרוב בעילות אחר הבעל כדאמרינן בבבלי פ"ק דחולין אבל בחזקה דליכא רובא מנ"ל דהורגין ולק"מ דהאי רוב בעילות אחר הבעל מנ"ל זה דלמא הי' פרוש ממנה וע"כ דהוא משום חזקה דחזקה על כל הנושאים זה את זה דהוא בועל אותה ולכן

אנו אומרים דרוב בעילות אחר הבעל אבל העיקר הוא החזקה. וע' בב"ש (סי' י"ט סק"א) ובשו"ת ח"ס (חאה"ע סי' מ"א) וא"כ הוי רק חזקה:

שם וחכמים מטמאין שדרך תינוק לטפח בעיסה בקה"ע כ' דלא גרסינן בעיסה כו' ע"ש ובמח"כ לא ראה בתוס' חולין (פ"ו א' ד"ה רוב) ונדה (י"ח ב' ד"ה רוב) ובר"ש טהרות (פ"ג מ"ח) שהביאו הירושלמי הזה וגורסים בעיסה והביאו ראי' מזה דלא כפרש"י דרק התינוק הוא ודאי טמא והספק הוא אם נגע בעיסה וע' במראה הפנים שכ' שזה ראי' לר"ת ולא ראה שהתוס' והר"ש הביאו הראי' הזאת ונראה שהקה"ע כתב כן לרש"י והוא אולי לא גרס בירושלמי בעיסה. וע' ערוך לנר נדה (דכ"ה ע"ב) אבל גם זאת תקשה למה פי' כפירש"י ולא כר"ת כיון שהתוס' והרא"ש הכריחו כן וכן ראיתי להר"מ בפי' המשנה ובחיבורו ה' אה"ט (פט"ז ה"ו) שפירש כן ע"ש:

פ"ה ה"א הדא אמרה יהושע ריחקן. ע' בפני משה שדחק בביאורו ואשתמטתי' שהרמב"ן בחי' יבמות (דע"ח) ביאור הירושלמי בדרך יפה ע"ש:

מסכת בבא קמא

פ"א ה"א אם מושב בטפח כו' משכב בד' טפחים כו'. ע' בביאור הראב"ד לת"כ בברייתא דר' ישמעאל שגרס משכב בשלשה וע"ש מ"ש בביאור הירושלמי במסורת התלמוד שם:

פ"ג ה"ט וכן שני אנשים כו'. ע' נמוקי יוסף שכ' דבירושלמי אמרינן עלה דמתניתן הדא אמרינן המזיק את חבירו והזיק בו פטור וחסר לפנינו: פ"ד ה"ח ר' יוחנן אמר כל הקודם בו זכה ר"ל אמר יאוש טעות הוא. וכ"ה בירושלמי סנהדרין (פ"ו ה"ב ופ"י ה"ז) ובשו"ת מנחת יהודא חא"ח סי' ל"ח כ' ושוב שמעתי שבירושלמי יש פלוגתא דר"ל פליג אר' יוחנן וסובר דאינו זוכה בו כל המחזיק כו' לא ידעתי מקומו איה עכ"ל והרי היא מבואר בירושלמי כאן ובסנהדרין:

פ"ה ה"ז שור ולא שור בכלי' חמור ולא חמור בכלי' שהי' בדין מה אם בור נזקין כו' הברייתא הזאת הוא ממכילתא פ' משפטים (פרשה י"א) ושם הלשון ומה במקום שפטור על הבהמה חייב על הכלים כו' וע"כ כ' הפנ"י בחי' לב"ק (דנ"ד ע"א) וז"ל לשון המכילתא סתום שלא פירש היכן פטר על הבהמה וחייב על הכלים ונ"ל דקאי אאש דפטור בב"ח היכא שאינו כפות כו' ע"ש. ובמח"כ כ לא ראה שדברי תורה עניים במקום זה ועשירים במקום אחר שכאן בירושלמי מבואר להדיא שקאי על בור פחות מט' טפחים וא"ש: פ"ז ה"ו רבי אומר חוץ מדבר שהנשמה תלויה בו כו' כ' השדה יהושע (דט"ז ע"א) אם אמר אני מוכרה לך חוץ מדבר שהנשמה תלויה בו משלם תשלומי ד' וה' ואם אמר חוץ מדבר

שאין הנשמה תלויה בו פטור משום דכתוב וטבחו מידי דהוי אטביחה לאפוקי מידי דלא הוי בטביחה ומכירה נמי דומיא דטביחה שאם אמר חוץ מדבר שהנשמה תלויה בו הרי שייר מידי דטביחה עכ"ל ותמהני דא"כ איך אמר דחוץ מדבר שהנשמה תלויה בו משלם כו' הא אדרבה כיון דשייר מידי דטביחה הי' לו להיות פטור והפני משה שיבש הגירסא דצ"ל דבדבר שהנשמה תלויה בו דפטור וראיתי להרשב"א הובא בשיטה מקובצת (ע"ח ב') שכ' על התוספתא שהוא משובשת וה"ג חוץ מדבר שהנשמה תלויה בו אינו משלם ד' וה' אלא שגם בירושלמי מצאתי כמו שהוא בתוספתא ולפי אותה הגירסא איני יודע למה עכ"ל והשדה יהושע לא הרגיש בזה:

פ"ח ה"א במקום שאינו נראה נותן לו שנים. ע' במראה הפנים שהביא דברי הראב"ד (פ"ב מה' חובל) וכ' דהראב"ד פי' האי שאינו במקום רואין ע"ש ולפי דעתי פי' האי במקום שאינו נראה היינו בגבו כמו שפי' הרמב"ם אלא שהוסיף דמיירי ג"כ במקום שאינו רואין דאם הי' עומדין אנשים בשעת מעשה הוי בושת וראי' ממ"ש הראב"ד בשיטה מקובצת לב"ק (נ"ז א') וז"ל עד שראיתי בירושלמי פ' החובל הכהו במקום שאינו כראה וצבה נותן לו ב' צער וריפוי אבל בושת לא אלמא איכא נזק בלא בשת והוא מקום שאינו נראה הלכך איכא לפרושי הכי שאם נתכוון להזיקו במקום שאינו נראה כו' עכ"ל הרי שגם הראב"ד פי' הירושלמי דמיירי שהכהו במקום שאינו נראה והיינו מקום שאינו רואין הוסיף דצ"ל זה ג"כ והבן:

פ"י ה"ז גזלתיך והלותני הפקדת אצלי והחזרתי לך כו' הפני משה פי' דזה סובר בברי שהחזיר לו והוא תמוה דכיון דהוא טוען ברי בין בתביעה בין בחזרה מדוע יהי' חייב וע' תומים (סי' ע"ה ס"ק י"ט) שפי' דהאי והחזרתי הוא שאלה ששואל לו אם החזיר לו שהוא מסופק בדבר ע"ש וא"ש.

וראיתי בפלתי ה' ריבית בכללא דריביתא שכ' והנה דקדקתי על לשון הירושלמי שכ' והחזרתי לך דהרי מיירי נמי בגזילה ופיקדון ואמאי לא נקט והחזרתי' דהא דבר מסוים הוא עכ"ל וע"כ פי' פי' זר בדברי הירושלמי כאשר יראה המעיין ובפרט מה שפי' דהאי חייב להעמיד לו היא שבועה היא תמוה וקושיותו מעיקרא לק"מ דכיון דנכלל גם הלואה דלא הדרא בעינא א"כ לא יוכל למינקט והחזרתי' ומהתימה ממנו מה יענה בלשון המשנה שם דאיתא האומר לחבירו גזלתיך והלותני הפקדת אצלי ואיני יודע אם החזרתי לך ששם א"א לפרש כלל כפירושו א"כ מדוע לא נקט והחזרתי' ועכצ"ל כמ"ש דכיון דנקט בתוכם הלואה להכי נקט החזרתי וז"פ:

מסכת בבא מציעא

פ"א ה"ב אשה שהיתה רכובה ע"ג בהמה כו'. ע' במגדל עוז להג' יעבץ בדיני קניית בהמה סי"ז) הביא הירושלמי הזה וכ' והוא כדברי ספר החתום ובדקתי בספרים ואין פותר כו' ע"ש מה שדחק בביאורו. ובמח"כ לא ראה מ"ש הרשב"א בחי' לקידושין (ס"ה ע"ב) ותורף דבריו דכוונת הירושלמי דכיון שכ"א קבלה גט מחבירו א"כ כ"א הכחיש טענתו הראשונה במה שקיבל הגט ומיירי היכא דהחזיקו בחבילה בשוה לכן חולקין בשוה ובזה א"ש דברי הירושלמי וראיתי להשדה יהושע (דכ"ב) שכ' דע"כ דהירו' סובר דאף דליכא סהדי אסורא לעלמא וצריכה גט דהא כאן לא סיים דגובה כתובתה וגם במה שצריכה לשחרר שניהם ש"מ שאף שלא שייך בהו קבלת הכתובה עכ"ז צריכה לשחררם ה"ה גבי אשה צריכה גט. ובחנם עשה פלוגתא בין הבבלי להירושלמי דבודאי אינו עולה על הדעת דצריכה גט משום אמירת האיש וגם הירושלמי מודה בזה ומה שצריכה לשחררם וגם מה שצריכה לקבל הגט אין הטעם בכדי להתיר' לעלמא רק הוא תנאי דאם עשו כן אז יד כולם שוה בהחבילה.

וראיתי להרמ"כ הובא דבריו בש"מ לב"מ (ד"ט ע"א) שהביא הירו' הזה וכ' וצ"ע אי גיטא שקלה תשקול כתובתה מן החבילה ותו לא כו' ע"ש. ולהנ"ל א"ש דכיון דגם המה מקבלים גט השיחרור א"כ יד כולם שוה בזה וא"ש. והנה גם הפני משה כ' דצריכה גט להתירה לעלמא ולדעתי נראה כמ"ש. ובמראה הפנים הביא דברי הרשב"א וכ' וז"ל ולפי גירסתו דהכא דקתני וצריכה לשחרר משמע דמדינא בעי שיחרור ולפי פירושי דוקא אם קיבלו גט שיחרור דבזה הכחישו טענתם הראשונה עכ"ל ואין זה השגה על הרשב"א דהא בבבלי איתא בברייתא צריכה שני גיטין ועכ"ז אוקמה בגמ' שם דאינה צריכה רק הוא תנאי אם היא רוצה לקבל כתובתה אז אם קבלה גיטה גובה כתובתה וה"נ יש לפרש כן בירושלמי וא"ש:

פ"ג ה"א אמר נשבע אני וראה אותן שמגלגלין כו' הרי"ף הביא הירושלמי הזה בס"פ כל הנשבעין ותמהו עליו דהא יצטרך לשבע שבועה שאינו ברשותו ושוב יגלגל עליו שאר התביעות. וי"ל דמיירי במינו מצוי בשוק דלא יצטרך לישבע ועי"ל דמיירי דנגנבה בפני עדים דשוב ליכא למיחש שמא עיניו נתן בה:

פ"ד ה"ב ר' אילא אמר עירבון הי' ר' זירא אמר מקצת דמים נתן לו עמ"ש הפני משה אולם בשו"ת הרי"ף שהובא בשיטה מקובצת לב"מ (דע"ז ב') פי' דברי הירושלמי באופן אחר וז"ל והקרוב אצלי במחלוקת ר' אילא ור' זירא הוא אם הי' העירבון הנזכר דינרים לא כספים ואמר ר' אילא שהדין בהם כדין עירבון לקבל מי שפרע שאולי יחליפם למוכר

ויתן לו תמורתם כספים ואמר ר' זירא אין אתה צריך לזה אבל הדינרים עצמן ככספים לפי שהם מטבע והעולם נושאים ונותנים בהם כו' ע"ש והפ"מ לא ראהו:

פ"ה ה"א רב נחמן בר יעקב סבר מימר חייב להעמיד לחבירו כו' ע' בפני יהושע בק"א למס' כתובות (סי' קל"ה) שהביא ראיה מהירו' הזה דכל מה שאומר אדם בלשון חייב מהני אפי' בדבר שלא בא לעולם ואינו ברשותו ע"ש אולם לפי פי' הפ"מ לא מוכח מידי כאשר יראה המעיין:

ה"ג המבטל שדה חבירו חייב לשפות לו כו' בשדה יהושע ופני משה חילקו משום דבפירות בריא היזיקו. אולם ראיתי בשיטה מקובצת לב"ק (כ"א א') דמיירי הכא דוקא במקבל שדה חבירו והובירה והוי דומיא דנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר ולא לקח יעו"ש:

פ"ז ה"א בני טברי' שבאו לשכר בית מעון. ע' בפני משה שפי' שבני טברי' משכירין. אמנם מדברי הנמ"י ושו"ת הריב"ש (סי' תע"ה) מבואר שמיירי שבני טברי' שוכרין הפועלים יעו"ש:

שם תנאי ב"ד הוא שתהא השכמה של פועלין כו'. ע' פני משה מה שפירש ובמראה הפנים כתב זהו כפירש"י כו' ע"ש נראה מדבריו דמהירושלמי מוכח דס"ל כרש"י ובמח"כ אשתמיט מיני' דברי הב"ח בח"מ (סי' של"א) שאדרבה הוכיח דמוכח מהירושלמי מבואר שס"ל כפיר"ח וכן ביפ"ת בביאורו לב"ר (דתי"ח ע"ג) הוכיח כן ע"ש דדחיקא לי' לומר דפי' של פועלין ושל בעה"ב דשלהן הוא ובסיפא בע"ש יהי' פירושו בין השכמה בין הערבה משל בעה"ב היינו בהיפוך שהבעה"ב מוותר ע"ש. וכן ראיתי בחי' הריטב"א לב"מ שם בש"מ שאחר שהביא דברי הר"ח כ' דכ"ה בירושלמי הן אמת שראיתי שם בשם הרשב"א שאחר שהביא דברי התוס' כ' וכן נ"ל מתוך הירושלמי דגרסינן התם ערבי שבתות בין השכמה בין הערבה משל בעה"ב מבואר כהפני משה. ועכ"ז לא הו"ל להפני משה לומר דזהו כפירש"י כיון דיש לפרש הירושלמי גם לדעת ר"ח כמו שפי' הב"ח. וע' במכילתא (פ' בא פי"א) דאיתא התם ללמדך כשתצא לדרך הכנס בכי טוב וצא בכי טוב וכו' וכ"ה אומר תשת חשך כו' מכאן ואילך יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב וכ' שם הבירורי המדות וז"ל שלא יצא עד אחר זריחת השמש ולא יהי' שם רק עדי ערב שיכנס קודם הערב עכ"ל מבואר שס"ל שיצא אחר זריחת השמש ויכנס קודם הערב לביתו וזה דלא כשיטות ב' התלמודים לכל הפירושים ויש לכוון דעת המכילתא שלא תהי' סותר דברי הש"ס אך דברי הבירורי המדות תמוהין. ודרך אגב אעיר ע"ד המהרש"א שם שכ' ע"ד הר"ח וז"ל לקיים הא דאמר לעולם יכנס אדם בכי

טוב אבל מה שממהר לצאת קודם הנץ החמה מקרי שפיר יצא בכי טוב כיון דכבר עלה עמוד השחר עכ"ל ולפי דעתי לא נהירא כן מש"ס פסחים (ד"ב ע"א) דאמרינן שם וכמ"ד צפרא נהיר וכדר"י אמר רב דאמר ר"י אמר רב לעולם יכנס אדם בכי טוב כו' מבואר דבעינן שיהי' צפרא נהיר שהוא הנץ החמה וכ"כ רש"י שם למדך הכתוב דרך ארץ מאחי יוסף שהמתינו עד שהאיר המזרח כו' ולמחר ימתין עד הנץ החמה ויצא כו' מבואר להדיא דעד הנץ החמה מי שהולך לא הוי בכי טוב ועצל"ח ואור חדש שם שמבואר בדבריהם ג"כ כך וקושיות המהרש"א בלא"ה לק"מ די"ל דר"ח ס"ל כדעת ר"ת בתוס' ב"ק (ס' ב') שכ' דדוקא בנכנס מעיר אחרת צריך לכנוס בכי טוב שמא יש בדרך מוקשים ופחתים אבל בצאתו מביתו בודאי מכיר המוקשים ופחתים לא בעינן שיצא בכי טוב וא"כ שפיר כ' הר"ח דוקא על יציאתו מהשדה אבל ביציאתו מביתו לא בעינן שיצא בכי טוב וקושית מהרש"א לק"מ. והנה ראיתי בס' חי' הרז"ה בשיעור ביה"ש (סי' ו') שכ' וז"ל מה שאמרו רז"ל לעולם יצא בכי טוב היינו בעמוד השחר ושם הניח בתימה על רמב"ן ור"ח שס"ל דג' מילין ורביע אחר שקיעת החמה עדיין הוא יום וע"ז הקשה וז"ל ממה שאמרו בתענית (ד"י ע"ב) אל תרגזו בדרך א"ל יוסף לאחיו תכנסו בחמה לעיר כדרב יהודא דאמר רב יהודא אמר רב לעולם כו' ופירש"י תכנסו חמה בעיר כשאתם לנים בדרך בעיירות תכנסו לעיר בעוד שהחמה זורחות כו' עכ"ל והאי קרא דהבקר אור [פירושו ע"ה] כמבואר בירושלמי ברכות (פ"א ה"א) והשתא בשלמא כו' אבל לדעת הרמב"ן וסייעתו שמפרשים דברי ר"ת דג' מילין ורביעי אחרי שקיעת החמה עדיין יום הוא ודאי תימה דמנ"ל שהזהירם שיכנסו בחמה דלמא לא הזהירם אלא שיכנסו באור לעיר כשעדיין יש אור בעולם אפי' אחר שקה"ח כמו בע"ה וצ"ע עכ"ל. ואני אומר דלק"מ על הרמב"ן. והחי' הרז"ה לפי ששגה בההקדמה שהקדים ע"כ השיג עלי' דהוא הניח להקדמה מוחלטת דהאי אל יצא אדם כו' הוא בע"ה וע"כ הקשה קושיתו. אולם כבר כתבתי דמוכח מהסוגיא דפסחים דאחר הנה"ח יצא ולא קודם. ומ"ש מהירושלמי. ע' בפי' ספר חרדים ששם מבואר הפי' בירושלמי אדרבה להיפוך וז"ל הבקר אור התורה קראה דפי' הכתוב הבקר דהיינו אור גמור שנראה בעולם דהיינו אחר עבור החמה עובי הרקיע עכ"ל א"כ מבואר בירושלמי להיפוך וא"כ לק"מ על הרמב"ן דכמו שהזהירם בבקר שיצאו בהנה"ח אף שמע"ה יום הוא כן הזהירם שיבאו בעוד החמה על הארץ אף שעדיין יום הוא וא"ש דברי הרמב"ן ונראה שהיצא בכי טוב הוא מהנה"ח ומ"ש האיר המזרח היינו כל המזרח שהוא הנץ החמה:

פ"ח ה"ט ברתי' הוות ממשכנה כו' ע' בשדה יהושע שכתב ביתיה הכי גרסינן ולא ברתי' כדכתב בספרי דפוס עכ"ל ובאמת עיקר הגירסא ברתי' וכמ"ש הב"י בח"מ (סי' שי"ב) בשם הרשב"א וכ"ה בשיטה מקובצת לב"מ בדברי הרמ"כ בשם הר"י ן' גיאות. וע' ביאורו במראה הפנים:

פ"ט ה"ד ובלבד כדי שיעמוד הרחת ר' אבוהו בשם ריב"ח והוא שיהא בית מכנס שלה מלמעלה. ע' מה שפי' הפ"מ ופירושו דחוק ולא ראה דברי הרשב"א בש"מ לב"מ (ק"ה א') שכ' נ"ל דה"פ להאי גיסא שהוא מקום הכונס ובית יד שלו מלמעלה או כדי להעמיד הרחת על בית יד שלו ומקום הכונס למעלה ופשוט כל שאין כונס שלו רואה פני חמה ואמר דכדי להעמיד הרחת מבית (צ"ל אבית) הכונס שלו קאמר והוא השיעור המועט יותר כו' יעו"ש וא"ש דברי הירושלמי:

פ"י ה"א תני נכמר כתנור. ע' פני משה מה שפי' בזה והוא דחוק ועשו"ת רדב"ז (ח"ה סי' ש"א קי"ב) שביאר כל הסוגיא באופן נאות:

מסכת בבא בתרא

פ"א ה"ה וכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו אר' הושעי' כגון תהלים ודברי הימים כו' הנה ראיתי להפני משה והבנין ירושלים כאן שכתבו דלהכי בשותפין בתהלים ודברי הימים [אינם] חולקים אע"פ ששניהם רוצים דאע"פ ששניהם כתובים מי"מ קדושת תהלים חמורה שברוה"ק נאמרה עכ"ד. משמע מדבריהם דדברי הימים לא נאמרה ברוה"ק ובעיני יפלא לומר כן וממשנה דידים (פ"ג מ"ה) דאמרינן כל כתבי הקודש מטמאין את הידים ופליגי בקהלת ושיר השירים מבואר דדברי הימים ברוה"ק נאמרה דהא החולקים סוברים דלכן אין מטמאין דמחכמתו נאמרה ולא ברוה"ק וא"כ מדוע לא הוציאו גם דברי הימים מבואר דד"ה מטמא הידים דנאמרה ברוה"ק וידעתי שיש לדחות ולומר דתנא ושייר ואין לומר מה שייר דהאי שייר י"ל דשייר אסתר לדעת שמואל במגילה (ז' א') דאינו מטמא את הידים והן אמת דהרמב"ם בה' אבות הטומאה (פ"ט ה"ו) פסק דלא כשמואל שכתב כל כתבי הקדש אפילו שה"ש וקהלת שהן דברי חכמה מטמאין את הידים עכ"ל ומדסתם משמע דה"ה למגילת אסתר. וכמ"ש המ"א (סי' קמ"ז סק"א) ומ"ש הפנים מאירות (ח"א סי' ע"ו) דהלכה כשמואל מש"ס סנהדרין דק"א דמגילה לא בעי מטפחת מוכח דאינו מטמא הידים וכשמואל. אינו מוכח להרמב"ם די"ל דס"ל דהא דאסור לאחוז ערום הוא דוקא בס"ת והמטפחת לא הי' בשביל האחיזה רק דפליגי בדינא אם צריך מטפחת או לא. והנה מצאתי חבר להרמב"ם דאין הלכה כשמואל

הוא ראש הגאונים ר' האי בתשו' הגאונים הנדפסים בליק' (סי') שנשאל לר' האי אם הלכה כשמואל והשיב בזה"ל למאי הלכתא איצטרכא להך הלכתא מי אית לן השתא טומאת ידים ותרומה וקודש אלא בדין הוא דלית הלכתא כשמואל דאיתוקם כיחידאה והלכתא כסתם מתני' ולא עוד אלא שכל ישראל חשבין לי' בהדי כתבי הקדש עכ"ל מבואר דס"ל לר' האי כהרמב"ם דלית הלכתא כשמואל (והמגיה שם תמה על ר' האי דנ"מ לענין לאחוז ערום ולק"מ דר' האי ס"ל דוקא ס"ת ולא שאר כתבי הקודש גם מ"ש דנ"מ להציל מפני הדליקה אין נ"מ ג"כ בזה"ז דניתנו ליקרות וכל כתבי הקדש מצילין. ע' בש"ע א"ח (סי' של"ד סי"ב וסי"ג) וצדקו דברי ר' האי) וע' שו"ת רדב"ז (ח"ב סי' תשע"א) שכ' דנמנו וגמרו דמגילת אסתר מטמא את הידים אולם צל"ע על מש"ש דמאן דס"ל דה"ה בכל כתבי הקודש פי' האי ערום היינו שהאדם הוא ערום ומאן דפי' שהספר הוא ערום ס"ל דוקא בס"ת ולא בשאר כתבי הקודש. וקשה ע"ז דנהי דבדברי התוס' שבת (י"ד א') יש לפרש כן. אולם באגודה שבת (סי' י"ט) שכ' האוחז ס"ת ערום פי' בתוס' ה"ה כל כתבי הקדש אסור ליגע בלא מטפחת ובתוס' דה"ה סמוך לנטילה עכ"ל מבואר להדיא דס"ל דכל כתבי הקודש אסור לאחוז בהן בלא מטפחת ולא כהרדב"ז. וצל"ע על האבן עזרא בשיר השירים שכתב דהשיר השירים לישא מחלוקת כלל אם מטמא את הידים. ובאמת מבואר במשנה בידים שם בדברי ר' יוסי ור' שמעון דיש פלוגתא בשיר השירים ודעת ר"ע שם דבשיר השירים אין בו מחלוקת ובמסקנא אמר ר' יוחנן בן יהושע בן חמי' של ר"ע כדברי בן עזאי כך נחלקו וכך גמרו מבואר בהמסקנא דפליגי בקהלת ושיר השירים אם מטמאין הידים והיינו דפליגי אם נאמרה ברוה"ק או שנאמרה בחכמה. ולפ"ז קשה לי על הר"מ שכ' דמטמאין הידים אע"פ שהן דברי חכמה. דנראה דאם נסבור שהן דברי חכמה שוב אין מטמאין הידים (ובעל עין משפט שגה שציין להא דקהלת אינו מטמא הידים להר"מ ובאמת מבואר בר"מ להיפוך). אולם כזאת יש להעיר גם על מ"ש בה' יסה"ת (פ"ב ה"ה) וזהו שרמז שלמה בחכמתו ואמר כי גבוה מעל גבוה שומר וכ"כ הר"מ זה הלשון על פסוקי קהלת שם בהיסה"ת (פרק ה' ה"ח) והת"ת (פ"ז הי"ג) וה' תשובה (פ"ז ה"ב) דהא קיי"ל דקהלת מטמא הידים והיינו דהוא ברוה"ק ולמה אמר הר"מ דהוא מחכמתו. אולם ראינו שגם על פסוקי משלי כתב הר"מ לשון הזה בהיסה"ת (פ"ב הי"ב) וה' דעות (פ"ג ה"ג) ופ"ד הט"ו הי"ט ופ"ז ה"ד) והת"ת (פ"ג הי"ב) אולם ראיתי גם בש"ס סנהדרין (ק"ז א') וסוטה (מ"ד א') שגם שם אמרו כן על פסוקי משלי וע' בבאר שבע שם בסנהדרין וסוטה שתמה כן על הש"ס ועמ"ש בכסא רחמים בתוספותיו למס' כלה (פ"ד סי' ה') מ"ש ע"ז. אולם כן ראיתי ג"כ בש"ס ברכות (ד"ד ע"א) ועלי' אמר שלמה בחכמתו

בני אם חכם לבך כו' והוא במשלי וכ"ה בש"ס שבת (קנ"ג א') על פסוקי קהלת. אולם יש ליישב זה ע"פ מה שראיתי בילקוט נביאים (רמז תתקנ"ה) הי' לבו של שלמה מלא חכמה ולא הי' יודעים חכמתו עד ששרתה עליו רוה"ק וידעו הכל מה חכמתו מבואר דחכמתו נתגלה ע"י רוה"ק. וע' בזוה"ק ויקרא (ס"ד א') דאיתא התם פתח ואמר מים קרים על נפש עיפה ושמועה טובה מארץ מרחק הא אסתכלנא במלוי דשלמה מלכא וכלהו בחכמתא אמרין תא חזי ג' ספרין דחכמתא אפיק שלמה לעלמא וכולהו בחכמתא עילאה שיר השירים חכמה קהלת תבונה ומשלי דעת לקביל ג' אילן עבד ג' ספרים כו' יעו"ש מבואר דהאי חכמה הוא חכמה עילאה וזה כוונת הגמרא ששלמה אמר בחכמתו דהוא חכמה עילאה וזה הוי ע"י רוה"ק ולק"מ. וא"כ א"ש ג"כ דברי הרמב"ם עכ"פ לפי מה דפסקינן דלא כשמואל א"כ לא שייר כלום וגם דברי הימים בכלל הכתובים וגם לשמואל שהוציא אסתר. בדברי הימים מודה דהתם הטעם דלא ניתנה לכתוב אבל בדברי הימים לא מצינו כן והבא לחדש דבר כזה עליו הראיה. וע' ש"ס מגילה (י"א א') ובויקרא רבה (פ"א) וילקוט נביאים (רמז אלף ע"ז) ר' סימון בשם ריב"ל אמר ר' חמא אבוה דר' הושעי' לא ניתנה דברי הימים אלא לדרש ע"ש. וראיתי להעיר על מ"ש האהבת יונתן (בהפטרה של ז' ימי הפסח) דרוח הקודש קודם בזמן מנבואה דברוה"ק יש כל סוד כמוס וכל אוצרות חכמה ולכך יסדו אנשי כנה"ג בתפלה מוסף דר"ה במלכיות זכרונות שופרות תלתא פסוקי מה"ת ומן כתב הקדש ואח"כ מן הנביאים. ותמהני ע"ז שכ' בפשיטות דכתבי הקודש קודמים וגדולים מן הנבואה ומבואר בכמה דוכתי ההיפוך והר"ן כ' הנועם שלכן הקדימו הכתובים לנביאים מפני שקדושת נביאים גדולה ומעלין בקודש כו' והובא ג"כ בא"ח (סי' תקצ"א) וגם לפמ"ש התיו"ט (פ"ד דר"ה מ"ו) והמ"א (סי' קנ"ג סק"ב) דהר"ן חזר בו היינו דשוים המה אבל לא דכתובים גדולים מנביאים זה לא עלה על דעת אדם מעולם והנה בירושלמי סוטה (פ"ט הי"ג) איתא משמתו נביאים ראשונים כו' זה שמואל ודוד וכ"ה בש"ס דילן סוטה [מ"ח ב' ושם איתא זה דוד ושמואל ובהגהת הרי"פ הגיה שצ"ל שמואל ודוד אולם רש"י ביומא (כ"ג ב') העתיק דוד ושמואל] וכ' השירי קרבן דמכאן שמעינן דדוד ושלמה נקראו נביאים ולא כמ"ש הרמב"ם במ"כ (ח"ב פמ"ה) דדוד ושלמה לא הי' נביאים אלא בעלי רוה"ק עכ"ל. ולכאורה יש ליישב זה עפ"י מש"ש להלן בירושלמי דזה ירמי' וברוך וכ' היפה מראה וז"ל ואע"ג דברוך לא זכה לנבואה כדכתיב ואתה תבקש לך גדולות אל תבקש מפני שהי' מבני הנביאים סייעתו של ירמי' שהי' מבקשים דרכי הנבואה קרי לי' נביא עכ"ל. א"כ חזינן דנקרא נביא אע"ג דלאו נביא ממש הוא ורק משום שהי' מבקש להיות נביא א"כ מכ"ש שנוכל לומר כן על דוד ושלמה. אולם

באמת נעלם מבעל יפה מראה דברי רש"י מגילה (י"ד א') שכתב בשם הבה"ג דחשיב מ"ח נביאים וקחשיב לברוך בהדייהו דמוכח דהי' נביא ממש. [והו אמת שבבה"ג שבידינו ה' הספר לא נחשב שם ברוך בהדי המ"ח ואדרבה סיים בסופו דברוך בן נרי' ושרי' בן מחסיא ומרדכי וחנמאל ושלום נתנבאו לצורך שעה עכ"ל מוכח אדרבה שלא קחשיב אותם לפי שלא נתנבאו לדורות וע"ש בבה"ג שקחשיב אותם באופן אחר ממ"ש רש"י וגם לפי חשבונו נחסר שנים ונראה שצריך לעייל ירמי' שנשמט בהדפוס ועלי וע' בטורי אבן שהקשה דה"ל ליחשב אלי' בן ברכאל הבוזי ע"ש. אולם כבר תירץ אותו הבה"ג במ"ש אלו נתנבאו במצרים משנתנה תורה לישראל ולמעלה מזה כ' דאלי' בן ברכאל הבוזי ניבא קודם שניתנה תורה כו' וא"כ לק"מ. אולם בבה"ג לא קחשיב גם לאברהם יצחק ויעקב לפי שנתנבאו קודם שניתנה התורה אולם לרש"י שקחשיב לאברהם יצחק ויעקב תקשה קושית הט"א מדוע לא קחשיב לאלי' בן ברכאל הבוזי אך מדברי הבה"ג נראה שס"ל שאליהו בן ברכאל הי' עכו"ם והיינו שחשיב אותם עם הנביאים שנתנבאו לעכו"ם וסיים משניתנה תורה לישראל פסקה רוה"ק מן האומות (והיינו משום שבירושלמי סוטה (פ"ה ה"ו) סוברים הרבה דהוי עכו"ם ולראב"ע דהי' יצחק נכלל כבר שקחשיב אי"ו) וא"כ לפ"ז גם לרש"י לק"מ] אך לכאורה תמי' מהמקרא דאל תבקש כו' דלא ניבא אולם י"ל לפ"מ דאיתא בש"ס מגילה (ט"ו א') דאמרינן שם ברוך בן נרי' ושרי' בן מעשי' ודניאל ומרדכי ובלשן חגי וזכרי' ומלאכי כולן נתנבאו בשנת שתים לדריוש א"כ י"ל דהכתוב דאל תבקש לך גדולות (ירמי' מ"ה) הי' זה בשנת הרביעית ליהוקים א"כ י"ל דאח"כ בשנת שתים לדריוש שהי' מאוחר טובא אז נתנבא וא"ש. אולם עיקר הקושיא שהקשה השירי קרבן לק"מ דהא הר"מ סיים שם במ"נ בזה"ל וכן בסדר כתבי הקודש לא שמו הפרש בין משלי וקהלת ודניאל ותהלים ומגילת רות ומגילת אסתר הכל ברוה"ק נכתבו ואלו ג"כ כולם יקראו נביאים בכלל עכ"ל א"כ מבואר שגם הר"מ מודה דנקראו נביאים וע"כ שפיר קראו אותם נביאים הראשונים.

וכן בש"ס מגילה (ט"ו א') אמרינן שם דדניאל נתנבא ואלו במגילה (ד"ג ע"א) אמרינן דהוא לאו נביא כו' אע"כ דגם על בעלי רוה"ק לא נמנעו חכמים לקרותם נביאים (ואולי י"ל דזה טעם הבה"ג שהביא רש"י שקחשיב דניאל בהדי המ"ח נביאים ורש"י הקשה עליו מהש"ס הנ"ל דאמרינן הוא לאו נביא כו' ולהנ"ל י"ל דס"ל דהסוגיא דדט"ו דאמרו דדניאל נתנבא חולקת על הסוגיא דר"ג וס"ל דהי' נביא) וע' ר"מ ה' יסה"ת (פ"א הי"ז) שנביא א' אומר שראה להקב"ה לבושיו כתלג חיור כו' והוא על דניאל וכבר ראיתי לחכם א' שהמה על הר"מ שקרא אותו נביא ולפמ"ש א"ש. וע' בב"ר פכ"ז אמר ר' יודן

גדול כוחן של נביאים שמדמין צורה ליוצרה שנאמר ואשמע קול אדם כו' והוא בדניאל מבואר דלא נמנע לקרותו נביא וביפ"ת שם כ' דס"ל כהברייתא דדף ט"ו משמע דס"ל דפליגי. ולפמ"ש אינו מוכרח דפליגי. ובסדר עולם איתא (והובא בהגהת מהר"ץ מגילה פ"ק) איתא אסתר נביאה היתה דכתוב ותכתוב אסתר וכ' המהר"ץ כי לא ניתן לכתוב שום דבר שלא בא בנבואה כו' וכן אנשי כנה"ג שכתבו כתבי הקדש מפני שהי' בהם נביאים. ולפ"ז א"ש ש"ס דברכות ספ"ק דאמרינן נביא הוא דמסדר לשבחי' כו' ומהר"ץ שם הניח בקושיא דהא לא הי' נביאים ע"ש ולדברי עצמו במגילה א"ש. ושוב ראיתי במעיני הישועה להאברבנאל (מעין ג') שהאריך בזה והוכיח דמה שאמרו בש"ס לאו נביא היינו שלא הי' נביא בשליחות לישראל אבל הוא בעצמו הי' נביא. הדרן לדמעיקרא דנראה דדברי הימים נאמרה ברוה"ק וביאור דברי הירושלמי למדת מתוך דברי ר' יונה ההובא בש"מ לב"ב (די"ג ב') דר' הושעי' ס"ל הטעם בכדי שיהי' לכ"א ב' ספרים הן תורה והן כתובים לכן ס"ל בתהלים וד"ה דאין חולקין כדי שיהי' לכ"א שניהם וילמדו שניהם ולכן בתהלים ותהלים חולקין ולר"ע הטעם בכדי שיתאספו יחד ולא ילמדו ביחיד. וקרוב לזה פי' היפה מראה וא"כ אין צורך למה שחידשו הפני משה והבנין ירושלים דדברי הימים לא נאמרה ברוה"ק ויטלו מה שחידשו:

פ"ג ה"ה ר"י ור"ל אמרין אף אריס ובן אריס אין לו חזקה כו' וקשה דבבבלי (מ"ז א') מבואר דר"י ס"ל דבן אריס יש לו חזקה וא"כ סותר ר"י א"ע ומצאתי להתומים (סי' קל"ד סק"ד) שהקשה כן ותירץ דכאן מיירי בבא מחמת ירושה ע"ש. וכן נראה ודאי דהא מייתי ראי' מהא דאמר ר"י אריס שהוריד אריס אין לו חזקה והיינו מטעם שבא מחמת האריס וא"כ ה"ה בן אריס מיירי בבא בירושה מחמת האריס ודברי המראה הפנים בד"ה באריס לעולם המה תמוהים בעיני:

פ"ה ה"א מעשה בר"ג כו' וראו את יהודא בן פפוס כו'. ע' יוחסין בסדר תנאים (אות פ') שנוסחתו היתה בכאן פפוס בן יהודא ועמ"ש עליו בסדר הדורות בח"ב אות פ' ע"ש:

פ"ו ה"א רחבן כמה ר' חגי אמר עד ד' אמות כו' וכ' המראה הפנים עד ארבע טפחים כצ"ל וכן נראה מדברי הרשב"א ז"ל הביאו ה"ה כו' ע"ש וליתא ובחנם שיבש הגירסא וצ"ל ד' אמות וקאי אשאין גבוהין עשרה שנמדדין עמה וכ"כ הרשב"א ז"ל בחי' ההובא בש"מ לב"ב (ק"ב ב') ע"ש באורך והפני משה לא ראה רק מה שהביא ה"ה בשמו וז"ל ובירושלמי בעי לה הי' שם נקע עמוק עשרה ואין בו ד' ומתוך מה שאמרו שם משמע שהוא נמדד מ"מ משמע התם בהדיא מתוך בעיא זו שאם יש ברוחבן ד' על ד' אין נמדדין כדברי רש"י ז"ל אלא שבסלעין שאין גבוהין עשרה ונקעין שנמדדין עמה אמרו

שם רחבן כמה ר' ינאי אמר עד עשרה טפחים ר' יוסי בר בון אמר עד ד' אמות עכ"ל מבואר דהרשב"א גרס כגרסתינו בהירו' ומפרש לה דקאי אשאין גבוהין עשרה דיותר מד' אמות אין נמדדין עמה וע"ש בדק"ג ע"ב בחי' הר"ן והרשב"א בש"מ שם שמבואר שגרסו בירושלמי אחר ובסלע ששילחו בית רובע אין נמדד עמה גרסו הי' חלוק נמדד עמה ולפנינו נשמט זה בירושלמי) וע' בחידושי הרמב"ן שפירשו בבקעים מלאים מים וגרס ג"כ רחבן בכמה ר' ינאי אומר עד עשרה ר' יוסי בר בון אומר עד ארבע אמות כו' יע"ש ועבטוח"מ סי' רי"ח וסמ"ע שם וכ"ז לא ראה הפני משה:

פ"ח ה"ו חד בר נש אפקיד כו'. ע' במראה הפנים שהקשה על מ"ש הנמ"י דר' אבא בר ממל ס"ל כרבנן דפליגי על רשב"ג דהא רב בא בר ממל גופי' אמר להו אתון קקו פדיפטי הבו לי מה דיהבית לכון כו' וא"כ כרשב"ג ס"ל כו' ע"ש ולא ידענא מאי קושיא דגם רבנן הא ס"ל עה דעשה עשה וא"כ שפיר קאמר להו ר' בא בר ממל שלא הי' נותן להם את המחצה שנתן להם ול"ק קושית הפני משה. וביותר יש להעיר על תירוצו שכ' ושמא י"ל דלהפחידם אמר כן שלא יתבעו ממנו החצי שנתן לו אבל לא שיטול מהן חלקם דהלכה כחכמים כו' ע"ש מבואר מדבריו דלהחכמים הי' צריך ליתן להם והא ליתא דגם להחכמים אע"פ שאין רוח חכמים נוחה הימנו עכ"ז מה שעשה עשה ושפיר זכה בו ר' בא בר ממל ולא נמצא זכר מזה בש"ס שלא יהי' רוח חכמים נוחה מהמקבל רק מהנותן וא"כ א"ש דברי הנמ"י. ונ"ל דהאי כהדא כו' קאי על מה שמבואר בהמשנה דמה שעשה עשה ע"ז הביא ההיא עובדא דהי' בר' אבא בר ממל ומבואר משם דמה שעשה עשה. ובדרך אגב אעיר על מ"ש הרא"ם פ' חיי שהקשה על מה שנתן אברהם כל אשר לו ליצחק דאיך העביר הנחלה כו' ע"ש ועמ"ש הג"א שם ומ"ש עליו הלבוש האורה להקשות על הגור ארי' שהוא הקשה דאיך נתן מתנות לבני הפלגשים דאיך העביר הנחלה מיצחק וע"ז הקשה הלביש דשלא בשעת מיתה רשאי ליתן מה שירצה ולא ידענא מדוע שתק להרא"ם והוצרך לבוא לתירוצו של הרא"ם דלפי דעתו הא גם קושית הרא"ם מאברהם לגבי יצחק ג"כ לק"מ דכיון דהי' בחייו שלא בשעת מיתה הי' רשאי אברהם לעשות כן. וע' ביפ"ת ב"ר פנ"ט שתירץ באמת כן. ומה שהקשה על הג"א דשרה שאמרה לא ירש כו' לא הי' עדיין בני קטורה בעולם כו'. הנה כי כן הו"ל להקשות ג"כ על הרא"ם לפמ"ש הוא בעצמו בפ' ויגש דגם הקרא כי ביצחק יקרא לך זרע לא קאי רק על ישמעאל ולא על הבני קטורה. וכבר הקשה כן המל"מ ה' מלכים (פ"י ה"ז) ומ"ש הלבוש שם דעבורי אחסנתא הוא רק בקרקעות לא במטלטלין לא נראה כן מתוך סוגיא דב"ב (קל"ג ב') לגבי יוסי בן יעזר דהו"ל עליותא דדינרא כו' ע"ש דמבואר שם דגם במעות הדין דעבורי

אחסנתא. ושוב ראיתי בשו"ת הלק"ט (ח"ב סי' רכ"ז) שרצה לחלק מדעת עצמו בין קרקעות למטלטלין וחזר בו מתוך הסוגיא דב"ב הנ"ל ונהנתי [וע"ש בסי' רס"ח שהקשה מהא דאל יבזבז יותר מחומש הא הוי עיבורי אחסנתא וכן הקשה מעירוכין פ' המקדש דס"ל לר"א דאין אדם יכול לבזבז כל נכסי' הא בלא"ה הוי עיבורי אחסנתא ולפמ"ש למעלה דבחייו לא הוי עיבורי אחסנתא לק"מ] גם מה שהקשה על אברהם דאיך שינה בן בין הבנים דעדיין לא נצטוה עד יעקב קשה לזה דהא קיים אברהם כל התורה אף קודם שנצטוו ואולי י"ל דהאיסור הזה אינו בעצם רק משום שקרה בבני יעקב גזרו כן לעולם וקודם שגזרו לא הי' אסור כלל אולם עיקר קושיתו של הרא"ם לק"מ דהא הטעם שלא לעבור נחלה הוא משום דלמא נפק מיני' זרעא מעליא וא"כ אברהם הי' נביא והי' יודע שלא יצא ממנו זרעא מעליא ע"כ הי' רשאי לשנות ולכן לא קשה מידי מה שהקשה הרא"ם. ושוב ראיתי להבאר שבע (דע"א ע"א שיישב כן וגם קושית הלבוש מאל ישנה אדם כו' י"ל דאין איסור רק היכא דהבנים המה שוים משא"כ היכא שיש טעם שזה הבן היא עדיף מחבירו מותר לשנות. וכמ"ש בשו"ת דברי נחמי' (חאה"ע סי' מ"ח) וע"כ הי' רשאי אברהם לשנות ליצחק מבין הבנים כיון דהי' עדיף אצלו וא"ש:

פ"ט ה"ג חד בר נש נפק לשליחותא כו' כך אנו אומרים אדם שיצא כו' בפני משה כ' שהי' מתמיה ר' אמי וכי אם יצא לליסטים כו'. ולפ"ז אם א' מהשותפים יצא לליסטים אין להאחר חלק אולם באמת פסק בהגמי"י (פ"ה מה' שותפין בשם הר"ר שמשון בן אברהם והבעל העיטור בשם בעל נתיבות דחולקין וכוותייהו פסק הרמ"א בח"מ (סי' קע"ו ס"ק י"ב). והן אמת שהש"כ והט"ז שם חולקין על הרמ"א. אולם עכ"ז לא הי' לו להפני משה להשמיט דעתם והמה מפרשים הירושלמי בפשוטו בלא תמיה וכמ"ש הר"ן. והן אמת שמ"ש הש"כ שם ובסי' ס"ב להקשות על הרמ"א דהא בירושלמי מדמה מציאה וגזל לאהדדי לא ידעתי דלפי המבואר בירושלמי שלפנינו אינו מדמה כלל לאהדדי זה לזה וכן היתה גירסת הרמ"א ולק"מ:

מסכת סנהדרין

פ"ב ה"ג מבוא בדמים דם נדה ושפיכת דמים כ' המראה הפנים הא דלא קאמר אשת איש אפשר לומר דדוד לשיטתו הוי אזיל דחשיב לי' כאלו מת שכבר נגמר דינו עכ"ל והדברים המה תמוהים עד מאד דלדברי' נאמר שאם א' הי' מורד במלכות או שאר חייבי מיתות ועדיין לא הרגוהו שתהי' אשתו מותרת ישתקע הדבר ולא נאמר דבודאי חייב עליה כשאר א"א והאריכות בזה אך למותר אך מה שלא אמר א"א הוא כפשוטו דדוד

נסע עם אנשיו והי' הורג אותו תיכף וכ"כ היפה מראה בביאורו לאגדת ירושלמי שם וכ"כ בשו"ת מהר"ל ן' חביב (סי' קכ"ו) ע"ש והוא פשוט וברור:

פ"ד ה"ז אף פחות מבן כ' ולא הביא ב' שערות כשר בדיני מעונות ולא בדיני נפשות י ע' בטוח"מ (סי' ז') שכ' וכ' הר"י ברצלוני צ"ע אם הלכה כשמואל דאמר עד י"ח או כר' אבוהו דאמר בירושלמי פחות מבן י"ח ולא הביא ב' שערות כשר לדיני ממונות משמע לכאורה דכן הי' גורס בירושלמי בן י"ח אך בפרישה שם כ' דגם גירסת הטור היתה כמו שהוא לפנינו יע"ש. וע' בתומים שם שכ' שדברי הירושלמי המה רק כשיש ב' עמו דד"ת חד כשר ורק מדרבנן הצריכו ג' והם אמרו דאם הגיע לכלל שנים אף דלא הי' לו ב' שערות יכול להצטרף וצ"ע לפמ"ש הש"כ (סי' ב' סק"א) דר' אבוהו בסנהדרין (ד"ב ע"ב) ס"ל דמה"ת בעינן ג' והא הכא הוא מימרא דר' אבוהו א"כ לא שייך תירוצו וכן מ"ש עוד שם דמיירי בספק ובדרבנן סומכין על החזקה שהביא ב' שערות ג"כ קשה. והנה בתומים שם סק"א דיחיד מומחה סמוך כשר לד"ת לכ"ע וא"כ מיירי הכא במומחה אך לפ"ז לא צריך שנים דהא יחיד מומחה סגי בהוא לבדו וצע"ק. וע' באורים שם שכ' ואפילו לא הביא ב' שערות דבשלמא בשערות היכא דתלוי באיש וכל זמן שלא הביא ב' שערות אינו קרוי איש אבל בדיין לא כתיב איש והכל תלוי לפי חורפו ובינתו ובקיאותו בדינים ומ"מ בפחות מי"ג שנים שאין לו שם גדלות כלל לא חל מצות דין כלל עכ"ל ולפי דברי' א"ש מ"ש בטוש"ע (סי' ק"י) דאין גובין מיתומים קטנים שלא הגיעו לי"ג שנה שום מלוה כלל ע"ש. וראיתי בספר משנת דר' אליעזר (דף נ"א) שתמה ע"ז דמה ענין י"ג שנה לכאן הא ב' שערות לא בעינן וא"כ מה לי י"ג או לא ע"ש אולם לפי המבואר כאן דלדיין בעינן וע"כ כמ"ש האורים דעד י"ג שנה בודאי הגיע לכלל בינה ויש לו לב להבין הטענות א"כ א"ש גם כאן דכן נתנו חכמים השיעור ליתומים שכשיהי' בן י"ג שנה אז בודאי יבא לכלל דעת ויהי' יכולים להבין ולטעון מה שצריך וא"ש:

פ"ה ה"א ר' חייא בר גמדא שאל מקושש משום מאי מיחייב משום תולש או משום קוצר כו' כ' המראה הפנים דנ"מ לדאיסי בן יהודא דאמר אינו חייב על א' מהן וכדאמר בשבת דצ"ז ב' דהא מיהת לא מספקא עכ"ל והוא תמוה דמאי נ"מ אי הוי קוצר או תולש דהא שניהם הן אב מלאכה א' ותולש הוא תולדה דקוצר וכמ"ש הר"מ פ"ח מה' שבת וא"כ סוף סוף אי נימא דהוי תולש או קוצר ויודע דזה הוא ממאי דלא מספק' ואינו דומה למה שהביא בשם הבבלי דהתם חד אמר משום מעביר וחד אמר משום תולש שפיר אמר דנ"מ לדאיסי בן יהודא משא"כ בנ"ד וראיתי להטל אורות (דכ"א ע"א) שכ' ע"ד הירושלמי הללו ולא ידעתי שכול מאי קא בעי הא קוצר ותולש חדא הוא ומה לי אם

קוצר או תולש וצ"ע עכ"ל. ולכאורה הי' נראה דנ"מ לענין ההתראה לפמ"ש התוס' במ"ק (ד"ב ע"ב) על מה דאמרינן שם המנכש משום מאי מתרין וז"ל דאין אדם לוקה ולא נהרג אלא בהתראה שמתרין בו לא תעשה הך איסורא כדמסקינן בסנהדרין מקראי דצריך לפרש שם האיסור בהדיא עכ"ל. וא"כ י"ל דזה נ"מ בהאיבעיא דהירושלמי. ועתוס' ב"ק (ד"ב ע"א) שנראה מדבריהם דגם בתולדה צריך להתרות משום התולדה ולא משום האב ולכן (לפי) איבעיא לי' הכא בירושלמי דנ"מ לענין לכתחלה במה להתרות בו. ועמ"ש המראה הפנים (פ' ד' מיתות ה"ה ד"ה נטע) והבן:

פ"ו ה"ט תני ליקוטי עצמות כו' ע' בפני עשה שפי' שני פירושים ושניהם דחוקים כאשר יראה המעיין ולפי דעתי הפי' דליקוטי עצמות הדברים כשמיעין כלומר כפשטן שדוקא כשליקט העצמות דנלקט עצם עצם ולא כשמעבירם בארון או אפי' באפרקוסתו ותני כן וז"ב לדעתי. שוב ראיתי להקרבן העדה בפסחים (פ"ח ה"ח) ומ"ק (פ"א ה"ה) שפי' כן ע"ש ונהנתי:

פ"ז ה"ז אמר ר' יוסי בר בון היא בל תקרב היא בל תגלה כו'. עמ"ש הפני משה וע' היטב בס' המצות בדברי הרמב"ן במל"ת סי' שנ"ג ובמגילות אסתר ודו"ק:

פ"ח ה"ח אפי' חוץ למחתרת אין לו דמים לפי שממונו של אדם חביב עלי' כגופו בהגמי"י (ה' גניבה פ"ט) כ' וז"ל הר"א ממיץ היה מדמה ענין המסור לבא במחתרת לפי שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ולכך מותר להרגו כדאמרינן בפ' הגוזל אחרון רב כהנא שמטי' לקועא דההוא מסור עכ"ל סמ"ג לאוין סי' ק"ס וכן איתא בירושלמי פ' בן סורר ומורה דכ"ו ע"ג עכ"ל וצ"ע שלא נמצא כלל בירושלמי בפרק בן סורר ומורה מענין זה וצריך לדחוק דכוונתו על ההיא ירושלמי דממונו חביב עליו כגופו ומעתה גם במסור שרצה למסור ממונו אין לו דמים כשהרגו דממונו חביב עליו כגופו. ומהתימה מבעל שמן כתית למנחה (דנ"ב ע"ב) שכ' וז"ל חזקה שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ומזה למד הירושלמי שגם מוסר ממון לחבירו רשאי להרוג אותו מה"ת. וע' בירושלמי פ' בן סורר ומורה הובא גם בהגמי"י בסוף ה' גניבה ותימה לענ"ד על הפוסקים בח"מ סי' שפ"ח שלא הביאו דברי הירו' הללו עכ"ל. ואדרבה תמה אני עלי' דהא לא נמצא ככל בירושלמי מזה וגם אם הי' מבואר כן בירושלמי אין תימה שלא הביאו אותו הפוסקים כיון דדין זה ברור ופ שוט בבבלי ב"ק (קי"ז ע"ב) וכמ"ש ה"ה והב"י וז"פ: פ"י ה"א ר' עקיבא אומר אף הקורא בספרים חיצונים כגון ספרי בן סירא כו' להגיון ניתנו כו' בקיצור פסקי הרא"ש פ' חלק כ' דהקורא בספרי בן סירא אין לו חלק לעוה"ב וכ' שם הפילפולא חריפתא וז"ל תמי' לי דמדמה ס' בן סירא לספרי צדוקים ממש. ולא משמע כן בגמ'

וכמו שהעתיק בפנים דאמרינן רב יוסף אסר נמי למקרי בספר בן סירא משמע דאיסורא בלבד הוא דאיכא עכ"ל ולענ"ד מדברי הירושלמי הללו הוציא הקיצור פסקי הרא"ש דינו דאמרינן כאן להדיא על מה דאמר ר"ע דהקורא בספרים חיצונים אין לו חלק לעוה"ב כגון ספרי בן סירא מבואר להדיא דאין לו חלק לעוה"ב ובכדי דלא נשוה מחלוקה בין הבבלי להירושלמי ע"כ נצרך לפרש דמה דאמר רב יוסף דבספרי בן סירא אסור למקרי היא לאו דוקא וגם אין לו חלק לעוה"ב. והן אמה שראיתי להבאר שבע (דע"א ע"ב) שהאריך לתמוה בדברי הירושלמי הללו וסיים לכן נ"ל שמוחלפת השיטה בירושלמי וגרסינן איפכא אף הקורא בספרים החיצונים כגון ספרי המירס וספרי בן לענה אבל ספרי בן סירא כו' עכ"ל. ולפ"ז שוב אינו מוכח דספרי בן סירא הקורא בהן אין לו חלק לעוה"ב. ונ"ל דכן היתה גירסת הריטב"א בירושלמי ומיושב מ"ש בב"ב פ' המוכר פירות דבספרי בן סירא דוקא בקביעות אסור אבל דרך ארעאי מותר (וע' בחי' הריטב"א ערובין דסוף פ"א שרמז לדבריו שבב"ב) וראיתי למהר"ש ש יפה בביאורו לירושלמי בחגיגה (פ"ב סי' י') ובסנהדרין (פי"א א' סי' י') שכ' דהירושלמי הוי תיובתי' דקאמר אבל ספרי המירס כו' הקורא בהן כקורא באגרת אלמא דבס' בן סירא אפי' כקורא באיגרת אסור ע"ש אבל לפי המבואר בבאר שבע א"ש דאדרבה מבואר בירושלמי דבספר בן סירא הוי כקורא באיגרת ומזה הוציא הריטב"א כן. וצל"ע על התיו"ט בסנהדרין שכ' עמ"ש הרב בספרים החיצונים ספרי מינים כגון ספרי אריסט"ו וז"ל ובמשנה כ"ב פ"ה דאבות התיר בבית הכסא ובמרחץ עכ"ל דמניין לו זה בדעת הרע"ב הא באבות לא התיר רק בחכמת עכו"ם שמותר ללמוד אותו בבית הכסא אבל ספרי אריסט"ו שהם ספרו מינים שבספריו פקר באלקים חיים מניין לו שמותר ללמוד בבית הכסא הא לפי המבואר בירושלמי אסור גם בדרך ארעאי כמ"ש גם הרי"ף והרא"ש. אולם מקיצור פסקי הרא"ש מוכח דהי' לו הגירסא בירושלמי כמו שהוא לפנינו ומה שהקשה הבאר שבע ממה שבש"ס מבואר כמה דברים מבן סירא לק"מ דזה רק במילי מעליותא וכמ"ש גם המהר"ש יפה ומה שהקשה הבאר שבע דאיך מיקל יותר בספרי המירס מספרי בן סירא הלא ספרים המירס הם ספרי מינים לק"מ דבירושלמי הכוונה ספרי המירס ספרי חכמות ולא ספרי מינים וכמ"ש הערוך (ערך מרוס) וע"ש במעריך שסיים ע"ז ובהדיא כתוב בירושלמי בפ' חלק דסנהדרין אבל ספרי המירס הקורא בהן כקורא באיגרת עכ"ל מבואר שלהירושלמי הפירוש ספרי המירס הם ספרי חכמות וא"ש. וע' בבאר שבע שם שגם להתלמוד אסור לקרות בספרי מינים ולא כהתפארת ישראל שכ' בפשיטות דמותר ע"ש בסנהדרין ונעלם ממנו דברי הבאר שבע הללו וע' במגן אבות להתשב"ץ (פ"ב סי' י"ט) ואין זה בכלל מה

שאמרו הקורא בספרים החיצונים אין לו חלק לעוה"ב כי כבר אמרו פ' חלק כגון ספרי בן סירא כו' עכ"ל מבואר ג"כ מדברי' דבבן סירא הקורא בו אין לו חלק לעוה"ב וע"ש שנוסחות הירושלמי היתה לפניו כמו שהוא לפנינו:

פ"י ה"ב ר' ברכי' בשם ר' אבא בר כהנא תשעים אלף זקנים מינה דוד ביום א' כו'. ע' ר"מ סנהדרין (פ"ד ה"ז) שכ' וז"ל יש לסומכין אפי' מאה בפעם א' ודוד המלך סמך שלשים אלף ביום אחד עכ"ל ועלח"מ שם שכ' ירושלמי בפ' חלק ר' ברכי' כו' ורבינו הי' גורס שלשים אלף עכ"ל ולא ידעתי האיך הי' יכול לגרוס שלשים אלף הלא דריש ויוסף תלתין עוד תלתין ופשטי' דקרא תלתין הרי תשעין. וע' באגדות שמואל וביפה מראה וע"כ נראה דט"ס הוא ברמב"ם וצ"ל תשעים:

ה"ו עיר ולא כפר כו' והוא שתהא מחמשה ועד עשרה כו'. ע' שו"ת רדב"ז (ח"ה סי' ש"א רכ"ז) שהאריך לתמוה ע"ז דאיך אפשר שיהי' ששה עיר וי"א כרך וע"כ העלה דעיקר גירסת הירו' וכ"ה בראב"ד פ"א דמגילה מאימתי נעשית עיר הנדחת שיהי' בה מי' עד ק' יותר ממאה הוא כרך עשרה כפר פחות מי' לא עיר ולא כפר יעו"ש:

מסכת שבועות

פ"א ה"ד ר' בא בר ממל מקשי דתני שני כבשי עצרת כו'. ע' בפני יהושע ר"ה (ד"ח ע"ב) שחיזק דעת ר' משולם בתוס' שם דבר"ה לא הי' מקריבין שעיר של ר"ח ור"ת הקשה עלי' מהתוספתא וע"ז כ' הפנ"י דהתוספתא קאי רק לר"ש כו' ע"ש. וכזה כתב ג"כ הטורי אבן והברכ"י בא"ח סי' תקצ"א וביד דוד (דף קפ"ג) השיגו ע"ז דבירושלמי כאן מבואר להיפוך ואני לא ידעתי מה קול רעש הזה דמה שכתבו דמשמע כאן דלכ"ע הי' מקריבין בר"ה שעיר של ר"ח ואדרבה מקשי שם מהאי ברייתא לר"ש משמע דלשאר תנאי ניחא כו' ע"ש לא ידעתי מנ"ל דלהירושלמי הברייתא הוא לכ"ע הא אדרבה אמרו בירושלמי לא ר"ש הוא דר"ש חולק כו' משמע אדרבה דהתוספתא דוקא ר"ש הוא ועכ"פ אינו מוכרח דהוא לכ"ע ומ"ש הברכ"י דמבואר בירושלמי דגם ב' שעירי ר"ה הי' על טומאה שאירע בין זה לזה כו' ע"ש. הנה אדרבה לפי מה דמסיק הירושלמי בקושיא קאי זה רק על עצרת ולא על ר"ה וכ"כ הפני משה שם וז"ל וע"כ הא דקאמר אם כיפר הראשון כו' לא קאי אלא אב' שעירי עצרת בלבד כו' עכ"ל א"כ אינו קשה על הפנ"י והבן:

פ"ב ה"ג על איזו מתחייב על הראשונה או על האחרונה כו' ע' בפני משה שכ' וז"ל ונ"מ אם הזיד בכניסה על א' מהן עכ"ל כוונתי עפמ"ש למעלה בהאיבעיא הראשונה וז"ל ונ"מ כגון שהזיד בכניסה לפני ולפנים או שלא לצאת לחוץ שאין חיוב קרבן על המזיד עכ"ל.

אבל לא ידענא מאי שיאטה קרבן לכאן בלאו שלא לכנוס לפני ולפנים שאינו בר קרבן כלל וראיתי בקרבן העדה בביאורו ליומא (פ"ה ה"א) שכ' הנ"מ לענין מלקות דכל חייבי מיתות בידי שמים שלקו נפטרו מידי כריתתן על איזה מהן מתרין אותו ע"ש ויש לעיין בזה לפמ"ש המגיה למל"מ (פי"ז מה' סנהדרין) דהא דפטור כשהלקהו היינו בלא עדים דא"צ התראה ע"ש. וא"כ אין נ"מ כלל אולם כבר השגתי עליו לעיל בזה. אולם לדעתי יש נ"מ כשאירע להכה"ג טומאה בנתיים והוצרך הכהן אחר לכנוס לפנים אם חייב על הכניסה הראשונה א"כ הראשון חייב ואם על האחרונה א"כ הראשון אינו חייב וז"ב:

פ"ג ה"ה לכל אשר יבטא פרט לקטן. האדם בשבועה פרט לאנוס. מזה נ"ל סעד לדעת הרמב"ם דפיתוי קטנה לאו אונס הוא ואם זינתה נאסרת על בעלה וכבר האריכו האחרונים למצוא טעם לזה. ומ"ש בשו"ת משכנ"י (חאה"ע סי' מ"ג) ליישב זה נסתר עם מ"ש בשו"ת ח"ס (חאה"ע ח"ב סי' קע"ב). אולם מדברי הירושלמי ראי' לזה דאי ס"ד דפיתוי קטנה אונס הוא וא"כ ה"ה לקטן למה הוצרך אשר יבטא למעט קטן הא ממילא אימעט מהאדם בשבועה פרט לאנוס אע"כ דמזיד דקטן לאו כאנוס הוא והבן:

פ"ו ה"ח חד בר נש קם עם חברי' בשוקא ואריס סבינתי' כו'. ע' בפני משה שם שפי' שנטל ממנו סדינו כו' אולם בבעל התרומות (שער מ"ט חי"ד סי' ב') גרס סכינתי' וע"ש מ"ש בשם הרר' נתן בר' מאיר דסכין הוא מדברים שעושין בו אוכל נפש ולפיכך דן שמואל דלהדרי'. וראיתי להלח"מ (פ"ג מה' מלוה ה"א) שכ' וז"ל ק"ק דברי הרב בעל התרומות דכ' דרבינו ז"ל פסק כרבא דאפי' אביי לא פליג אלא משום דס"ל דסכינא דאשכבתא הוי מדברים העשוים להשאיל ולהשכיר וכמ"ש הריב"ש סי' תפ"ח וא"כ בין שיפסוק כרבא בין שיפסוק כאביי קשיא ואולי קושטא דמלתא קאמר כו' ע"ש ותמהני דמה יענה ע"ד הבה"ת הללו שכ' דשמואל שפסק הכא דלהדרי' הוא כאביי ולפ"ד גם כאביי לא אתיא וכן קשה ממ"ש הבעה"ת לעיל מזה סי' א' דקיי"ל כרבא כו' וקשה הא גם אביי לא פליג ע"ז וכבר ראיתי להגידולי תרומה שם שהניח בתימה על הבעה"ת ע"ש ואין ליישב כ"א כשנאמר דגירסא אחרת הי' לו בש"ס דילן ומצאתי קצת ראי' לזה מדברי המרדכי ב"מ סי' ת"ז בהעתיקו דברי הש"ס רבא אמר לא צריך למיקם בדינא עלי' דיכול לטעון כדי דמיהן מגו דאי בעי אמר מכרתו לי דמהני עיזא דאכלו חושלא בנהרדעי כו' נראה מזה דהיתה גירסתו בש"ס דרבא מייתי לראי' מהני עיזא כו' דנאמן לטעון עד כדי דמיהן ומקשה על רבא דהא הוי דברים העשויים להשאיל ולהשכיר ומתרץ דכיון דמיפגמא לא מושלי ולאביי לא מקשה כלל מהני עיזא דשאני הכא דהוי דברים של אוכל נפש כנ"ל ליישב דברי בעה"ת וראיתי להחו"י בגליון האלפסי על הך עובדא דאביי דישבע וז"ל

צ"ע דא"א לישבע מאחר דעבר לאו שיש בו מלקות עכ"ל ותמהני דהא כ' התוס' בדקט"ו ע"ב דטעמא דאביי דא"ל לאהדורי משום דאי עביד לא מהני כיון שהי' שוגג שאם הי' יודע שהוא אסור לא הי' חובלו והוי זכי' בטעות וחוזרות וא"כ לק"מ דבשוגג אינו נפסל. וע' ברשב"א הובא בש"מ לב"מ (דקי"ג א') שכ' דמיירי שמשכנו שלא בשעת מלאכה דאז מותר למשכנו ומצאתי בשו"ת מהר"ם מרויטינבורג (סי' תשל"ו) שכ' וז"ל מורי פי' חבל הסכין דאשכבתא טען בשעת הלואה לויתי על המשכון ואיני חייב להחזיר לו והלוה טען שלא בשעת הלואה הוי ואמר אביי כו' ע"ש ולפ"ז י"ל ג"כ דלענין לפסלו אינו נפסל כיון שהוא אמר שבא לו בהיתר וראיתי להג"ת (שער א' ח"ג סי' ב') שהאריך להקשות על מה דאמרינן חבל תחבול אין לי אלא שמשכנו ברשות משכנו שלא ברשות מניין כו' דהאיך אפשר בחבלה ברשות דהא בבית אסור בכל אופן כו' ע"ש באורך וכבר נתעורר בזה בש"מ לב"מ (דל"א ע"ב) בשם גליון תוס' וכ' וי"ל דדרשינן לדידי' איפכא אין לי אלא משכנו שלא ברשות ברשות מניין ת"ל תחבול ע"ש וע' בתוס' דקי"ג ע"א ד"ה מחזיר ע"ש ולק"מ:

פ"ח ה"א וגונב מבית האיש ולא מראש גגו א"ר אלעזר הדא דתימא בגג שאינו מבוצר ע' בקצה"ח (סי' שמ"ט סק"א) שכ' שהירושלמי הזה הוא דלא כהלכה כו' ע"ש אולם לפי מה שפי' הפני משה שם דמיירי לענין הכפל שהשומר שילם והכפל מגיע לו והשומר עדיין לא קיבל כ"א לראש גגו יש לומר דכל הפוסקים מודו לזה:

מסכת עבודה זרה

פ"א ה"א אפי' מלוה בשטר אובדת כו' מאי כדון מלוה אובדת שלא במשכון מלוה [שאינה] אובדת במשכון מבואר להדיא דמלוה על משכון עדיף ממלוה בשטר דאפי' מ"ד דמלוה שלא במשכון הוא מלוה אובדת במלוה במשכון מודה דהוא מלוה שאינה אובדת וע"כ לא ידעתי מ"ש הכ"מ בפ"ט (מה' ע"ז ה"א) וז"ל כ' ר' ירוחם דמשמע בירושלמי דמלוה על משכון הוי כמלוה בשטר עכ"ל ולא ידעתי מאי משמע דקאמר הא מבואר להדיא כן וגם מ"ש דהוא כמלוה בשטר ובאמת הוא עדיף מיני':

ה"י הא במקום שנהגו למכור כו' הדבר ברור שבירושלמי אמרו זה לפסק הלכה שבמקום שנהגו למכור מותר להשכיר אף לבית דירה ולא דייק זה מהמשנה וכ"ה פעמים רבות בירושלמי וע"כ לא ידעתי מה נתקשה מהר"ש אלגזי בלחם סתרים (דכ"א בתוס' ד"ה אף) דמהיכי דייקי כן זה בירושלמי ע"ש שהניח בקושיא ובאמת הוא רק פסק הלכה וראיתי בס' עבודת עבודה לע"ז (דמ"ב ע"ד) שכ' וז"ל הנה בהיותי בזה ראיתי דבזה אפשר לפרש

כוונת הירושלמי שהביאו התוס' לעיל דבח"ל מותר להשכיר להם בתים והתוס' נדחקו מה בין א"י לח"ל ולפמ"ש א"ש כיון דקיי"ל דנכרי שבח"ל לאו עובדי ע"ז וא"כ י"ל דזה כוונת הירושלמי דבא"י נכרים שם הם עובדי ע"ז ולכך לא סמכינן שם על תנאי דלא ציית אבל בח"ל דאין עובדי ע"ז סומכין על הך סברא דציית ומותר ע"י תנאי עכ"ל ואני אומר דשפיר עבדי התוס' שלא פירשו כן (מלבד דלומר מה דאיתא בירושלמי דמותר גם לבית דירה יהי' פירושו ע"י תנאי ולא יפרשו שירושלמי דהוא דוקא כשמזהירין לו שלא יכניס כו"ם הוא דוחק גדול) דהא בירושלמי שם איתא הא במקום שנהגו למכור מוכר לו כו' והיינו לר"ע בח"ל ובסוריא לר' יוסי מותר ג"כ להשכיר לבית דירה ואי ס"ד דהטעם הוא כמ"ש בעבודת עבודה א"כ מדוע בסוריא מותר לר' יוסי להשכיר לבית דירה הא רק עכו"ם שבח"ל לאו עובדי ע"ז הם ולא עכו"ם שבסוריא שהם בכלל א"י אע"כ דליתא לפירושו. וע' בחי' מהר"ם חלאו"ה פסחים (ד"ה ע"ב) מ"ש על הירושלמי הזה:

פ"ב ה"א ואין האשה בכלל שפיכת דמים אמר ר' אמי תיפתר בבריאה כו'. ע' תוס' ע"ז (כ"ה ב' ד"ה א"ב) מ"ש בביאור הירושלמי דבריאה הוא שתוכל לעמוד נגדם ולא יקטלוה כו' ע"ש. אולם בא"ז ח"א בתשובה (סי' תשמ"ז) כ' וז"ל ונראה בעיני דר' מנא אסר לה לומר נכרית אני ולהכי מוקמי לה בבריאה דוקא שיכולה לסבול התשמיש עכ"ל נראה מזה שפי' דברי הירושלמי דר' מנא ס"ל דוקא בבריאה שיכולה לסבול תשמיש בזה אמרינן דלא יהרגה דכלי זיינה עלה ור' בון ס"ל דאפי' באשה שאינה יכולה לסבול התשמיש עכ"ז ליכא חשש דשפיכת דמים דיכולה לומר נכרית אני וזה פי' חדש ומבואר מזה דלפי' הא"ז גם הירושלמי ס"ל דאשה כלי זיינה עלה היינו שלא יהרגו אותה מפני התשמיש והיינו כפירש"י בע"ז שם ולא כפי' התוס' דכלי זיינה עלה שאינה בעלת מלחמה כו' וכן מצאתי בתוס' רי"ד בע"ז במה"ק ובמהדורא תליתאה. שעם שבפי' הגמ' נטה מדרך רש"י עכ"ז הסכים לפירש"י בזה דכלי זיינה עלה מפני שיכולים לזנות עמה וכ"ה בחי' הריטב"א א במה שפי' שם בשם הר"מ הלוי דגם הוא הסכים לפירש"י בהא דכלי זיינה עלה. ובזה יש ללמד זכות על רבינו הב"י בתשובותיו (חאה"ע בדין עכו"ם מסל"ת סי' ז') שכ' דנער בארצות ישמעאל דחשודין על משכב זכור דין נער כמו אשה שזיינה עלה ע"ש. וראיתי בשו"ת תפארת צבי חאה"ע בדין תקנות עגונות (ססי' י"ח) שהניח בתימ' ע"ז מדברי התוס' הנ"ל שלפי פירושם אין ענין לנער ע"ש אמנם לפמ"ש צדקו דברי מרן הב"י כיון דרש"י והא"ז ותוס' רי"ד והר"ם הלוי והר"י פירשו כלי זיינה לענין עריות לכן יש לפסוק כן דרבים נינהו נגד התוס' וא"ש:

ה"ג רבנן דקיסרין בשם ר' יהודא בר טיטוס כ"ה ג"כ הנוסחא בתה"ה (שער ג' בית ה') ובמשמרת הבית שם. אולם בכנה"ג (יו"ד סי' קכ"ג הגב"י ס"ק י"ח) כ' דאין ספק דיש כאן ט"ס דהא ודאי לא מסקינן בשמייהו ומצא בתמים דעים (סי' ק"א) שהביא הגירסא בן אטיגנוס. וע' בסה"ד (ח"ב אות ט') שהוסיף על מה שהשמיט היוחסין טיטוס ר' חייא בר טיטוס ולפ"ד הכנה"ג גם שם יש ט"ס ולכן לא הביאו היוחסין:

ה"ד ר' יעקב בר אחא בשם רבנן יין שאסור בשתי' ומותר בהנאה כו' פינוהו וכנס לתוכו יין אחר היין אסור והקנקנים מותרים. בבית מאיר ביו"ד (סי' קל"ה ס"ב) כ' וז"ל תו איכא למידק מהירושלמי הנ"ל להמבואר בפוסקים דסתם קנקן הוא כלי שמכניסין לקיום ואפי' נשתמש לשעה גזרו עלי' בהכשר עירוי א"כ למה התיר הירושלמי הקנקן בשכשוך וע"כ לומר שלא גזרו לשעה אלא בכלי נכרי ולא בכלי ישראל עכ"ל ולק"מ דהא כ' המראה הפנים בתוספותיו לירושלמי לקמן כנס הנכרי לתוכן מים וז"ל ומיהו שמעינן מהני ברייתות דמילוי מים ג' ימים מעל"ע בעינן ולא כדאמר הכא לעיל דאחר שנתן לתוכן ג"פ יין הקנקנים מותרים וההוא אליבא דר' יעקב בר אחא איתמר עכ"ל וא"כ לק"מ דההוא דהכא דלא כהלכתא ור' יעקב סובר דלא בעינן ג' ימים משא"כ לדידן שפיר כתבו הפוסקים דצריך הכשר עירוי וא"ש:

ה"ח ביצה צלויה כו' חזקי' אסור כו' מיחלפא שיטתי' דחזקי' ממה דס"ל בש"ס דילן בע"ז (ל"ח ב') דשרי והמפרש לא העיר בזה ומדברי רש"י בס' הפרדס סי' ר"ן משמע קצת דהי' גירסתו גם בירושלמי כמו בש"ס דילן ולא ידעתי מדוע לא הובא בש"ע סי' קי"ג הך דינא דגם בלא דעתו אסור ובפרדס (סי' רנ"א) מבואר שפסק דאסור גם בנצלו מאליהן ע"ש:

ה"ט ישראל שופת ועכו"ם מנער מי מחזיר כו' בפני משה כ' עי' מגיס הקדירה ומחזיר המאכל בתוכו כדי שיתבשל ואינו מובן דכיון דקאמר דעכו"ם מנער א"כ מאי שאל מי מגיס הקדירה דהיינו מנער היינו מגיס הקדירה והנכון דפירושו אם רוצה העכו"ם ליקח הקדירה ולהחזירה אם רשאי ואמר דהישראל צריך להחזיר דאף שהישראל שפת הקדירה עכ"ז באם שהעכו"ם מחזיר הקדירה אסור וזה כדעת הרשב"א בתהה"א (שער ז' בית ג') ולא כדעת הב"ח ביו"ד (סי' קי"ג) ועפר"ח שם (ס"ק י"ז) ופרי תואר (ס"ק י"ב):

פ"ג ה"א אינו שליט בים כו'. ע' פני משה שם שכ' הם עצמן לפי טעותן מודים שהע"ז אין לה שליטה בים עכ"ל וכן פי' בבנין ירושלים ובחי' מהרש"א (פ' כי תשא) שפי' בשם אחי' לפרש כמה מאמרים כו' ע"ש ובאמת הא ליתא דהא מקרא מלא ביונה כשהחל הים לזעוף דצעקו לאלוהיהם והפי' בירושלמי נראה דחלקו היבשה והים לשני אלהות ומי ששולט ביבשה אינו שולט בים ומי ששולט בים אינו שולט ביבשה. וע' בירושלמי

סנהדרין (פ"ז ה"ב) וביפה מראה כאן וע' באהבת יונתן בהפטורת ז' של פסח שהוכיח מכאן דכישוף אינו שולט בים ולדעתי נראה כמו שכתבתי ואינו מוכח מזה כלל: ה"ה המשתחות לביצה חזקי' אמר כו'. ע' בס' מקור מים חיים ביו"ד (סי' קמ"ה) שכ' ודע דבירושלמי פ' כל הצלמים ה"ה מצאתי מחלוקת אם ביצים מיקרי בע"ח לענין דאינם נאסרים להדיוט והפוסקים לא הביאו דבר מזה עכ"ל ולק"מ דהא דבר זה הוא איבעיא דלא איפשטא גם בש"ס דילן בע"ז דמ"ו והר"מ בה' עכו"ם (פ"ח ה"ג) פסק לחומרא וכמ"ש הכ"מ שם וכ"כ הפני משה בתוספותיו וא"כ ל"ק כלל ועמ"ש הברכ"י ביו"ד (סי' קמ"ה סק"א) באורך על דברי הפני משה:

פ"ה ה"א השוכר את הפועל להביא יין לחולה כו'. ע' בפני משה ובמראה הפנים במה שפירשו דברי הירושלמי דאינו משלם לו רק דמי רגלו ומזה הוליד פלוגתא בין הירושלמי להתוספתא פ"ז דב"מ הסוברת דצריך לשלם לו כל שכרו משלם. אולם באמת אין הכרח לזה די"ל הפי' בירושלמי דבצוה להביא לו ממקום פלוני דחייב ליתן לו היינו משלם והסיום בירושלמי דמי רגלו נותן לו וכא לא דמי רגלו נותן לו היינו דמחלק דממקום פלוני כיון שייחד לו מקום להביא משם א"כ נראה שהשכר שקצב לו הוא בשביל דמי רגלו לכן צריך ליתן לו שכרו משלם אבל כשלא ייחד לו ממקום פלוני אז א"צ ליתן לו כלל דהשכר הו' בשביל היין. וע' מחנה אפרים ה' שכירות (סי' ח') נראה שהבין כן וא"כ נראה שאין פלוגתא בין הירושלמי להתוספתא:

הי"ב למדין מק"ו ואין עונשין מק"ו. ע' בציון ירושלים שתמה על המל"מ פ"ב מה' נזירות שחקר אי עונשין ממה מצינו דהא הכא מבואר שאין עונשין ממה מצינו ואמאי לא הביאו ראי' מהירושלמי הזה ע"ש ולענ"ד אינו מוכרח דהנה בש"ס דילן בקידושין דנ"ז איתא ג"כ הך סוגיא דאי מה שלי בשלך כו' והוא לכאורה תמוה דהא אין עונשין ממה מצינו וע' בעצמות יוסף שהעיר בזה ע"ש ובסדר משנה ה' עכו"ם (פ"י ה"א). אולם נראה דש"ס דילן ס"ל דעונשין ממה מצינו וא"כ הוי מחלוקת הירושלמי והבבלי ובודאי דנקטינן כהבבלי ועמ"ש הלח"מ ה' אישות (פ"א ה"ב):

הט"ו ר' אמא סליק עם ר' יידן נשייא לחמתא דגרר כו'. ע' בס' מקור מים חיים (חיו"ד סי' ק"כ) שהניח בתימה על מה דקיי"ל דהלוקח כסף מעכו"ם ועושה אותו כלי דא"צ טבילה דכאן מוכח להיפוך דדוקא משום דהוי שאול אבל אי הוי לקוח הי' צריך טבילה ע"ש ובאמת לק"מ. דהנה בשו"ת ח"ס (חיו"ד סי' קי"ד) פי' דברי הירושלמי בזה האופן דלא נסתפקו דשואל א"צ טבילה גם אם קנה כסף מעכו"ם ועשאו ישראל כלי דא"צ טבילה רק הכא הי' העובדא דשאלו כסף מעכו"ם להחזיר לו לאחר זמן ובתוך ימי שאלה התיכן

ישראל ועשה מהם כלים וכיון דאיכא תרתי שיכול להפקיע לגמרי וגם קנה שבח הכלי ושינה אותו ואין לעכו"ם תביעה [אלא] על כסף שבור לא [על] גוף הכלי ע"כ הצריכו טבילה רק כיון דעדיין מעורב יד העכו"ם באמצע לכן יש סברא דלא מהני טבילה לכן סיים דר' הושע זבן ומטבילן דמזבן מן העכו"ם אחר שנעשה כלי שנכנס לגמרי לקדושת ישראל עכ"ד בקצרה ולפ"ז א"ש קושיות המקור מים חיים:

מסכת מכות

פ"ב ה"ו להיכן גולין לערי מקלט. ע' פני משה שכ' ומ"ב ערי הלוים נמי קולטות כולן אלא שאלו ו' ערי מקלט קולטות בין לדעת כו' נראה מתוך דבריו שס"ל דמ"ב ערי הלוים קולטות אולם בשו"ת רדב"ז ח"ה (סי' ש"א קל"ח) מבואר שם שלשיטות הירושלמי ס"ל דאין מ"ב הערים קולטות ע"ש אולם אין ראיותיו מוכרחות כל כך:

מסכת הוריות

פ"א ה"א כהדא דתני אם יאמרו לך כו' הנה הדרשא הזאת לכאורה חולקת על הספרי פ' שופטים הובא בפרש"י שם דאי' שם להיפוך דאפי' אם יאמרו לך כו'. וע' ברא"ם שם מ"ש ע"ד רש"י וראיתי להיד המלך ה' ממרים (פ"א ה"ב) שהאריך לתמוה ע"ד הרא"ם שמבואר מדבריו דאם הורו בבירור להיפוך (גם) [מחויב] לשמוע אליהם וזה היפוך דברי הש"ס רפ"ק דהוריות דטעה לשמוע דברי חכמים כו' מבואר שם שאינו מחויב לשמוע אליהם וע"כ תמה על רש"י והרא"ם דאיך נעלם מהם ש"ס הנ"ל יעו"ש. ובאמת לק"מ דהא מבואר בסנהדרין דפ"ח דאפי' אם הם דנו מפי סברתם והוא קבלה מרבותיו עכ"ז הוי זקן ממרא והא בזה בודאי פשיטא לי' דשגו בזה דהא הוי איש מפי איש ועכ"ז הוי זקן ממרא וסיים הש"ס שם דכל זה הוא כדי שלא להרבות מחלוקת בישראל מבואר שאינו דומה זקן ממרא לשאר מקומות ואם א' רואה שהב"ד שגו יוכל לעשות להיפוך אבל בזקן ממרא כדי שלא ירבו מחלוקת מחויב לשמוע אליהם וא"כ לא קשיא מפ"ק דהוריות וע' במראה הפנים כאן שכ' דהש"ס דילן סוברת כהספרי. ויוכל להיות דהירושלמי סובר כסברת רב כהנא דבהוא מפי השמועה והם מסברתם אינו נהרג באמת והיינו דס"ל כדרשת הירושלמי וא"כ בזה דהוא בבירור ששגו אינו מחויב לשמוע אליהם וזקן ממרא הוא כשאומר מסברתו והם מפי השמועה וא"כ אינו בבירור אצלו ששגו וא"כ הר"מ שפסק בפ"ד מה' ממרים כר' אלעזר דאפי' אם הוא אומר מפי השמועה כו' הוי זקן ממרא א"כ סובר ג"כ כהספרי ודלא כהיד המלך שכ' שהר"מ חולק על דרשת הספרי ומה שלא

הביאו לא הוצרך לזה כיון שהביא דין של הש"ס הנ"ל ומ"ש בה' שגגות לק"מ דשאני הכא כדי שלא ירבו מחלוקת וא"ש. וע' ברוקח שהעתיק הספרי וז"ל אפי' נראה בעיניך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין ישמע להם עכ"ל. וכ"ה בשו"ת הרשב"א (ח"ב סי' שכ"ב) ואפי' הם אומרים על ימין שהוא שמאל כלומר אפי' על מה שיראה בעיניך שהוא ימין והם אומרים שהוא שמאל ישמע להם עכ"ל מבואר דס"ל דוקא אם בעיניו נראה כן אבל אינו יודע בבירור שלא כן הוא [מחויב לשמוע להם אבל אם יודע בבירור שלא כן הוא] דאז אינו מחויב לשמוע אליהם. ובאמת נ"ל שגם דעת הרא"ם כן דז"ל ימין ושמאל אפי' אומר לך על ימין שהוא שמאל כו' פי' אפי' אם תחשוב בלבך שהוא טועה בדין כו' הנה מלשון הרא"ם אדרבה נראה שאינו [יודע] בבירור גמור שטעו רק שבלבו הוא סובר כן שאין הדין כן אבל יוכל להיות שהצדק עמהם וכן נראה יותר ממנה שסיים הרא"ם כי רוח השי"ת על משרתי מקדשו תמיד וישמרם מן הטעות ומן המכשול ולא יצא מפיהם כי אם האמת עכ"ל מבואר שאדרבה שבאמת עמהם הצדק ולא טעו רק שהוא סובר בלבו שהמה טעו ומ"ש הרא"ם שם איך אוכל החלב הזה שהוא חלב גמור אין כוונתו על חלב שאין בו מחלוקת כלל רק כוונתו שהמה הורו במין חלב שהוא אינו בכלל חלב ובדעתו שהוא בכלל חלב וא"כ סרה לגמרי תלונות היד המלך מהרא"ם. אולם הגור ארי' כ'] שאפי' אם טעו בבירור צריך לשמוע אליהם ע"ש. ולפ"ז הטעם כדי שלא ירבה מחלוקת בישראל. וע' בס' החינוך (סי' תצ"ו) שכ' ג"כ שאפי' אם טעו בודאי חייב לשמוע אליהם וכ' דטוב לסבול טעות ולא ליתן לכ"א תורתו בידו ויש בענין זה תנאי א' כפי מה שאמרו ז"ל במס' הוריות באם הי' בזמן הסנהדרין איש חכם וראוי להוראה או שהוא מכלל הסנהדרין והורו ב"ד הגדול בדבר שלא כדעתו שאינו רשאי להתיר עצמו באותו דבר האסור לדעתו עד שישא ויתן בדבר ואחר שיסכימו כולם או רובם בביטול הדעת ההוא וישבשו עליו סברתו ויעשו הסכמה שהוא טועה אז הוא רשאי לנהוג בעצמו היתר במה שהי' בדעתו לאיסור וגם מצוה הוא ע"ז לקבל דעתם עכ"ל והוא מדברי הרמב"ן בס' המצוות שורש ראשון מבואר מדבריו שאינה סותרת הסוגיא דהוריות לדרשת הספרי וצ"ע לכוין הסוגיא לזה:

מסכת נדה

פ"א הוא עצמו מהו שיטמא בספק כו'. עשו"ת טטו"ד (מה"ת סי' רל"ז) שכ' דקשה טובא דמה מדמה טומטום ואנדרוגינוס לספק דם טמא או טהור הלא זה הוי ס' חיסרון ידיעה דאינה ספק משא"כ טומטום ואנדרוגינוס יעו"ש באורך שנתקשה הרבה בקושיא זו

ובאמת אין התחלה כלל להקושיא דנוכל לומר דהירושלמי מיירי בדם שבדקה ונאבדה ויש ספק אם הי' מראה טהור או טמא א"ב שבדקה בעד שאינו בדוק ויש ספק אם הי' המראה הזאת בהעד מקודם לכן וכה"ג הרבה ספיקות שנוכל למצוא דלא תהוי חיסרון ידיעה כלל וא"כ מעיקרא לק"מ ומ"ש הטטו"ד דכ"כ הפני משה ליתא שם כלל כן: ה"ג א"ל חי' טהורה כבהמה טמאה כ' הפני משה לימי עיבורה ושאינה פוחתת מי"ב חדשי הלבנה. והדברים תמוהים דנראה מהסוגיא דבכורות (ד"ח) דחיה מלבד החיות שחשיב שם המה ימי עיבורם פחות מבהמה דקה דעיבורם ה' חדשים וכן נראה בכמה דוכתי ולא ידעתי מי דחקו להפני משה לפרש כן דהדבר פשוט דכוונת הירושלמי דחיה טהורה שוה לבהמה טמאה שאינה יולדת למקוטעין ומצאתי כן להתוס' בבכורות (דכ"א ע"ב) שהביאו להירו' הזה וכ' וז"ל ומשני חיה טהורה כבהמה טמאה כלומר דאינה יולדת למקוטעין אבל בהמה טהורה יולדת למקוטעין עכ"ל מבואר להדיא דהפי' כמ"ש ומהפני משה נעלמו דברי התוס' הללו. וראיתי להשירי קרבן בירושלמי ביצה (פ"א ה"א) שתמה ע"ד התוס' וכ' ותימה דודאי אף הירושלמי סובר דאיכא פלוגתא אם בהמה טהורה יולדת למקוטעין או לא כמפורש כאן אלא דבנדה ה"ק די"ל דריב"ל לא פליג ארב אבל פלוגתא בעלמא מיהו איכא וצ"ע עכ"ל ודבריו תמוהים דהיכן ראה בדברי התוס' שכתבו דליכא פלוגתא בירושלמי בזה והמעיין בדברי התוס' שם יראה שהקושיא מעיקרא ליתא וגם לדעתם יוכל להיות דיש פלוגתא בזה ואין קושיא כלל על דברי התוס' וע' במראה הפנים ביבמות (פ"ד הי"א) ששם כ' חיה טהור' כבהמה טמאה דיש להם זמן. שינה פירושו שם ממה שפי' כאן:

ה"ד יונק הוא התינוק והולך עד כ"ד חודש שלמין כו'. עשו"ת מהר"ם מרויטיכבורג (סי' ע"ט) שגרס אפי' שלמים וע"ש מה שהאריך בביאורו: פ"ג ה"ג ואינה נאמנת לומר דכר הוא נקיבה היא. ע' בפני משה מ"ש בטעם הדבר והירושלמי הזה השמיטוהו הפוסקים וע' בא"ז ה' נדה (סי' ש"מ) שהעלה דאשה נאמנת בזה ובאמת טעם הפני משה הוא תמוה מדוע לא תהי' בקיאה בין זכר לנקיבה והיכא שהיא בקיאה בודאי נאמנת דהיא מלתא דעבידא לגלויי:

פ"ד ה"א בתולים אינו מן המקור כו'. ע' בציון ירושלים שכ' וז"ל וצ"ע בב"י סי' קצ"ג במ"ש דלא חיישינן שמא יצא מן המקור עם דם מכתה והרי דם בתולים אינו מן המקור עכ"ל ושגה בזה דהפי' בב"י דניחוש שמא יצא דם מן המקור שלה בעת שיצא דם מכתה שהוא מן הצד וע"ז כ' דלא ניחוש לה והוא פשוט וברור:

סליק קונטרס עמודי ירושלים בעזה"י: